Către cei din Neocezareea1 Scrisă ln vara anului 375

I

Am tăcut multă vreme şi unii şi alții, prea cinstiți şi prea iubiți frați, parcă am fi supărați unii pe alții. Şi totuşi, cine poate fi chiar aşa •de înverşunat şi de neîmpăcat față de cel care l-a supărat, încît, dacă a avut pică pe el, să țină mînie o viață de om ? E drept că se întîmplă să putem vedea ca, chiar fără motiv îndreptățit, unii oameni să rămînă despărțiți, pe cît ştim noi, multă vreme, cu toate că există motive mai multe şi serioase ca oamenii să se apropie şi să trăiască laolaltă şi în •cea mai strînsă prietenie.

Unul din aceste motive, primul şi cel mai important, este porunca Mîntuitorului, Care a spus clar : «Prin aceasta vor cunoaşte toți că ^înteți ucenicii Mei, dacă veți avea dragoste unii față de alții» 2. Iar la rîndul său Apostolul (Pavel) ne arată limpede superioritatea dragostei, numind-o fie «împlinirea legii» 3, fie înfățişînd-o ca pe cea mai înaltă dintre toate virtuțile, spunînd : «De aş grăi în limbile oamenilor sau ale îngerilor, iar dragoste nu am, făcutu-m-am aramă sunătoare şi chinval răsunător. Şi de aş avea şi darul proorocirii şi tainele toate le-aş cunoaşte şi orice ştiință, şi de aş avea atîta credință încît să mut şi munții, iar dragoste nu am, nimic nu sînt. Şi de aş împărți toată avuția mea şi de aş da trupul meu ca să fie ars, iar dragoste nu am, nimic nu-mi foloseşte» 4. Şi toate acestea nu ca şi cînd nici una din virtuțile enumerate n-ar putea fi realizate fără iubire, ci pentru că Sfîntul a vrut să asigure prin acest limbaj înflorit superioritatea poruncii dragostei față de toate celelalte.

II

1. După cum se va vedea din textul ei, epistola aceasta e adresată preoților din
Neocezareea.

Ioan 13, 35.

Rom. 13, 10.

/ Cor. 13, 1—3.

5. Taumaturgul. Nu-i exclus ca însuşi Sf. Vasile să fi văzut lumina zilei în Neo-
cezareea, unde părinții săi aveau întinse moşii. P. Hristu, Sf. Vasile, Opere, voi. III, In col. «Părinții greci ai Bisericii», Tesal. 1973, p. 161, în lb. greacă.

în al doilea rînd, dacă faptul că am fi avut dascăli comuni contribuie în mare măsură la unire, apoi, într-adevăr, şi voi şi noi am avut aceiaşi dascăli, care ne-au învățat tainele lui Dumnezeu, părinții noştri duhovniceşti, cei care au întemeiat dintru început Biserica Voastră din Neocezareea. Mă gîndesc la acel om mare, care a fost Sfîntul Grigorie 5,

şi apoi la toți cei care au urmat după el pe tronul episcopal din oraşul Vostru, răsărind ca nişte luceferi unul după altul şi bătătorind acelaşi drum spre a lăsa, din viața cerească pe care au dus-o, semne uşor de urmat pentru cei ce o doresc. Şi dacă nici însuşirile trupeşti nu trebuie disprețuite, pentru că şi ele ajută mult la statornicirea unei uniri de nezdruncinat şi la adîncirea unei comuniuni vitale, să ştiți că şi sub acest raport au existat poziții comune între voi şi noi.

In această privință, o, tu cel mai strălucit dintre oraşe — pentru că, vorbindu-vă vouă, mă adresez oraşului vostru întreg — pentru ce eu nu primesc de la voi nici o scrisoare de politețe, nici un cuvînt îmbucurător, ci dimpotrivă v-ați deschis urechile spre cei care se ocupă doar de calomnii ? Cu atît mai mult trebuie să mă îndurerez cu cît văd împlinindu-se tot mai mult scopul strădaniilor lor, căci opera împotrivirii demască pe autorul ei, pe care, cu toate că este cunoscut ca părtaş la multe nedreptăți, totuşi răutatea este cea care-1 caracterizează cel mai deplin, fapt pentru care şi-a primit şi numele 6. Dar să mi se ierte îndrăzneala că vorbesc pe față : văd că vă deschideți amîndouă urechile față de cei care mă vorbesc de rău şi primiți în sufletele Voastre totul fără control, nefiind între voi nimeni care să deosebească minciuna de adevăr. Cine a fost cruțat vreodată de învinuiri răutăcioase atîta vreme cît a luptat singur ? Cine a fost dovedit mincinos dacă lipsea omul care-1 calomnia ? Ce cuvînt nu găseşte crezare la auditori dacă acuzatorul susține cu tărie că lucrurile aşa s-au întîmplat şi dacă ceî acuzat nu-i de față şi nu aude acuzele răutăcioase care i se aduc ? Oare nu ne învață acelaşi lucru şi experiența vieții, anume că auditorul care vrea să fie drept şi nepărtinitor nu trebuie să se lase dus cu totul de spusele celui care a vorbit primul, ci să aştepte şi apărarea acuzatului, pentru ca din compararea celor două poziții să poată scoate adevărul ? «Judecați judecată dreaptă» 7 iată o poruncă din cele necesare pentru mîntuire.

III

6. Persoana la care se gîndeşte Sfîntul Vasile şi pe care o descrie aşa e Atarvios,
«omul calomniilor» după cum ni se spune în ep. 65, 126, dar mai ales în ep. 204,

207, 210. Durerea era cu atît mai mare cu cît Atarvios era rudă cu Sf. Vasile. Din ultimele epistole reiese că el a îmbrățişat şi sabelianismul.

Ioan 7, 24.

I Cor. 4, 3.

27 — stimul Vasile cel Mare

Spun acest lucru nu ca şi cum aş fi uitat de cuvintele Apostolului, atunci cînd, fugind de judecățile omeneşti, îşi rezervă viața întreagă spre a da seamă în fața nemitarnicului Judecător, căci zice : «pentru mine e prea puțin lucru să fiu judecat de Voi sau de o judecată omenească» 8. întrucît învinuiri mincinoase au apucat să Vă împuieze ure-

chile, calomniind viata şi credin{a mea în Dumnezeu, să nu uitați că cel ce acuză aduce prejudicii la trei persoane deodată : celui pe care-1 calomniază, celor cărora li se adresează şi persoanei sale proprii. Aş fi păstrat tăcerea — ştiți bine — în ce priveşte prejudiciul persoanei mele, nu pentru că disprețuiesc stima Voastră (cum aş putea-o face tocmai eu, cure, ca să n-o pierd, Vă scriu şi acum şi îmi pledez personal cauza?), ci, pentru că văd că din cele trei persoane jignite, eu sînt atins cel mai puțin. Voi înşivă sînteți cei care îmi sînteți răpiți, iar Vouă vi se răpeşte şi adevărul. Cel ce face acest lucru caută să mă înstrăineze de Voi, după ce el însuşi s-a înstrăinat de Dumnezeu9, pentru că nu poți fi unit cu Dumnezeu atîta vreme cît disprețuieşti poruncile Lui. Vorbesc, aşadar, mai mult în folosul vostru decît în al meu, vrînd să Vă feresc de o pierdere ireparabilă. Căci ce pierderi mai mari ar putea da peste cineva decît aceea de a pierde cel mai prețios din cîte bunuri există, adevărul ?

IV

9. Atarvios.

Matei 7, 3.

/ Cor. 4, 5.

Matei 7, 1.

13. Luca 6, 37.

14. II Tim. 4, 2.

în fond, ce vreau să spun, fraților ? Nu că eu aş fi un om fără păcat, nici că viața nu mi-ar fi plină de nenumărate scăderi. Mă cunosc bine şi nu încetez de a vărsa lacrimi pentru păcatele inele, doar-doar voi îmblînzi cumva pe Bunul Dumnezeu ca să scap de osîndă ce mă amenință. Şi acest lucru se poate, dar cel ce judecă faptele noastre, să nu caute numai gunoiul din ochii meii0. Căci mărturisesc că mare grijă şi respect port față de cei sănătoşi. Dacă, însă, tu mu vei putea spune . aşa ceva (şi cu atît mai puțin o vor putea spune aceia ai căror ochi sînt mai curați, pentru că se ştie că însuşirea celor desăvîrşiți este tocmai să nu se înalțe, pentru că altfel ar putea fi acuzați de lăudăroşenia fariseului, care căuta să se îndreptățească pe sine, în timp ce vameşul se smerea), atunci să te cercetezi bine la doctor şi să nu judeci înainte de a veni Domnul, Care va judeca la arătare chiar şi cele ascunse şi va da pe față şi sfaturile inimilor lor 11. Şi să te gîndeşti şi la Cel

care a zis : «Nu judecați ca să nu fiți judecați» 12, «Nu osîndiți şi nu veți fi osîndiți» 13. Peste tot, însă, frații mei, dacă păcatele mele nu pot fi îndreptate, atunci de ce nu ascultă de dascălul Bisericilor, care zice : «Mustră, ceartă, îndeamnă» ?14 Iar dacă fărădelegea mea nu poate fi vindecată, atunci de ce nu mi se dă vina pe față, de ce nu se denunță greşelile

acniaon 41!)
i

mele- şi de ce nu scapă astfel Bisericile do răul pe care li-1 fac ? Să nu Îngăduiți, aşadar, ca insulta să murmure între dinții voştri! Asta ar putea-o face vreo roabă, care învîrte la moară, sau vreun nătăfleț de prin circuri, oameni a căror limbă este mai ascuțită la clevetiri. Mai există, doar, episcopi! Să fie chemați să judece ! Există preoți în fiecare parohie ; să fie convocați cei mai vrednici dintre ei ! Să vorbească deschis oricine vrea, pentru ca faptele să constituie o dovadă, iar nu insultă. Să mi se arate toate greşelile mele ascunse, numai să n-o facă din ură, ci să mă mustre ca pe un frate. Pentru că este mai cu dreptate ca noi păcătoşii să trezim mila în oamenii sfinți şi lipsiți de păcat, decît £,ă provocăm duşmănie.

V

Dacă am făcut vreo greşeală în cele ale credinței, să mi se arate rînduiala scrisă pe care am călcat-o^ Să se instituie şi aici un nou juriu drept şi nepărtinitor! Să se dea citire acuzațiilor ! Să se facă cercetări daca nu cumva acuzația îşi are temei mai curînd în ignoranța acuzatorului ori dacă nu cumva este anulată de însăşi țesătura ei. Căci multe lucruri bune li se par rele celor ce au un criteriu nesigur de judecată, după cum nici sarcinile cu greutate egală nu par egale atunci cînd talgerele balanței nu sînt în echilibru, iar celui al cărui gust este afectat de boală pînă şi mierea i se pare uneori amară. Şi ochiul cînd nu-i Sănătos nu vede clar toate obiectele reale, ci îşi închipuie multe lucruri care nu există în realitate, chiar şi cînd se judecă puterea cuvîntului se ■întîmpla adeseori ceva asemănător, cînd judecătorul este ceva mai puțin competent decît scriitorul. Căci atît cel ce judecă valoarea unei cuvîn-tări, cît şi cel ce a compus-o, trebuie să dovedească într-un fel aceeaşi pregătire. Nu cumva găseşte să-şi dea părerea despre agricultură cineva care n-a fost deloc agricultor ? Sau va judeca cineva ce însemnează armonie sau fals în compozițiile muzicale dacă acela nu stăpîneşte nici pe departe legile armoniei ? Oare va putea judeca orice prim venit o cu-vîntare, dacă nu va arăta cine i-a fost dascăl şi cîți ani a învățat, într-un cuvînt, dacă n-a auzit cît de cît despre arta de a întocmi cu-vîntări ?

Dar nici în problemele duhovniceşti nu-i îngăduit oricui să se prezinte la examinarea cuvintelor rostite, ci. numai celui căruia i s-a dat duhul înțelegerii, după cum ne-a

învățat Apostolul, cînd a vorbit despre împărțirea darurilor : «Unuia i se dă prin Duhul Sfînt cuvînt de înțelepciune, iar altuia, după acelaşi Duh, cuvîntul cunoştinței; unuia i se dă credința în acelaşi Duh, unuia facerea de minuni, iar altuia proorocire,

unuia deosebirea duhurilor...» 1B. Deci, dacă Scripturile noastre sînt inspirate de Duh Sfînt, atunci să-mi arate cel ce vrea să judece că el are harisma deosebirii duhurilor în problemele duhovniceşti. Dacă el însă huleşte, aşa cum o spune cu amărăciune, că provine din înțelepciunea lumii acesteia, atunci să-mi arate cel puțin că-i versat în înțelepciunea lumii şi atunci il vom lăsa să cadă în destinul judecății. Nimeni să nu creadă că am inventat un astfel de caz numai ca să scap de cercetare, pentru că nu aş avea mărturii. De aceea vă încredințez tocmai Vouă, prea iubiții mei frați, sarcina de a examina învinuirile puse în sarcina mea. Sînteți, oare, atît de întîrziați la minte încît să aveți nevoie de toți avocații ca să afla fi adevărul ? Şi dacă nu vi se par învinuirile chiar atît de convingătoare, atunci convingeți pe flecarii voştri să lase la o parte orice hulă, iar dacă nu sînteți siguri că aşa stau lucrurile, atunci consultați măcar oameni în stare să cunoască fidel faptele sau, dacă vreți, cereți-ne explicații scrise. în orice caz, puneți Ia inimă hotărîrea de a nu lăsa lucrurile nelămurite.

VI

Şi apoi ce altă mărturie mai impresionantă despre credința mea V-ar trebui mai mult decît aceea că am fost crescut de acea prea fericită femeie, bunica mea, care s-a născut aici, la Voi ? Mă gîndesc la acea renumită Macrina, care mi-a transmis învățătura Sfîntului şi Făcătorului de minuni Grigorie, precum şi toate cele pe care tradiția orală i le-a păstrat pînă atunci şi pe care ea însăşi le păstra într-o neştearsă amintire şi de care s-a folosit să crească şi să formeze în dogmele pietății pe acel mic copil, care eram eu. După ce am ajuns la vîrsta să pot gîndi şl mintea mi s-a maturizat cu anii, am colindat peste mări şi țări, iar pe oamenii pe care i-am prins într-o viață potrivită cu regula pietății, i-am socotit ca părinți adevărați şi i-am ales ca îndrumători ai sufletului în calea spre Dumnezeu.

15. I Cor. 12, 8 10.

Sînt conştient şi pînă în ceasul de față că, prin darul Celui care m-a ales la o chemare sfînta întru cunoaşterea ființei Sale, n-am adunat în inimă alt cuvînt potrivnic învățăturii celei sănătoase şi nici nu mi-ani întinat sufletul cu blestemata învățătură a ucenicilor lui Arie. Dacă uneori am admis în comuniune pe unii din cei proveniți din şcoala lui, care-şi ascundeau acest rău în adîncul inimii lor şi care pronunțau cuvinte pioase sau cel puțin nu se împotriveau la cele ce spuneam eu, am tăcut-o din pricină că nu am vrut să arunc asupra lor toate

osîndirilc şi pentru că m-am supus hotărîrii pe care Părinții o luaseră în legătura cu oi. Căci eu am primit do la fericitul Atanasie, episcopul Alexandri" o scrisoare pe care o am încă în mîini, iar color care o doresc le-o pot arăta, scrisoare în care el lămureşte limpede că dacă vrea cineva să se întoarcă de la rătăcirea arienilor şi să recunoască mărturisirea de credință de la Niceea, să-1 primim fără rezerve, căci la o astfel de ho-tărîre au aderat şi episcopii din Macedonia şi Ahaia. Socotind necesar să urmez fără rezerve un astfel de bărbat, din cauza autorității pe care o prezentau aceşti martori şi fiindcă doream în acelaşi timp să primesc răsplata făcătorilor de pace, am înscris în numărul celor care erau admişi la comuniune cu mine pe toți cei care mărturisesc această* credință 16.

VII

1€. L. Duchesne, Histoire ancienne de l'Eglise, voi. II, Paris, 1910, p. 390 ş.u. Amănunte la A. Grillmeier, Le Christ dans la tradition chietienne, Paris, 1972, 242— 256, 323—336. Toată întrebarea era doar dacă «convertirea» arienilor era sinceră sau nu. Dar aceasta aparținea pedagogiei .şi pastorației Bisericii.

17. Jurisdicțiile celor două Cezarei (a Capadochiei şi a Pontului) erau cele mai extinse.

Căci ar fi mai drept să nu judecăm problemele numai după unul sau doi din cei care nu urmează drumul drept al adevărului, ci după mulțimea episcopilor din întreaga creştinătate, care s-au unit cu noi prin harul lui Dumnezeu. Să fie întrebați cei din Pisidia, din Licaonia, din Isauria, din cele două Frigii, din (cele două) Armenii, aflate în apropiere de voi, pe cei din Macedonia, din Ahaia, din Iliria, din Galia, din Spania, pe toți cei din Italia, pe cei din Sicilia, din Africa, din Egipt (partea sănătoasă) şi din restul Siriei. Toți aceştia îmi scriu scrisori şi primesc scrisori de la mine. Din toate aceste scrisori trimise lor şi primite de la ei puteți vedea că toți sîntem uniți prin aceleaşi sentimente şi avem aceleaşi idei. De aceea, cine se desface de comuniunea cu noi — să nu scape acest lucru atenției Voastre ! — unul ca acela se desparte de întreaga Biserică. Priviți, fraților, în jurul vostru şi vedeți cu cine sînteți în comuniune : dacă n-o veți accepta pe a noastră, cine vă va mai recunoaşte ? Nu ne puneți în situația să luăm vreo hotărîre dureroasă în legătură cu Biserica cea mai iubită de noi! Nu mă siliți să destăinui ceea ce stă ascuns momentan în inima mea, acum cînd gem şi plîng în mine însumi pentru răutatea ceasului de față, la gîndul că, tără motiv, cele mai mari Biserici care trăiau între ele ca adevărate surori, din cele mai vechi

începuturi, se află acum în neînțelegere *7. Nu mă puneți în situația să denunț acest lucru înaintea tuturor Bisericilor, eu care le țineam pînă acum ascunse în inima mea prin ffîna rațiunii mele. Ar fi mai bine să dispărem noi toți şi să trăiască Bisericile noastre în înțelegere reciprocă, decît să vedem copilăreştile şi măruntele noastre certuri provocînd un atît de mare rău popoarelor lui Dumnezeu 1 întrebați pe părinții voştrişi ei Vă vor informa că, chiar dacă mai de mult comunitățile păreau separate geografic, erau una prin aceleaşi simțăminte, fiind conduse de un singur cuget. Neîntrerupte erau legăturile popoarelor între ele, dese erau vizitele pe care clericii şi le făceau unii altora. Păstorii înşişi erau însuflețiți unii pentru alții de atîta dragoste încît fiecare îl socotea pe colegul său dascăl'şi îndrumător în slujirea lui Hristos *.

EPISTOLA 205 Către episcopul Elpidios Scrisă în anul 375

Iarăşi am angajat pe scumpul nostru Meletie Preotul să ducă relatările mele iubirii Tale. Ne hotărîsem, cu toate acestea, să-1 cruțăm din pricina bolii pe care o contractase de bunăvoie, făcîndu-şi trupul rob de dragul Evangheliei lui Hristos, dar m-am gîndit că mi s-ar fi căzut să Te salut eu personal prin astfel de mijlocitori în stare să suplinească cu uşurință prin ei înşişi tot ce n-a fost notat în scrisoare şi să devină pentru cel care o primeşte, ca şi pentru cel care o scrie, un fel de scrisoare vie. Totodată aş fi vrut să satisfac şi dorința pe care şi-a mahifestat-o pe față pentru desăvîrşirea Ta, întrucît i-a fost dat de mai multe ori să se convingă pe viu de calitățile pe care le ai. Iată de ce l-am rugat şi de astă dată să vină la Tine.

* Din pricina indignării, Sfîntul Vasile nu pare să-şi fi încheiat epistola, care pare a fi cea mai frumoasă din cîte a scris. Y. Courtonne, op. cit., VI, 177.

1. După cum reiese şi din epistolele 206 şi 251, Elpidios era unul din episcopii devotați Sfîntului Vasile. In scrisoarea de față şi în cea următoare se exprimă dorința lor de întîlnire undeva pe malul sudic al Mării Negre spre a asigura unitatea ortodoxă a credincioşilor amenințată de grupul condus de Eustațiu de Sebasta. Cf. ep. 203.

Prin el mă plătesc de vizita pe care ți-o datoram şi cer să te rogi pentru mine şi pentru Bisericile lui Dumnezeu pentru ca Domnul să ne dea să ducem o viață paşnică şi liniştită, după ce ne va scăpa şi de atacurilor duşmanilor Evangheliei.

Dacă pare potrivit cu vederile inteligenței Tale şi dacă crezi că ar fi totodată necesar să ne întîlnim noi amîndoi, ori s-avem întîlnire şi cu ceilalți frați prea onorați, episcopii care locuiesc pe țărmul mării, arată-mi tu însuți locul şi data unde să aibă loc această întîlnire şi scrie-le şi fraților Şi astfel, fiecare lăsîndu-ne la vreme orice ocupații care ne absorb, vom putea lu-

era ceva pentru zidirea Bisericilor lui Dumnezeu, să uităm orice su-părări care ne vin din bănuieli reciproce şi să întărim dragostea, fără de care nu există nici o ținere deplină a vreunei porunci, după cum ne-a spus-o însuşi Domnul2. '

EPISTOLA 206 Spre mîngîiere, episcopului Elpidios * Scrisă în anul 375

Acum îmi dau seama cît de rea este starea sănătății mele, cînd văd ce piedică pune ajutorului pe care trupul meu trebuie să-1 dea sufletului meu. Căci dacă lucrurile ar merge după dorința mea, nu m-aş mai adresa ție prin scrisori sau prin mijlocirea curierilor, ci mi-aş achita eu însumi datoria mea de dragoste şi aş profita de aproape de folosul duhovnicesc pe care-1 pot lua de la Tine. Din păcate mă aflu cu sănătatea într-o stare atît de rea încît nu ştiu dacă cu greutate voi rezista să mă mişc chiar şi numai în țară, la vizitele pe care sînt. obligat să le fac parohiilor mele. Dar să-ți dea Domnul putere şi rîvnă, iar mie să-mi adauge şi vigoare fizică pe lîngă bunăvoința pe care o am acum, pentru ca, aşa cum te-am mai rugat, să pot să-mi împlinesc plăcerea de a mă bucura de Tine, cînd voi fi sosit în ținutul Comanei.

Mi-e teamă, totuşi, în legătură cu vrednicia Ta, ca nu cumva doliul familiei tale să fie pentru tine o piedică, întrucît am înțeles că ai fost încercat prin moartea unui nepot, a cărui pierdere fireşte că îl întristează şi pe bunicul lui ; dar pentru un bărbat care a ajuns la o astfel de înaintare în virtute şi care cunoaşte bine firea lucțurilor omeneşti printr-o experiență îndelungată şi dintr-o învățătură duhovnicească deosebită, e logic să nu fie cu totul de nesuferit despărțirea de rudele cele mai apropiate, într-adevăr, Domnul nu cere de la noi aceleaşi lucruri pe care le cere de la oamenii de rînd. Aceştia trăiesc după anumite obiceiuri, pe cînd noi avem ca regulă de viață poruncile Domnului şi pildele de altădată ale bărbaților fericiți, a căror măreție sufletească s-a arătat mai ales în împrejurări grele.

2. Matei 22, 39—40.

* In epistola aceasta Sfîntul Vasile exprimă condoleanțe episcopului Elpidios pentru moartea unui nepot al său.

De aceea, ca să laşi şi Tu în lume pildă de curaj şi de sincer ataşament față de obiectul nădejdilor noastre, arată că nu te încovoi sub greutatea durerii, ci eşti mai presus de mîhniri, răbdător în suferințe, vesel în nădejdi. Să nu existe aici nici o piedică pentru întîlnirea plă-

rîuită pe care trebuie s-o ai cu mine. La copiii mici vîrsta este un temei suficient ca să nu-i poți învinui, iar noi sîntem nevoiți să ne ducem la îndeplinire slujba care ne-a fost încredințată de Dumnezeu şi să fim gata în toate lucrurile pentru buna iconomisire a Bisericilor : pentru aceea a şi rezervat Dumnezeu răsplăți bogate iconomilor celor credincioşi şi înțelepți.

EPISTOLA 207 Către clericii din Neocezareea

Scrisă In anul 375 I

Unanimitatea urii pornite împotriva mea şi faptul că toți, pînă la unul, dați ascultare căpeteniei voastre i, care duce lupta împotriva persoanei mele, m-au silit să păstrez tăcerea față de voi toți şi să nu încep eu cel dintîi să reiau în scris sau verbal legătura cu voi, ci să-mi mistui amărăciunea în tăcere. întrucît însă "nu se cuvine să tăcem în fața calomniilor, nu ca să mă apăr pe mine răspund la aceste calomnii, ci doar pentru a nu îngădui să cîştige ele teren, lăsînd pe cei amăgiți să cadă pradă înfrîngerii, am socotit necesar să Vă mai trimit o epistolă, preaînțelepți-lor, cu toate că nu m-ați învrednicit de nici un răspuns la scrisoarea circulară pe care v-am trimis-o de curînd, atît vouă cît şi tuturor slujitorilor altarelor din ținutul vostru 2.

Episcopul Atarvios.

Ep. 204.

3. Sabelios a trăit în sec. III şi a fost primul mare eretic antitrinitar. După el Fiul'
şi Duhul ar fi numai «moduri» de existență a lui Dumnezeu revelat lumii ca creator
(Tatăl), mîntuitor (Fiul) şi ca sfințitor (Duhul Sfînt). Marcel, episcopul Ancirei, a apărat
cicdința nkeeană, dar apoi a primit sabelianismul.

Fraților, nu fiți slugarnici față de cei ce vă vîră în suflete învățături greşite şi nu stați nepăsători, uitîndu-vă cum vrăjmaşii otrăvesc cu credințe nelegiuite poporul lui Dumnezeu care vi s-a încredințat! Numai Sabelie Libianul şi Marcel de Ancira 3 au mai îndrăznit să propovăduiască şi să formuleze în scris astfel de nebunii, cum fac acum conducătorii voştri bisericeşti, care debitează nişte sofisme şi raționamente false, pe care le dau drept produsul minții lor, deşi nu sînt în stare să le formuleze limpede. împotriva mea aceşti îndrumători ai voştri împrăştie în popor lucruri spuse şi nespuse, dar în acelaşi timp ei se feresc în tot chipul să se întîlnească cu mine. Şi ce credeți, de ce ? Oare nu pentru că se tem că le voi

demasca învățăturile lor stricate ? Oamenii aceştia au ajuns pînă la un aşa grad de neruşinare, încît născocesc împotriva

mea toi felul de lucruri fanteziste, taxînd învățaturile mele nici mai mult, nici mai puțin decît ca periculoase. Or, se ştie că şi de-ar aduna în căpățînile lor toate nălucirile lungilor nopți de iarnă, ei tot nu vor putea să-mi pună în socoteală nici cea mai mică blasfemie, pentru că în toate Bisericile există martori cu miile care mă pot apăra.

II

Dacă-i întrebi care-i cauza acestei nedeclarate şi neînduplecate războiri, ei răspund că totul porneşte de la modul deosebit în care se recită, la noi psalmii şi în care se cîntă melodiile glasurilor bisericeşti, precum şi alte lucruri, de care mai curînd ar trebui să se ruşineze. Mă mai învinuiesc şi pentru că avem între noi oameni care se nevoiesc a trăi în viață ascetică rupîndu-se de. lume şi de grijile pămînteşti, griji pe care Domnul le aseamănă cu spinii care împiedică cuvîntul să aducă roade 4. Aceşti oameni trăiesc în trupurile lor moartea lui Hristos5, pentru că îşi iau asupra lor crucea şi urmează Domnului6. Mărturisesc că şi viața mi-aş da-o numai să pot fi învinuit de astfel de nedreptăți şi să am pe lîngă mine oameni pe care să-i îndrum într-o astfel de şcoală a evlaviei. E drept că există oameni cu astfel de virtuți în Egipt, ba se află şi în Palestina o seamă de astfel de practicanți ai trăirii evanghelice. Am auzit că şi în Mesopotamia se află astfel de bărbați cu viețuire desăvîrşită şi fericită. Noi, cei din Capadochia, sîntem parcă nişte copii în comparație cu cei desăvîrşiți. Există şi femei care au ales această viață evanghelică, preferind fecioria în loc de căsătorie, învingînd poftele cărnii numai spre a trăi în înfrînare deplină şi socotindu-se fericite cu această alegere a lor ori în ce parte a lumii ar trăi. In această privință la noi s-a realizat toarte puțin pînă acum, pentru că sîntem numai la începuturile inițierii în evlavie. Dacă acest mod de viețuire aduce o oarecare neorînduială în viața femeilor, eu nu mă îmbulzesc să le apăr 7. în orice caz, un lucru îl pot afirma : ceea ce n-a îndrăznit să spună pînă acum Satana, tatăl minciunii 8, o spun acum în deplină libertate inimi care nu cunosc scrupule şi guri care nu mai au frîu.

Matei 13, 7.

II Cor. 4, 10.

Marcu 8, 34.

7. Să fie aici o aluzie la cele relatate de Sf. Grigorie de Nyssa în epistola nr. 2,
«despre cei aire se închină la Ierusalim»?

8. Ioan, 8, 11.

Dar aş vrea să luați cunoştință că dorim să avem şi noi atît mînăs-tiri de bărbați, cît şi de femei, care să ducă viață îngerească, răstignin-

•clu-şi trupurile cu patimile şi cu poftele lor9, fără să mai tremure îngrijorați de hrană şi de îmbrăcăminte, ci să stăruiască în ținută cuviincioasă şi să fie prezenți cu toată ființa, zi şi noapte, la rugăciune. în acest caz ■gura lor nu mai vesteşte lucruri omeneşti, ci cîntă într-una imne către Dumnezeu, desigur lucrînd în acelaşi timp şi cu mîinile lor, pentru ca să aibă şi ce să dea celor lipsiți.

III

Răspunzînd la acuza cîntării în psalmi, prin care calomniatorii sperie îndeosebi pe oamenii mai simpli, iată ce am de spus : obiceiurile care predomină azi în toate Bisericile lui Dumnezeu sînt asemănătoare şi se armonizează între ele. De cu noapte poporul se scoală să meargă la locaşul de rugăciune, unde cu oboseală, cu mîhnire şi cu lacrimi stăruitoare, se mărturiseşte Domnului, apoi se ridică să treacă de la rugăciuni la cîntarea de psalmi. Aici, împărțiți în două cete, credincioşii cîntă pe rînd psalmi, dînd astfel mai multă tărie în meditare la cuvintele Scripturii şi concentrîndu-şi în acelaşi timp atenția spre o mai statornică îndrumare a gîndurilor şi a simțămintelor. Apoi se schimbă : se încredințează unuia grija de a începe cîntarea şi ceilalți îi răspundem. Astfel, după ce am petrecut noaptea prin alternarea cîntării cu rugăciunea 10, cînd lumina zilei începe să lucească, tot poporul într-o gură şr o inimă înălțăm spre Dumnezeu psalmul de mărturisire din care fiecare ne însuşim îndemnuri de pocăință 11. Dacă din pricina acestor obiceiuri vă separați de noi, atunci va trebui să vă separați şi de egipteni, de locuitorii celor două Libii, apoi de tebani12, de palestinieni, de arabi, de fenicieni, de sirieni şi de cei ce locuiesc pe țărmurile Eufratului, cu un cuvînt de toți cei ce cinstesc privegherile de noapte, rugăciunile şi cîntările în •comun.

IV

9. Gal. 5, 24.

10. Dezvoltarea rînduielilor celor şapte laude stă în strînsă legătură cu istoria mo-
nahismului. E. Branişte, Liturgica specială, Bucureşti, 1980, p. 33.

11. Ps. 50.

12. E vorba de Tebaida prima, din Egiptul de Sus, una din primele patrii ale mo-
nahismului.

Se obiectează că aceste practici nu existau în timpul Sf. Grigorie (Taumaturgul, n.tr.). Dar pe atunci nu existau nici litaniile acestea sau cîntările de pocăință pe care le cîntați acum ! Şi asta n-o spun sub formă de mustrare sau că aş dori ca toți să trăiți în plîns şi în pocăință continuă, căci nici noi nu facem altceva decît ne rugăm pentru păcatele noastre. Nu cu cuvinte omeneşti, ci cu cuvintele Duhului căutăm noi să îm-

Rînduiala celor 6 psalmi de la utrenie era deja în uz în sec. IV. Cf. E. Branişte, Liturgica spec, p. 125.

/ Cor. 11, 4—7.

Matei, 5, 34—37.

Matei, 5, 22.

Matei, 5, 23—24.

Ps. 5, 7.

Matei, 23, 24.

Matei, 7, 3—5.

După cum spune şi în ep. 210, 5 (Migne, P.L. 32, 712) Sf. Vasile denunță greşeala lui Atarvios atunci cînd acesta răstălmăcea în sens sabelian un pasaj din «Expunerea credinței» lăsată de. Sf. Grigorie Taumaturgul.

blînzim pe Dumnezeu 13. Că pe vremea fericitului Grigorie nu existau aceste practici ? Ce mărturii aveți în această privință, voi care n-ați păstrat pînă acum nici una din rînduielile lui ? Grigorie nu-şi acoperea capul în timpul rugăciunilor. Cum ar fi putut-o face cînd adevăratul ucenic al apostolilor spunea : «orice bărbat care se roagă şi prooroceşte avînd capul acoperit necinsteşte capul său, iar bărbatul nu trebuie să-şi acopere capul fiind chip şi slavă a lui Dumnezeu» 14. Acest suflet curat, care se învrednicise de comuniunea Duhului Sfînt, fugea de jurăminte, mulțu-mindu-se să spună doar : «da, da, nu, nu», după cuvîntul Mîntuitorului «iar Eu zic să nu vă juraţi nicidecum» 15. El n-a cutezat să-i spună fratelui său «nebunule», căci se temea de amenințarea lui Dumnezeu u. Cuvinte pătimaşe de mînie şi amărăciune n-au ieşit din gura lui, nici ura, nici defăimarea, căci ştia că nu duc la împărăția lui Dumnezeu. Pizma şi trufia erau departe de acest suflet nevinovat. Nu se apropia de altar niciodată pînă nu se împăca întîi cu fratele său17. Cu totul urgisită îi era Sfîntul Grigorie viclenia cu care se țese acum la voi defăimarea unuia şi altuia, pentru că ştia că minciuna s-a născut de la diavolul şi că Dumnezeu va pierde pe toți cei ce grăiesc minciuna 18. Dacă sînteți convinşi că între voi nu există astfel de patimi, ci sînteți curați, atunci într-adevăr sînteți ucenicii celui ce vă învață poruncile Domnului ; dacă nu, atunci fiți atenți să nu strecurați țintarul19, ca nu cumva legîndu-vă de tonul în care se cîntă psalmi, să vă faceți vinovați de q|lcarea unor porunci mai mari. Datoria de a mă apăra m-a silit să folosesc acest limbaj, ca să vă învățați să scoateți, mai întîi, bîrna din ochii voştri, căci numai atunci veți putea scoate paiul din ochii altora 20. Cu toate acestea trec cu vederea toate, pentru că nimic nu rămîne necercetat de ochiul lui Dumnezeu. Numai de s-ar păzi cu tărie poruncile de căpetenie şi să puneți capăt inovațiilor din domeniul credinței! Nu tăgăduiți numele lui Hristos (schimonosind învățătura despre El, n.tr.). Nu tălmăciți greşit cuvintele Sf. Grigorie 21. Altfel atîta vreme cît voi sufla şi voi putea grăi, va fi cu neputință să tac față de o aşa mare primejduire a sufletelor.

EPISTOLA 208

Către Eulankios 1 Scrisă în anul 375

Ai tăcut multă vreme şi aceasta în ciuda gustului tău pronunțat pentru cuvînt, chiar şi după ce ți-ai luat ca îndeletnicire exercițiul de a spune totdeauna ceva şi de a te descoperi prin cuvîntările Tale. Se pare că tot cei din Neocezareea ar fi cauza tăcerii. Şi se mai pare că, sub forma unui favor, eu recoltez un buchet de amintiri de la ei, pentru că nu mă vorbesc de bine după cum spun cei care-i ascultă. Dar Tu făceai parte altădată din cei urgisiți din pricina mea, nu din cei care acceptau să fiu eu urgisit din cauza altora. Rămîi acelaşi! Scrie "oriunde te vei găsi şi adu-ți aminte de mine, cum e firesc, dacă-ți pasă cît de cît de dreptate. Şi, fără îndoială, e drept ca acei care au fost cei dintîi în iubire să fie răsplătiți cu o iubire egală.

EPISTOLA 209 Fără adresă, ca să se apere *

Scrisă în anul 375

1. Se face aluzie la campania de blasfemii condusă de episcopii Atarvios şi Eustatie ; Eulankios era retor în Neocezareea şi prieten cu Sf. Vasile. Scrisoarea «le fiilă vrea să-i trezească prietenia de altădată.

* Scurtă dar nuanțată formulă, «apărarea» sfîntului trădează ceva din amărăcinca răcirii sentimentelor celor din Neocezareea față de. Sf. Vasile (cf. epistolele 204—208).

Soarta a vrut să participi la durerile mele şi să contribui şi tu la apărarea mea. E aici o dovadă de suflet tînăr, pentru că Dumnezeu, Cel Care conduce viețile noastre, oferă celor care pot susține lupte mari prilejuri de a cîştiga un bun renume. Şi tu, ca probă de virtute, de care prietenia ta e în stare aşa cum e cuptorul pentru aur, tu ți-ai oferit propria ta viață ! De aceea şi eu mă rog lui Dumnezeu ca ceilalți să devină mai buni, iar tu să rămîi egal cu tine însuți : sa nu încetezi să formulezi învinuiri ca aceea pe care o formulezi acum, reproşîndu-mi micul număr de scrisori față de o prea mare nedreptate. E învinuirea unui prieten : n-ai decît să reclami astfel de datorii! Nu sînt în nici o privință un da-tornic de prietenie şi nici chiar atît de neînțelegător !

EPISTOLA 210 Către fruntaşii oraşului Neocezareea' Scrisă tn anul 375

I

N-aveam nici o nevoie să Vă fac cunoscută concepția mea teologică şi nici să Vă spun motivele pentru care mă aflu acum în acest ținut. Şi chiar dacă ar fi fost aşa, nici atunci n-ar fi fost necesar s-o fac cu atîția martori. Dar poate că de minVte ori nici noi nu facem ceea ce dorim noi înşine, ci ceea ce mai marii noştri ne silesc să facem 2, pentru că pe cît de mult m-am silit să nu mă amestec în astfel de treburi, cu atît mai mult caută să pună în lumină acest lucru aceşti căutători de deşertăciuni, întrucît, după cîte aud, urechile tuturor locuitorilor oraşului au fost împuiate cu tot felul de zvonuri stranii, în care scop au fost angajați o serie de falsificatori de poveşti şi scornitori de minciuni, ca să vă descrie şi să comenteze greşit faptele şi acțiunile mele, am crezut că nu trebuie să Vă las să fiți informați în sens rău cu ştiri veninoase, ci m-am gîndit că va trebui să Vă spun eu însumi care sînt temeiurile mele.

Eram obişnuit să vin pe aceste meleaguri încă de pe cînd eram copil, între altele şi pentru faptul că aici am fost crescut de bunica mea, iar pe de altă parte, pentru că aici am petrecut cea mai mare parte din viața mea atunci cînd, fugind de tulburările vieții publice, am găsit că aceste locuri sînt cele mai potrivite pentru filosofie din cauza liniştii pe care mi-o oferea aici singurătatea. Şi, să nu uit, că şi ceilalți frați ai mei tot aici locuiesc. Iată pentru ce, găsind un scurt popas în multele ocupații care mă absorb, am venit cu drag în acest capăt de lume, nu ca să fac încurcături cuiva, ci ca să-mi împlinesc o dorință.a mea proprie3.

II

1. După cum se ştie, Sfîntul Vasile se simțea strîns legat de Neocezareea Pontului
întrucît aici, în apropiere, şi-a trăit el parte din tinerețe, aici au strălucit în virtute bu-
nicii (Sf. Macrina) şi aici, pe valea Irisului, a organizat primele înjghebări de viață as-
cetică monahală. Din păcate, după cum s-a spus şi în epistolele 204 şi 207 episcopul
Atarvios (deşi îi era rudă), a făcut tot posibilul pentru ca să tulbure unitatea şi

liniş-
tea Bisericii din acest oraş, răspîndind tot felul de zvonuri la adresa Sfîntului Vasile.
Acesta este motivul pentru care acesta se adresează acum fruntaşilor cetății. în epis-
tola 207 se adresase preoților din Neocezareea. Cum se va vedea din- epistolele 227—230, el venise în Armenia Mică şi cu alte scopuri.

2. Are în vedere pe Atarvios.

3. Ne putem închipui că un tînăr atît de iubit de mulțime uşor a putut provoca ge-
lozie, neîncredere ori să fie privit chiar cu duşmănie de unii dintre căpeteniile oraşu-
lui, mai ales dintre clerici.

Ce trebuință aveați să recurgeți la fantezii ori să vă angajați tălmăcitor de vise, țesînd în legătură cu persoana mea fel de fel de poveşti ca

do la beții şi de la petreceri publice î In ce mă priveşte, chiar dacă aceste bîrfeli pleacă de la alte persoane, eu pe voi am să vă iau de martori ai cugetării mele. Şi acum fac apel la fiecare din voi să-şi aducă aminte de frumoasele zile de altădată, şi anume de vremurile cînd oraşul mă cherna să țin lecții (de retorică, n.tr.), în care scop au venit la mine din rîndurile voastre adevărate solii formate din cei mai aleşi oameni şi cum apoi se strîngeau în jurul meu toți fără deosebire. Ce nu mi-ați fi dat atunci ? Ce nu-mi făgăduiați ? Şi totuşi nu m-ați putut cîştiga (să rămîn la voi, n.tr.). Cum aş încerca, dar, să intru acum silit la voi, eu care atunci refuzam orice invitație ?

Există în această corespondență multe pasaje care ne vorbesc despre tăria de caracter a Sfîntului Vasile, care uneori era însoțită şi de o susceptibilitate exagerată şi de o mindrie jenantă.

Grupul condus de Atarvios se temea de Sfîntul Vasile că ar căuta să pună alt episcop. De aici panica. Trebuie să mai punem la socoteală şi faptul că în sec. IV mulțimile se pasionau furtunos de problemele teologice, după cum se va vedea îndată.

Pe de altă parte, cum aş putea da ascultare celor care acum mă bîr-fesc, dar din fața cărora m-am furişat atunci pentru că mă lăudau şi mă admirau ? Să nu credeți, prea iubiții mei : nu am un caracter atît de josnic încît să fac aşa ceva. Căci nici un om cuminte n-ar urca pe un vapor lipsit de cîrmaci sau să se apropie de o biserică în care tocmai cei puşi la cîrmă provoacă valuri şi furtuni. De unde vine faptul că întreg oraşul e plin de tulburare : unii fug fără să-i urmărească cineva, alții ies pe furiş, cînd nimeni nu-i atacă, iar tălmăcitorul de semne şi ghicitorii de vise bagă pe toți în sperieți ? De unde vine acest lucru ? Oare nu ştie şi cel din urmă copil că fruntaşii sînt conducătorii mulțimilor ? Cauzele vrăjmăşiei lor nu mi se cade să le spun eu, dar e tare uşor să le vedeți pe toate 5. Cînd nemulțumirea şi discordia au ajuns la ultimul lor grad de răutate, cu toate că motivul lor este cu totul neîntemeiat şi ridicol, atunci sîntem siguri că stăm în fața unei boli. E drept că aceasta poate fi provocată de însuşirile cuiva, dar în realitate răutatea proprie e cu adevărat principalul rău pe lume. La aceşti oameni există însă şi ceva nostim : în timp ce sînt sfâşiați şi chinuiți în sufletul lor; ruşinea nu-i lasă să-şi divulge nenorocirea. Şi această boală sufletească nu se trădează numai prin ceea ce au făcut împotriva mea, ci şi prin tot restul vieții lor. Insă chiar dacă ea nu s-ar cunoaşte, lucrurile totuşi n-ar merge prea rău. Motivul cel mai verosimil pentru care cred că ei trebuie să evite întîlnirea cu mine şi care poate că scapă celor mai mulți dintre voi, îl veți afla acum. Iată-1 :

■cmaoni

III

Lei voi se urmăreşte răsturnarea credinței din pricina disprețului față de învățăturile evanghelice şi din ura față de tradiția lăsată de acel mare bărbat, care a fost Grigorie6 (Taumaturgul, n.tr.), şi a urmaşilor lut pînă la fericitul Musonios 7, ale cărui învățături încă răsună cu toată puterea în inimile voastre. Rătăcirea lui Sabelios, care ajunsese să se răspîndească între timp, şi care fusese stinsă cu ajutorul Sfinților Părinți, caută să o reînnoiască acum aceşti oameni, care, de frica dovezilor zdrobitoare ale adevărului, fabrică fel de fel de basme pe care le folosesc împotriva mea. Ar fi mai bine să trimiteți la plimbare aceste capete îngreunate de vin şi îmbibate de vedenii şi de fumurile beției, care li s-au suit la cap, şi, în schimb, să mă urmați pe mine, care veghez şi din frica față de Dumnezeu nu pot să nu denunț primejdia care vi se pregăteşte. Sabelianismul e un fel de iudaism care a început să se furişeze în învățătura evanghelică sub haina creştină. în realitate cel care afirmă că Tatăl, Fiul şi Duhul Sfînt sînt o singură ființă în mai multe persoane, dar care nu admite pentru cele trei persoane decît un singur ipostas, ce altceva face decît să nege existența din veci a Fiului Cel Unul-Născut ? El mai neagă totodată şi venirea Lui ca Mîntuitor între oameni, la fel şi coborîrea Lui la iad, precum şi învierea şi judecata pe care o va face la sfîrşit. Sabelios mai neagă totodată şi orice lucrări personale ale Duhului Sfînt.

6. Întemeietorul Bisericii din Neocezareea, mort pe la 270—275.

7. Mort în anul 368. A se vedea şi epistola 28.

8. Luciler.

9. Ioan 5, 43.

10. Matei 28, 19.

Or, după cîte aud, între voi sînt unii care au curaj să spună lucruri şi mai stranii decît cele ale nebunaticului Sabelios. Căci martorii auditivi spun că la voi sînt nişte înțelepți care afirmă şi susțin cu tărie că nu ni s-ar fi transmis numai numele Fiului Cel Unul-Născut, ci şi al vrăjmaşului Său 8, bucurîndu-se pentru asta şi mîndrindu-se ca şi cum aşa ceva ar fi invenția lor. Ei declară că Domnul a spus : 9 «Eu am venit în numele Tatălui Meu şi voi nu Mă primiți; dacă va veni un altul în numele său, pe acela îl veți primi». Iar pentru că a mai spus şi în alt loc 1U «învățați toate neamurile, botezîndu-le în numele Tatălui, al Fiului şi al Duhului Sfînt», e limpede, spun ei, că nu există decît un singur nume (pentru întreaga divinitate, n.tr.), căci n-a spus la plural (mai multe nume), ci la singular (un singur nume).

IV

De o parte arienii anomei, iar de cealaltă parte sabelieniî.

Filip. 2, 9.

Fapte, 4, 12.

/ Tes. 1, 1.

15. Cu toate că în timpul cînd scria Sfîntul Vasile aceste lucruri lipseau definițiile dogmatice privind aceste adevăruri, totuşi acest mare ierarh susținea destul de
hotărît dumnezeirea şi a celei de a treia persoane trinitare, aşa cum reiese şi din această
afirmație şi cum a expus-o mai amănunțit în tratatul Despre Duhul Siint. A se vedea
şi ep. 92, 129, 226, 244, 251, dar mai ales 161, 200 etc.

îmi vine să roşesc cînd Vă scriu aceste lucruri, pentru că cei amestecați In această afacere sînt din neamul şi din sîngele meu şi piîng în inima mea, pentru că sînt nevoit (ca şi cei care luptă cu doi inşi deodată) 11 să resping şi să nimicesc cu argumentele potrivite două încercări deodată, care se fac atît dintr-o parte, cît şi din cealaltă pentru schimonosirea învățăturii creştine şi să redau astfel adevărului puterea probatoare care i se cuvine. De o parte ne sfîşie aderenții lui Eunomios, de cealaltă se arată ucenicii lui Sabelios. Dar vă conjur să nu dați atenție acestor nelegiuite sofisme, care nu pot înşela pe nimeni! Să ştiți, dar, că «numele lui Hristos», care «este peste tot numele» 12 este numirea dată Fiului lui Dumnezeu însuşi, după cuvîntul apostolului Petru : «nu este sub cer nici un alt nume dat între oameni, în care trebuie să ne mîn-tuim noi» 13. Cît despre cuvintele «am venit întru numele Tatălui Meu», trebuie să ştim că Hristos le pronunță pentru ca să indice pe Tatăl ca principiu şi cauză a Sa. Iar dacă spune : «mergînd botezați în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfîntului Duh», nu trebuie să credem că ni s-a transmis un singur nume. într-adevăr, după cum atunci cînd zice «Pavel şi Silvan şi Timotei» 14 sînt pomenite trei nume, dar toate trei sînt legate unul de altul prin silaba «şi», tot aşa şi Cel ce a vorbit despre «numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfîntului Duh», deşi a pomenit trei nume, le-a legat laolaltă printr-o conjuncție pentru a arăta că sub fiecare nume se ascunde ceva particular,

designat de un nume, pentru că numele .sînt cele care designează lucrurile. Că persoanele au în ele însele o existență proprie şi deplină nu tăgăduiesc nici măcar cei ce au cea mai puțină minte. Tatăl, Fiul şi Duhul Sfînt au una şi aceeaşi natură şi o singură divinitate 15, dar numiri diferite, care ne duc cu gîndul la idei precise şi complete. Căci nu-i stă în putere rațiunii să aducă adorația cuvenită Tatălui şi Fiului şi Duhului Sfînt dacă ea nu contemplă, fără să le confunde, însuşirile fiecăreia dintre persoane. Iar dacă tăgăduiesc că acestea sînt şi cuvintele lor şi înțelesul învățăturii lor, atunci şi scopul strădaniilor noastre a fost atins. însă cu greu văd că ar putea tăgădui aşa ceva, pentru că prea multe mărturii se împotrivesc nefericitelor lor direcțiuni. Cu toate acestea acum nu mai stăruim asupra trecutului. De-ar fi măcar prezentul sănătos ! Dar dacă vor stărui şi pe mai departe în aceleaşi rătăciri, atunci va trebui să denunțăm şi altor Biserici primejdia de la Voi şi să se trimită proteste la cît mai mulți episcopi, ca să răstoarne şi să nimicească această nelegiuire care se ridică încet-încet. Dacă aceste măsuri nu ajută deocamdată rîvna noastră, oricum protestul de fată mă va descărca de osîndă în fata judecății lui Dumnezeu.

V

Cei pe care-i denunță Sf. Vasile au crezut că dacă vor cîştiga de partea lor pe Sfîntul Meletie, atunci vor putea ruşina pe Sf. Vasile. Or se ştie din multe epistole, redate aici, că acei doi părinți (Vasile şi Meletie) erau strîns uniți pe acelaşi front de luptă, cf. ep. 57, 67, 68, 69, 89, 92, 95, 98, 99, 120, 129, 214, 217, 258, 266.

Se ştie că înainte Antim era văzut rău de Sf. Vasile, dar apoi s-au împăcat, cf. ep. 58, 92, 122.

18. Taumaturgul.

Scriere pierdută. A se vedea R. Voss, Der Dialog in der Friihchristlichen Literatul, Munchen, 1970.

In locul Sfîntului Grigorie Taumaturgul autorul este cel care exprimă aici o judecată de valoare.

Duşmanii şi-au formulat deja şi în scris bîrfelile lor şi le-au trimis mai întîi acelui om al lui Dumnezeu, care e episcopul Meletie16, iar acum, după ce au primit de la el răspunsurile pe care le meritau, întocmai ca mamele unor monştri, care se ruşinează parcă şi ei de nelegiuirile firii, îşi ascund la întuneric, pentru a le alăpta, ruşinoasele lor progenituri. Aşa şi defăimătorii noştri au încercat, prin scrisori, s i intre în legătură şi cu episcopul Antim din Tiana, care împărtăşeşte ideile noastre : 17 ei pretinzînd că Grigorie 18 a spus într-o mărturisire de credinţă că Tatăl şi Fiul sînt de fapt doi după concepţie, dar unul după ipostas. Or în «Dialogul» cu «Aelian» 19, el n-a afirmat acest lucru ca articol de credinţă, ci le-a spus ca pe o obiecţiune într-o discuţie. Iata ce n-au putut înţelege cei care se cred atît de grozavi în subtilitatea cugetării lor ! In acest dialog există multe greşeli ale copiştilor, dupa cum o voi dovedi eu însumi în scris, dacă îmi va ajuta Dumnezeu. Cău-tînd să convingă pe un elin, el nu credea că ar trebui să discute prea amănunţit despre termeni, ci că mai curînd ar trebui să se arate îngăduitor cu felul de cugetare al celui pe care voia să-1 convingă, decît să se împotrivească esenţialului20. Aşa se explică de ce în acest «Dialog» există mulţi termeni care dau apă la moara ereticilor, cum e cazul cu expresiile «creatură» şi «făptură», precum şi toţi ceilalţi termeni asemănători. Tot aşa, multe pasaje în care se vorbeşte despre unirea lui Dumnezeu cu omul, ei le pun în legătură cu exprimarea despre Dumnezeire, oameni care, cu toată nepriceperea, caută să înţeleagă aceste scrieri, iar în felul acesta ei răspîndesc peste tot rătăcirile lor.

Un lucru trebuie bine înţeles : aşa după cum cel care nu admite comuniunea fiinţei cade uşor în politeism, tot aşa şi cel care nu admite deosebirea ipostaselor cade în iudaism. De aceea cugetarea noastră trebuie să se bazeze pe temeiuri precise, operînd cu trăsături clare, pentru a ajunge la cunoaşterea dorită. Dacă nu admitem paternitatea şi dacă nu precizăm de cine este limitată această însuşire, atunci cum am putea înţelege noţiunea despre Dumnezeu-Tatăl ? Nu-i destul numai să specificăm că există, în general, o oarecare diferenţă între persoanele divine, ci mai trebuie să admitem şi că fiecare dintre ele există într-o adevărată ipostază. Dacă admitem numai ficţiunea persoanelor fără ipostase (individuală, n.tr.), tot n-am respins învăţătura lui Sabelios, pentru că acela a zis că deşi Dumnezeu e unul ca subiect, tot El este Cel Ce se schimbă de fiecare dată după trebuinţă, încît o dată împlineşte funcţia de Tată, altă dată de Fiu şi altă dată de Duh Sfînt 21. Această rătăcire, care fusese stinsă de multă vreme, a ajuns să fie acum reînnoită de scormonitorii acestei erezii anonime, de către aceşti oameni22 care tăgăduiesc ipostazele şi neagă numirea de «Fiu al lui

Dumnezeu». Dacă ei nu încetează să blasfemieze într-una pe Dumnezeu, va trebui să-i denunțăm îndeosebi pentru faptul că tăgăduiesc individualitatea specifică a Domnului Iisus Hristos însuşi.

VI

Iată explicațiile pe oare am socotit că trebuie să vi le dăm ca să vă puneți în gardă împotriva pagubelor pricinuite de aceste denaturări doctrinare.

De fapt, dacă ar trebui să asemănăm învățăturile stricate cu nişte otrăvuri periculoase, cum e cazul şi în ceea ce trîmbițează tălmăcitorii acestor vise ale voastre, atunci să ştiți că aici e vorba de cucută, de laptele cîinelui şi de alte buruieni otrăvitoare 23.

Tipică prezentare a antitrinitarismului modalist susținut de Sabelios.

Aici e vizat episcopul Atarvios cu aderenții lui, care nu recunoşteau Fiului un nume deosebit de al Tatălui.

Exprimare similară şi în ep. 115.

In loc să pornească din învățăturile noastre, aceste otrăvuri vă vin din creierii înfierbîntați de boala unor fantasme nenorocite ale vrăjmaşilor. Dacă aceştia ar fi cît de cît înțelepți, ar trebui să ştie că darul profetic nu poate încăpea decît în suflete nepîngărite şi lipsite de orice pată. O oglindă murdară nu poate reflecta frumusețea chipului, iar sufletul care se lasă copleşit tot timpul de griji lumeşti şi pe care-1 întunecă patimile ce izvorăsc din plăcerile cărnii, nu va fi în stare nici el să primească în sine luminile Duhului Sfînt. Căci nu orice vis se schimbă îndată în proorocie, cum zice Zaharia proorocul: «Domnul a lăsat vedenie şi ploaie, pentru că vrăjitorii au vedenii mincinoase şi amăgitoare» 24. Aceşti prooroci mincinoşi şi ignoranți visează şi beau cuibărin-du-se în paturile lor25 şi nu înțeleg că adeseori fiilor neascultători 26 li se trimit şi rătăciri. Căci există şi duh de minciună, care intrînd în proorocii mincinoşi l-a înşelat odinioară şi pe Ahav27. Întrucît ştiau acest lucru, ei n-ar fi trebuit să se înalțe pînă acolo încît să-şi atribuie darul proorociei, ca unii care aveau o conştiință mai puțin trează chiar decît şarlatanul Valaam, căci fiind invitat cu daruri bogate de regele moabiților, acesta nu s-a

putut hotărî să ia cuvîntul împotriva voii lui Dumnezeu şi să blesteme pe Israel, pe care nu l-a blestemat nici Domnul ».

Aşadar, dacă vedeniile din timpul somnului nu conduc pe aceşti oameni după poruncile lui Dumnezeu, atunci să se mulțumească cu Sfintele Evanghelii, care n-au nevoie de vise omeneşti pentru a inspira încredere. Dacă Mîntuitorul ne-a lăsat pacea Sa 29 şi dacă ne-a poruncit să ne iubim unii pe alții30, dacă aceste visuri aduc lupte, neînțelegeri şi fac să înceteze dragostea, atunci aceşti oameni să nu dea prilej diavolului să intre în sufletul lor în timpul somnului şi să nu dea mai multă crezare diavolului decît învățăturilor celor mîntuitoare.

EPISTOLA 211 Către Olimpiu

Scrisă în anul 375

Zah. 10, 1—2.

Isaia 29, 8.

Efes. 2, 2.

III Regi 22, 22.

Num. 22—23.

ioan 14, 27.

Ioan 13, 34.

* «Cucuta» din epistola de față e amărăciunea creată de calomniile celor din Neocezareea (a se vedea ep. nr. 204—210).

Cînd ți-am citit scrisorile, prea stimate, nu m-am mai putut stăpîni de bucurie şi voioşie, iar cînd am stat de vorbă cu fiii tăi, cei prea doriți, mi se părea că te văd pe tine însuți. Ei mi-au găsit sufletul într-o stare de foarte mare apăsare, dar l-au mîngîiat atît de bine, încît am uitat de cucuta de la voi *, pe care negustorii de vise şi datornicii de vise o răspândesc, învinuindu-mă pe mine ca să cîştige pe cei pe care i-au plătit. Cît despre scrisori, cîteva le-am scris şi voi trimite şi altele mai tîrziu, dacă vrei. Numai de ar fi de ceva folos pentru cei care le primesc !

EPISTOLA 212 Către Hilarios Scrisă in annl 375

I

Iți poți închipui care a fost impresia mea sau ce am simțit cînd m-am dus pînă la Dazimon şi cînd am auzit că luminăția Ta ai plecat cu cîteva zile înainte de sosirea mea. Admirația pe care ți-o port încă din copilărie, de pe băncile şcolii1 chiar, m-a făcut totdeauna să prețuiesc mult conversația cu Tine, dar această cinstire se explică şi dintr-un alt motiv, şi anume, că nimic nu există azi atît de vrednic de a fi cunoscut cum este un suflet îndrăgostit de adevăr şi care are darul de a judeca bine lucrurile, adică tocmai ceea ce credem că se păstrează la Tine. In schimb, dintre ceilalți, pe cei mai mulți îi văd împărțiți ca la alergările de cai, unii mizînd pentru aceştia, alții pentru aceia şi aclamînd pe cei din partida lor.

Dar Tu, care te ridici deasupra fricii, a linguşelii şi a oricărui simță-mînt josnic, e firesc să p'riveşti adevărul cu ochi sănătoşi. Pe de altă parte, văd că nu eşti cîtuşi de puțin îngrijorat de situația Bisericilor, pentru că mi-ai trimis chiar şi o scrisoare pe această temă, după cum declarai în ultima epistolă. M-aş bucura să aud cine a primit să mi-o aducă, pentru a cunoaşte pe cel care mi-a făcut necaz. De fapt, eu n-am ajuns încă să citesc scrisoarea care mi-a fost adresată de Tine2.

II

Aş da orice ca să putem avea o convorbire, prin care să te fac să înțelegi motivele mele de supărare (căci, după cum ştii, chiar şi numai istorisirea lor aduce uşurare celor întristați) 3 şi ca să răspund la întrebările puse : neîncrezîndu-mă în caracterele fără suflet, ci făcînd eu însumi şi prin propriile mele mijloace o expunere clară şi amănunțită, în stare să lămurească deplin problema. Cuvintele însuflețite au o mai mare putere de convingere decît scrisorile şi nu sînt atît de uşor de atacat şi expuse calomniei.

Hilarios pare a fi retor în Neocezareea. In tinerețe fusese coleg cu Sf. Vasile.

încă un caz de pierdere a scrisorilor, căci serviciul poştal aproape nu exista.

3. E lucru ştiut că o bucurie dacă e împărtăşită altuia devine mai mare, iar o durere împărtăşită altcuiva face să scadă suferința. O astfel de experiență a fosl adeseori exprimată de Sf. Vasile în epistolele sale.

De acum nu mai rămîne nimic pentru nimeni, care să nu fi fost încercat ; pentru că şi cei cărora le acordasem cea mai mare încredere, care, după părerea mea, aşa cum îi vedem printre oameni, erau ceva prea mari ca să poată face parte dintre oameni, ei bine, zic, şi aceştia, au pus sub numele meu unele scrieri aparţinînd altcuiva4, fără să se uite la conţinutul lor, numai şi numai ca să mă învrăjbească cu fraţii, ca şi cum n-ar exista de acum altceva mai neliniştitor pentru cei credincioşi decît numele meu ! Căci după ce m-am silit încă de la început să rămîn necunoscut (cum nu ştiu să fi făcut altcineva din cei pe care i-au încercat suferinţele atît de mult ca pe mine), iată că acum, dimpotrivă, ca şi cum aş fi dorit să devin celebru faţă de toţi oamenii, aşa încît în toate colţurile pămîntului, poate şi ale mării, aceşti oameni nu fac altceva decît să vorbească despre mine. Cei care se ţin de nelegiuirile cele mai mari şi care introduc în Biserici învăţătura necreştinească a neasemănării 5 au pornit război împotriva mea, iar cei care ţin calea de mijloc, spun ei, şi care, plecînd tot de la aceleaşi principii, nu admit concluziile logice pentru că, chipurile, ar răni urechile mulţimii, nu mă pot suferi nici ei, ci mă împroaşcă cu toate Înjurăturile posibile şi nu se dau înapoi de la nici un plan rău, cu toate că, prin ajutorul Domnului, aceste planuri au început să se clatine.

Cum, dar, să nu mă întristeze acest fel de lucruri ? Cum să nu devină dureroasă viaţa ? Cred că singura mîngîiere în necazurile mele 6 e şubrezenia sănătăţii mele, care mă face să cred că nu voi rămîne prea multă vreme în această viaţă nenorocită.

Dar în această privinţă am spus destule.

In suferinţele tale trupeşti te îndemn şi eu să te arăţi curajos şi vrednic de Dumnezeu, Cel Care ne-a chemat. Dacă vede că primim cu recunoştinţă necazurile de acum, fie că va înlătura pricinile suferinţelor, cum a făcut cu Iov, fie că ne va răsplăti cu marile cununi ale răbdării în starea care urmează după această viaţă.

EPISTOLA 213 Fără adresă, către un bărbat credincios *

Scrisă în anul 375 I

4. Aluzie la acuza de apolinarism adusă de Eustaţiu.

Arienii de toate trei nuanțele : omousieni, omei dar mai ales anomei, «de o iiință asemănătoare», «asemănător în general», iar pentru alții «nici nu se aseamănă». Din categoria acestora din urmă face parte Eunomie, împotriva căruia a scris Sf. Vasile multe pagini în multe din operele sale.

Singura mîngîiere în necazuri e boala mea, iată o idee formulată antinomic, dar care a fost pentru Sfîntul Vasile o adevărată lege de conduită în toată viața.

* Adresanlul pare a fi fost episcop, oricum prieten al Sf. Vasile.

Domnul care dă grabnică ajutorare la necaz să-ți dea şi Ție ajutor pentru uşurarea sufletească pe care mi-ai făcut-o prin faptul că m-ai

cercetat prin scrisoarea recentă, adueînd drept răsplată pentru mîngîierea smereniei mele o adevărată şi mare bucurie duhovnicească ! Mi s-a întîmplat să mă întristez sufleteşte cînd am văzut în întîlnirile noastre obşteşti o sălbatică şi nesănătoasă nepăsare din partea poporului şi o veche şi irezistibilă pornire spre rău a conducătorilor lui2. Dar îndată ce Ți-am văzut scrisoarea şi comoara ce se cuprindea în ea, am înțeles că Acela ce orînduieşte treburile omenirii a făcut să rămînă o dulce mîngîiere pentru cei care trăim în amărăciune.

De aceea mă adresez şi eu Cuvioşiei Tale, aducîndu-ți obişnuita mîngîiere, ca să nu încetezi să te rogi pentru sărmana mea viață, ca nu cumva să mă înec în ispitele vieții acesteia şi să uit de Dumnezeu «Cel ce ridică din pulbere pe cel sărac»3, ca nu cumva căzînd în vreo trufie să «cad în osîndă diavolului» 4 şi, încrezîndu-mă prea mult în ajutorul de sus, să fiu luat de Domnul pe cînd dorm sau încărcîn-du-mă cu fapte păgubitoare 5, să rănesc conştiința împreună-slujitorilor mei, ori stînd mereu în apropierea celor beți vi să sufăr, potrivit dreptei judecăți a lui Dumnezeu, toate amenințările făgăduite iconomilor celor nedrepți. Drept aceea te rog să mă pomeneşti în rugăciunile Tale către Dumnezeu, ca să fiu treaz în toate, ca să nu fac de ruşine şi de ocară numele lui Hristos deodată cu descoperirea tainelor inimii noastre la marea zi a arătării Mîntuitorului nostru Iisus Hristos.

II

■ 2. Nepăsarea mulțimii şi răutatea conducătorilor bisericeşti supărau cel mai mult pe sfînt.

Ps. 112, 7.

I Tim. 3, 6.

Matei 24, 48—51.

5 bis. Maurinii cred că acest episcop ar fi Meletie.

(i. Şi din aceste cuvinte reiese că destinatarul era o persoană deosebită.

Ştii că din pricina înmulțirii ereticilor aştept din clipă în clipă să fiu chemat la Curte sub pretextul că aş primejdui pacea5. îndată ce a auzit acest lucru episcopul în cauză5bls mi-a scris să ne îngrijim să ne deplasăm pînă în Mesopotamia şi după ce voi fi convocat pe episcopii de aceleaşi concepții, care conduc Biserica de acolo, să pornim către împărat. Cît priveşte persoana mea, nici nu poate fi vorba ca organismul meu să suporte o astfel de călătorie pe timpul iernii. De altfel nici nu pare necesară o astfel de întreprindere în afară, poate dacă Tu m-ai sfătui totuşi să fac acest lucru6. Voi aştepta deci şi din partea cuvioşiei Tale un sfat care să-mi confirme părerea. De aceea te rog ca să-mi dai de ştire prin unul din frații de încredere ce anume să cred de cuviință din partea vredniciei Tale, care indicație ar fi cea mai inspirată.

EPISTOLA 214 Către cornițele Terențiu 1

Scrisă In primăvara anului 375 I

Cînd am auzit că Excelența Ta te-ai hotărît să iei din nou slujbă obştească, la început m-am tulburat, pentru că, trebuie să spun adevărul, m-am gîndit cît de potrivnică este ea firii Tale, întrucît ți-ai luat odată rămas bun de la treburile obşteşti, dedicîndu-te numai purtării de grijă a sufletului tău ; aşa încît m-am gîndit că numai de silă te-ai mai putea reîntoarce la cele dinainte. Dar apoi din motive superioare, am socotit că poate Domnul voind să aducă 0 mîngîiere pentru nenumăratele asupreli care căzuseră asupra Bisericilor noastre, va fi rînduit ca Excelența Ta să intre din nou în treburile obşteşti. Atunci am început să nădăjduiesc din nou că măcar înainte de a pleca din viața aceasta îmi va fi dat să întîlnesc personal pe Excelența Voastră.

1. Cornițele Terențiu se pensionase de vîrsta, dar la insistențele împăratului Valens a primit să revină în activitate, între altele pentru pacificarea bisericească din Antiohia. Deşi ortodox convins, el a ajuns să promoveze în scaunul antiohian pe Paulin, iar nu pe Meletie, pentru care insista atît de mult Sf. Vasile. Paulin adusese o recunoaştere din partea papei Damasus.

Dar iată că acum s-a răspîndit la noi alt zvon, şi anume că te afli în Antiohia şi că rezolvi anumite treburi împreună cu cele mai înalte dregătorii împărtăşeşti. în afară de zvonul acesta a ajuns pînă la mine şi informația că, pentru a se uni cu noi, frații partidei lui Paulin sînt pe cale să ajungă la înțelegere cu noi, cei de credința ortodoxă a Frăției Tale. "Şi cînd zic că vor să se unească cu «noi» înțeleg partida omului lui Dumnezeu, adică a lui Meletie. Mai aud că ei pun în circulație şi epistola apusenilor, care reclamă pentru ei supravegherea peste episcopia Bisericii Antiohiei, prezentînd în lumină falsă pe prea minunatul Meletie, episcopul adevăratei Biserici a lui Dumnezeu. Şi nici nu mă mir, întrucît cei de acolo nu cunosc deloc situația de aici, iar cei de aici, care socot că o cunosc, o prezintă mai mult în interesul lor decît al adevărului. Şi acest lucru nu-i cu totul nefiresc, fie pentru că nu cunosc adevărul, fie pentru că vor să ascundă cauza pentru care prea fericitul episcop Atanasie a ajuns să scrie către Paulin. Dar pentru că Excelența Ta ai oameni, care sînt în stare să istorisească cu amă-

nunte tot ce s-a întîmplat între episcopi2, pe vremea domniei lui Joviali 3, Te rugăm să ajuți să se aducă informații din partea acestora.

întrucît nu învinuiesc pe nimeni, doresc s-avem dragoste pentru toți şi mai ales pentru cei din rîndurile credincioşilor, şi ne bucurăm pentru cei care au primit scrisoarea din Roma. Şi chiar dacă prin această scrisoare se aduce o mărturie puternică şi hotărîtă în favorul destinatarilor, ne rugăm ca ea să spună adevărul şi să fie confirmată prin fapte. Dar acesta nu-i un motiv care m-ar putea convinge vreodată, fie s < nu recunosc pe Meletie şi să uit de Biserica de sub ascultarea lui, fie să socot de puțină importanță problemele de la care a plecat dihonia de la început şi să cred că acestea n-au multă importanță pentru adevărata credință. Căci după mine, nu numai că n-aş consimți să cedez, vreodată pentru că cineva a priirât o epistolă de la oameni şi se nunei reşte pentru aceasta, numai pentru atît eu nu mă voi retrage, ci chiar dacă ar veni această scrisoare din cer şi dacă ea nu ar fi de acord cu învățătura cea adevărată a credinței, nici atunci eu n-aş putea primi pe un astfel de om în comuniune cu sfinții 4.

III

Pentru că, o minunate omule, adu-ți aminte că falsificatorii adevărului, cei care au introdus spărtura ariană, dînd-o drept credință autentică a părinților, nu aduc nici un alt argument că nu primesc învățătura dreaptă a Părinților decît termenul «de o ființă», pe care-1 tălmăcesc rău şi contrar întregii credințe, spunînd că Fiul lui Dumnezeu e designat de noi ca fiind de aceeaşi ființă după ipostaz5. Dacă le vom da vreun prilej să fim arătați de ei, care, mai mult din prostie, decît din rea credință, spun aceste lucruri sau altele asemănătoare acestora, nu facem nimjic altceva decît să le dăm nezdruncinate argumente împotriva noastră şi să întărim şi mai mult erezia lor. Ei au doar o singură grijă în discuțiile lor despre Biserică, nu cum să-şi formuleze părerile lor, ci cum să le atace pe ale noastre.

Intre Atanasie şi Meletie. A se vedea epistola 89.

Domneşte doar 8 luni (363—364).

Se ştie că Paulin fusese hirotonit de episcopul Lucifer de Cagliari în anul 362, deci la 2 ani după Meletie, care, e adevărat, se afla în exil atunci. De aceea Sf. Vasile nu putea accepta să nu se spună cum a început «dihonia».

Neînțelegerile între partida lui Meletie şi a lui Paulin aveau şi rădăcini dogmatice legate de termenul «deoființă». Sf. Vasile acuză pe partizanii lui Paulin de ignoranță şi de rea credință.

Ce ar putea fi mai primejdios decît să zdruncine credința mulțimilor prin faptul că unii din noi ar susține că ipostasul Tatălui şi al Fiului şi al Sfîntului Duh este numai unul singur ? Chiar dacă subliniază cu yij& deosebirea dintre persoane, ei fac acest lucru după r> formulare care ne aminteşte pe cea a lui Sabelios. Acesta spunea într-adevăr că după ipostas Dumnezeu e numai unul, pe cînd Scriptura îl prezintă deosebit ca persoană, potrivit însuşirilor specifice ale fiecărei înfățişări sub care se prezintă : uneori îi dăm nume de Tată, cînd împrejurarea indică o astfel de persoană, altădată numele se potriveşte Fiului, şi anume atunci cînd coboară să poarte grijă de noi sau pentru alte astfel de lucruri providențiale şi, în sfîrşit, altădată îl leagă de persoana Duhului, atunci cînd prilejul indică numele

acestei persoane. Dacă auzi chiar şi în Biserica noastră pe unii oameni zicînd că Tatăl şi Fiul şi Duhul Sfînt au un singur ipostas, dar ei înțeleg totodată că există separat trei persoane deosebite, atunci cum să nu pară că aduc dovadă destul de limpede şi de nezdruncinat că numai cele spuse de ai noştri1 sînt adevărate ?

IV

Or faptul că ipostasul şi ființa nu sînt unul şi acelaşi lucru, cred că ne-au dat să-1 înțelegem chiar şi frații din Apus, atunci cînd simțind sărăcia limbii lor au tradus în greceşte termenul de «ființă» pentru că dacă ar exista o deosebire cît de mică de nuanță, ea s-ar fi păstrat prin deosebirea clară şi de neconfundat a termenilor.

Dacă s-ar simți nevoia să-mi spun şi eu pe scurt părerea despre această temă, aş zice cam aşa : raportul dintre ceea ce-i comun şi particular e acelaşi ca şi cel dintre ființă şi ipostas, pentru că fiecare din noi participăm la «ființă» prin ceea ce avem în comun, în schimb însuşirile individuale sînt specifice fiecăruia în parte. De aceea şi aici termenul «ființă» este comun tuturor persoanelor treimice, cum e cazul cu sfințenia, cu dumnezeirea şi cu orice s-ar mai putea înțelege, pe cînd însuşirile specifice le are fiecare separat : cea de părinte, de fiu sau de putere sfințitoare. De aceea dacă s-ar spune că persoanele sînt fără ipostas, o astfel de afirmație e ceva absurd, iar dacă am accepta ca adevărate toate trei ipostasele, atunci atîtea mărturisim cîte şi numărăm, în chipul acesta, prin învățătura despre «deo'ființime» se asigură şi unitatea dumnezeirii, dar şi recunoaşterea Treimii, adică existența concomitentă a Tatălui, a Fiului şi a Duhului Sfînt.

Prin aceasta vreau totuşi să fie convinsă şi Excelența Ta de un lucru, şi anume ca atît Domnia Ta, cît şi oricare altul din cei care sprijină adevărul şi nu disprețuiesc pe bărbații care luptă pentru credință, sînteți datori să aşteptați ca inițiativa de unire şi de pace să fie luată de conducătorii Bisericilor, pe care eu îi socot «stîlp şi întărire a

adevărului» 6 şi pe care-i respect cu atît mai mult, cu cît unii din ei sînt surghiuniți pentru că li se aduce vina că ei ar fi pricina dezbinării 7. Drept aceea Te rugăm să rămîi nepărtinitor față de noi şi liber •de orice prejudecată, pentru ca să ne putem mîngîia măcar cu gîndul •că Dumnezeu ni te-a dăruit ca pe un toiag şi ca o întărire în toate.

EPISTOLA 215 Către preotul Dorotei1 Scrisă în anul 375

îndată ce am găsit prilej am trimis scrisoarea pe adresa minunatului bărbat care e cornițele Terentiu, gîndindu-mă că aş provoca mai puține bănuieli dacă în problemele amintite i-aş scrie prin mijlocirea unor persoane străine, dar în acelaşi timp vrînd ca nici să nu lipsească cu totul din această acțiune prea iubitul nostru frate Acachios. Am predat, aşadar, epistola încasatorului financiar de la serviciul regional, care călătoreşte cu mijloace de transport oficiale, cerîndu-i ca mai întîi scrisoarea să-ți fie predată ție.

6. / Tim. 3, 15.

7. Intre alții aceasta era situația sfinților Meletie al Antiohiei, Eusebiu de Samosata, Grigorie de Nyssa etc.

1. Dorotei, diacon şi mai apoi preot, era omul de legătură între Sf. Vasile şi Meletie, precum şi între aceştia şi cei din Apus.

2. Aluzie la pericolul infiltrațiilor goților.

3. E vorba de Sf. Grigorie de Nyssa, despre care Sf. Vasile ne vorbeşte tot cam în astfel de termeni şi în alte epistole : 58, 170, 171, 200.

4. E vorba de Damasus.

In legătură cu călătoria spre Roma, nu ştiu cum de nu te-a înştiințat, mai întîi, pe Frăția Ta, că.în timpul iernii drumul e cu totul impracticabil, pentru că ținutul din Constantinopol şi pînă la granițele noastre e plin de duşmani 2. Dacă ar trebui să meargă pe mare, acum ar fi momentul. Numai de-ar primi prea iubitul de Dumnezeu şi frate al meu Grigorie să călătorească pe mare şi dacă ar accepta să conducă el delegația în problemele acestea ! Oricum, nu văd pe cineva care să-1 poată însoți, dar mai ştiu că acela e cu totul lipsit de experiență în problemele bisericeşti3. Cred însă că însoțirea cu un bărbat cu simțăminte nobile va trezi respect şi va fi de foarte mare folos. Dacă e vorba de Un om mîndru şi îngîmfat, aşezat pe un tron înalt4, şi din pricina aceasta neascultător de cei care-i spun de jos adevărul, ce ar putea cîştiga obştea din discuțiile unui om ca Grigorie, care habar n-are de linguşiri ?

EPISTOLA 216 Către Meletie, episcopul de Antiohia Scrisă In anul 375

Multele călătorii pe care le-am făcut în ultimul timp m-au îndepărtat de patrie. Am fost plecat în Pisidia pentru ca, împreună cu episcopii din acele părți, să punem în rînduiala problemele legate de Bisericile din Isauria *. De acolo drumul m-a dus pînă în Pont, pentru că Eustațiu făcuse mari presiuni asupra credincioşilor din Dazimon ca să se rupă de Biserica noastră 2.

M-am repezit şi pînă la căsuța fratelui meu Petru, care, pentru că e în apropiere de Neocezareea3, a ajuns să fie pentru cei din jur pricină de tulburare, iar pentru mine obiect de adîncă jignire 4. întrucît oamenii lui Eustațiu au luat-o la fugă 5, deşi nu-i urmărea nimeni, s-a crezut că eu aş intra cu sila în oraş ca şi cum aş fi dornic să mă încarc de osanalele lor.

La întoarcere m-a prins o ploaie straşnică, aşa că m-am îmbolnăvit atît din pricina ei, cît şi de deprimarea pe care mi-a provocat-o scrisoarea primită de la Răsărit6, prin care mă înştiințau că pentru partizanii lui Paulin fuseseră aduse din Apus anumite scrisori, prin care i se recunoştea autoritatea lui şi că aderenții acestei partide se făleau şi se mîndreau din pricina aceasta. în acest sens se propunea chiar o mărturisire de credință, care dacă ar fi bine primită, apusenii ar fi dispuşi să se unească cu Biserica noastră. Mai mult, ni s-a comunicat totodată că a fost cîştigat pentru cauza lor un om minunat, Terențiu, căruia îndată i-am şi scris ca să-şi tempereze elanul şi să-1 informez ceea ce mi-a fost posibil, corect, despre viclenia lor 7.

EPISTOLA 217 Către Amfilohiu. Despre canoane Scrisă in anul 375

1. Isauria era atunci sub jurisdicția lui Amfilohiu de Iconium.

Acelaşi înrăit intrigant Eustațiu a alungat pe episcopii otrodocşi şi din ținuturile martime (din Amasia şi Zila).

Mînăstirile de pe valea Irisului în care trăise în tinerețe Sf. Vasile erau acum în grija fratelui mai tînăr, Petru, episcop de Sebasta.

Activînd pe linie strict ortodoxă, Petru a stîrnit gelozia şi ura lui Atarvios şi Eustațiu, cf. ep. 204, 207, 210.

Cf. ep. 210.

E impresionant ce călătorii grele a făcut Sf. Vasile.

Cf. ep. 215.

* Intre ei Macrina cea tînără, retrasă în monahism, şi Petru, episcop de Sebasta.

întorcîndu-mă din călătorie (fusesem plecat pînă în Pont pentru problemele de ordin bisericesc şi ca să-mi vizitez rudele) * am adus înapoi un trup cu totul zdruncinat şi un suflet extrem de zbuciumat2, dar cînd am luat în mîini scrisoarea Cuvioşiei Tale am uitat totul, pentru că mi-a fost dat să văd semnele celui mai plăcut glas dintre toate şi ale mîinii celei mai dragi. Dacă m-a putut înviora în aşa măsură pînă şi o scrisoare de a Ta, îți poți închipui cît de entuziasmat aş fi dacă te-aş putea şi întîlni! Să dea Dumnezeu Sfîntul ca să nu aibă loc într-un moment greu şi ca Tu să fii cel care mă vei chema ! Dacă ai putea ajunge pînă la casa lui Eufimiade, n-ar fi deloc greu să ne în-tîlnim acolo, căci atunci aş scăpa de povara treburilor de aici şi m-aş grăbi cît mai repede să îmbrățişez pe cel drag mie. De altfel, există încă un temei care mă sileşte să mă deplasez pînă la Nazianz, pricina retragerii neaşteptate a prea iubitului de Dumnezeu episcop Grigorie, despre care habar n-am de ce s-a retras 3.

Cît despre omul despre care am mai stat de vorbă cu vrednicia Ta şi pentru care te-ai pregătit să lucrezi, trebuie să ştii că, pe lîngă o boală mai veche, el a mai dat recent şi într-o grea suferință la ochi, aşa încît, atît din pritina acestei vechi boli, cît şi a celei mai noi, el a devenit cu totul neindicat pentru orice fel de slujbă care i s-ar fi putut încredința. De altfel, momentan nici nu găsesc aici altul. Poate că ar fi mai bine (cu toate că au lăsat problemele în grija noastră) ca oamenii să-şi găsească pe cineva dintre ei. Trebuie să ne gîndim că ei au rostit acele cuvinte sub formă de curtoazie, pe cînd din inima lor ei voiau ceea ce au discutat de la început, că să fie pus în fruntea lor unul de-al lor. Dacă există cineva printre cei de curînd încreştinați, indiferent dacă va fi pe placul lui Macedonie sau nu, să-1 propună ei. Pre-găteşte-1 tu pentru a-1 avea unde ne va fi de nevoie, căci Domnul, Ca-re-ți dă ajutor în toate, îți va da har şi pentru acest lucru 4.

Despre suferințele fizice, dar mai ales morale de care se plînge Sf. Vasile, putem să vedem în diferite descrieri. A se vedea îndeosebi epistolele 210, 214 şi 216,

unde se referă îndeosebi la amărăciunile provocate de nestatornicia de caracter a episcopului Atarvios din Neocezareea, precum şi de «încurcătura» creată de hirotonia lui Paulin pentru scaunul din Antiohia, a cărei schismă durează vreo 40 de ani.

Bătrînul episcop Grigorie, tatăl lui Grigorie Teologul, murise în anul 374. Ir urma acestui fapt, fiul său, care fusese hirotonit fără voie ca episcop de Sasima a «fugit» neaşteptat şi din Nazianz.

Probabil că se face aluzie la completarea vreunui scaun episcopal vacant, la care arienii erau foarte vigilenți. Pentru numerotarea canoanelor Sf. Vasile a se vedea ep. 188 şi 199.

După cum spune can. 16 al sin. I ecumenic sub «clerici» se înțelegeau persoanele active în cadrul Bisericii, indiferent dacă erau hirotoniți ori erau numai hirotesiți. Pedeapsa dată acestora (celor insubordonați) era caterisirea (cf. can. 32).

LI. Canoanele privitoare la clerici au fost înşirate în general, fără să se facă specificări deosebite, precizînd doar că pentru cei căzuți se prevede o singură pedeapsă, şi anume : depunerea din serviciu, fie că au vreun grad ierarhic, fie că rămîn într-un serviciu fără hirotonie5.

ț_

LII. Femeia care în călătorie n-a purtat grijă de fătul ei şi deşi a avut putința să-1 salveze, fie socotind că astfel îşi ascunde păcatul, fie că avea o intenție cu totul dobitocească şi neomenească, să fie judecată pentru ucidere. Dar dacă ea n-a putut purta grijă de făt şi dacă acesta a murit din pricina singurătății şi pentru că n-avea cele de nevoie, mama să fie iertată 6.

LIII. Văduva sclavă poate că n-a săvîrşit greşeală prea mare hotă-rîndu-se pentru o a doua căsătorie sub formă de răpire. Pentru aceasta nici nu va trebui s-o învinuim, căci nu aparențele se judecă, ci intenția. Fireşte că îi rămîne pedeapsa dată pentru a doua căsătorie 7.

LIV. Despre categoriile deosebite de ucidere involuntară ştiu că am scris nu de mult Cucerniciei Tale şi nu pot spune nimic mai mult. Rămîne să chibzuieşti dacă măreşti ori scazi din pedepsele date, sau chiar le ierți de tot8.

LV. Cei care pleacă să lupte împotriva tîlharilor, dacă sînt mireni îi oprim de la împărtăşania cu Cel Bun, iar dacă sînt clerici îi depunem din treaptă : «Tot cel ce scoate sabia, de sabie va muri», zice Scriptura 9. /

LVI. Omul care a ucis în chip voluntar, dar apoi s-a căit, timp de 20 de ani va fi lipsit de împărtăşania de cele sfinte, iar cei douăzeci de ani vor fi împărțiți pentru el în chipul următor : 4 ani trebuie să se «tînguiască» stînd în picioare, afară, la uşile locaşului de rugăciune, cerînd credincioşilor care intră să se roage pentru el, mărturisindu-şi astfel fărădelegea. După trecerea celor patru ani va fi primit printre «ascultători», ieşind împreună cu aceştia vreme de cinci ani. Vreme de şapte ani va ieşi împreună cu cei care se prostern făcînd metanii. Vreme de patru ani va sta numai în picioare împreună cu cei credincioşi, da nu va putea fi împărtăşit. După ce se vor fi împlinit toate acestea se va împărtăşi de cele sfinte l0.

A se vedea cele spuse de Sfîntul Vasile şi în can. 33.

Idei apropiate şi în can. 22, 38, 40, 42.

Cf. can. 43, 56—57.

Matei 26, 52. Dispoziție mult prea aspră şi oarecum în contradicție cu cele spuse de Sf. Atanasie cel Mare în canonul 1. A se vedea aici, mai sus: la epist. 188, can. 12.

Mai pe larg Milaş, Canoanele I, 2, p. 56 (can. 8, 11, 43).

Cf. can. 2, 8, 11, 43, 54 şi 56.

LVII. Omul care a ucis fără voie va fi exclus vreme de 10 ani de la Sfintele Taine. Cei zece ani vor fi împărțiți pentru el în chipul următor : doi ani se va tîngui. Trei ani va rămîne printre ascultători. Patru ani va fi printre cei care se prostern. Un an va sta numai în picioare, după aceea va fi admis la cele sfinte w.

SFÎNTUL VASlt.E CEL MAHK

LVIII. Cel ce a săvîrşit adulter va fi exclus vreme de 15 ani de la Sfintele Taine : patru ani va fi printre plîngători, cinci ani va fi ascultător, patru ani va fi cu cei

care se prostern, iar ultimii doi ani va sta în picioare fără să poată lua împărtăşania12.

LIX. Desfrînatul va fi lipsit vreme de 7 ani de împărtăşania celor sfinte : doi ani va fi printre plîngători, alți doi ani printre ascultători, alți doi printre cei care se prostern, iar un an va sta în picioare. în al optulea an va fi primit la împărtăşanie 13,

LX. Cea care a depus vot de feciorie şi şi-a călcat făgăduința va petrece în pocăință un răstimp egal cu cea care a săvîrşit adulter. Tot aşa vor fi pedepsite şi cele care după ce s-au legat să ducă viață de călugăriță îşi calcă legămîntul14.

LXI. Cel care a furat şi se căieşte şi-şi denunță el însuşi păcatul va fi oprit numai de la participarea la Sfintele Taine vreme de un an. Dacă va fi denunțat de altul, atunci va fi exclus vreme de doi ani. în tot acest răstimp el va face mătănii şi va sta în picioare, după care poate fi primit la împărtăşanie l5.

LXII. Bărbatul care comite imoralitate asupra altui bărbat va fi pedepsit cu acelaşi timp de pocăință ca şi pentru adulter 16.

LXIII. Cel care mărturiseşte că a comis fapte ruşinoase cu animale va petrece acelaşi timp de pocăință 17.

LXIV. Cel care şi-a călcat jurămîntul, timp de 10 ani nu se va putea împărtăşi. Doi ani va petrece cu cei care se tînguiesc, trei ani cu cei ascultători, patru ani cu cei care se prostern, iar un an va trebui să rămînă numai în picioare, după care va putea fi primit la împărtăşanie 18.

LXV. Cel care-şi mărturiseşte păcatul vrăjitoriei sau al otrăvirii, va petrece în pocăință acelaşi număr de ani ca şi ucigaşul şi va fi tratat ca unul care şi-a recunoscut această ultimă nelegiuire 19.

Idei similare în can. 37, 77.

Urmează deci toate treptele catehumenatului, cf. can. 21—22, 26, 79, 80.

14. Sfîntul Vasile a mai vorbit despre probleme asemănătoare în can. 6, 18—19,
20, 44.

A se vedea cele spuse de N. Milaş, op. cit., II, 2, p. 113—114.

A se vedea ce a mai prevăzut Sfîntul Vasile şi în can. 7.

Cf. can. 6 al Sfîntului Vasile.

Cf. can. 29 şi 82.

Despre vrăjitori ne mai vorbeşte Sfîntul Vasile şi în can. 72 şi 83.

A se vedea aici şi can. 7 al Sfîntului Grigorie de Nyssa.

LXVI. Cel care jefuieşte mormintele va fi exclus de la împărtăşanie vreme de zece ani: doi ani va fi între tînguitori, trei ani între ascultători, patru ani între cei care se prostern, iar un an va rămîne în picioare, apoi va fi îngăduit la împărtăşanie 20.

LXVII. împerecherea fratelui cu sora va fi pedepsită cu acelaşi număr de ani ca şi uciderea 21.

LXVIII. Cei care într-un grad de rudenie oprit pentru căsătorie sînt prinşi în flagrant delict de păcătuire vor suferi pedepsele adulterului 22.

LXIX. Citeţul care se va împreuna cu logodnica sa înainte de căsătorie va fi admis să citească după o oprire de un an, dar va rămîne citeţ fără să poată înainta în grad. Dacă se uneşte pe ascuns, fără căsătorie, va fi suspendat din funcţie. Acelaşi regim se aplică şi slujitorului23.

LXX. Diaconul care şi-a spurcat buzele 24 şi care a recunoscut că a comis acest păcat şi înainte, va fi suspendat din slujbele sale, dar va fi primit să participe la Sf. împărtăşanie deodată cu ceilalţi diaconi. Acelaşi lucru e valabil şi pentru preoţi. Dacă vreunul e prins în flagrant delict de păcat mai greu, va fi depus, indiferent ce grad are.

LXXI. Cel care e conştient că a săvîrşit oricare dintre păcatele amintite şi care nu le-a mărturisit, ci a fost dovedit de altcineva că le-a săvîrşit, va fi pedepsit cu acelaşi răstimp de pocăinţă cu care a fost pedepsit cel care a comis acele fapte.

LXXII. Cel care se predă vrăjitorilor sau unora ca acestora va fi pedepsit cu acelaşi răstimp de pocăinţă ca şi ucigaşii 25.

LXXIII. Oricine s-a lepădat de Hristos şi a călcat taina mîntuirii trebuie să plîngă de-a lungul întregii sale vieţi şi-i dator să facă pocăinţă, urmînd să fie învrednicit de împărtăşanie abia în clipa cînd ar fi să părăsească această viaţă pe urma credinţei în bunătatea lui Dumnezeu 26..

Cf. şi can. 75 al Sfîntului Vasile.

Despre căsătoria între rude ne mai vorbeşte Sfîntul Vasile şi în can. 75—76, 79, 87.

Cf. şi can. 6, 32, 51 şi 57.

Sf. Vasile nu precizează în ce constă această «spurcare» a buzelor, prin atingerea fizică de ceva necurat ori prin simpla pronunţare a unor cuvinte «păgîneşti». Unii canoniişti înclină pentru prima eventualitate. A se vedea ce a mai recomandat Sfîntul Vasile şi în can. 32, 51, 69.

Idei similare şi în can. 81 şi 83.

Can. 62 ap., 2 sin. I ecum.; 3, 12 Ancira etc.

Cum a spus-o în aceste trei epistole trimise Sfîntului Amfilochie (nr. 188. 199 şi 217), Sf. Vasile subliniază că esențial este nu «durata pocăinței, ci modul în care se face ea». De acum acest clasic dascăl al «iconomiei», care a fost Sf. Vasile, chiar dacă prevede canoane excepțional de grele (mai ales pentru mentalitatea creştină de azi), totuşi uneori uimeşte şi prin umanismul şi indulgența lui.

LXXIV. Dacă cineva din cei care au căzut în păcatele amintite mai înainte se îndreaptă, făcînd pocăință, cel căruia i-a fost încredințată de Dumnezeu puterea de a lega şi a dezlega, văzînd căința păcătosului, poate să se facă mai îngăduitor întru a-i micşora durata pocăinței chiar fără a-l osîndi, fiindcă istoria cuprinsă în Scriptură ne învață că cei care fac o pocăință mai aspră dobîndesc îndată mila lui Dumnezeu 21.

LXXV. Cel care s-a spurcat cu sora tatălui său sau a mamei sale să n-aibă voie să intre în casa de rugăciuni pînă ce nu renunță la purtarea lui nedreaptă şi de neiertat. După ce va fi ajuns să-şi dea seama de grozăvia păcatului, să petreacă trei ani în rîndul celor care se tîn-guie stînd în picioare la uşa locaşurilor de rugăciune şi rugind poporul, care intră pentru rugăciune, să-i fie milă de el şi să adreseze nenumărate rugăciuni lui Dumnezeu. După aceea să-1 primească pentru un răstimp de trei ani, dar numai între cei ascultători, ascultă adică citi-rile din Scripturi precum şi cuvîntul de învățătură, şi să-I scoată apoi fără să-1 judece vrednic de a sta împreună cu ceilalți la rugăciune. Mai tîr-ziu, dacă va cere-o cu lacrimi şi se aruncă la picioarele Mîntuitorului cu frîngerea inimii şi cu smerenie adîncă, să i se dea voie să facă mătănii sau prosternări vreme de alți trei ani. Apoi, după ce va fi dovedit «roade vrednice de pocăință» 28 să-1 primească în al zecelea an la rugăciunea credincioşilor, dar fără să se poată împărtăşi. După ce va mai fi stat la rugăciune în picioare încă alți doi ani, împreună cu credincioşii, să fie, în sfîrşit, socotit vrednic de comuniunea Binelui.

LXXVI. Acelaşi canon şi pentru cei care iau pe cumnatele lor 2*.

LXXVII. Cel care-şi lasă femeia cu care se unise în chip legiuit şi care-şi aduce apoi alta, se supune, după hotărîrea Domnului, osîndei adulterului. Părinții noştri au lăsat nişte canoane, prin care au hotărît •ca cei vinovați să stea un an

în rîndul celor care se tînguiesc, doi ani între ascultători şi trei ani între cei care se prostern. în al şaptelea an să stea în picioare împreună cu credincioşii şi aşa să se învrednicească de aducerea (jertfei liturgice, n.tr.) dacă se vor pocăi cu lacrimi 30.

LXXVIII. Aceeaşi regulă să se observe şi față de cei care iau în căsătorie două surori chiar dacă nunțile lor au loc la timpuri diferite 31.

LXXIX. Cei care s-au înnebunit cu patima după mamele lor maştere sînt supuşi aceluiaşi canon, la fel şi cei stăpîniți de patima nebunească după surorile lor 32.

Matei 3, 8. A se vedea ce a mai propus Sfîntul Vasile în can. 67.

Cf. can. 26—27; 68 ; 75 ; 78—79.

30. Can. 48 apostolic. Să fie o contrazicere între canonul 58 şi între acesta >. Acolo se prevedeau 15 ani, aici doar 7 drept pedeapsă.

Cf. can. 23 şi 87.

Cf. can. 67, 75.

33. Prin «poligamie» Sf. Vasile se referă la căsătoria a III-a ori la mai mult «le< H atîta. A se vedea aici, mai sus, can. 4.

LXXX. Părinții au trecut sub tăcere poligamia 33 socotind-o faptă do-bitocească şi cu totul străină de neamul omenesc. Mie mi se pare că ea e un păcat întrucîtva mai mare decît desfrînarea. De aceea e lucru firesc ca acei vinovați să fie supuşi canoanelor, adică să stea pe rînd,

Intre plîngători un an, între cei care se prostern trei ani şi abia după aceea să-i primească la împărtăşanie.

LXXXI. întrucît în decursul năvălirii barbarilor mulți au stricat credința în Dumnezeu făcînd jurăminte păgîneşti 34 şi gustînd din anumite mîncăruri nepermise, care fuseseră aduse în templele idolilor, unde domneşte magia, să fie şi ei pedepsiți după canoanele pe care le promulgaseră de mult Părinții noştri. Şi anume, cei care au îndurat o constrîn-gere completă, fiind supuşi torturilor, nefiind în stare să rabde atîtea suferințe după ce fuseseră maltratați spre a fi siliți să se lepede de Hristos, să fie excluşi trei ani: ca ascultători doi ani, ca

prosternați trei ani, apoi să fie admişi la împărtăşanie. în schimb, cei care fără să fi fost constrînşi au trădat credința în Dumnezeu, au mîncat ia masa demonilor 35 şi au făcut jurăminte ca şi păgînii, după ce se vor fi rugat trei ani ca prosternați şi după ce vor fi stat în picioare alți trei ani, petrecînd cu credincioşii la rugăciune, să fie admişi la comuniunea Binelui.

LXXXII. în legătură cu cei care şi-au călcat jurămîntul, dacă au fost necredincioşi față de jurămînt sub puterea silei şi a constrîngerii să fie supuşi unor pedepse mai uşoare, ca să poată fi primiți după şase ani. Dar dacă au trădat credința fără să fi suferit constrîngeri, vor sta între plîngători doi ani, între ascultători doi ani, apoi se vor ruga vreme de cinci ani fără să poată aduce jertfa liturgică36, după care vor fi primiți la comuniunea de rugăciune. După ce vor fi arătat, desigur, căință sinceră, ei vor fi duşi să se împărtăşească cu Trupul lui Hristos 37.

LXXXIII. Cei care consultă pe ghicitori şi se iau după obiceiurile paginilor sau care introduc în casele lor pe unii oameni pentru descoperirea unor leacuri şi pentru o purificare, trebuie să cadă sub canonul celor şase ani : un an ca plîngători, alt an ca ascultători, trei ani ca > prosternați, apoi un an stînd la rugăciuni în picioare, împreună cu cei credincioşi, după care vor fi admişi la împărtăşanie 38.

34. E vorba de apostați, de primejdia cărora s-a ocupat sinodul din Ancira din
a. 315 în can. 1—9. Prin «barbari» se face aluzie probabil la invaziile perşilor ori ale goților.

35. A idolilor.

36. Comparîndu-se cele prevăzute la can. 64 (unde avem 2+3+4+1 — 10), aici
avem 11 ani (2+2+5+2-11 ani).

A se vedea şi cele propuse prin can. 10, 17, 29, 64.

Cf. can. 65 j 72.

39. fsom 65, 2 (ed. 1914).
29 — Rfinti.il Vaulle col Mure

LXXXIV. Scriu toate aceste reguli ca să putem pune la încercare roadele pocăinței, căci nu judec lucrările după durată, ci sînt atent la felul pocăinței 39.

Dacă păcătoşii nu vor să se despartă de năravurile lor, dacă vor să fie mai curînd robii plăcerilor trupeşti decît robi ai lui Dum-

nezou şi dacă nu se învoiesc să trăiască după Evanghelie, atunci nu mai există nici un semn comun între noi şi ei. După mine, în mijlocul unui «norod neascultător şi împotrivă grăitor» m-am învățat s-ăud ceea ce ne spune Domnul: «mîntuieşte-ți sufletul tău» 40.

Deci noi nu primim să mergem la pierzare împreună cu unii ca aceştia, ci, temîndu-ne de dreapta judecată şi avînd mereu înaintea ochilor ziua cea înfricoşată a răsplătirii Domnului, noi nu vrem să pierim deodată cu păcatele altora41. Căci dacă nu ne-au învățat pe noi cele înfricoşate ale Domnului şi nici bătăile atît de mari nu ne-au făcut să înțelegem că din pricina fărădelegilor noastre ne-a părăsit pe noi Domnul şi ne-a lăsat pe mîna barbarilor, că poporul a fost dus în robie la vrăjmaşi şi s-a dat risipirii 42 pentru că cei care purtau numele lui Hristos nu s-au ruşinat să facă astfel de fapte ; dacă n-au recunoscut şi dacă n-au vrut să înțeleagă că din toate aceste pricini a venit peste noi urgia lui Dumnezeu, atunci ce mai avem comun cu astfel de oameni ? Ci totuşi sîntem doritori să-i îndrumăm zi şi noapte în public şi în particular, dar să nu primim să fim duşi împreună cu răutățile lor, ci mai vîrtos să ne rugăm să-i cîştigăm şi să-i scoatem din cursa vicleanului, iar de nu vom putea face acest lucru, atunci să ne sîrguim măcar să ne mîntuim sufletele de osîndă cea veşnică.

EPISTOLA 218 Către Amfilohiu, episcop de Iconium

Scrisă în primăvara anului 375

40. Fac. 19, 17.

A se vedea mai sus cele spuse în can. 74. Oricît de ascetic e formulat crezul Sf. Vasile, el exprima totuşi o alternativă curajoasă, dar şi încrezătoare în biruința binelui.

Aluzie clară la politica de dezbinare şi de destrămare, pentru a putea birui, pe care o ducea împăratul Valens, în fața căruia însuşi Sf. Vasile dăduse dovadă de mult curaj şi de demnitate.

Necazul pentru care a venit la noi fratele Elian l-a provocat el singur fără să fi fost nevoie de nici un ajutor din partea noastră. în schimb prin aceasta el ne-a făcut două bucurii : mai întîi prin faptul că mi-a adus o epistolă de la Cuvioşia Ta, iar în al doilea rînd pentru că mi-ai dat prilejul să-ți răspund la scrisoare. De aceea prin venirea lui salut iubirea Ta cea adevărată şi de neuitat şi te rog să mă pomeneşti în rugăciunile tale acum cînd mai mult decît oricînd altădată am ne

voie do ajutorul Tău, pentru că starea organismului meu, care s-a înrăutățit mult în urma drumului1, e o urmare a insuportabilei mele boli.

E mult de cînd tot voiam să-ți fac cunoscut (şi n-am uitat acest lucru ca şi cum un motiv mai important mi-ar fi distras atenția de la el), acum însă îți atrag atenția să trimiți în Licia un bărbat serios, care să observe de aproape care sînt factorii credinței celei drepte 2. Căci poate n-ar trebui să-i trecem cu vederea, dacă sînt adevărate toate cîte mi le-a istorisit cineva dintre credincioşii care au venit de acolo, că în-depărtîndu-se cu totul de rătăcirile celor din Asia Mică 3, au de gînd să treacă în scris la comuniunea cu noi. Dacă ar fi vorba să meargă cineva pe la ei, atunci să caute în Koridales pe Alexandru, episcop provenit dintre călugări, în Limira să ia contact cu Diatim, în Mira să caute pe Tatian, pe Polemon şi pe Macarie, în Patara pe episcopul Evdemon, în Telmeson pe episcopul Ilarion, iar în Felon pe episcopul Lolian.

Pe aceştia şi pe alții ni i-a citat un prieten, declarînd că au credință sănătoasă, de aceea am dat slavă şi mulțumită lui Dumnezeu pentru informare văzînd că în ținuturile Asiei mai există încă destui care nu s-au spurcat cu rătăcirea ereziei. De aceea, să ne convingem, fără să facem zgomot, de exactitatea acestei ştiri, iar după ce ne vom fi convins de ea, atunci să trimitem epistola şi să ne dăm silința să chemăm şi pe careva dintre ei la întrunire 4.

Fie ca toate cele ce privesc Biserica cea iubită din Iconiu să meargă în bună rînduiala şi la timpul lor ! Prin tine salutăm totodată pe toți clericii şi colaboratorii Cuvioşiei Tale.

EPISTOLA 219 Către clerul din Samosata Scrisă în anul 375

I

Despre acest drum în jurul Neocezareii Pontului ne vorbesc mai multe epistole. A se vedea, între ele, nr. 216, 217, dar mai ales 204, 207, 210 etc. Cazul lui Atarvios şi în general al credincioşilor din Neocezareea l-a urmărit mult pe Sf. Vasile. A se vedea şi indicele lucrării noastre.

Aceeaşi problemă centrală urmărită de Sf. Vasile : organizarea unui front comun antiarian.

•chisoki

3. E vorba de pnevmatomahi, care nu admiteau divinitatea Sfîntului Duh.

4. E şi aceasta o dovadă a lărgirii cîmpului de acțiune a Sf. Vasile. Provinciile
vestice ale Asiei Mici stăteau mai mult în legătură cu Arhiepiscopia din Constantino-
pol, unde arienii şi acum şl pnevmatomahii erau foarte răspîndiți.

Domnul, Cel care rînduieşte toate cu măsură, nu ne pune la încercări mai mult decît îngăduie puterile noastre, ci încearcă ocazional pe cei ce luptă pentru credință, fără să îngăduie să fie ispitiți mai grou decît le este puterea ; El amestecă cu măsură lacrimile cu băutura 1 celor care trebuie să arate dacă în timpul suferințelor păstrează pentru Dumnezeu recunoştința la care are drept; în schimb şi-a arătat bunăvoința mai ales în hotărîrea pe care a luat-o în legătură cu Voi, neîn-găduind vrăjmaşilor să trimită asupra voastră o prigoană, a cărei asprime pe unii i-ar putea doborî sau le-ar clătina credința cea întru Hristos. Deci tocmai prin faptul că v-a scos în față nişte vrăjmaşi uşor de înfrînt, Dumnezeu v-a pregătit, pentru biruința pe care o veți dobîndi asupra lor, răsplata răbdării. Dar vrăjmaşul comun al vieții voastre, care se luptă cu propriile voastre meşteşugiri împotriva bunătății lui Dumnezeu, cînd vă vede că respingeți ca o cetate puternică atacurile lui exterioare, îşi dă silința să scornească între voi prilejuri de ceartă şi de urîtă neînțelegere. La început relele acestea par mărunte şi uşor de vindecat, dar cu vremea ele cresc, fiind nutrite de duşmănie, şi, printr-un proces firesc, se schimbă într-un rău cu neputință de vindecat. Aşa se face că m-am hotărît să vă încurajez prin această scrisoare. Dacă ar fi fost cu putință, aş fi venit eu pînă acolo şi m-aş fi rugat eu însumi pentru voi. Dar pentru că împrejurările nu îngăduie acest lucru, Vă trimit aceste rînduri ca o ramură de măslin, aşa încît, gîndindu-vă la încurajările mele, să puneți capăt tuturor vrăjmăşiilor care se pot ivi între voi2 şi să-mi trimiteți, cît mai în grabă, vestea bună că ați lăsat deoparte învinuirile reciproce.

II

1. Ps. 79, 6.

•chisoki

2. Poate că vrăjmăşiile s-au manifestat mai cu putere în Samosata după plecarea
episcopului lor în exil (374).

3. Eusebiu de Samosata.

4. Deci după plecarea în exil a lui Eusebiu, grija de Biserica Samosatei a luat-o
Sf. Vasile.

Un lucru vreau să-1 ştie înțelepciunea voastră : în fața lui Dumnezeu acela se dovedeşte a fi mare care se pleacă smerit înaintea aproapelui său şi care nu se ruşinează să-şi ia răspunderea în fața învinuirilor, chiar dacă ele nu sînt adevărate, numai să dăruiască Bisericii lui Dumnezeu marea bucurie a împăcării. De altfel prea iubitul de Dumnezeu episcop 3 v-a descris lucrurile aşa cum se cuvine şi vă scrie din nou ceea ce crede că trebuie să vă scrie. Dar nici eu, căruia mi-a fost dat să fiu cel mai apropiat de voi, nu pot să nu mă îngrijorez de problemele voastre4. De aceea, cînd prea evlaviosul frate ipodiacon Teodor a venit şi a spus că Biserica voastră este în suferință şi în tul-

burări, m-am întristat toarte, inima mi-u fost atinsă de o adîncă durere şi n-am putut păstra tăcerea. V-am îndemnat, deci, să ocoliți orice dezbatere judecătorească şi să statorniciți iar pacea dintre voi, ca să nu facem pe placul vrăjmaşilor voştri şi să nu trădăm vechea mîndrie a Bisericii voastre, care ne trîmbițează acum în toată lumea că : toți, ca şi cum ați fi stăpîniți de un singur suflet şi de o singură inimă, trăiți într-un singur trup 5. întreg poporul lui Dumnezeu, oameni aflați în slujbe şi în dregătorie, ca şi întreg corpul clerical, îl salut prin cuviosia Ta şi-1 îndemn să rămînă aşa cum i-am ştiut. Nu le cer mai mult, pentru că încă de mai înainte am făcut imposibilă orice întrecere din pricina faptelor bune pe care le-au săvîrşit înainte.

EPISTOLA 220 Către fruntaşii din Bereea 1 Scrisă în anul 375

Domnul a lăsat drept mîngîiere celor care n-au ocazia să se vadă față către față comunicarea prin scris, prin care poți fi luminat nu atît în cele exterioare, cît mai ales în stările interioare sufleteşti. îndată ce am primit scrisoarea Voastră am şi înțeles care-i situația la Voi şi am pus la inimă dragostea ce vă port fără ca să am

nevoie de un timp prea lung. Am fost chiar răpit de frumusețea sufletului Vostru după cele ce am dedus din scrisoare.

5. Aşadar, atît timp cît a lost episcopul în mijlocul lor, ei au fost uniți.

Deşi la mare distanță (Bereea, azi localitatea Halip din Siria), totuşi Sf. Vasile caută să întărească în credință, în a. 374, pe episcopul Teodot (ep. 185), acum pe [runtaşii comunității.

Acest preot cult stătea în legătură cu Epifaniu, episcopul Ciprului. Din păcate mai tir/iu el va fi amestecat în lupta dusă împotriva Sfîntului Ioan Hrisostom.

Prea iubitul împreună slujitor, preotul Acacios2, mi-a spus mai multe, istorisindu-mi lupta zilnică şi stăruința voastră puternică în credință, fapt care m-a înviorat şi a pus în mine un dor mare de a vă vedea cîndva personal. Şi nu mi-a vorbit numai de slujba de la altar, ci şi de pacea şi înțelegerea care domneşte între credincioşi, de noblețea caracterului celor ce vă conduc oraşul şi rînduielile după voia lui Dumnezeu. Ferice de Biserica în care nu se află decît astfel de oameni şi să ne rugăm ca această linişte să fie respectată şi mai departe... Dacă se continuă încercările, nu pierdeți curajul! Aproape sînt cununile şi aproape-i ajutorul Domnului. Statornicia lucrurilor omeneşti e do scurtă durată. «Tot trupul este ca iarba şi toată mărirea lui ca floarea cimpului. Se usucă iarba, floarea se vestejeşte, dar cuvîntul Domnului rămîne în veci» 3. Să ne legăm de porunca ce rămîne, să disprețuiți aparența care trece. Pilda voastră a întărit multe Biserici. Fără să vă dați seama v-ați strîns bogată răsplată, pentru că ați întărit în rîvnă tocmai pe cei neajutorați. Bogat este Răsplătitorul şi în stare să vă dea vrednice răsplăți pentru nevoințele cu care v-ați luptat.

EPISTOLA 221 Către poporul din Bereea 1 Scrisă în anul 375

V-am cunoscut, prea iubiților, încă de mai înainte, după credința voastră cea plină de înțelegere şi după cununa cu care îl mărturisiți pe Hristos. Poate că va zice cineva dintre voi: «Cine mai e şi acesta care ne deranjează dintr-o țară atît de îndepărtată ?». însuşi Domnul a făcut acest lucru, El Care pe cei credincioşi îi sădeşte în Sine, aşa cum se pune lumina în sfeşnic şi Care ajută să lumineze toată lumea 2. Nu-i oare un obicei să fie proclamați biruitori cei care au alergat mai repede şi calitatea muncii n-o dau oare cei destoinici ? Dacă pentru astfel

de vrednicii şi pentru altele de felul lor rămîne neştearsă amintirea, cum nu-i va face vestiți Domnul în toată lumea pe cei ce cred în Hristos, despre care însuşi Domnul zice : «Eu preamăresc pe cei ce Mă preamăresc pe Mine» *, împrăştiind dimpreună cu razele soarelui bucuria luminii lor care străluceşte ?

3. Isaia 40, 6—8.

1. încă o dovadă prin care se arată cît de departe mergea dorința Sf. Vasile de a
păstra unitatea de credință şi de simțire ortodoxă pînă şi în ținuturile Siriei, din care
făcea parte şi episcopia de Bereea. El încurajează poporul într-o vreme cînd le lipsea
episcopul. A se vedea şi epistolele 185 şi 220.

2. Matei 5, 15.
* // Ragi 2, 30.

Ați sporit şi mai mult dorința mea de a vă vedea, pretinzîndu-mi şi în scris, şi anume printr-o astfel de scrisoare, în care nemultumin-du-vă numai cu luptele anterioare pentru credință, ați zugrăvit minunat o şi mai bogată şi înfloritoare tărie sufletească pentru credința cea adevărată. De aceea mă bucur alături de voi şi dorim ca Dumnezeu, Cel peste toate, ale Căruia sînt şi lupta şi alergarea şi cununa, să vă insufle rîvnă, să vă dea putere sufletului şi să ducă lucrarea la deplina aprobare din partea Lui.

EPISTOLA 222 Către locuitorii din Chalcida i

Scrisă in anul 375

Scrisoarea credincioşiilor voastre m-a găsit trist, dar m-a înviorat aşa cum cele cîteva înghițituri de apă turnate pe gîtul cailor de cursă îi liniştesc, cai care în scurta şi rapida lor respirație înghit în amiaza mare praful din terenul hipodromului 3. Am răsuflat, aşadar, şi eu uşurat cînd am trecut peste o etapă de prigoană şi acum am mai prins curaj în urma celor ce mi-ați scris şi m-am întărit, aducîndu-mi aminte şi de luptele voastre, aşa că în felul acesta vom reuşi să ducem şi noi, cu dîr-zenie, lupta care ne stă în față.

Pîrjolul ereziei, care a pustiit cea mai mare parte a Răsăritului, a început să se facă simțit şi în ținuturile apropiate de noi, mistuind totul în calea sa şi amenințînd acum să aprindă şi Bisericile din Capadochia, pe oare le-a emoționat pînă la lacrimi fumul ținuturilor învecinate3. Acum flăcările stau gata să se întindă şi la noi. O, de le-ar întoarce Dumnezeu cu suflarea gurii Sale şi de-ar stinge flacăra acestui pîrjo] rău!

Dar cine ar fi atît de fricos şi atît de laş sau atît de neinițiat în strădaniile atletice, încît să nu se simtă mai întărit în luptă prin aclamațiile voastre şi să nu dorească a fi încununați ca biruitori deodată cu voi ? Căci voi ați preluat cei dintîi echipamentul pentru a intra în arena luptelor pentru dreapta credință, respingînd nenumăratele atacuri ale ereticilor şi îndurînd dogoarea apăsătoare a ispitelor, atît voi, conducătorii Bisericii, cărora v-a fost încredințată grija altarelor, cît şi fiecare din mulțime care s-au distins în chip deosebit. Căci se petrec la voi lucruri într-adevăr minunate şi vrednice de toată lauda prin faptul că sînteți una întru Domnul, atît cei care conduc, cît şi cei care-i urmează. Drept aceea întăriți-vă cît mai tare în fața atacurilor vrăjmaşe, pentru ca în fața lor să nu lăsați nici o spărtură în nici unul din voi.

Localitate situată în preajma Antiohiei (Siria).

Nu-i primul caz că Sf. Vasile ia imagini din viata sportivă. Astfel în epist. 154 şi 164 se vorbeşte despre «antrenor» (âXEiut^c). Se ştie cît de adînc a dezvoltat Sf. Grig. de Nyssa expresia paulină a «epectazei» (Filip. 4, 13. Viața lui Moise, în «P.S.B.», 29, 21 şi urm).

Chiar dacă pare forțată (Y. Courtonne III, 6), plasticitatea imaginii nu se poate tăgădui. Căldura cu care Sfîntul Vasile îndrumă la păstrarea unității de credință este impresionantă.

De aceea ne rugăm zi şi noapte împăratului veacurilor să păzească poporul integru în credință, dar să păzească şi integritatea clerului care-1 conduce şi care-i poartă grijă cu trezvie de toate mădularele trupului

Bisericii. Cînd ochii îşi împlinesc datoria, atunci lucrarea mîinilor se face cu destoincie, mişcarea picioarelor e la adăpost de orice păşire greşită şi nici o parte a trupului nu-i lipsită de grija cuvenită.

De aceea, Vă rugăm ca, în ceea ce faceți şi veți face, să fiți strîns uniți unii cu alții, cei care ați primit grija de suflete să stați lîngă ei şi să-i ocrotiți ca pe fiii voştri iubiți, iar poporul să vă păstreze respectul şi cinstea cuvenită părinților, încît în această minunată comportare a Bisericii să se mențină, pe de o parte, puterea şi statornicia credinței în Hristos, iar pe de altă parte, să se mărească numele lui Dumnezeu şi să sporească şi să se înmulțească binele dragostei. Cînd vom auzi de acestea ne vom bucura şi noi de creşterea voastră în Hristos, şi dacă mi se va rîndui să mai rămîn încă cu trupul în lumea aceasta, fie ca vreodată să Vă văd în pacea lui Dumnezeu ! Or, dacă mi se va cere să plec de aici, atunci fie ca să Vă văd întru strălucirea sfinților, încununați împreună cu cei ce s-au distins întru răbdare prin mărturii de fapte bune.

EPISTOLA 223 Către Eustațiu, episcop de Sebasta Scrisă în anul 375

I

«Vreme este să taci şi vreme este să grăieşti», zice cuvîntul Ecleziastului 1. Aşa şi acum. După ce a trecut destulă vreme de tăcere, a sosit vremea să deschid şi eu gura ca să descopăr adevărul despre unele fapte care nu se cunosc. Pentru că şi marele Iov şi-a dus multă vreme suferința în tăcere, dovedindu-şi bărbăția tocmai în stăruința cu care şi-a îndurat cele mai insuportabile dureri, dar după ce răbdase atît de mult în tăcere şi şi-a dus chinul, păstrîndu-1 ascuns în adîncul inimii, pînă la urmă totuşi şi-a deschis gura şi a dat apoi la lumină ceea ce toți ştim 2.

1. Puține persoane din cele cu care a avut de lucru Sfîntul Vasile i-au provocat
atîtea decepții şi atîtea supărări ca Eustațiu, deşi, chiar şi după ce se dovedise că în
ascuns îmbrățişase arianismul, Sf. Vasile n-a ezitat să încerce a-1 primi în comuniune
Poale să fi fost şi o lipsă de tact în procedura Sfîntului ? E greu de spus.

Iov. 3, 1.

Ps. 37, 14.

Şi iată că a sosit acum şi pentru mine, după trei ani de tăcere, clipa bine venită, de care pomeneşte proorocul atunci cînd zice : «făcutu-m-am ca un om ce nu

aude şi nu are în gura lui mustrări» 3. Destul am lăsat închisă în adîncul inimii durerea pe care mi-a provocat-o defăimarea oamenilor. Pentru că într-adevăr defăimarea înjoseşte pe om şi

tulbură cu lotul po col sărman. Or dacă din defăimare izvorăşte un rău atît do mare încît doboară chiar şi pe omul desăvîrşit (căci la acest bărbat trebuie să ne gîndim atunci cînd vorbim de om), pe cel sărac, adică cei lipsiți de învățăturile înalte, după cum spune proorocul cînd zice : «poate că aceştia sînt nişte bieți nenorociți pentru că nu cunosc legea lui Dumnezeu, de aceea să mergem la cei mari» 4 (sub cuvîntul «sărman», în-telegîndu-se cei lipsiți de minte şi mai ales gîndindu-se la cei nedesă-vîrşiți încă pentru omul cel lăuntric şi neajuns încă la măsura deplină a vîrstei bărbatului desăvîrşit) 5, ei bine, despre aceştia spune Scriptura că sînt purtați dintr-un loc într-altul şi se clatină întruna. E mai bine să sufăr durerea în tăcere, nădăjduind pînă la urmă că defăimătorilor li se vor îndrepta faptele. Pentru că aveam impresia că cele spuse împotriva mea nu veneau din răutate, ci din necunoaşterea adevărului.

Dar pentru că văd că duşmănia lor creşte cu vremea tot mai mult şi că nu le pare deloc rău pentru cele vorbite pînă acum şi nu numai că nu se gîndesc să repare cele petrecute, ci încă le întăresc şi mai mult ca să-mi distrugă reputația între frați, de aceea tăcerea nu-mi mai apare ca cea mai indicată. Mi-a venit în minte acum spusa proorocului Isaia, acolo unde grăieşte : «Tăcut-am multă vreme, stat-am liniştit şi mi-am stăpînit tăcerea, dar oare voi tăcea tot timpul ? chinuitu-m-am ca o femeie în durerile facerii» 6. Fie ca să am acum parte de amîndouă : pe de o parte, de răsplată pentru tăcere, iar pe de alta, de puterea de a demasca erezia, pentru ca în felul acesta să se poată seca amarul minci-noaselor învinuiri care se porniseră împotriva mea şi ca să pot spune şi eu cu psalmistul : «valuri înspăimîntătoare au trecut peste sufletul meu» 7, iar cu ceva mai înainte se spunea aşa : «de n-ar fi fost Domnul cu noi, atunci cînd s-au ridicat oamenii împotriva noastră, poate că de vii ne-ar fi înghițit pe noi şi apa ne-ar fi înecat pe noi, şuvoi ar fi trecut peste sufletele noastre».

II

4. Ier. 5, 4—5.

Eies. 4, 13.

Isaia 12, 14.

7. Ps. 123, 1—5.

8. I Cor. 1, 20.

După ce mi-am cheltuit mulți ani din viață cu lucruri deşarte şi întreaga tinerețe mi-am risipit-o în truda zadarnică de a dobîndi învățătura (înțelepciunii lumeşti, n.tr.), despre care Scriptura spune că-i nebunie față de înțelepciunea cea adevărată 8, m-am trezit, în sfîrşit, ca dintr-un somn adînc şi mi-am îndreptat privirea spre minunata lumină a adevărului evanghelic, apoi coavingîndu-mă de zădărnicia înțelepciunii lumeşti şi a măririlor trecătoare mi-am deplîns amarnic condamnabila mea viată 9 şi am rugat pe Bunul Dumnezeu să-mi hărăzească o bună îndrumare spre cunoaşterea învățăturii creştine. In primul rînd mi-am dat silința să-mi îmbunătățesc viața, care mi se pervertise în urma îndelungatului contact cu oamenii care nu duceau o viață prea bună. Citind mai adînc Evanghelia şi înțelegînd că pentru a trăi cu adevărat o viață de-săvîrşită e cu totul de dorit să-ți vinzi averile şi să împărți venitul cu frații aflați în lipsuri, iar în viața pămînteană să nu te îngrijorezi deloc şi să nu te laşi robit de lucrurile din lumea aceasta, mi-am dorit să găsesc pe cineva dintre frații care apucaseră mai de timpuriu pe acest drum, pentru ca împreună cu el să pot trece mai uşor peste frămîntările acestei vieți scurte.

Şi, într-adevăr, am aflat mulți oameni de aceştia în Alexandria şi îndeosebi în celelalte ținuturi ale Egiptului, alții în Palestina, în Cele-siria şi în Mesopotamia. M-am minunat de înfrînarea lor în mîncare şi băutură, le-am admirat stăruința în tot felul de munci, am rămas uimit de rîvna lor neîntreruptă pentru rugăciune, văzînd cum înlătură somnul şi cum îşi impun să se abțină de la orice poftă a firii, păstrîndu-şi în toată vremea mintea slobodă şi înălțată deasupra patimilor, în foame şi sete, în frig şi în golătate, fără să poarte grijă de trup şi fără să se gîndească prea mult la el şi să-i ducă prea mult grija, lăsîndu-mi impresia că ar petrece într-un trup străin, ca şi cum şi-ar avea cetățenia în cer. Şi tot minunîndu-mă de aceste lucruri şi fericind într-una viața acestor oameni, întrucît ei arătau că într-adevăr purtau tot timpul în trup omorîrea lui Iisus 10, mi-am dorit din toată inima să păşesc şi eu pe urmele lor pe cît îmi va sta în putință.

III

Cînd am văzut apoi că şi în țară la noi există astfel de oameni care imită pilda lor, am crezut că acum am găsit şi eu un ajutor care să mă ducă la mîntuire, socotind cele ce vedeam drept mărturie a celor nevăzute. Iar pentru că ideile fiecăruia din noi sînt ceva nevăzut, am crezut că ar fi potrivit, în semn de smerenie, să port o îmbrăcăminte mai deosebită, şi anume o rasă de pănură ordinară, un brîu şi sandale de piele notăbăcită.

n. tn smerenia lui, Sf. Vasile se condamnă mai mult decît trebuia şi decît spunea Sf. Cliițioric Teologul despre petrecerea lor la Atena. A se vedea şi cele spuse de SI. Giiqoiic de Nyssa, Viața Si. Macrina, trad. de T. Bodogae, Sibiu, 1947, p. 17.

10. 11 Cor. 4, 10.

Şi cu toate că mulți căutau să mă dezbare de legăturile cu oamenii aceştia, totuşi eu nu le-am dat atenție, pentru că am văzut că ei preferă

să ducă mai curînd o via(ă austeră dccit una plină de plăceri, aşa încît curînd am ajuns şi eu zelos aderent al felului lor de viețuire (aşa cum organizase Eustație însuşi, n.tr.) u. In acest scop nu răbdam să li se aducă nici cea mai mică învinuire 12 privitoare la credința lor, deşi mulți spuneau că ei n-au concepție sănătoasă despre Dumnezeu, că au avut ca dascăl tocmai pe căpetenia rătăcirii actuale (adică pe Arie, n.tr.), dar pentru că pe atunci niciodată n-am auzit cu urechile mele aşa ceva, mi-am dat seama că cei care aduc aceste învinuiri bîrfesc.

Mai tîrziu (în anul 370, n.tr.), eu am fost chemat la cîrma Bisericii. Sub pretext că-mi ajută şi colaborează frățeşte ei au ajuns să urmărească şi să supravegheze activitatea mea, fapt pe care l-am trecut sub tăcere, ca să nu se creadă că spun lucruri de necrezut acuzîndu-mă pe mine, iar dacă aş spune lucruri de crezut, să nu dau prilej credincioşilor să nu mai aibă încredere în mine. Cam aşa ceva, mi s-ar fi întîmplat dacă n-ar fi fost mai tare purtarea de grijă a lui Dumnezeu. Căci puțin a lipsit ca să ajung să bănuiesc pe toată lumea şi să nu mai cred de acum în nici un om, atît de rănit îmi era sufletul de pe urma calomniilor la adresa mea. Multă vreme se părea că lucrurile au intrat pe făgaş normal între noi. Am avut, e drept, o dată sau de două ori discuții teologice mai aprinse, dar tot nu credeam că vom ajunge pe poziții opuse.

N-am putut adinei legăturile Sf. Vasile cu Eustațiu de Sebasta ca îndrumător pe teren ascetic. Amănunte la J. Gribomont, Monahismul în sec. IV, în «Studia Patristica,», II.

Deşi au fost destule. A se vedea Milaş, Canoanele (din Gangra etc.); V. Stefanidis, Istoria Bisericească, Atena, 1959, p. 160 ş.u., în limba greacă. Devenind un mare admirator al monahismului, Sfîntul Vasile exagerează atunci cînd vorbeşte disprețuitor despre şcoala păgînă pe care a urmat-o. Dacă n-ar fi frecventat şcolile pă-gîne scrierile lui n-ar fi cele ce sînt, Y. Courtonne, op. cit., III, 12.

Ca şi în epistolele 204, 207, 210, Sfîntul Vasile face referire la tradiția curată a învățăturii creştine, pe care, prin mijlocirea bunicilor săi, a primit-o direct de la Sfîntul Grigorie Taumaturgul.

Insă cînd ei au băgat de seamă că în legătură cu ființa şi persoanele dumnezeieşti se foloseau tot timpul aceiaşi termeni teologici, lucrurile s-au schimbat. Căci chiar dacă între noi au fost unele lucruri regretabile, măcar pentru asta am curajul, să mă laud în Domnul: că niciodată n-am susținut opinii greşite despre Dumnezeu, nici n-am gîhdit în alt fel, încît să trebuiască, mai

tîrziu, să-mi schimb credința. Dimpotrivă, am păstrat în mine, adîncind-o, aceeaşi învățătură pe care am primit-o de la răposata mea mamă şi de la bunica mea Macrina. Această credință n-am modificat-o nici mai tîrziu, cînd m-am mai maturizat, ci doar am adîncit-o, dar tot pe linia pe care mi-au transmis-o părinții încă de la început13. Ca şi sămînța, care din mică se face mare

prin creştere, dar în ființa ei rămîne aceeaşi şi soiul ei nu se schimbă, ci prin dezvoltare ea se desăvîrşeşte, tot aşa înțeleg că şi învățătura mea despre Dumnezeu s-a adîncit şi s-a desăvîrşit pe măsură ce am crescut, încît cea de azi a luat locul celei de atunci, dar în fond e aceeaşi. Drept aceea, să-şi scruteze fiecare conştiința şi să se gîndească la scaunul de judecată al lui Dumnezeu şi abia după aceea să spună dacă a auzit vreodată de la mine altceva decît ceea ce susțin acum, căci din pricina unei învățături greşite, care mi se atribuie acum, am fost pus într-o lumină defavorabilă, iar prin scrisori jignitoare la adresa mea, urechile tuturor au fost împuiate cu tot felul de minciuni.

Iată motivul care m-a silit să iau condeiul în mînă şi să mă apăr.

IV

Sînt acuzat că hulesc pe Dumnezeu, cu toate că nu se poate dovedi aşa ceva nici din scrisul meu de pî/iă acum, nici din cuvîntările pe care le-am ținut prin diferite biserici. Nu s-a putut găsi nici un singur martor care să fi auzit de la mine vreo astfel de hulă, nici măcar în vreo convorbire intimă. Atunci de ce mă mai învinuiesc, dacă nu am hulit pe Dumnezeu nici în scris, nici în predici şi nici în convorbiri particulare cu cei care mă vizitează ? Ce comedie sau ce uneltire o mai fi şi asta ? O ! Ce lucru straniu! Căci iată cam cum grăia el: «N-ați auzit că acest teolog grozav a scris în Siria lucrări pline de hule la adresa lui Dumnezeu. Căci dacă tu eşti cel care ai stat în corespondență cu Apolinarie acum mai bine de 20 de ani, înseamnă că eşti şi acum în legătură cu el, şi nelegiuirile aceluia trebuie să fie şi ale tale» M.

14. Apolinarie, episcopul Laodiceii siriene, fusese ortodox în tinerețe. Mai tîrziu
<i început să predice o doctrină eronată, prin care ataca integritatea firii umane în
persoana Mîntuitorului. In tinerețe Sfîntul Vasile recunoaşte că a scris o scrisoare pur inofensivă, exprimînd doar salutări lui Apolinarie. Cînd a auzit de rătăcirea lui,
Sltnlul Vasile l-a condamnat.

15. Ioan H, -II.

«Dar, omule al lui Dumnezeu (am răspuns eu, n.tr.), dacă ți-e drag adevărul şi dacă ai învățat că minciuna e fiica diavoluluil5, cum ai putut ajunge la convingerea că scrisoarea aceea a fost scrisă de mine ? Dacă n-ai trimis pe nimeni la mine, nici nu m-ai întrebat şi nici nu te-ai informat de la mine, atunci de unde a reieşit că scrisoarea, pe care spui că o ai acum în mînă, este din acelaşi an cu a mea ? Cine ți-a spus că scrisoarea ar fi de 20 de ani ? Cine ți-a băgat în cap că opera respectivă provine într-adevăr de la acel om căruia zici că i-aş fi scris eu ? Şi chiar dacă el ar fi autorul şi eu i-aş fi scris, iar timpul scrisorii mele ar coincide cu al lui, în ce constă dovada că eu mi-am însuşit ideile lui pe care susții că le-aş mai avea încă ?».

V

întreabă-te pe tino însuți : de cîte ori n-ai venit la noi în mînastire, pe malul rîului Iris, pe cînd se afla cu mine prietenul Grigorie cel iubitor de Dumnezeu, care ducea aceeaşi viață de retragere ca şi mine ? Ei bine, m-ai auzit tu pe atunci vorbind vreodată de aşa ceva, sau ai prins măcar vreo aluzie cît de mică în acest sens ? (Şi cîte zile am petrecut împreună cu prietenii în satul de dincolo de rîu, la mama mea, şi am discutat împreună zile şi nopți de-a rîndul ? A putut reieşi de undeva că aş fi avut astfel de idei ? Iar cînd, mai tîrziu, am cercetat împreună cu răposatul episcop Silvanus le, oare n-am discutat pe drum împreuna tot aceleaşi lucruri ?)17. Şi la Eusinoe, în timp ce era vorba ca Tu şi cu mulți episcopi să plecați spre Lampsac 18, pînă v-ați luat rămas bun de la mine, oare nu tot despre probleme de doctrină am discutat ? Oare tahi-grafii tăi n-au fost cu mine tot timpul, cînd am dictat scrierea 19 contra ereziei pnevmatomahilor ? Oare nu erau tot în preajma noastră şi cei mai intimi ucenici ai tăi ? Oare nu mi-am exprimat destul de clar ideile atunci cînd ne întîlneam cu frații din mînastire şi cînd petreceam cu ei în rugăciune toată noaptea şi cînd vorbeam şi ascultam fără să mă cert şi să ridic glasul ?

16. De Tars.

Textul cuprins aici între paranteze se află numai în Codicele Marcianus 61 din Veneția, care datează din sec. XI şi care ne-a păstrat textul a 272 epistole ale ■Sfîntului Vasile.

E vorba de sinodul din a. 364, la care însuşi Eustațiu şi-a dobîndit din nou «reabilitarea», cf. ep. 245.

Tratatul Despre Duhul St'mt, cf. ep. 231.

Iez. 18, 20.

Atunci cum e cu putință că această lungă experiență, care ne leagă pe toți, să atîrne în fața ta mai puțin la cîntar decît o simplă bănuială proastă şi gogonată ? Şi cine oare ar putea fi mai mult decît Tine martor al concepțiilor mele teologice ? Ceea ce am discutat noi despre credință, la Calcedon, oare nu se acoperă pe întregul cu ceea ce am vorbit la Heracleea şi, mai înainte, în suburbia Cezareii ? Oare nu stau toate acestea în strînsă legătură unele (cu altele ? După cum am

mai spus, e firesc ca, prin trecerea timpului, să se simtă în cuvîntările mele un plus de adîncime şi de dezvoltare, dar nici într-un caz nu poate fi vorba de o schimbare din mai rău în mai bine, nici de o completare a lipsurilor printr-un plus de cunoştințe. De ce nu te gîndeşti şi la aceea că tatălui nu i se pot pune în socoteală păcatele fiului, nici fiului pe ale tatălui, ci că fiecare din ei va rriuri în păcatele lui ? 20 Or, cel

pe care-1 calomniezi nu-i pentru mine nici tată, nici fiu, nu mi-a fost nici dascăl, nici ucenic. Dacă nelegiuirile părinților se atribuie copiilor, atunci e mult mai corect să-ți atribui ție ideile lui Arie, al cărui ucenic ai fost21, şi dacă cineva (adică tot tu) a zămislit pe ereticul Aețiu 22, nelegiuirea fiului să cadă pe capul tatălui acestuia. Dar dacă nici de una din acestea nu pot fi învinuit, atunci cei mai drept lucru ar fi să nu mi se ceară socoteală despre legături cu anumiți oameni cu care nici n-am avut de a face, indiferent dacă aceia au greşit sau nu, ori dacă ei vor fi scris sau nu aceste lucruri condamnabile. Şi apoi să mi se îngăduie să pun la îndoială cele spuse împotriva lor, întrucît toată experiența mea stă mărturie cît de porniți sînt acuzatorii spre bîrfeli.

VI

21. Eustațiu apare deci ucenic al lui Arie.

22. Căpetenia arienilor extremişti, care nu găsesc că ar fi existat măcar vreo ase-
mănare între Tatăl şi între Fiul (i^onoioț).

23. Se vede că au circulat şi acuze scrise Ia adresa Sfîntului Vasile.

Dar chiar şi dacă s-au înşelat calomniindu-mă şi crezînd că aş împărtăşi opiniile celor care au redactat acele scrieri23 în spirit sabe-lian, pe care le răspîndesc aceştia, nici atunci n-ar merita să fie iertați, întrucît aruncă asupra mea, fără dovezi sigure, tot felul de blasfemii şi jignesc întruna, atît pe unii oameni care nici măcar n-au trăit împreună cu ei, ca să nu mai vorbesc de mine, care am trăit în cea mai strînsă prietenie cu ei. E şi aceasta o dovadă că nici aceştia nu sînt conduşi tocmai de Duhul Sfînt şi au şi ei păreri greşite. Pentru că cine umblă să strice prietenia cu semenii săi, unul ca acela trebuie să-şi bată mult timp capul pierzînd nopți întregi fără somn şi prin multe lacrimi amare trebuind să caute adevărul lui Dumnezeu. Căci şi judecătorii acestei lumi, atunci cînd e vorba să osîndească la moarte pe un răufăcător, dau la o parte vălul şi cheamă pe cei mai experimentați spre a investiga mai bine cazul, jertfind mult timp în acest sens, pe de o parte, pentru că aşa cere seriozitatea legii, iar pe de altă parte, cu gîndul că toți sîntem oameni, făcînd cunoscut (prin poziția pe care o ocupă în fața lumii întregi, adeseori prin destule gemete şi prin plîns) că ei promulgă sentințele sub obligația de a aplica legea, iar nu pentru a-şi crea mulțumire proprie. Or, cu cît mai mare trebuie să fie atenția şi schimbul de păreri, la cei care caută să strice

prietenia şi frăția statornicită între unii oameni timp atît de îndelungat ? Şi cine face acest lucru ? De altfel nu există decît o singură scrisoare, şi încă una îndoielnică I Drept aceea ei nu pot spune ca-mi recunosc semnătura după telul scrisului, întrucît nici nu au la mîna un original, ci doar o copie, Şi mai spun atunci că le-a fost suficientă o scrisoare — şi încă una veche ? Pentru că pînă acum au trecut 20 de ani de cînd s-a scris acelui tînăr24. Iar de atunci încoace se vede că nu am mai avut nici un singur martor al convingerilor mele şi al vieții mele decît — vezi Doamne ■— pe cei care mă acuză acum 1

VII

Dar nu această scrisoare e pricina dezbinării dintre noi. Alta a fost cauza neînțelegerilor, cauză pe care mi-e ruşine s-o amintesc şi pentru care aş îi păstrat tăcere pentru totdeauna, dacă acțiunile lor recente n-ar fi făcut necesară, spre folosul tuturora, darea pe față a întregii lucrături. Aceşti faimoşi oameni au fost de părere că, intrînd în comuniune cu mine, îşi primejduiesc noua lor situație de conducători! Şi întrucît le-am luat-o înainte cu o mărturisire de credință, pe care eu însumi le-o întinsesem s-o semneze, nu pentru că n-aş fi avut încredere în crezul lor, ci — cum spun — pentru că aş fi vrut să înlătur îndoiala pe care o aveau mulți din frații de aceeaşi credință cu noi, ei bine, de teama că din pricina mărturisirii aceleia nu vor mai fi recunoscuți de către conducătorii actuali ai arienilor25, ei au rupt relațiile cu mine pretextînd că motivul dezbinării a fost scornirea acelei scrisori pe care eu aş fi scris-o lui Apolinarie (n.tr.).

Dovada cea mai limpede despre cele spuse aici este faptul că de-nunțîndu-mă şi punîndu-mi în socoteală toate cîte au vrut, ei au expediat scrisoarea respectivă pretutindeni încă înainte de a mi-o fi făcut cunoscută mie ! Şi de fapt scrisoarea sosise la ceilalți tocmai cu "/ zile înainte de a o primi eu, desigur, ei avînd instrucțiunea să o trimită de la unii la alții, urmărind ca în felul acesta epistola să fie răspmditâ în cel mai scurt timp în toată țara.

24. Erau deci încă laici, atît Sf. Vasile cît şi Apolinarie.

25. Intre aceştia loc de frunte avea Euzoios, episcopul Antiohiei, sprijinit pe față
de împăratul Valens.

Aşa mi-au fost raportate lucrurile încă din primele zile de către cei care mi-au istorisit cu cea mai mare claritate întreaga afacere, dar am socotit de cuviință să păstrez tăcerea pînă cînd Cel ce descoperă chiar şi cele ascunse ale conştiințelor dă la lumină uneltirile lor prin mărturiile cele mai limpezi şi mai incontestabile.

EPISTOLA 224 Către preotul Genetlios 1 Scrisă în anul 375

I

Am primit scrisoarea cuvioşiei tale şi am lăudat titlul pe care l-ai dat cărții scrise de ei : «Carte de despărțire»2. Ce justificare şi-au pregătit alcătuitorii pentru cînd vor da față înaintea negreşelnicului județ al lui Hristos, nu pot înțelege. Toată vina au pus-o pe mine, copleşin-du-mă cu ocări grele, au scornit cîte le trece prin minte, dar nu din cele cîte le cuprinde adevărul. îşi atribuie multă smerenie, iar pe mine mă astupă într-un noian adînc de îngîmfare, poate pentru că n-am primit pe cei trimişi de ei, toate sau în orice caz cele mai multe din cuvintele lor fiind numai minciuni, căci, ca să nu vorbesc exagerat, ei caută să convingă pe oameni, iar nu pe Dumnezeu, umblînd sa placă mai mult oamenilor decît lui Dumnezeu, Căruia nimic nu-I place mai mult decît adevărul. Apoi pe lîngă învinuirile aduse împotriva mea, acei indivizi au adăugat şi nişte teze eretice, ținînd ascuns pe acel scriitor nelegiuit al lor 3, cu scopul ca cei mulți, mai ales cei care au mai puțină ştiință, să creadă învinuirea adusă împotriva mea, cu atît mai mult cu cît tezele sînt scoase tocmai din actul de acuzare alcătuit în scris împotriva mea. într-adevăr, cei care şi-au dat toată iscusința ca să mă calomnieze au trecut cu vederea numele autorului acelor învățături primejdioase, lăsînd să se încetățenească în cei mai simpli bănuiala că eu aş fi cel care am cugetat şi am scris aceste lucruri. Deci, cunoscînd aceste fapte, te rog să nu te tulburi, ci să reduci la tăcere zgomotele lor, care totuşi zguduie pe unii, cu toate că ştiu că apărarea mea e greu de primit din pricina părerilor susținute de vorbele rele şi duşmănoase care s-au răs-pîndit împotriva mea chiar şi de unele persoane vrednice de crezare.

II

Epistola ne vorbeşte despre conflictul dintre Sf. Vasile şi Eustațiu de Sebasta. Reiese că preotul Genetlios luase apărarea lui Eustațiu, de aceea Sf. Vasile se apără. Cf. ep. 223.

Matei 19, 7.

Apolinarie.

Aşadar, pentru că textele răspîndite şi atribuite mie nu sînt ale mele, socot că, chiar dacă furia lor împotriva mea întunecă cugetele lor, ca să vadă în interesul lor, totuşi dacă sînt întrebați nu-mi închipui s-ajungă la un grad atît de mare de împietrire încît să îndrăznească să exprime cu gura lor şi să spună că scrierile respective sînt ale mele. Şi dacă ele nu sînt scrise de mine, de ce sînt învinuit de lucruri străine de mine ? Vor spune poate că eu țin legături cu Apolinarie şi am în mine aceste învățături rătăcite. Să se prezinte dovezi pentru acest lucru ! Dacă ştiu să cerceteze adevărul, s-o declare şi veți putea proba atotştiința lor ! Dacă dovedesc comuniunea mea cu el după cele văzute şi cunoscute clar de toți, să arate fie epistola canonică trimisă de mine către el şi de la el către mine, fie legăturile dintre clericii lui şi ai mei, dacă am primit pe cineva cîndva de la ei la rugăciunea de comuniune !

Dacă vor prezenta o epistolă pe care i-am adresat-o, de la un laic către alt laic, acum 25 de ani — şi aceea nu ca scrisă de mine, ci una falsificată, Dumnezeu ştie de către cine — veți cunoaşte nedreptatea lor după aceea că nici un episcop nu e osîndit dacă a scris în chip neatent şi nepăsător, ca într-o viață de laic, cu atît mai mult că nu era vorba de o epistolă cuprinzînd probleme de credință, ci era o simplă scrisoare cuprinzînd salutări prieteneşti 4. Dar poate că se ştie că şi ei au scris împotriva elinilor şi iudeilor şi cu toate acestea n-au fost osîn-diți. într-adevăr, pînă azi nimeni n-a mai fost osîndit pentru lucruri asemănătoare celor pentru care sînt osîndit eu de către cei care «strecoară țintarul» 5. Faptul că nici n-am scris acele lucruri şi nici nu consimt cu ele, ci chiar anatematizez pe cei care mențin o astfel de cugetare, aceea a confundării ipostaselor, cu care s-a înnoit şi cea mai nelegiuită erezie, a lui Sabeliu, sigur că e cunoscut înaintea lui Dumnezeu, Care cunoaşte şi inimile, dar e cunoscut şi de întreaga frățietate a celor care şi-au adunat experiența de la smerenia mea. Iar, cei care acum sînt cei mai înverşunați vrăjmaşi ai mei să-şi cerceteze şi ei conştiința şi să înțeleagă că eu sînt departe de asemenea învățături încă de la vîrsta copilăriei mele.

III

Se uza cu răutate de orice mijloace, ca să-1 denigreze pe Sf. Vasile.

Matei 23, 24.

Mărturisirea de credință semnată şi de Eustațiu, ep. 125. 30 — Sfîntul Vasile cel Mare

Care anume e cugetarea mea adevărată, dacă ar căuta cineva s-o afle, ac'ela o va recunoaşte după alt text, pe care şi-au pus mîna şi au subscris ei înşişi6. Vrînd să tăgăduiască această semnătură, ei caută s-o ascundă printr-o calomnie îndreptată împotriva mea. Cu alte cuvinte, ei nu recunosc că le-a părut rău că au semnat textul pe care mi l-au înmînat, ci mă învinovățesc pe mine cu aceste acuze necinstite, crezînd că vor scăpa de faptul că îndepărtarea lor de mine a fost doar un pretext, în timp ce în realitate ei s-au îndepărtat de credința pe care o mărturisiseră adesea înaintea multora, iar ultima oară o primiseră din mîna mea, semnînd ceea ce poate fi uşor dovedit de toți, aşa încît prin acea scrisoare toți pot să cunoască adevărul.

Intenția lor se dă pe față dacă va citi cineva mărturisirea pe care au dat-o lui Ghelasie 7, după ce odată îmi dăduseră mie semnătura, şi se poate vedea cît de diferită este acea mărturisire față de aceasta 8. Aşadar cei care se schimbă atît de uşor față de ceea ce a fost înainte să nu cerceteze fînul altora, ci să-şi scoată mai întîi gunoiul din ochii lor 9. Mai deplin mă voi apăra de toate aceste învinuiri şi mă voi lămuri în consecință în altă epistolă, care va mulțumi pe cei doritori de informații mai bogate.

Pentru moment, primind aceste scrisori de la mine, tu să alungi orice supărare din sufletul tău şi întăreşte-ți dragostea față de mine, căci prin ea doresc foarte mult unirea cu tine. Ar fi cea mai mare supărare şi cea mai nemîngîitoare durere în inima mea dacă s-ar spori atît de de mult duşmăniile împotriva mea încît să răcească dragostea şi să no înstrăineze unul de altul.

EPISTOLA 225 Către Demostene (ca din partea corpului episcopal) * Scrisă în dec. anul 375

Episcop al Cezareii Palestinei.

Se pare că diferențele constau mai mult în vorbe decît în realitate, cum reiese şi din cele spuse în epistola 99, unde e vorba de o problemă similară, privitoare la cearta dintre Vasile şi Eustațiu.

Matei 7, 35.

*. Se cunoaşte scena celebră dintre împăratul Valens şi Sf. Vasile (descrisă de Sf. Grigorie de Nazianz în cuvîntarea XLIII), cu care ocazie a ținut să se amestece şi un mare sfetnic împărătesc cu numele Demostene, despre care Sf. Vasile a obiect,ii că «ar face mai bine să-şi vadă de sosurile sale decît să se amestece în discuții teologice». Demostene fusese înainte mare bucătar împărătesc. Aceasta s-a petrecut prin anul 370. De astă dată un alt Demostene era vicar sau guvernator general, peste întinsa provincie a Pontului (probabil e vorba de una şi aceeaşi persoană), care voia să alunge pe Sf. Vasile din scaun, dar poporul l-a apărat. In schimb el a pus la calo arestarea Sf. Grigorie de Nyssa, de care ni se relatează în scrisoarea nr. 237. Scrisoarea de lată e un protest demn, dar şi dres cu ironie reținută.

Mare ne e bucuria înaintea lui Dumnezeu şi a împăraților, care ne poartă de grijă, ori de cîte ori vedem că la acordarea unei întîietăți în conducerea treburilor obşteşti se ține seama, în primul rînd, dacă respectiva persoană este creştină, iar în ai doilea rînd, dacă dispune şi de anumite calități obşteşti. în chip special ne-am mărturisit această bucurie față de Dumnezeu şi față de evlaviosul nostru împărat cu ocazia numirii Tale în serviciu. Căci simțind că unii din cei cărora nu le place liniştea au de gînd să urnească la luptă împotriva mea tocmai cinstitul tău tribunal, am aşteptat să fiu citat de Excelența Ta, ca să te informez

în legătură cu dreptatea cauzei, desigur poate că marea Tu înțelepciune ar vrea să ia asupra sa şi judecarea problemelor bisericeşti.

Or, dacă pe mine m-a trecut cu vederea acest tribunal, în schimb pe fratele şi împreună-slujitorul meu Grigorie 2, atotputernicia Ta, aţîțat de denunțul lui Filohares, a poruncit să fie adus în fața Ta, de aceea s-a supus poruncii, căci, cum ar fi fost cu putință să facă altfel ? Dar fiind măcinat de o boală de plămîni şi în acelaşi timp din cauza degeraturilor, fiind mistuit şi de o slăbiciune renală, devenită cronică, a trebuit neapărat să fie transportat într-o localitate mai liniştită în vederea refacerii trupeşti şi pentru domolirea suferințelor insuportabile, bineînțeles că aflîndu-se încă tot sub arest militar. Pentru

motivele acestea venim toți (cei de la conducerea Bisericii, n.tr.) să rugăm pe Excelența Ta să nu se tulbure din pricina faptului că Grigorie a amînat a se prezenta personal înaintea Ta, întrucît în urma amînării acesteia n-au fost atinse nici interesele stăpînirii şi n-au avut de suferit nici obligațiile bisericeşti.

Iar dacă e vorba de cheltuirea ilegală a unei sume de bani, iată Vă stau la dispoziție încasatorii veniturilor Bisericii ca să dea socoteală oricui ar dori-o şi să dovedească tendința calomniatoare a denunțului celor care au îndrăznit să ducă problema pînă la urechile riguroase ale domniei Tale. Dacă cumva e vorba de alte temeiuri canonice, care ne-cesită neapărată cercetare, iar înălțimea Ta dispune să se reia ascultarea şi judecarea lui, atunci va fi nevoie să fim şi noi prezenți, cu toții, întrucît dacă s-ar simți vreo defecțiune în darea sentinței, atunci toți cei care l-am hirotonit sîntem răspunzători, iar nu numai cel care la insistențele noastre a primit forțat demnitatea episcopală 3.

2. Grigorie de Nyssa, fratele Sf. Vasile.

Se ştie că atît Grigorie de Nazianz cît şi Grigorie de Nyssa au primit cu rezervă hirotonia de episcop.

Adică în cadrul provinciei Capadochia. Nevrînd să împlinească această dorință — nu era sigur de reuşită —, Demostene a convocat un sinod format mai mult din episcopi semi-arieni, în oraşul Ancira din provincia Galatiei.

ln anul 376 Demostene a convocat tocmai în Nyssa un sinod format din episcopi semi-arieni, care depun pe Sf. Grigorie de Nyssa şi-1 înlocuiesc cu un candidat arian. Cînd a murit şi episcopul Teodot al Nicopolei (din Armenia Mică) Demostene a încercat să pună şi acolo un arian, dar nu i-a reuşit. Cît despre ingerința oYganelor statale în probleme bisericeşti (ca în ep. 94), desigur că era un abuz.

Drept aceea Te rugăm să ai grijă ca ascultarea să aibă loc în cuprinsul patriei noastre 4 şi să nu ne convoci pe pămînt străin şi nici să nu ne sileşti să ne întîlnim cu episcopi cu care încă nu ne-am pus de acord în problemele bisericeşti. Totodată Te mai rugăm să nu hărțu-ieşti peste măsură bătrînețea şi neputința noastră. Să ştii că oricîte cercetări ai face, prin vrerea lui Dumnezeu, la instalarea acestui episcop nu s-a călcat nici o dispoziție canonică nici mare, nici mică 5.

Ne rugăm, aşadar, ca sub dregătoria Ta să se ajungă la înțelegere şi la pace între frați. Dacă aceasta nu se realizează, cu greu poate avea loc şi întrunirea noastră. Căci şi din cei cu pregătire mai redusă, mulți suferă din pricina dezbinării dintre ei şi dintre ceilalți.

EPISTOLA 226 Către asceții de sub ascultarea sa Scrisă în anul 375

I

Bunul Dumnezeu ne poate hărăzi chiar şi bucuria de a ne întîlni, dacă dorim să vă vedem mereu şi să auzim cele privitoare la voi, pentru că odihna sufletelor n-o găsiți în nimic altceva decît în sporul duhovnicesc şi în desăvîrşirea voastră, ca şi în ținerea poruncilor lui Dumnezeu. Întrucît acest lucru nu-i cu putință acum, găsim necesar să vă cercetăm prin nişte frați prea buni şi temători de Dumnezeu şi să stăm de vorbă cu dragostea voastră prin scrisori. în acest scop v-am trimis pe prea evlaviosul şi prea bunul frate şi împreună-lucrător al Evangheliei Meletie preotul, care va descrie dorința pe care o nutresc pentru voi şi grija pe care o am pentru sufletele voastre, ziua şi noaptea îndreptînd rugăciune către Domnul pentru buna voastră înaintare, încît şi noi să avem îndrăzneală la ziua Domnului nostru Iisus Hristos prin mîntuirea voastră, — iar voi să luminați în strălucirea sfinților prin lăudarea faptelor voastre de către Dumnezeu, Dreptul Judecător.

I. E vorba de calomniile răspîndite de Eustațiu de Sebasta împotriva Sf. Vasile, despic < are ne vorbesc şi epistolele 223 şi 224. Sf. Vasile ținea mult să informeze pe monahi (|e-.|ii,. adevărata stare de lucruri.

Totodată multe griji îmi provoacă greutatea ceasului de față, cînd toate Bisericile au fost zdruncinate şi toate sufletele sînt trecute ca prin ciur. Pentru că unele guri s-au deschis în mod necruțător împotriva celor de o credință cu noi. Minciuna se foloseşte fără sfială, adevărul e cocoloşit. Cei bănuiți sînt osînditi fără să fie judecați, cei care acuză sînt ascultați fără să fie cercetați. Drept aceea şi eu, cu toate că am auzit că împotriva mea circulau multe epistole care mă stigmatizau, mă înfierau şi mă osîndeau în multe privințe, la care eram pregătit să le răspund aşa cum se cuvine la tribunalul adevărului, m-am hotărît să păstrez tăcerea, ceea ce am şi făcut. într-adevăr, e acum al treilea an de cînd,

mereu lovit de răutăți, sufăr biciuirile calomniilor1, mulțumin-du-mă doar cu aceea că ştiu că drept martor al acestor învinuiri min-

cinocise am de partea mea pe Domnul, Care cunoaşte şi cele ascunse, întrucît văd că mulți au tălmăcit tăcerea mea ca pe o confirmare a calomniilor lor şi nu şi-au putut închipui că eu tac din răbdare, ci pentru că nu puteam să deschid gura împotriva adevărului, m-am hotărît să vă scriu, făcînd apel la dragostea voastră cea întru Hristos să nu primiți drept adevăr netăgăduit învinuirile care vin dintr-o parte sau alta, pentru că, după cum stă scris, legea nu judecă pe nimeni dacă nu-1 ascultă mai întîi2 şi nu va şti ce rău a făcut.

II

Şi cu toate acestea, pentru orice judecător care cugetă, laptele înşele sînt suficiente ca să arate care-i adevărul, aşa încît chiar şi din tăcerea mea se poate deduce cum stau lucrurile. Căci cei care mă învinuiesc de învățătură străină s-au dovedit acum pe față că fac parte din ceata ereticilor : cei ce mă osîndesc că aş fi propovăduit doctrinele altora, se arată acum a fi ei înşişi duşmani ai propriilor lor mărturisiri pe care ni le-au lăsat în scris. Ştiți ce obicei au cei care se pretează la astfel de lucruri: ei sînt gata să treacă totdeauna de partea celor mai tari şi calcă în picioare pe cei mai slabi, linguşindu-se pe lîngă cei mari. Cei care scriau acele faimoase epistole împotriva lui Eudoxios3 şi a aderenților lui; pe care le trimiteau tuturor partizanilor lor, care se jurau că se vor feri să intre în comuniune cu ei, de teama de a nu-şi pierde sufletul, şi care, din aceeaşi pricină, n-au mai recunoscut hotărîrile publicate în legătură cu caterisirea lor, pe motiv că ele ar fi fost luate de nişte eretici — aşa cum se sileau ei să ne convingă —, tocmai aceşti oameni au uitat totul şi s-au dat de partea lor.

2. Ioan 7, 51.

3. Mutat din Antiohia pe scaunul Constantinopolului, Eudoxios era socotit căpe-
tenia arienilor omei, despre care ne vorbesc hotărîrile sinoadelor de la Rimini şi Se-
leucia din anul 359.

4. Episcop de Gangra.

5. Deşi fusese numai preot, arienii l-au pus (cu ajutorul vicarului Demostene)
episcop în Parnassos (Pont), îndepărtind pe Ipsis.

6. Orăşele in nordul Pontului. Cf. ep. 251.

Şi nici nu le rămîne altă posibilitate de tăgăduire, căci şi-au arătat pe față gîndul atunci cînd, la Ancira, au primit cu entuziasm să intre în comuniune cu ei, deocamdată doar în ascuns, numai prin casele lor, căci în public încă nu fuseseră primiți de aceia. întrebați-i acum dacă mai e ortodox acel Vasilide 4, care se află în comuniune cu Ecdicios 5, şi în cazul acesta pentru ce la reîntoarcerea din Dardania ei distrugeau altarele de prin ținuturile Gangrei înlocuindu-le cu altele de-ale lor ? De ce se năpustesc pînă acum asupra Bisericilor din Amasia şi Zele 6, instituind acolo, prin forță, alți preoți şi diaconi decît cei legiuiți ? Dacă păstrează comuniunea cu ei pe motiv că aceia ar fi ortodocşi, de ce nu evită să stea în legătură cu ei ? Nu-i limpede chiar şi pentru mintea unui copil, prea cinstiți frați, că astfel de oameni veşnic au în vedere numai interesul lor personal7, atît cînd calomniază, cît şi atunci cînd caută să atragă pe cineva de partea lor ?

De aceea dacă s-au îndepărtat de noi, lucrul nu se datorează faptului că nu le-aş fi răspuns (ceea ce îi supără cel mai mult, zic ei!) şi nici pentru că n-aş fi primit pe horepiscopii pe care spun că mi i-au trimis. Cei care uneltesc astfel de lucruri vor trebui să dea odată socoteală înaintea Domnului. A fost trimis şi un oarecare curier, Eustațiu 8, care după ce a predat scrisoarea la cohorta vicarului a mai zăbovit încă trei zile în oraş, iar pe cînd s-a gîndit să plece spre casă se făcuse seara tîrziu iar eu dormeam cînd s-a apropiat de casa mea. întrucît ar fi înțeles că nu sînt treaz, omul a plecat fără ca a doua zi să mă mai caute, ba, întrucît îşi făcea datoria superficial, a plecat cu totul în satul lui. Aceasta-i nelegiuirea pe care aş fi săvîrşit-o eu, iar aceşti oameni binevoitori nu-şi vor fi închipuit că slujba care făcuse din mine un rob al dragostei, ar putea contrabalansa o greşeală atît de mare 9, căci mînia lui împotriva mea a crescut atît de mult din pricina acestei scăpări, încît ar fi vrut să mă alunge «dacă ar fi fost în puterea lor, din toate Bisericile pămîntului!».

III •

Cu toate acestea, în realitate nu acesta a fost motivul dezbinării, ci întrucît îşi închipuiau că ar cîştiga stima lui Euzoios 10 dacă s-ar despărți de noi, anume au născocit ei acele pretexte, pentru ca prin lupta dusă împotriva mea să poată intra în grația acelora care batjocoresc şi astăzi mărturisirea niceeană, poreclindu-ne pe noi «omousieni», întrucît în acea mărturisire noi recunoaştem că Fiul Cel Unul-Născut e de aceeaşi ființă cu Tatăl, dar nu ca şi cum ființa s-ar fi împărțit în două (Doamne fereşte!), căci nu acesta a fost gîndul acelui sinod iubit de Dumnezeu, ci susțineau doar că ceea ce este Tatăl ca ființă, acelaşi lucru trebuie atribuit şi Fiului. Acest lucru este ceea ce ne-au dat ei să înțelegem atunci cînd s-au folosit de cuvintele «Lumină din Lumină». Or credința niceeană este tocmai cea care a fost adusă din Apus şi care a fost pre-

7. Aceste ambiții mărunte erau într-adevăr o situație care-1 amăra pe marele ierarh capadochian poate mai mult chiar decît lupta deschisă dusă de arieni împotriva ortodocşilor.

Probabil unul din oamenii lui Eustațiu de Sebasta.

Sf. Vasile vorbeşte aaci ironic.

10. Prieten vechi al lui Arie. Euzoios a ajuns episcop în Antiohia, după ce arienii alungaseră pe Sf. Meletie.

dată şi sinodului din Tiana şi prin ea au fost primiți şi ei u. Pentru ca să-şi justifice schimbările de atitudine ei se folosesc de un truc viclean : după cum obişnuiesc medicii atunci cînd dau peste o boală diferită îşi schimbă şi ei limbajul, aşa fac şi oamenii aceştia, schimbă definițiile după cum cer împrejurările şi le aplică odată într-un înțeles, altă dată în alt înțeles. Cît e de şubredă această născocire nu se cade s-o spun eu, o puteți vedea şi voi înşivă. Domnul vă va da atîta înțelegere ca să recunoaşteți care din ele este învățătura cea dreaptă şi care cea greşită şi falsificată. Dacă ar trebui să compui o dată o anumită formulă de credință, altă dată alta, după cum ar cere-o împrejurările, atunci însemnează că s-a făcut o afirmație mincinoasă cînd Apostolul a vorbit despre «un Domn, o credință, un botez» 12. Dar dacă aceste cuvinte sînt adevărate, atunci nimeni să nu Vă înşele cu astfel de «vorbe deşarte» !

Mă învinuiesc că aş propovădui lucruri noi în legătură cu Sfîntul Duh. Cereți să vă spună în ce constă această noutate ! Eu mărturisesc numai ceea ce am primit, şi anume că Mîngîietorul a fost rînduit deopotrivă alături de Tatăl şi de Fiul şi că nu e pus în rîndul făpturilor create. Căci, într-adevăr, totdeauna am crezut în Tatăl, în Fiul şi în Duhul Sfînt, după cum ne şi botezăm în Tatăl, în Fiul şi în Duhul Sfînt De aceea niciodată să nu socotim că Mîngîietorul13 e de altă ființă decît Tatăl şi decît Fiul, căci mintea noastră luminată de Duhul Sfînt priveşte spre Fiul şi contemplează pe Tatăl ca şi cum L-ar vedea într-o oglindă. De aceea noi nu sîntem cei care născocim astfel de nume, ci pe însuşi Duhul Sfînt îl numim şi Mîngîietorul, şi nu îndrăznim să-I stricăm mărirea care I se cuvine. Iată, dar, care este cu adevărat învățătura noastră. N-au decît să ne învinuiască cei care ne aduc astfel de învinuiri! Cei care fac să sporească şi mai mult credința noastră prin învinuirile pe care ni le aduc să se pregătească pentru judecată, cum ne spune Scriptura :14 «Domnul este aproape», lucru care pe noi nu ne înspăimîntă.

IV

Dacă cineva trimite scrisori prin Siria, pe mine nu mă speriel5. Scriptura ne spune : «Din cuvintele tale vei fi găsit drept şi din cuvintele

Nefiind primiți de credincioşi în eparhiile lor, Eustațiu şi alți doi colegi au fost nevoiți să călătorească în Apus, de unde au adns un «certificat de ortodoxie» de la papa Liberiu, pe care 1-aU predat sinodului din Tiana (367) ca să-i recunoască.

Efes. 4, 5.

Se ştie că tocmai în timpul acesta compusese Sf. Vasile (la cererea Sf. Amfilohiu de Iconium) tratatul său Despre Duhul Stint. A se vedea ep. 150 şi indicele de la sfîrşitul acestei lucrări. ¥

Filip. 4, 5.

E vorba de acuza adusă Sf. Vasile că ar sprijini apolinarismul (cf. ep. 129, 131, 224, 265).

tale voi fi osîndit»10. Să mă judece dar cuvintele mele, dar nimeni să nu mă osîndească din pricina rătăcirilor altora şi să nu-mi pună în față scrisori pe care

le-am scris înainte cu douăzeci de ani spre a dovedi că astăzi stau în comuniune cu cei care au scris cîndva aceste lucruri regretabile. Căci încă înainte de a fi fost scrise ele, eu, care eram pe atunci laic, am scris unor laici încă înainte de a se fi trezit vreo bănuială împotriva lor. Din ceea ce am scris nu era nimic privitor la credință, cu atît mai mult n-am scris ceva potrivnic credinței, aşa cum răs-pîndesc acum ştiri cei care vor să mă calomnieze, ci am scris doar simple cuvinte de salut, care ar împăca pretențiile oricărui om dornic să adreseze unui cunoscut astfel de cuvînt amical. Mă feresc şi afurisesc ca nelegiuiți pe cei atinşi de rătăcirea lui Sabelios, precum şi pe cei care apără învățăturile lui Arie.

16. Matei 12, 37.

E vorba de erezib lui Sabeliu; iudeii într-adevăr nu primeau învățătura despre dogma Sf. Treimi.

Se vede că între monahi făcuseră vîlvă calomniile lui Eustațiu, de aceea Sf. Vasile le atrage atenția monahilor.

Pe cel care zice că Tatăl şi Fiul şi Duhul Sfînt sînt una şi care-şi închipuie că aici există o singură realitate sub mai multe numiri şi că nu există decît un singur ipostas pe care-1 desemnează aceste trei nume, noi îl socotim că face parte din rîndul iudeilor 17. Tot astfel, dacă spune cineva că Fiul se deosebeşte de Tatăl în privința substanței, sau dacă înjoseşte cineva pe Duhul Sfînt, coborîndu-L în rîndul făpturilor, pe unul ca acesta îl anatematizez şi eu, şi cred că el se apropie de rătăcirea paginilor. Iar că epistolele mele ar închide gura celor care mă ponegresc, aşa ceva e cu neputință : mai curînd e probabil să fi fost ațî-ța ți tocmai de apologiile mele şi în chipul acesta să fi pornit împotriva mea cele mai mari şi mai îngrozitoare atacuri. Totuşi nu Vă va fi greu să vă păziți urechile de astfel de răutăți şi pe cît veți putea să vă păziți şi inima întreagă, fără să o lăsați de mai înainte pradă calomniilor, ce-rînd să se dea seama de orice acuză mi se aduce. Dacă găsiți în mine adevăr, nu dați loc minciunii ,• numai dacă simțiți că apărarea mea e slabă, atunci să credeți că cei care mă acuză spun adevărul. Ei veghează necontenit să-mi facă rău ; nu aşa ceva aştept de la voi. Trăind ca nişte negustori, ei vor parcă să-şi sporească averea, bîrfindu-mă. Vă îndemn, deci, rămîneți pe la casele voastre, trăind demn, împlinind în linişte voia Domnului. In orice caz, feriți-vă de contactul cu astfel de oameni a căror viclenie duce chiar la pierzania celor ce-i ascultă. Dacă veți păzi întreagă dragostea față

de mine, atunci veți ține neştirbită şi credința Părinților, şi Vă veți dovedi atît apropiați ai Domnului, cît şi prieteni ai adevărului18.

EPISTOLA 227 Către clericii din Coloneea 1 Scrisă in anul 375

Ce poate fi atît de bine şi de plăcut înaintea lui Dumnezeu şi a oamenilor ca dragostea cea desăvîrşită, despre care am înțeles de la înțeleptul dascăl (Pavel) că este «împlinirea legii» 2 însăşi ? De aceea aprob cu căldură prețuirea pe care o arătați episcopului vostru 3. Nu-i lucru uşor nici pentru copil să-şi piardă părintele, dar nici pentru Biserica lui Hristos să plece din sînul ei păstorul şi dascălul ei. De aceea prin deosebita prețuire pe care o arătați episcopului vostru dați dovadă de o frumoasă şi bună dorință. Iar această atitudine demnă față de părintele vostru duhovnicesc 0 încuviințăm numai cînd se îndeplineşte cu măsură, pe cîad dacă depăşeşte aceste margini atunci ea nu mai e vrednică de o astfel de apreciere.

1. După moartea episcopului Teodot unii credincioşi din Nicopole au vrut un episcop arian, Fronton. Văzînd acest lucru episcopul Pdmen din Satala, care fusese hirotonit de Sfîntul Vasile, a intervenit repede şi a instalat ca episcop de Nicopole pe Eufroniu care-şi avea reşedința în Coloneea. Credincioşii din Coloneea s-au supărat Sfîntul Vasile caută să-i mîngîie, spunînd că acest gest va fi salvator şi pentru unii şi pentru alții.

Rom. 13, 10.

Eufroniu.

In legătură cu de Dumnezeu iubitul şi împreună-slujitorul Eufroniu s-a îndeplinit o bună rînduiala de către cei încredințați cu conducerea treburilor bisericeşti, care s-a dovedit necesară împrejurărilor de azi şi folositoare pentru Biserica în care a fost transferat, ba chiar şi pentru cei de la care a fost luat. Căci să nu socotiți că o astfel de faptă arc doar o însemnătate omenească şi nici să nu credeți că schimbarea iui a pornit doar din calculele pămînteşti ale unor oameni care cugetă numai la lucruri trecătoare, ci să fiți convinşi că aceste lucruri le-au săvîrşit, cu conlucrarea Duhului Sfînt, oameni care au luat asupra lor

răspunderea pentru Bisericile lui Dumnezeu. Acceptați această idee şi dați-vă silința s-o duceți la îndeplinire. Primiți, aşadar, cu linişte şi bucurie cele întîmplate, cu convingerea că cei care nu primesc cîte se lucrează în Biserică de către aleşii lui Dumnezeu se împotrivesc poruncii lui Dumnezeu. Să nu trăiți în vrăjmăşie cu mama voastră, Biserica din Nicopole ! Nu vă certați cu cei care poartă grijă sufletelor voastre ! De altfel prin noua orînduială instaurată la Nicopole vor fi satisfăcute şi

cerințele voastre sufleteşti4. Dacă furtuna s-ar abate peste Nicopole atunci, chiar dacă ați avea mii de închisori, prăpădul s-ar întinde şi în scaunele mai mari ca şi în cele mai mici. Cînd cei ce locuiesc pe văile rîurilor văd pe unii oameni că-şi pregătesc stăvilare, atunci înțeleg că iau măsuri prin care să oprească valurile să iasă din matcă ,- tot aşa înțelegem că şi cei care au luat asupra lor greul îngrijirii de Biserici, deodată cu asigurarea altora se asigură şi pe ei, luînd măsuri care să-i scutească de orice tulburare, pe cînd alții rămîn să sufere izbeliştea relelor.

De altfel se cade să gîndiți şi că primejdia nu s-a depărtat cu totul de voi, în schimb acum s-a năpustit asupra altora. Nu sîntem atît de invidioşi încît pe Cel Care poate să dea şi altora harismele să-L silim să oprească acest har numai pentru voi şi să-1 monopolizeze numai pentru ținutul vostru. După cum nu-i de laudă cel care împrejmuieşte un izvor şi opreşte curgerea apei lui, tot aşa nu-i străin de patima invidiei nici cel care opreşte să se lățească şi mai departe învățătura cea bună. Să poarte grijă, aşadar, Eufroniu şi de trebuințele Nicopolei, grijile voastre să-i fie încredințate ca un adaos pe lîngă cele ale Nicopolei. Cîte unui bărbat i se dă să poarte sarcini mai multe, în timp ce pentru voi grija lui nu s-a împuținat întru nimic.

Totuşi m-a supărat mult şi am avut impresia că s-au spus lucruri dincolo de limită, atunci cînd ați afirmat: «Dacă nu vom reuşi altfel în dorința noastră, ne vom adresa tribunalelor şi vom încredința cauza noastră unor oameni al căror scop principal este să vadă nimicirea Bisericilor» 5.

Nicopole era capitala regiunii. Dacă arienii ar fi fost lăsați de capul lor aici, atunci nenorocirea ariană ar fi cuprins toată regiunea, iar răul s-ar fi abătut şi asupra Coloneii.

De a readuce din nou pe Eufroniu la Coloneea. Se vede că unii din preoli ar fi vrut mai bucuros să li se destrame biserica, decît să le plece episcopul 1

De aceea, feriți-vă de a vă lăsa duşi de nişte oameni conduşi de judecăți nesănătoase căutînd scăpare pe la tribunale lumeşti, ca nu cumva să vină de aici o nenorocire şi atunci greul celor întîmplate va cădea pe capul celor care au provocat astfel de lucruri. Ci primiți sfatul pe care vi-1 dau cu dragoste părintească şi să credeți că rînduiala făcută de prea iubiții de Dumnezeu episcopi e în sensul celor voite de Dumnezeu. Să mă aşteptați şi pe mine, care, dacă va vrea Dumnezeu, voi veni să vă dau personal cîte o povață cu mîngîieri care n-au fost cu putință de dat în scris, iar atunci mă voi sili să vă împărtăşesc şi faptic îndemnurile necesare.

EPISTOLA 228 Către conducătorii comunității din Coloneea 1 Scrisă tn anul 375

Am primit scrisoarea Domniilor voastre şi am adus mulțumiri prea Bunului Dumnezeu că, deşi aveți destule griji cu problemele administrative, totuşi nu socotiți lucru nepotrivit să vă ocupați şi de treburi bisericeşti, ci dimpotrivă, pe cît a fost posibil, fiecare din voi a purtat grijă de ele ca şi cum ar fi fost problemele lui proprii şi ca şi cum viața lor ar depinde de ele. Mi-ați scris, între altele, arătîndu-mi neplăcerea provocată de retragerea prea-iubitului de Dumnezeu episcop Eufroniu, pe care nu ni-1 mai lasă cei din Nicopole. într-adevăr, dacă ar fi vorba să răspundem acuzei aduse de voi, atunci s-ar putea spune că el şi-a reluat ceea ce fusese al lui, iar dacă am răspunde nobilei voastre obiecțiuni, v-am spune, cu un glas care s-ar asemăna cu al iubitei voastre mame, că aveți acum, în chip obştesc, un părinte, care va împărtăşi din harul lui în două părți, repartizîndu-1 cu dreptate pentru amîndouă eparhiile : nici pe aceia nu-i va lăsa să ducă nevoie, în urma mutării lui la vecini, dar nici pe aceştia nu-i va lăsa să sufere de ocrotirea trebuitoare.

Ținînd seama, aşadar, de greutățile vremurilor şi înțelegînd cu înțeleaptă judecată nevoia de îndreptare a lucrurilor, primiți pe episcopii care au adoptat acest mod de a restabili Bisericile Domnului nostru Iisus Hristos, dați-vă părerea între voi despre cîte se cade să le discute bărbații care au pentru aceasta deplină pricepere a lucrurilor şi care ştiu să primească şi mărturii de la cei care le vor binele. Pentru că voi, care vă aflați la marginile Armeniei, e firesc să nu cunoaşteți multe din problemele care se frămîntă azi, pe cînd noi, care ne aflăm în cauză şi care sîntem asurziți zilnic şi din toate părțile, cînd auzim de Biserici distruse, ne aflăm angajați adînc în luptă ca nu cumva duşmanul comun pizmuind îndelungata pace, în care decurge viața voastră, să poată semăna neghinele lui chiar şi în ținuturile voastre şi astfel să cadă şi țara armenilor pradă lui.

1. După cum s-a putut deduce din mai multe epistole (195, 227, 229, 240 etc.) ca să contracareze acțiunea prozelitistă a arienilor, Sfîntul Vasile şi-a dat consim-țămîntul ca episcopul Eufroniu din Coloneea (Armenia Mică) să ia în administrare şi episcopia din Nicopole, centrul politic al regiunii. In această epistolă Sfîntul Vasile arată conducătorilor Coloneii că propriu-zis ei nu şi-au pierdut episcopul, ci vor fi doar administrați împreună cu cei din Nicopole.

Acum, însă, liniştiți-vă la gîndul că primiți să vă folos'U împreună cu vecinii voştri aşa-zicînd de unele şi aceleaşi vase. Ceva mai încolo, dacă va da Dumnezeu să vă cerceteze, veți primi o mîngîiere şi mai deplină, dacă credeți că aşa ceva va mai fi de trebuință.

EPISTOLA 229 Către clericii din Nicopole1 Scrisă în anul 375

I

Orice lucrare săvîrşită chiar şi numai de unul sau doi oameni credincioşi sîntem siguri că se împlineşte prin conlucrarea Duhului Sfînt. Pentru că atunci cînd nu-şi pun înaintea ochilor nici o socoteală omenească şi cînd cei credincioşi pornesc la lucru nu cu scopul de a gusta plăceri, ci cu intenția de a săvîrşi ceea ce e plăcut lui Dumnezeu, e limpede că Cel care îndreptează inimile lor este Domnul 2. Cînd oamenii în-duhovniciți preiau inițiativa unei lucrări şi poporul lui Dumnezeu îi urmează de bună voie, cine se mai îndoieşte că planurile s-au realizat cu colaborarea Domnului nostru Iisus Hristos, Care şi-a vărsat sîngele Său pentru Biserici ?

Prin urmare şi voi ați socotit bine că prea iubitul frate şi împreună-slujitor Pimeniu v-a fost trimis de Dumnezeu venind la voi pe de o parte la momentul potrivit, iar pe de altă parte venind tocmai ca să vă încurajeze. Eu nu-1 felicit numai pentru că a luat o hotărîre bună, ci admir şi curajul acestei hotărîri, întrucît ferindu-se să tot amîne mereu lucrurile tărăgănîndu-le, nu numai că a oprit pe loc rîvna uneltirilor, ne-mailăsînd vreme potrivnicilor să reacționeze şi să mai pună la cale curse viclene, ci şi-a realizat planul îndată, cu o dreaptă hotărîre. Dea Domnul ca prin harul Lui să-1 păzească împreună cu casa lui, încît Biserica să rămînă în afara schimbărilor, prin venirea, după episcopul anterior, a unui bărbat tot atît de cinstit şi să nu dea teren celui rău, care, mai mult decît oricînd altădată, nu poate vedea statornicindu-se pacea în Bisericile creştine.

II

1. In toate cele patru epistole 227, 228, 229 şi 230 Sf. Vasile insistă către autori-
tățile civile şi bisericeşti din Nicopole şi Coloneea de a păstra unitatea sufletească.

2. Matei 18, 19.

Cît despre frații din Coloneea, eu i-am încurajat mereu prin scrisori, de aceea voi sînteți datori să arătați şi mai multă înțelegere pentru starea în care se află, decît

să-i iritați, ca şi cum i-ați disprețui din pricina micimii oraşului lor, nici să nu-i provocați la ceartă prin disprețul vostru. Pentru că, prin firea lor, oamenii certăreți ajung parcă să judece şi mai puțin, rezolvîndu-şi rău multe din necazurile lor din pricina supărării pe care o au cu vrăjmaşii lor. Nimeni nu-i atît de mic încît să nu poată dea prilejul la mari nenorociri celor care aleargă după astfel de ocazii. Şi spunem acest lucru nu doar în chip teoretic, ci fiindcă avem experiența marilor noastre nenorociri, care să dea Dumnezeu, ca prin rugăciunile Voastre, să se îndepărteze de noi.

Rugați-vă ca să sosesc şi eu cu bine la Voi, iar atunci să ne bucurăm de actualul păstor şi să ne mîngîiem unii pe alții pentru plecarea din viață a părintelui nostru comun 3.

EPISTOLA 230 Către dregătorii oraşului Nicopole * Scrisă în anul 375

Hotărîrile privitoare la Biserică se iau de către cei cărora le-a fost încredințată conducerea Bisericii şi ele sînt confirmate de popor. Astfel ceea ce ține de resortul preaiubitorilor de Dumnezeu episcopi s-a împlinit. De acum restul cade în sarcina Voastră să vă legați cu toată puterea dragostei Voastre de episcopul care v-a fost dat şi să respingeți cu tărie încercările celor din afară2. într-adevăr, nimic nu influențează atît de mult nici pe conducători, nici pe cei care invidiază situația paşnică, unde ați fost aşezați, cît influențează unanimitatea în dragoste față de episcopul care v-a fost dat şi tăria rezistenței Voastre. Ceea ce-i face să piardă nădejdea de succes a oricărei acțiuni e să vadă că nici clerul, nici poporul nu acceptă inovațiile lor.

3. Teodot.

*. Cu prilejul instalării lui Eufronios (ca urmaş al lui Teodot), Sfîntul Vasile trimite fruntaşilor din Nicopole epistola de față, prin care subliniază responsabilitatea comună a clericilor şi mirenilor de bunul mers al vieții bisericeşti. In epistola 227, Biserica din Nicopole e numită «mama Bisericii din Coloneea» (de unde venea acum Eufronios ca administrator al ambelor eparhii). Se recomandă totodată celor din Nicopole să nu disprețuiască pe cei din Coloneea pe motiv că Nicopole

e centru mai deosebit. Un alt adevăr subliniat în epistolele 227—230 e colaborarea strînsă dintre autoritățile civile şi cele bisericeşti.

2. Adică a partidei ariene sprijinite de episcopi ca Eustațiu.

Faceți, deci, în aşa fel ca părerea ce o aveți despre acest om bun să fie generalizată în întreg oraşul. Adresați mulțimilor şi tuturor celor ce locuiesc la țară sfaturi cuviincioase, întărindu-i în bunele lor intenții, pentru ca să se facă cunoscută tuturor oamenilor sinceritatea dragostei voastre pentru Dumnezeu. O, dacă aş fi socotit vrednic să vin vreodată pe la voi şi să vă vizitez Biserica, mama pietății, pe care o cinstim ca pe o metropolă a Ortodoxiei, pentru că din timpuri străvechi e guvernată de oame*ni foarte cinstiți şi aleşi de Dumnezeu, care rămîn cre-

ciincioşi cuvîntului I Şi episcopul care v-a fost destinat voi l-aţi apreciat şi noi l-am cinstit ca vrednic. Numai să vă păziţi prin darul lui Dumnezeu. Surpaţi planurile viclene ale duşmanilor şi puneţi în inimi tăria şi puterea de a păstra bunele lucruri ce vi s-au dat.

EPISTOLA 231 Către Amfilohiu, episcop de Iconium Scrisă în anul 375

Rareori găsesc prilej de a scrie Cuvioşiei Tale, iar pentru aceasta nu puţin mă întristez. E ca şi cum adeseori aş putea să te văd şi să mă bucur de Tine, dar numai arareori aş face-o. Insă şi dacă aş vrea să-ţi scriu nu pot, pentru că nu găsesc pe nimeni care să meargă spre voi1. Altfel nimic n-ar împiedica scrisorile mele să-ţi ofere un adevărat jurnal al vieţii pe care o duc, descriindu-ţi, iubitul meu, toate prin cîte trec zilnic. Căci, într-adevăr, e mare uşurare să-ţi împărtăşesc problemele de fiecare zi, mai ales că ştiu că şi Frăţia Ta pentru .nimic nu te străduieşti atîta ca pentru acest lucru.

Iată, de pildă, şi scrisoarea de acum, aproape că mi-o ia din mînă, ...Elpidios, care stă gata să ajungă la stăpînul său spre a nimici defăimările ţesute pe nedrept de nişte duşmani de-ai lui. Prin această scrisoare îţi trimit şi eu salutări dragi şi ţi-1 recomand pe Elpidios ca pe un om vrednic de a fi ajutat atît pentru dreptatea cauzei lui, cît şi pentru mine. Dar chiar şi dacă nu s-ar fi nimerit să-ţi aducă această scrisoare de lia mine, ar fi trebuit să-1 numeri între cei devotaţi.

Nu uita nici de mine, dar îndeosebi roagă-te pentru Biserică.

Folosind prilejul că emisarul Elpidios (epist. 138) mergea spre Iconium ca să-şi caute dreptatea într-o afacere personală, Sf.' Vasile scrie şi mai rar, deşi ar fi vrut s-o facă mai des.

E vorba de vicarul Demostene, fost bucătar la curtea imperială, acelaşi care a căutat să aresteze şi pe Sf. Grigorie de Nyssa. Cf. ep. 225. Cetatea Doară (Anastasiopolis) era între cele mai întărite cetăţi spre Orient. Sf. Vasile pare a face aici aluzii la un candidat pentru episcopia de Doară, dar poporul nu 1-â primit (I Reg. 9, 3).

Să ştii că prea iubitul meu frate a luat calea străinătății, pentru că nu mai putea îndura supărările oamenilor neruşinați. Cetatea Doară e şi ea în frămîntare, pentru că fiara monstruoasă şi cornută2 tulbură adînc treburile acestei localități. Duşmanii țes împotriva noastră comploturi la Curte, după cum aud că se spune, dar pînă acum mîna lui Dumnezeu nu ne-a părăsit. Roagă-te ca nici de aici în colo să nu ne părăsească. Fratele e acum la adăpost de grijă; Doară şi-a regăsit bă

trînul sau catîrgiu, altul nu mai arc, Domnul va risipi planurile inamice. Dacă aş reuşi să te văd m-aş izbăvi de toate supărările prin care am trecut şi de cele care mă mai aşteaptă. De aceea, într-o zi, cînd îți va fi cu putință, atîta vreme cît mai sînt pe pămînt, învredniceşte-mă să te văd.

Cartea «Despre Duhul Sfînt» a fost scrisă de mine şi acum e gata după cum ştii, dar fraţii care se află lîngă mine m-au oprit să o trimit scrisă pe hîrtie şi mi-au spus că au instrucțiuni de la Frăția Ta s-o scrie pe. pergament3. Şi ca să nu pară că mă împotrivesc poruncilor pe care le-ai dat, am aşteptat pînă acum şi ți-o voi trimite mai tîrziu, dacă aflu pe cineva în stare să vină pînă acolo. Adio şi curaj. Roagă-te lui Dumnezeu pentru mine — şi Dumnezeu să te păzească cu puterea Lui întru bucuria noastră şi a Bisericii Lui!

EPISTOLA 232 Către Amfilohiu, episcopul Iconiului Scrisă In anul 376

In fiecare zi cînd primesc o scrisoare de la Cuvioşia Ta pentru mine e zi de bucurie, cel mai mare dintre praznice. Dar cînd vin pe deasupra şi semne de praznic, ce nume să-i dai acestei sărbători a sărbătorilor, cum obişnuiau în legea veche să numească sîmbăta jubiliară ? Mulțumesc lui Dumnezeu că m-ai informat că eşti sănătos şi că grație păcii, de care se bucură Biserica Ta, ai putut petrece praznicul mîntuirii la care am fost făcuți părtaşi4.

3. Despre acest tratat se mai vorbeşte şi în alte epistole.

4. Şi în Capadochia — ca şi în alte provincii — Crăciunul se prăznuia pe atunci
tot la 6 ian. Abia la finea sec. IV începe să se generalizeze data de 25 dec.

5. Grigorie de Nyssa. A se vedea şi epistolele 225 şi 231.

In ce mă priveşte pe mine, unele veşti proaste m-au tulburat adînc, căci n-am putut rămîne neîndurerat din pricina osîndirii la exil a fratelui prea iubit 5. Roagă-te pentru el, ca să-şi vadă, în sfîrşit Biserica vindecată de rănile grozăviilor eretice şi să ne învrednicească de vizite cît mai dese, atît timp cît mai sîntem încă pe pămînt. Fă o faptă demnă de valoarea Ta şi de urările cele mai calde. Trebuie admirat şi gîndul cu care ai cerut pentru mine, în chip tainic, o bătrînețe robustă. Ai arătat că la lumina opaițelor te îndemni la muncă pînă noaptea

tîrziu, garantîndu-ți vigoarea prin bunătățile unei hrăniri substanțiale. Eu, dragul meu, nu mai am vîrsta de a putea mînca astfel de bunătăți, pentru că de cîțiva ani dinții i-am pierdut atît din pricina vîrstei, cît şi a bolii. Cît priveşte întrebările puse, răspunsurile sînt deja în memorie3, iar cînd împrejurările vor permite realizarea lor, ele nu vor mai rămîne proiect.

EPISTOLA 233 La întrebarea lui Amfilohiu

Scrisă în anul 376 I

Cunosc obiecțiunea, pentru că am auzit-o şi eu însumi, dar tot aşa de bine cunosc şi diversitatea părerilor omeneşti. Ce să răspundem, dar, în această privință ?

3. E vorba de scrisorile dogmatice 233—236.

4. Un respect nelimitat lega pe ucenic de dascăl, pentru că Amfilohiu totdeauna
declara că vede în Sf. Vasile pe dascălul şi părintele său. Intre scrisorile pe care le publicăm aici, cea de sub numărul 150 ne dă interesante amănunte din biografia
spirituală a ucenicului printr-o scrisoare pe care dascălul i-o adresează ca şi cum i-ar veni din partea fostului Iui coleg de retorică, Heraclide. In altă scrisoare, Sf. Vasile îi adresează cuvînt la instalarea lui de episcop de Iconiu (nr. 161). Ceie mai valoroase epistole pe care i le-a trimis dascălul —• toate la cererea acestuia — au
fost tratatul Despre Duhul Sfînt, apoi cele trei epistole canonice 188, 199 şi 217, în
sfîrşit cele patru tratate privind puterea de cunoaştere a omului, raportul între ființa
şi energiile divine, precum şi alte probleme speciale, toate expuse clar şi succint in
epistolele 233, 234, 235 şi 236.

Mai întîi să răspundem că bun lucru este mintea omului şi că tocmai prin ea sîntem chip al Creatorului 4. Să mai spunem apoi că şi lucrarea minții este un lucru tot atît de bun, dar că, aflîndu-se în continuă mişcare, mintea adeseori

plăsmuieşte şi imagini fantastice despre lucruri inexistente ca şi cum ele ar exista, după cum adeseori mintea reuşeşte să ajungă direct la adevăr. Ca unul care cred în Dumnezeu, eu sînt de părere că în mintea omului sînt prezente două puteri, una rea şi demonică, în stare să ne atragă spre cădere, iar cealaltă dumnezeiască şi bună, în stare să ne ridice spre asemănare cu Dumnezeu. Cînd, dar, mintea rămîne acasă la ea, atunci e în stare sa sesizeze pînă şi lucrurile cele mai mici însuşindu-şi-le în schimb, dacă se dă pe mîna seducătorilor, atunci îşi pierde puterea de judecată şi se îndeletniceşte cu închipuiri nebuneşti. în astfel de situație ea poate crede că lemnul nu-i lemn, ci e Dumnezeu, după cum poate spune că aurul nu-i ban, ci putere divină. Dacă, însă, rațiunea se îndreaptă spre lucruri dumnezeieşti şi primeşte în sine din darurile Duhului, atunci ajunge să înțeleagă adevărurile dumnezeieşti pe măsura în care îi îngăduie acest lucru puterile firii.

Căci aş zice că trei sint stările sul) care se prezintă viața omenească şi tot atîtea sînt şi lucrările minții. Anume, fie că sînt rele strădaniile noastre şi atunci şi mişcările minții sînt rele, aşa cum e cazul cu des-frînarea, furtul, închinarea ia idoli, ponegrirea, certurile, mîniile, zavistiile, dezbinările, trufiile şi altele de felul lor, după cum numeşte Sf. Apostol Pavel lucrările cărnii2. Fie, apoi, că lucrările sufletului se prezintă ca bune şi atunci şi mişcările minții sînt bune ; ori apoi, în al treilea rînd, cînd lucrările sufletului rămîn cam la mijloc, între cele două, adică nu-s nici vrednice de a fi osîndite, dar nici de laudă, aşa cum e cazul cu săvîrşirea unor acțiuni profesionale, pe care le socotim neutre pentru motivul că în sinea lor ele nu înclină n:ci spre virtule, nici spre păcat. Căci ce rău poate fi cîrmuirea corăbi.'. pe mare ori îndeletnicirea de lecuire a bolilor 3 de către doctori ? In ele însele acestea nu-s virtuți, ci doar intenția celor care le practică ar putea să le facă să încline spre una sau spre cealaltă. în schimb, mintea care se contopeşte cu dumnezeirea Duhului e în stare să vadă şi să pătrundă în lucruri atît de mari şi dumnezeieşti, cum numai harul de sus şi starea lor o pot îngădui.

II

2. Gal. 5, 19.

Atît Sf. Vasile, cît şi Grigorie de Nyssa socot medicina o «îndeletnicire», o me-serie.

Ca şi toți anticii, Sf. Vasile vorbeşte despre «suprafața concavă» şi cea «convexă» a firmamentului sau a tăriei spre a explica «apele,de deasupra tăriei» şi cele «dedesubtul tăriei».

31 — Sfîntul vasile cel Mare

Aşadar să lase oamenii deoparte discuțiile fără sfîrşit şi să caute adevărul cu evlavie, iar nu pieziş ori cu răutate. Pentru că puterea de judecată a minții tocmai de aceea ni s-a dat, ca să cunoaştem adevărul. Iar adevărul întreg se cuprinde numai în Dumnezeu. De aici şi datoria primordială a minții de a căuta să cunoaştem pe Dumnezeu, şi anume o astfel de cunoaştere cîtă este îngăduită unor mărunte existențe pămîn-teşti față de măreția nesfîrşită a dumnezeirii. Pentru că, cu toate că ochii sînt făcuți ca să perceapă cele văzute, totuşi nu sînt în stare să le prindă pe toate dintr-o singură privire. Tăria cerului nu poate fi cuprinsă în întregime dintr-o singură privire, întrucît de jur împrejurul nostru ne înconjoară o privelişte nesfîrşită, aşa că într-adevăr multe lucruri, ca să nu zicem majoritatea lor, ne rămîn încă necunoscute. Aşa sînt natura aştrilor, mărimea lor, distanța pînă la ele, mişcarea lor, întîlnirea lor la orizont, intervalul dintre unul şi altul, precum şi alte aspecte, ba am putea aminti chiar şi structura universului, începînd din adîncurile de margine ale tăriei cereşti şi pînă la suprafața ei convexă 4. Şi cu toate acestea, din pricina lucrurilor pe care nu le cunoaştem, noi nu putem spune că nu poato fi văzută tăria cerului, ci dimpotrivă spunem că cerul e vizibil, deşi noi nu reuşim să vedem decît o mică parte din el.

Tot aşa trebuie înțelese lucrurile şi cînd vorbim despre cunoaşterea lui Dumnezeu. Dacă puterea minții e tulburată de diavol, atunci omul va ajunge să se închine la idoli ori se va întoarce spre alt soi de fărădelegi. Dacă, însă, îşi va deschide cugetul spre ajutorul Duhului Sfînt, atunci va ajunge să cunoască adevărul şi să recunoască pe Dumnezeu. în această viață îl va cunoaşte, însă, numai — «în parte», — cum zice Apostolul, mai deplin abia în viața de dincolo, «cînd va veni ceea ce e desăvîrşit şi cînd se va desființa ceea ce este în parte» 5. Prin urmare puterea de judecată a omului ni s-a dat ca privilegiu, cît şi ca scop folositor de a cunoaşte pe Dumnezeu, şi anume pînă acolo să meargă cu cunoaşterea pînă unde i s-a îngăduit.

I

Te închini cui ştii sau cuiva pe care nu-1 cunoşti ? Dacă răspunzi «mă închin celui pe care-1 cunosc», atunci ți se poate riposta imediat: «ce fel de ființă are cel căruia te închini ?». Iar dacă vei mărturisi că nu-i cunoşti ființa, ți se va putea întoarce întrebarea : «atunci cum cinsteşti pe cineva pe care nu-1 cunoşti ?».

5. // Cor. 13, 3. •

Noi, însă, spunem că cunoaşterea poate fi înțeleasă în multe feluri. E drept că spunem că cunoaştem mărirea şi puterea lui Dumnezeu, înțelepciunea, bunătatea şi purtarea de grijă, pe care o are față de noi, precum şi dreptatea cu oare judecă El toate, dar însăşi ființa lui Dumnezeu n-o putem cunoaşte. Aşa încît, felul cum a fost pusă întrebarea constituie o cursă. Pentru că dacă afirmă cineva că nu cunoaşte ființa lui Dumnezeu, prin aceasta el nu vrea să spună că n-are nici o cunoştință despre El pe motivul că ideea de Dumnezeu decurge din multele însuşiri pe care le-am enumerat mai sus. «Dar — îți va spune — Dumnezeu e simplu, chiar dacă toate cele enumerate adineaori țin strîns de ființa Lui». Iată o sofismă care ascunde mii de absurdități. Căci e discutabil dacă toate cele enumerate sînt sau nu numiri ale uneia şi aceleiaşi ființe, dacă se acoperă între ele, pe de o parte, frica de Judecata Lui cu iubirea de oa-

meni, dreptatea cu puterea de creație, atotştiința cu răsplătirea, mărirea Lui cu pronia Lui, sau dacă nu cumva designăm prin fiecare din acestea însăşi ființa Lui. Pentru că dacă afirmăm aşa ceva, atunci nu trebuie să ne mai întrebăm dacă cunoaştem într-adevăr ființa lui Dumnezeu, ci să ne întrebăm dacă cunoaştem pe Dumnezeu ca neînduplecat în dreptatea Lui ori ca îndelung milostiv în iubirea Lui. Aceasta într-adevăr putem mărturisi că o cunoaştem. Dacă, însă, susținem că ființa Lui este cu totul altceva, atunci să nu ne mai înşelăm pe noi înşine făcînd caz de simplitatea lui Dumnezeu. Pentru că într-adevăr s-a spus că una este ființa lui Dumnezeu şi cu totul altceva însuşirile pe care le-am enumerat. Căci lucrările sînt diferite, pe cîtă vreme ființa e simplă, iar noi putem afirma că din lucrări îl cunoaştem pe Dumnezeu, pe cînd de ființa Lui nu sîntem în stare să ne apropiem, pentru că lucrările Lui sînt cele care coboară spre noi, pe cînd ființa Lui rămîne inaccesibilă.

1ckisori

II

«Dar, va obiecta cineva, dacă nu-i cunoşti ființa, atunci nu-L cunoşti nici pe El însuşi». Răspunde-i că nici tu, care zici că-I cunoşti ființa, prin aceasta nu poți spune că L-ai cunoscut pe El însuşi. Pentru că dacă un om muşcat de un cîine turbat vede figura cîinelui reflectată într-o fîn-tînă, acel om nu vede altceva decît tot un cîine, dar sănătos ,- în schimb e de plîns acel om dacă şi-ar închipui că a văzut tot un cîine turbat, ceea ce nu-i adevărat. Deci să nu mai lauzi un astfel de om pentru judecata lui, ci să-i plîngi de milă pentru nebunia lui. Şi să ştii că miroase a joacă copilărească vorba de adineauri «dacă nu cunoşti ființa lui Dumnezeu însemnează cu tu cinsteşti ceva ce nu cunoşti». In realitate putem răspunde că : «eu ştiu că Dumnezeu există, în ce constă, însă, ființa Lui, acest lucru trece dincolo de puterea mea de înțelegere».

Cum mă voi mîntui atunci ? Prin credință, căci credința e suficientă pentru a ne convinge că există Dumnezeu, dar nu ce este Dumnezeu în sinea Lui, iar El va răsplăti după cuviință celor care-L caută. Căci, în fond, cunoaşterea ființei dumnezeieşti constă tocmai în simțămîntul că ființa lui Dumnezeu n-o putem cunoaşte, dar închinarea nu stă în legătură cu cît cunoaştem din ființa lui Dumnezeu, ci cu convingerea că El există.

III

Dar să continuăm şi cu seria altor întrebări : «Pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată ; Fiul Cel Unul-Născut, Care este în sînul Tatălui,

Acela L-a făcut cunoscut» 1. Ce a descoperit din Tatăl Cel Unul-Născut ? Ființa sau puterea ? Dacă a descoperit puterea, atunci atîta cunoaştem cît ne-a descoperit. Dacă aceasta a fost ființa Lui, atunci spune-mi undo a putut numi ființa Lui «ne naştere ?».2 Şi în acest caz, cînd ar fi putut aduce Avraam închinare cuiva care nu se născuse ? Oare nu cînd a crezut în El? Şi cînd a crezut? Oare nu cînd a fost clfemat ? Şi care este împrejurarea, cînd Scriptura spune că el şi-a dat seama 3 că se află în fața lui Dumnezeu ? Iar ucenicii cînd I s-au închinat ? Oare nu cînd a văzut făptura supunîndu-I-se ? Faptul că s-au plecat înaintea Lui e dovadă că şi marea şi vînturile au recunoscut dumnezeirea Lui.

Aşadar cunoaşterea izvorăşte din lucrări, iar din cunoaştere s-a născut închinarea. «Crezi că eu pot face aceasta ?» 4. «Cred, Doamne, şi s-a închinat

Lui» 5. în chipul acesta închinarea urmează credinței, iar credința se întăreşte prin putere. Şi dacă susții că oricine crede acela şi cunoaşte, şi anume cunoaşte din ceea ce crede cu adevărat, tot aşa poți spune şi invers : prin ce cunoşti, prin aceea să crezi. Or noi cunoaştem pe Dumnezeu după puterea Lui, iar dacă credem în Cel pe Care-L cunoaştem, atunci şi închinarea o aducem tot Celui în Care credem.

EPISTOLA 235 La o altă întrebare a lui Amfilohiu

Scrisă în anul 376 I

1. In sensul celor spuse de Ioan 1, 18.

2. Cum îl numea Eunomiu.

Fac. 18, 2.

Matei 9, 28.

5. ioan 9, 38.

Care-i mai întîi, cunoaşterea sau credința ? în orice caz, în ştiințele omeneşti, noi susținem că credința este cea care precedă cunoaşterea, pe cînd în domeniul teologiei creştine chiar dacă ar spune cineva că cunoaşterea trebuie să premeargă, noi nu-1 contrazicem, dar să fie vorba de o cunoaştere care corespunde puterii de înțelegere a omului. Pentru că în domeniul ştiinței trebuie mai întîi să crezi că o literă anumită se cheamă «a», iar dacă înveți cum se scrie şi cum se pronunță, atunci vei pricepe şi sensul exact al valorii ei. Cînd vorbim însă de credința în Dumnezeu, ceea ce premerge întîi este ideea despre existența lui Dumnezeu, iar aceasta o deducem din lucrurile create. Faptul că Dumnezeu e înțelept, e puternic, e bun şi că are toate celelalte însuşiri îl deducem

uşor din comparaţia cu lumoa creaturilor, pentru că aşa II cunoaştem şi ca stăpîn al nostru al tuturora. Şi întrucît Dumnezeu e Ziditorul întregii lumi, iar noi facem parte din lume, urmează că Dumnezeu e şi Creatorul nostru. Acestei cunoaşteri îi urmează apoi credinţa, iar din această credinţă izvorăşte închinarea.

II

Acum, însă, întrucît cuvîntul «cunoaştere» are multe semnificaţii, cei ce batjocoresc pe oamenii mai simpli şi fac paradă din cuvintele mai puţin obişnuite, punînd tot felul de întrebări, sînt asemenea celor ce fac exibiţii prin teatre, aruncînd în sus pietre şi prinzîndu-le una după alta. Pentru că dacă cuvîntul «cunoaştere» are multe referinţe atît la număr cît şi la mărime, cît şi la felul existenţei, la timpul producerii ori la esenţa lor, acei oameni concentrează totul într-o întrebare şi ne presează să mărturisim care-i fiinţa în sine, iar cînd văd că noi nu ne pripim să le răspundem, ne ştampilează cu învinuirea ruşinoasă a lipsei de evlavie.

Ceea ce, însă, mărturisim e faptul că de fapt cunoaştem despre Dumnezeu atîta cît se poate cunoaşte, dar că e cu neputinţă să ştim ceea ce trece dincolo de puterea noastră de judecată. Aşa încît dacă mă întrebi ce-i nisipul şi eu voi răspunde că ştiu, atunci desigur că vei rîde de mine dacă ai cere să-ţi spun îndată şi cîte fire de nisip sînt, pentru că prima ta întrebare s-a referit la aspectul sub care se prezintă nisipul, pe cîtă vreme cealaltă întrebare era în legătură cu numărul firicelelor de nisip. Această sofismă seamănă cu ceea ce întreba cineva în felul acesta : «Cunoşti pe Timotei ?» 1. Ei bine, dacă-1 cunoşti, atunci îi cunoşti şi firea, căci doar ai recunoscut că-1 cunoşti. în realitate eu pot spune şi că-1 cunosc şi că nu-1 cunosc pe Timotei, dar în amîndouă aceste feluri cunoaş-terea mea e diferită. Căci felul în care-1 cunosc nu-i acelaşi cu felul în care nu-1 cunosc, ci unul e aspectul sub care pot spune că-1 cunosc şi cu totul altul e cel sub care nu-1 cunosc. Cu alte cuvinte, pe Timotei îl cunosc numai după înfăţişare şi după alte note similare, fiinţa lui lăuntrică însă n-o cunosc. Căci, pînă la urma urmei, tot în acelaşi fel spun că şi pe mine într-un fel mă cunosc, dar în alt fel nu.

III

1. Aristotel, Metafizica 993 b. Trad. D. Bădărău, Bucureşti, 1965, p. 95. Discuţiile acestea erau pricinuite de erezia anomeilor, care nu admiteau nici o asemănare între Tatăl şi Fiul. Tot astfel ei nu ştiau să facă deosebire între fiinţă şi persoană.

Să-mi explice, dar, în ce sens a zis Sfîntul Pavel că «acum cunoaştem doar în parte ?». Cu alte cuvinte, cunoaştem numai parțial ființa Lui ori poate numai părticele din ea ? Aşa ceva nu-i corect, pentru că Dum

nozou nu se împarte. Dar atunci cunoaştem întreaga ființă a lui Dumnezeu ? Cum să mai poată fi înțelese cuvintele 2 «cînd va veni ce e desăvîrşit, atunci va înceta tot ce este în parte ?». De ce sînt osîndiți închinătorii la idoli ? Oare nu pentru că au cunoscut pe Dumnezeu, dar nu I s-au închinat ca unui Dumnezeu ? 3 Iar la rîndul lor galatenii cei «lipsiți de minte» oare de ce au fost luați peste picior de Sfîntul Pavel cînd le-a spus «acum după ce ați cunoscut pe Dumnezeu sau mai de grabă după ce ați fost cunoscuți de Dumnezeu, cum vă întoarceți iară la stihiile cele slabe şi sărace ?» 4. Şi în Iudeea cum era cunoscut Dumnezeu ? Se ştia oare în Iudeea cum era în fond ființa Lui ? Iată ce zice proorocul: «boul îşi cunoaşte stăpînul» 5, ceea ce vrea să însemneze după puterea ta că boul a cunoscut ființa domnului său, iar mai departe «şi măgarul, ieslea domnului său», cu alte cuvinte că şi acest animal cunoştea ființa şi esența ieslei. Apoi conchide : «dar pe Mine Israel nu Mă cunoaşte» 6. Se vede, că, după părerea ta, Israel de aceea e osîndit pentru că n-a înțeles deloc ce e ființa lui Dumnezeu. Iată şi în alt loc spune : «Varsă mînia Ta peste neamurile care nu Te cunosc» 7, cu alte cuvinte nu cunosc ființa Ta.

Aşadar, cum am spus, cunoaşterea e un cuvînt cu multe înțelesuri. El conține şi cunoaşterea Creatorului şi explicarea minunilor Lui, ținerea poruncilor Lui şi strînsa comuniune cu El. Dar aceşti oameni nu pot avea astfel de pretenții, ei mărginesc cuvîntul «cunoaştere» numai la o singură semnificație, aceea de cugetare asupra ființei lui Dumnezeu.

I Cor. 13, 16.

Rom. 1, 21.

Gal. 4, 9.

5. Isaia 1, 3.

6. Isaia 1, 3.

Ps. 78, 6.

leş. 25, 21.

// Tim. 2, 19.

10. Fac. 4, 1.

I I. Fa:\ 21, 15. 12. I.'J'd I, 31.

Or iată cum grăieşte Scriptura : «aşează-le toate spre mărturie acolo unde Mă voi arăta ție» 8. Nu crezi oare că «Mă voi arăta» vrea să spună îmi voi descoperi ființa Mea ? Sau «cunoscut-a Domnul pe cei ce sînt ai Săi» 9. Dacă ființa celor care sînt ai Săi o cunoaşte, oare pe a celor fără de lege n-o cunoaşte ?». «A cunoscut Adam pe femeia sa»» 10. Ființa ei ascunsă a cunoscut-o ? Şi despre Rebeca spune că era «fecioară», pe care încă nu o cunoscuse un bărbat11. Şi iarăşi «cum va fi aceasta, de vreme ce nu ştiu de bărbat ?» i2. Nimeni n-a cunoscut ființa Rebecăi ? Spune cumva Măria «n-am cunoscut ființa nici a unui bărbat» ? E ştiut doar că Scriptura foloseşte aici cuvîntul «a cunoscut-o» în înțeles de împreunare între soții d(> căsătorie, ltir cuvintele «se va «rata Domnul din locaşul Său cel sfînt» 13 vrea să însemneze că se va descoperi color cc se închină Lui. Iar aceea că «a cunoscut Domnul pe cei ce sînt ai Săi» înseamnă că i-a primit între casnicii Săi pentru faptele lor bune.

EPISTOLA 236 Către Amfilohie, episcopul de Iconium Scrisă în anul 376

Mulți sînt cei care au cercetat acel cuvînt din Evanghelie unde se spune că despre ziua sau ceasul sfîrşitului lumii nu ştie nici Domnul nostru Iisus Hristos1. Acest cuvînt ni-1 aruncă mereu în față oamenii ca să înjosească mărirea Unuia-Născut Fiul lui Dumnezeu şi ca să arate că Fiul nu-i de o ființă cu Tatăl, ci că ființa Lui ar fi de o vrednicie mai mică decît a Tatălui pe motivul, vezi Doamne, că dacă nu cunoaşte toate, atunci nici n-ar putea să aibă aceeaşi fire, nici să fie socotit ca avînd asemănare deplină cu Cel ce ştie toate prin puterea de a cunoaşte mai dinainte toate şi de a vedea tot ce se va întîmpla în viitor. Aceasta este şi întrebarea pe care şi Luminăția Ta mi-ai pus-o. Şi-ți voi răspunde cu ceea ce am auzit în copilărie de la părinți şi ce am primit ca de la sine înțeles din dragostea față de bine şi care chiar dacă nu va zgudui neruşinarea vrăjmaşilor lui Hristos — ■ căci ce argument ar putea birui fanatismul ? — dar celor ce iubesc pe Domnul şi care țin asigurarea credinței ca fiind superioară unor simple mărturii logice, cred că le va oferi suficientă putere de convingere.

13. // Tim. 2. 19.

1. Matei 24, 36. Anomeii erau arieni extremişti care afirmau că între Tatăl şi'Fiul
nn-i nici o asemănare (iv6|xoioî). Cel mai cunoscut eretic anomeu a fost Eunomiu, împotriva căruia au scris tratate atît Sf. Vasile, cît şi Sf. Grigorie de Nyssa. A se vedea şi
ep. 210.

Marc.u 10, 18.

Mufei 11, 27.

Desigur că şi noi sîntem de părere că cuvîntul «nimeni» e o expresie prea universală, pentru că prin ea nu se exclude nici un om ; totuşi acest lucru nu se aplică atunci cînd avem în vedere textul Sf. Scripturi, după cum am mai spus-o, în legătură cu pasajul «nimeni nu este mai bun decît unul Dumnezeu» 2. Căci cînd zice aceste vorbe Fiul o spune fără să se excludă pe Sine, ci întrucît Tatăl e cel dintîi Bine, atunci prin expresia «nimeni» trebuie înțeles «mai întîi». Tot aşa trebuie înțeles contextul : «nimeni nu cunoaşte pe Fiul decît Tatăl» 3. Aici nici pe Duhul nu-L declarăm neştiutor, ci mărturisim că Tatăl e cel dintîi care-şi cu-

noaste natura. Tot aşa credem că expresia «nimeni nu ştie» a fost pronunțată pentru că primele cunoştințe despre lucrurile existente şi viitoare aparțin Tatălui, Care e şi cauza primă a tuturor oamenilor. Căci altfel cum s-ar împăca această vorbă cu toate celelalte mărturii ale Sf. Scripturi şi cu concepțiile noastre în general, întrucît noi credem că Cel Unul-Născut este chipul Dumnezeului Celui nevăzut, iar nu chipul unei făpturi trupeşti, ci imaginea Dumnezeirii înseşi şi a însuşirilor neschimbătoare, care se pot concepe ca aparținînd numai ființei dumnezeieşti : un chip al puterii şi al înțelepciunii veşnice, căci însuşi Hristos e numit «puterea şi înțelepciunea lui Dumnezeu» 4. Desigur că o parte din înțelepciune ține de cunoaşterea pe care El n-a exprimat-o întreagă, cu toate că aceasta nu poate fi în lume niciînd desăvîrşită. Dar cum să fi fost cu putință să nu fi comunicat Tatăl acea zi şi acel ceas al sfîrşitului lumii tocmai Aceluia prin Care au fost făcute veacurile şi cele mai mici răstimpuri ale veacurilor ? Sau cum ar fi putut să lipsească pe Ziditorul tuturor de cunoaşterea unor mici amănunte pe care El le-a zidit ? Şi cum să nu ştie de sfîrşitul lumii tocmai Acela Care spune

că la sfîrşitul ei vor apărea cutare sau cutare semne ? Căci acolo unde zice «şi încă nu este sfîrşitul» 5, n-o spune ca şi cum s-ar îndoi, ci o spune ca unul care o ştie precis. Şi tot aşa, cu bună credinţă grăieşte Domnul şi atunci cînd face amintiri despre latura cea omenească. Căci cuvintele Domnului «dă-Mi să beau» 6, din convorbirea cu samarineanca, se referă la potolirea cerinţelor trupeşti, deşi Cel Care a cerut acest lucru nu era doar trup neînsufleţit, ci dumnezeire îmbrăcată în trup viu. Aşa încît în împrejurarea de care discutăm nimeni nu greşeşte faţă de învăţătura creştină atunci cînd raportează «neştiinţa» aceasta la Cel Care în planul iconomiei de mîntuire a lumii a luat totul asupra Sa şi Care a crescut «în înţelepciune şi în har înaintea lui Dumnezeu şi a oamenilor» 7.

II

4. 7 Cor. 1, 30.

Matei 24, 6.

Ioan 4, 6.

7. Luca 2, 52.
0. Matei 24, 32.

Şi apoi, aşa iubitor de nevoinţe cum eşti, ţi-ar şedea bine dacă ai tălmăci şi ai confrunta între ele textele evanghelice de la Matei cu cele de la Marcu. Pentru că ele numai în aparenţă par a spune acelaşi lucru. La Matei textul sună aşa : «iar de ziua şi de ceasul acela nimeni nu ştie, nici îngerii din ceruri, ci numai Tatăl» 8, pe cîtă vreme la Marcu citim : «iar despre ziua aceea şi despre ceasul acela nimeni nu ştie, nici îngerii din cer şi nici chiar Fiul» ». Ce trebuie sa observam aici ? Mai întîi că Matei nu pomeneşte nimic despre neştiinţa Fiului şi totuşi el consună peste tot cu Marcu în conţinut atunci cînd zice : «ci numai Tatăl». Or trebuie să subliniem că acest cuvînt e spus în opoziţie cu îngerii şi că Fiul intenţionat n-a fost socotit ca fiind de acelaşi grad de neştiinţă cu slugile Sale. Căci Domnul nu minte atunci cînd «grăieşte» 10 : «Toate cîte are Tatăl ale Mele sînt». Deci una din cele pe care le are Fiul este şi cunoaşterea acelei zile şi a acelui ceas. De aceea şi trece sub tăcere Domnul în locul de ia Matei persoana Sa ca pe un lucru de la sine înţeles şi zice numai că îngerii din cer nu ştiu, insinuînd deodată cu cunoaşterea Tatălui şi pe a Sa proprie, aşa cum spune şi în alt loc :

«Precum Mă cunoaşte Tatăl şi Eu cunosc pe Tatăl» 11. Or, dacă Tatăl cunoaşte pe Fiul aşa cum e El, încît vede şi toată înțelepciunea care sălăşluieşte în El, tot în aceeaşi măsură şi Tatăl a cunoscut pe Fiul, anume cu întreaga înțelepciune ce locuieşte în El şi cu cunoaşterea mai dinainte a celor viitoare. Aceeaşi tălmăcire o dăm şi textului de la Matei : «decît numai Tatăl».

în schimb, textul de la Marcu întrucît pare a exclude pe Fiul de la cunoaştere, trebuie explicat aşa : nimeni nu ştie, nici îngerii lui Dumnezeu şi chiar nici Fiul, ci numai Tatăl, ceea ce înseamnă că pricina cunoaşterii din partea Fiului îşi are izvorul în Tatăl. Şi această tălmăcire n-ar putea părea forțată pentru cel ce o face cu bună credință, pentru că aici nu mai întîlnim, ca la Matei, cuvîntul «numai». De aceea înțelesul pasajului de la Marcu e următorul: acea zi şi acel ceas nu le ştie nimeni, nici îngerii lui Dumnezeu, nu le cunoaşte nici chiar Fiul, ci numai Tatăl, pentru că de la Tatăl I s-a dat şi Lui cunoaşterea. Se poate vorbi despre Fiul într-un chip în care ni se îngăduie să ne exprimăm despre Dumnezeirea Sa, ca una care-i de aceeaşi ființă şi de aceeaşi cunoaştere cu înțelepciunea şi mărirea cuvenită Dumnezeirii.

III

9. Marcu 13, 32.

Ioan 16, 15.

Ioan 10, 15.

12. Ier. 22, 28—30.

în legătură cu regele Iehonia, proorocul Ieremia spune că a fost surghiunit din pămîntul Iuda, spunîndu-i-se cuvintele : «disprețuit a fost ca un vas netrebnic şi el şi sămînța lui au fost aruncați, încît nimeni din sămînța lui nu va mai şedea pe tronul lui David şi să domnească peste Iuda» 12. Cuvintele sînt simple şi limpezi, pentru că atunci cînd Nabucodonosor a pustiit Ierusalimul, regatul încetase deja să mai

existe, iar su\ eranii nu mai domneau ca mai înainte, după succesiune din tată în fiu, ci moştenirea lui David fusese detronată şi îşi ducea acum zilele în robia babilonică. In schimb, cei care se vor întoarce iarăşi, împreună cu Salatiil şi cu

Zorobabel, vor stăpîni norodul în chip popular ; căci pe atunci stăpînirea trecuse în mîna preoțimii, pentru că numele preoțesc şi regesc s-au contopit într-unui singur. De aceea în cele sfinte suveranul are cuvînt suprem atît ca rege, cît şi ca preot. Dar pînă la venirea lui Hristos n-a încetat deloc prestigiul numelui preoțesc, cu toate că Domnul nu s-a aşezat pe tronul lui Iehonia, care fusese numit tron regesc.

13. Isaia 11, 10. 1 1. Ixaia 42, C. 1:1. // Regi 7, 13. 10. Far. 22, 18.

Desigur că ți-aduci aminte din istorie, că lui David i-au fost supuse Iudeea întreagă, Idumeea, țara moabitenilor şi toate ținuturile Siriei, precum şi părțile mai apropiate şi mai depărtate pînă spre Meso-potamia şi spre cealaltă parte, pînă spre Nil, fluviul Egiptului. Or dacă nimeni din urmaşi nu s-a mai arătat avînd un astfel de prestigiu, atunci cum să nu corespundă adevărului cuvîntul profetului că nici unul din seminția lui Iehonia nu va mai şedea pe tronul lui David ? Căci se vede că nici un alt urmaş n-a mai atins vechiul prestigiu (al tronului davi-dic, n.tr.). Totuşi numele lui Iuda n-a încetat pînă ce a venit Cel Căruia I-a fost rezervat. Dar Acesta nici nu s-a aşezat pe un tron material pentru că statul evreiesc trecuse deja asupra lui Irod, fiul lui Antipater din Ascalon, şi asupra fiilor lui, care au împărțit Iudeea în patru principate atunci cînd a venit guvernator Pilat şi cînd conducerea supremă o avea împăratul Tiberiu (de la Roma). Dar sub numele «tronului lui David», pe care şedea Domnul, se înțelege împărăția care nu se va mai lua de la El13 ,• pentru că «El e aşteptarea neamurilor», nu numai a celei mai mici țărişoare din lume. Căci, zice, va fi «o mlădiță care se va ridica din rădăcina lui Iesei», întocmai ca un steag pentru popoare, şi spre ea vor căuta toate neamurile. «Căci Eu Domnul te-am chemat întru dreptatea Mea, ca să fii popor spre luminare neamurilor» u. «Acela va zidi casă numelui Meu şi Eu voi întări scaunul domniei lui în veci» 15. Aşa a rămas, deci, Dumnezeu — cu toate că n-a luat sceptru de domnie peste Iuda — mare arhiereu, cît şi împărat peste întreg pămîntul, în-tărindu-I-se binecuvîntarea lui Iacob prin cuvintele «şi se vor binecu-vîhta prin neamul Tău toate semințiile pămîntului» 16 şi toate popoarele vor preamări pe Hristos.

Copilăroşilor encratiți17 care puneau strania întrebare : «de ce nu mîncăm şi noi de toate ?», va trebui să le răspundem că nouă ne este silă şi de murdăriile noastre. Căci după mine tot atîta valorează dacă mănînci legume ori dacă mănînci carne, în schimb, însă, cînd e vorba de ceea ce-i mai de folos, atunci tot

aşa de stricăcioase ne-ar putea fi şi legumele ca şi celelalte, după cum şi la carne putem face deosebire între primejdios şi folositor. Cucuta e şi ea tot o legumă, după cum carne e şi carnea de vultur. Totuşi nici un cunoscător nu consumă măsălarita şi nu se atinge de carnea de cîine, decît numai în caz de necesitate extremă. Cine mănîncă însă ori din una ori din cealaltă nu face nici un păcat.

V

Dar în privința celor care spun că problemele vieții omeneşti sînt dirijate de destin, să nu ne mai întrebi pe noi de argumente, ci com-bate-i cu armele propriei tale oratorii, căci răspunsul la astfel de întrebări ar fi prea obositor pentru sănătatea mea şubrezită de acum. în privința scufundării de la botez, nu ştiu ce ți-a putut trece prin minte să pui o astfel de întrebare din clipa în care Tu însuți ştii că acea scufundare întreită simbolizează cele trei zile (cît a stat Mîntuitorul în mormînt). Căci nici n-ai putea scufunda copilul de trei o-ri fără să-1 şi scoți afară din apă tot de atîtea ori.

Cuvîntul 9<£to<; (= mîncăcios) se accentuează pe prima silabă.

VI

17. Cf. op. 199, can. 17. '

«Ființa» şi «persoana» se deosebesc atît de mult una de alta pe cît se deosebeşte generalul de particular, cum e de pildă cazul cu ființa vie a unei mulțimi de oameni sau numai a unui individ singuratic. De aceea mărturisim că există o singură ființă în divinitate, pe cîtă vreme în categoria existențelor particulare nu facem nici o deosebire, doar să luăm persoana ca ceva particular, aşa că despre Tatăl, despre Fiul şi despre Duhul Sfînt dobîndim o noțiune precisă şi limpede. Pentru că dacă nu contemplăm notele specifice ale fiecăruia, cum sînt paternitatea, înfierea şi sfințirea, ci mărturisim pe Dumnezeu după însuşirea generală a ființei, atunci nu-i cu putință să explicăm în mod sănătos credința. Trebuie dar să adăugăm ființei ceea ce-i comun tuturor celor trei persoane, exprimîndu-ne crezul în felul următor : dumnezei-

rea, e comună, paternitatea e ceva specific, iar împreunîndu-le pe amîndouă spunem : cred în Dumnezeu-Tatăl. Tot aşa trebuie să procedăm şi cînd vom

mărturisi despre Fiul, împreunînd ceea ce-i general cu ceea ce-i particular şi cînd putem spune : Cred în Dumnezeu-Fiul. Şi tot aşa vom mărturisi şi despre Duhul Sfînt, făcînd legătura între general şi special spunînd : cred şi într-un Duh Sfînt dumnezeiesc. Aşa că peste tot devine clar că în mărturisire se păstrează unitatea în divinitate pe de o parte şi specificul persoanelor prin separarea însuşirilor atribuite fiecăreia, pe de altă parte. Iar cei care zic că ființa şi ipostasul ar fi unul şi acelaşi lucru, vor trebui să mărturisească cum că numai fețele sau persoanele sînt diferite şi dacă vor refuza să mărturisească existența a trei ipostase, atunci va apărea clar că ei nu se ruşinează a urma învățătura urgisită a lui Sabelie, care nu caută să distingă în mod corect noțiunea de persoană de cea de ființă, ci susține că există una şi aceeaşi persoană, care apare după necesitate sub înfățişări diferite.

VII

In sfîrşit, mă vei întreba cum privim noi întîmplările obişnuite şi indiferente, dacă sînt dirijate de un destin orb sau de dreapta pronie a lui Dumnezeu ? Răspundem : sănătatea sau boala, bogăția sau sărăcia, cinstea sau ruşinea nu fac buni pe cei la care se află ele şi nu fac parte din lucrurile care sînt bune de la natură, ci cele dintîi, întrucît ele ne aduc în viață o oarecare plăcere, sînt de preferat contrarelor lor şi prezintă o oarecare valoare. Desigur, aceste stări sînt lăsate unora ca preț al dreptății, cum a fost cazul cu Avraam sau Iov şi alții de felul lor. Pentru cei răi, însă, ele au fost lăsate ca îndemn spre îmbunătățirea vieții lor, aşa încît cel care şi după o astfel de dovadă de bunătate a lui Dumnezeu tot mai persistă încă în răutate, îşi va atrage în mod neîndoios osîndă. Desigur că omul drept chiar dacă are bogății nu-şi leagă inima de ele, nici nu le caută atunci cînd nu le are. Căci el nu-i lăsat să se bucure de cele ce i s-au dat, cît mai ales să le dăruiască. Nici unul din cei inteligenți nu doreşte în chip nebun încurcăturile pe care le provoacă împărțirea averilor străine, afară doar de cei cărora le place să fie lăudați de toată lumea admiratorilor şi susținătorilor şi mai ales aceştia să fie dintre oamenii sus puşi. Cei drepți, însă, socotesc boala ca pe o luptă în urma căreia se aşteaptă să primească bunuri netrecătoare pentru răbdarea lor. Dar a socoti pe altcineva decît pe Dumnezeu drept cîrmaci în astfel de cazuri e un lucru nu numai nebunesc, ci şi fărădelege.

EPISTOLA 237 Către Eusebie, episcop dc Samosata Scrisa In anul 376

I

Am scris pietății Tale o scrisoare care trebuia să-ți fie înmînată de vicarul de Tracia 1. Ți-am mai scris şi alte scrisori, pe care trebuia să ți le predea un oarecare slujbaş superior la trezoreria Filipopolei şi care pleca din țara noastră în Tracia. L-am rugat la plecare să ia aceste scrisori. Dar vicarul n-a putut lua asupră-şi sarcina de a-ti aduce scrisoarea, în timp ce mă aflam în vizită prin eparhie, acest om a sosit seara în oraş, iar a doua zi de dimineață a şi pornit-o la drum, aşa că slujitorii Bisericii noastre n-au ştiut de venirea lui, şi astfel scrisoarea a rămas aici. Cît despre acel slujbaş, poate că sub presiunea unor împrejurări oarecare, independent de voința lui, a plecat fără să poată lua scrisorile şi fără să mă vadă. Nu mi-a fost cu putință să găsesc alt comisionar, aşa că am rămas dezolat pentru că n-am putut scrie şi nici nu pot să primesc de la pietatea Ta nimic. Şi totuşi aş fi dorit, dacă mi-ar fi fost cu putință, să-ți comunic cîte ceva din cele curente, iar acum sînt atîtea lucruri foarte importante încît am nevoie de un adevărat jurnal, şi ştiu bine că l-aş fi scris tot dacă şirul neîntrerupt de evenimente nu mi-ar fi stricat planurile.

II

Acolo, în Tracia, unde a stat Eusebiu în surghiun 4 ani, nu e sigur dacă vicarul sau nuvernatorul adjunct pentru regiunile rurale i-a înmînat scrisoarea.

E vorba de fostul bucătar imperial Demostene, cel care a căutat să-1 aresteze pe Sf. Grigorie de Nyssa (cf. ep. 225).

Sinodul s-a ținut în decembrie 375 la Ancira, capitala Galatiei.

Episcop în Parnassos, cf. ep. 226.

Grigorie de Nyssa a fost «judecat» în lipsă şi destituit din scaun.

Ne-a sosit un vicar nou2. Aceasta e prima şi cea mai rea dintre noutăți. Omul are sentimente eretice, nu ştiu, dar (cred că e ignorant în ale credinței şi n-are nici cel mai mic interes şi nici cea mai modestă pricepere în problemele noastre, căci îl văd ocupîndu-se zi şi noapte de alte lucruri în sufletul şi în trupul său), în orice caz e prietenul ereticilor, cărora le arată cam atîta înțelegere pe cîtă ură ne arată

nouă. A convocat un sinod de nelegiuiți în Galatia 3, în mijlocul iernii, şi a alungat pe Ipsis ca să pună în loc pe Ecdicios 4. A ordonat ca fratele meu 5 să fie ridicat de un agent necunoscut, pe motiv că e acuzat; apoi, după ce şi-a făcut de lucru un timp şi cu treburi de-ale armatei, s-a întors din nou spumegînd a mînie şi ucidere, şi a strîns, la casa sfatului, pe

toți clericii Bisericii din Cezareea. A şezut apoi mai multe zile la Sebasta ca să claseze pe oameni; a chemat ca senatori pe unii din cei cu care stăteam şi eu în comuniune şi i-a condamnat la servicii publice, în timp ce pe aderenții lui Eustație îi trata cu cele mai mari onoruri. Din nou a rînduit sa se convoace, la Nyssa, un sinod la care să participe cei din Galatia şi Pont.

Aceştia s-au conformat, au venit şi, întrunindu-se, au trimis pe cineva la Biserici. N-aş vrea să calific pe acest ultim personaj, dar îşi poate închipui Prea Sfinția Ta de ce e în stare acest individ, pus în slujba unor astfel de intenții omeneşti. Iată, de pildă, în clipa cînd scriu, aceeaşi echipă a luat-o spre Sebasta, ca să se întîlnească cu Eustațiu şi, împreună cu el, să întoarcă lucrurile pe dos la Nicopole, acum cînd răposatul Teodot abia de cîtva timp îşi doarme somnul de veci.

Pînă acum locuitorii acestui oraş au respins curajos şi vitejeşte cele dintîi asalturi ale vicarului. El se străduise să-i convingă să primească pe Eustațiu de episcop, dar din clipa în care a văzut că nu vor, se străduieşte cu insistență să-1 pună pe un altul, pe care ei nu-1 vor. După cît se vorbeşte, pe curînd trebuie să ne aşteptăm la un nou sinod, la care e vorba să fiu şi eu chemat, fie numai ca să fiu şi eu de față, fie pentru ca să-şi aplice metoda 6.

Iată dar cum stăm cu Bisericile. Cît priveşte sănătatea mea, încît mă priveşte, e mai bine să tac, decît s-o mai descriu, pentru că pe de o parte m-aş supăra dacă aş spune adevărul, iar pe de altă parte, nu m-aş putea împăca să mint.

EPISTOLA 238 Către preoții din Nicopole* Scrisă in anul 376

* In anul 375, cînd Eustațiu de Sebasta a venit cu vicarul Pontului, Demostene, şi a aşezat cu sila în Nicopole pe Fronton, poporul a fost nevoit să plece afară din oraş, ca să-şi țină acolo slujbele (cf. epist. 195, 228, 229, 230, 240, 246, 247). Sf. Vasile se adresează preoților, mîngîindu-i şi încurajîndu-i.

V-am primit scrisoarea, dar n-am aflat din ea nimic mai mult decît ştiam. Pentru că în toată vecinătatea mai întîi a ajuns vestea prin care s-a popularizat ruşinea celui care a căzut pe capul vostru şi al credincioşilor voştri. Prin deşartă lui poftă, acest om şi-a atras disprețul cel mai ruşinos şi din pricina amorului său propriu şi-a pierdut şi răsplata. Şi această mărire, a cărei poftă l-a fă. ut să se vîndă cu prețul fărădelegii, n-a putut-o gusta din pricina urii îndreptățite a celor ce se tem de Domnul. Prin decizia luată el a dat o mărturie foarte limpede despre sentimentele care l-au însufleţit toată viața : niciodată n-a trăit în nădejdea bunurilor făgăduite de Domnul, ci din profiturile pe care le putem trage din lucrurile omeneşti, iar cît despre cuvintele credinței, acestea erau ia el negarea pietății. Pe toți, pe care-i întîlnea în drum, căuta să-i înşele. Şi faptul acesta cu ce vă putea întrista ? V-a putut, oare, face mai răi decît eraţi înainte ? Doar o singură ruptură s-a făcut în obştea voastră. Şi chiar dacă au mai plecat, după aceea încă doi sau trei, aceştia erau doar nişte nenorociți ajunşi să stoarcă acum milă din cauza căderii lor. încolo, prin ajutorul Iui Dumnezeu, tot corpul comunității voastre a rămas întreg, mădularele netrebnice au căzut, restul n-a fost mutilat. Iar dacă vă simțiți îndurerați pentru faptul că aţi fost alungați în afara zidurilor cetății, cel puțin aici, în cîmp, petreceți sub ocrotirea lui Dumnezeu, căci şi îngerul păzitor al Bisericii a plecat împreună; cu voi. Culcă-se acum ei singuri în casele goale şi pregătească-se acum de judecată din pricina împrăştierii poporului. Chiar dacă a ieşit de aici destulă strâmtorare, am credința în Dumnezeu că ea nu va fi fără de folos pentru voi. Cu cît vin peste voi, mai multe încercări, cu atît mai măreață va fi răsplata Dreptului Judecător, Care vă aşteaptă. Nu vă supărați pentru necazurile prezente2 şi nu vă lipsiți de nădejde. încă puțin, foarte puțin timp, Apărătorul vostru va veni şi nu va întîrzia 3.

EPISTOLA 239 Către Eusebie, episcop de Samosata Scrisă în anul 376

I

Avac. 2, 3.

Evr. 10, 3—7.

Ne-a hărăzit Domnul şi de data aceasta, prin mijlocirea preaiubitului şi prea cucernicului frate Antioh, să putem saluta mai întîi pe Prea Sfinția Ta şi să-ți cerem să rămîi credincios obiceiului de a Te ruga pentru noi, iar în al doilea rînd, să oferi relațiilor noastre o oarecare mîngîiere după această lungă absență. De cîte ori îți faci rugăciunea îți punem la inimă ca prima şi cea mai importantă dintre cererile adresate lui Dumnezeu să-ți fie aceasta : să ne scape de oamenii nesim-

W şi vicleni1, căci atît de mult au pus ei stăpînire peste popor încît acum nu mai vedem înaintea ochilor altceva decît imaginea ducerii în robie a poporului iudeu. Cu cît decad şi se vlăguiesc mai mult Bisericile, cu atît mai mult vedem înflorind în oameni pofta de dominare. Or, tocmai pe mîna oamenilor slabi, a sclavilor născuți din sclavi, a încăput acum şi vrednicia episcopatului, încît se explică de ce nici un slujitor adevărat al lui Dumnezeu n-ar mai dori să stea alături de astfel de exemplare disperate, cum e cazul şi cu cel trimis de Anisios, omul lui Evipios, şi al lui Ecdicios din Parnasena 2. Cine l-a aşezat pe acesta ca episcop acela şi-a pregătit, spre nefericirea lui, o otrăvitoare merinde de drum spre viața de dincolo. Aceştia sînt indivizii care au alungat şi pe fratele meu din episcopatul de Nyssa, pentru ca să aşeze în locul lui un om sau mai bine zis un sclav, care nu valorează doi bani, dar care se poate lua la întrecere, pentru pustiirea Bisericii, cu cei care l-au aşezat. în orăşelul Doară tot ei au trimis un om stricat, argatul unui om fără aşezare, care a fugit de la stăpînii săi3. Prin aceasta ei voiau să facă pe plac unei femeiuşte fără Dumnezeu, care se folosise pînă atunci de Gheorghe cum a vrut-o, dar care acum şi-a ales pe altul, aruncînd astfel ruşine asupra deplorabilului nume al episcopatului. Oare nenorocirea venită peste cei din Nicopole cine ar putea-o deplînge cum se cuvine ? Nemernicul Fronton se pre-făcuse mai întîi că ia apărarea adevărului, dar pînă la urmă a trădat ruşinos şi credința şi s-a trădat şi pe el însuşi, iar drept plată a trădării a cîştigat un nume necinstit. E drept că a primit de la ei vrednicia de episcop, aşa crede el, dar în ochii tuturor oamenilor el a ajuns, prin lucrarea lui Dumnezeu, un obiect de ruşine generală. Şi totuşi obrăznicia lor n-are margini şi nu se pot plînge nici de colaboratori de aceeaşi valoare. Celelalte întîmplări din Siria le cunoaşte fratele Antioh mai bine decît mine, şi le va istorisi mai bine.

Multă amărăciune şi mult adevăr se exprimau în aceste cuvinte : nesimțirea şi viclenia apăsau mai greu decît tirania!

A se vedea şi cele spuse în .ep. 92, 226 etc.

Cf. ep. 231.

Dorotei şi Sanctissim erau delegații Orientului trimişi în Apus. Cf. ep. 120 121, 129, 215 etc.

Despre atitudinea celor din Occident tu ai fost cel dintîi informat, căci fratele Dorotei ți-a descris-o. Ce fel de scrisori va trebui să-i dam acum cînd pleacă ? Poate îşi va potrivi drumul deodată cu bunul Sanctissim, om foarte zelos, care străbate întreg Orientul şi care se gîndeşte să adune de la toți episcopii mai importanți semnături şi scrisori 4. Ce va trebui să scriem prin intermediul lor sau cum să ne punem de acord cu cei ce scriu, eu însumi nu ştiu, dar dacă dai curînd peste oameni care vin spre noi, fă-mi plăcerea şi înştiințează-mă. Mi-a venit în minte o vorbă a lui Diomide : «n-ar fi trebuit să te rogi de el, pentru că e un om arogant. Căci într-adevăr firile mîndre se încarcă de obicei cu dispreț atunci cînd vrei să fii atent cu ei» 5. Dacă Dumnezeu ne va sta în ajutor, ce nevoie am mai avea să-1 mai cerem de la alții ? Iar dacă mînia lui Dumnezeu ar mai persista, atunci ce ajutor ne-ar mai putea aduce fudulia Occidentului ? Oamenii aceştia nu cunosc adevărul, nu au răbdare să-i lămureşti, dar pentru oameni bănuitori ei fac acum ceea ce făcuseră mai de demult pentru Marcel, adică intraseră în luptă cu cei care se sileau să le explice adevărul şi cînd colo tocmai prin aceştia au întărit erezia. în ce mă priveşte aş fi vrut să se scrie personal corifeului lor, nu sub formă de scrisoare colectivă. N-aş fi scris nimic despre problemele bisericeşti, decît doar ceea ce ar fi fost nevoie, ca să-i facem să înțeleagă în cîteva cuvinte că ei nu cunosc adevărul în legătură cu cele ce se petrec la noi, şi că deci să nu se mai obosească venind să le cunoască, de aceea aş fi făcut în general observația că nu trebuie să se lege de oameni care au fost umiliți de încercări, dar nici să confunde demnitatea cu orgoliul, păcat care şi numai acesta ajunge ca să creeze duşmănie contra lui Dumnezeu.

EPISTOLA 240 Către preoții din Nicopole Scrisă în anal 376

I

5. Homer, Iliada, I, 698. Ne putem închipui cîtă durere se strînsese în sufletul Sfîntului Vasile ca să descrie în astfel de cuvinte atitudinea cu totul nefrătească si lipsită de înțelegere a episcopilor apuseni, cărora s-a adresat de atîtea ori şi cu atîta căldură. Cf. ep. 70, 90, 212, 243, 263. 32 — Sfintul Vasile cel Mnrc

Ați făcut bine că mi-ați scris şi-mi scrieți prin mijlocirea unui astfel de om, care chiar şi fără scrisoare ar fi fost în stare să-mi aducă o mîngîiere deplină, între grijile prin care trec, şi să mă lămurească precis cum stau la voi lucrurile. Erau multe ştiri pe care aş fi vrut să le aflu de la cineva care le cunoaşte bine, din pricina zvonurilor care circulau dintr-o parte şi din alta şi care au ajuns pînă la mine, dar prea doritul şi prea cinstitul frate Teodosie preotul mi le-a descris toate

şi m-a lămurit1 cu măiestrie. De aceea cîte Ie sfătuim în cugetele noastre acelea vi le şi descriem cuvioşiilor voastre, şi anume că ceea ce s-a lntîmplat la voi, aceea s-a'întîmplat la mulți alții şi nu numai acum, ci şi în vremurile trecute au existat nenumărate exemple de astfel de fapte. Unele au fost consemnate în istorii; altele au rămas în tradiția orală şi ne-au fost comunicate de cei care le-au cunoscut. Să ne gîndim numai la persoane singuratice sau la oraşe întregi: prin cîte încercări nu le-a fost dat să treacă pentru numele Domnului celor ce nădăjduiau în El ! Dar acum totul a trecut, nu mai există lucru întunecat care să poată ascunde o suferință veşnică. Aşa cum grindina, furtunile şi alte fenomene, pe care firea le dezlănțuie, înrăutățesc şi nimicesc obiectele moi, pe care le distrug uşor, iar cînd întîlnesc obiecte vîrtoase mai curînd suferă ele pagubă decît să le facă lor vreo stricăciune, tot aşa şi grelele încercări pornite împotriva Bisericii se dovedesc a fi mai slabe decît tăria de neclintit a credinței în Hristos. Căci după cum norul care aduce grindină trece repede şi după cum furtuna ocoleşte prăpăstiile (cea dintîi a făcut loc seninului pe cer, pe cînd cel de-al doilea a dispărut în hăurile adîncului lăsînd doar uscat drumul pe unde s-a scurs), tot aşa şi furtunile care ne chinuie acum, nu peste mult încetează de parcă n-ar fi fost. Cu o condiție : să nu privim numai spre prezent, ci prin nădejde să ne îndreptăm privirile spre viitorul apropiat.

II

1. Auzind că din pricina că li s-a răpit Biserica, cu ocazia instalării episcopului
arian Fronton, preoții din Nicopole s-au îndreptat spre noul episcop, Sfîntul Vasile
cere preoțimii să-şi regăsească vechea ortodoxie. Le cere totodată să stea alături si
să ajute pe frații lor din Coloneea, al căror episcop Eufroniu i-a părăsit trecînd l.i Nicopole. Propriu-zis, la protestul enoriaşilor, Sf. Vasile a fost nevoit să lase pe Eufroniu să gireze amîndouă eparhiile (ep. 227, 228).

2. Fronton.

Aşadar, fraților, dacă încercarea e grea, să îndurăm suferințele, căci nimeni nu se încununează dacă n-a fost rănit în luptă şi n-a fost acoperit de praf. Dar poate că

acestea nu-s decît jocuri drăceşti fără importanţă : oamenii care au fost trimişi împotriva noastră sînt supărători pentru că sînt nişte slujitori ai celui rău, dar sînt şi de dispreţuit pentru că Dumnezeu a legat neputinţa de răutatea lor. De aceea să ne ferim de a cădea în osîndă grea pentru plîngeri mai mărunte, pentru că şi prin cele mai mici dureri ne putem provoca mari suferinţe. Or numai un singur lucru trebuie să ne doară : pierderea celui 2 care pentru o mărire trecătoare (dacă trebuie numită «mărire» ruşinea cu care se acoperă înaintea tuturora) s-a lipsit de cinstea veşnică a celor drepţi. Or voi sînteţi fii de mărturisitori şi fii de martiri, care au rezistat

păcatului pinii la sînge. Fiecare din voi s.1 se folosească de pildele din familia sa, ca să se poală Împotrivi cu tărie in lupta pentru credinţă. Nimeni dintre voi n-a fost sfîşiat în bătăi, nimănui nu i s-a confiscat casa, n-am fost siliţi să plecăm în surghiun, n-am cunoscut temniţa. Ce suferinţă teribilă am îndurat noi ?

Sau poate că e un cuvînt supărător faptul că n-am suferit nimic şi că n-am fost socotiţi vrednici să suferim pentru Hristos ? Dacă vă întristaţi cînd vedeţi că un necunoscut ocupă casa de rugăciune, atunci închinaţi-vă în aer liber, Stăpînului cerului şi al pămîntului, gîn-diţi-vă că unsprezece ucenici au fost închişi în foişor pe cînd cei care răstigniseră pe Mîntuitorul îşi săvîrşeau în faimosul lor templu slujbele cultului iudaic. Iuda a ales mai bine moartea prin spînzurare decît o viaţă trăită în ruşine, arătîndu-se probabil superior celor care au înfruntat toate condamnările omeneşti şi care pentru acest motiv nu simt nici o ruşine săvîrşind fapte atît de ruşinoase.

III

Aveţi grijă să nu fiţi înşelaţi de minciunile lor, în timp ce spun că-şi fac mărturisire de dreaptă credinţă. Astfel de oameni îl negustoresc pe Hristos, ei nu mai sînt creştini, căci preferă numai ceea ce le este folositor în această viaţă în locul vieţii trăite după adevăr : cînd cred că au dobîndit această putere deşartă, atunci se alătură duşmanilor lui Hristos ; cînd văd popoarele tulburîndu-se, atunci se prefac din nou că s-au întors la dreapta credinţă 3. Nu recunosc pe un astfel de episcop al lor şi n-aş putea număra în rîndul preoţilor lui Hristos pe cel care a fost pus pe prima treaptă de nişte mîini necurate, spre surparea credinţei.

3. Aşa pare că s-a întîmplat şi în Nicopole: o parte din preoții hirotoni li de Fronton (şi probabil că şi el) s-a întors la ortodoxie pentru că au văzut ca poporul rămăsese ataşat ortodoxiei.

4. Matei 27, 24.

Aşa judec eu lucrurile. Dacă aveți vreo părtăşie cu mine, cugetați ca mine ; dar dacă nu primiți sfat decît de la voi înşivă, atunci fiecare e stăpîn pe propriul lui cuget, iar eu sînt străin de acest sînge 4. Dacă vă scriu aceste lucruri n-o fac pentru că nu mai cred în voi, ci făcîndu-vă cunoscută părerea mea vreau să spulber nehotărîrea multora, ca nu cumva să fie atraşi la comuniunea cu ei, iar după ce au primit de la ei punerea mîinilor să nu ne silească — odată ce pacea va fi revenit după aceste triste evenimente — să-i mai numărăm în ceata sfinților slujitori. Salutăm prin mijlocirea voastră pe toți clericii, atît pe cei care locuiesc în oraş, cît şi pe cei aflați în parohii la țară, şi, împreună cu ei, tot poporul care se teme de Domnul.

EPISTOLA 241 Către Eusebie, episcop de Samosata Scrisă în anul 376

Nu scriu Cuvioşiei Tale ca să te plictisesc şi nici pentru că aş vrea să-ți mai dau şi eu de lucru cu scrisorile mele, ci ca să-mi uşurez eu însumi sufletul, căci odată ce ți-ai mai vărsat aleanul te simți parcă mai mîngîiat sufleteşte. De aceea vreau totodată să îndemn şi cugetul Tău mărinimos să se roage cît mai intens pentru binele Bisericilor. Căci Moise petrecea mereu în rugăciuni pentru poporul său, iar cînd a pornit lupta împotriva lui Amalic nu şi-a lăsat în jos mîinile de dimineața pînă seara, ci a rămas aşa pînă la sfîrşitul bătăliei1.

EPISTOLA 242 Către cei din Apus * Scrisă în anul 376

I

Bunul Dumnezeu a făgăduit celor ce nădăjduiesc în El că vor găsi scăpare de orice supărări. Cu toate că şi noi sîntem prinşi într-un ocean nesfîrşit de nenorociri, fiind izbiți de valurile amețitoare ale duhurilor răutății, rezistăm în «Hristos Cel care ne întăreşte» 2, şi nu slăbim sîrguința pentru binele Bisericii, nici nu pierdem nădejdea că ne-am prăpădit în acest vifor al furtunilor care ne

învăluie, ci ne păstrăm pe cît putem rîvna, ştiind că nici Iona cel ce fusese înghiţit de chit nu şi-a pierdut nădejdea, ci a strigat către Dumnezeu şi s-a învrednicit astfel de mîntuire.

1. Ieş. 17, 10—-13. Ca să încurajeze pe episcopul Eusebiu aflat în exil, Sfîntul
Vasile îi aminteşte de lupta dusă împotriva amalechiților, cînd, ca să biruiască iudeii,
mîinile lui Moise au fost ținute în sus de Or şi de Aaron pînă au biruit iudeii.

*. După ce în urma epistolelor anterioare (90 şi 92) nu primise nici un răspuns, Sf. Vasile încearcă la începutul anului 376 să convingă totuşi pe episcopii apuseni să vină în ajutor Bisericilor orientale. Epistola 242 pare a fi adresată episcopului Romei, pe cînd cea cu nr. 243 e adresată episcopilor din Galia şi Italia. Din amîndouă epistolele se desprinde mîhnirea Sfîntului Vasile că nu primeşte ajutorul solicitat.

2. Filip. 4, 13.

Tot aşa şi noi, deşi am ajuns pînă la capătul răutăților, totuşi nu pierdem nădejdea în Dumnezeu, ci ne întoarcem în toate părțile aşteptînd de undeva ajutorul. Iată de ce ne întoarcem din nou cu gîndul spre Voi, prea iubiți frați, căci ne-am aşteptat că în vremuri de restrişte,

cum sînt cele de tizi, să vâ arătați cu înțelegere fcițâ de noi, dar cînd ne-ați dezmințit nădejdile, aLunci <un zis în sinea noastră: «aşteptat-am pe cineva care să ne miluiască şi nu era şi pe cei ce era să ne mîngîie şi nu i-am aflat3. Dar cînd pătimirile noastre sînt atît de mari, încît vestea lor a ajuns pînă la marginile lumii pe care o cunoaştem, şi dacă e drept ce scrie Apostolul că «dacă suferă un mădular, toate mădularele suferă împreună» 4, atunci de bună seamă că s-ar cuveni ca îndelungata noastră pătimire să trezească şi sensibilitatea Voastră. Căci nu apropierea geografică, ci unirea în Duh este aceea care formează legătura frățească dintre noi şi pe care am crezut c-o aflăm în dragostea Voastră.

II

De ce, dar, n-am primit din partea voastră nici o scrisoare de mîngîiere, nici vreo vizită frățească şi nimic altceva din care să se vadă vreo dovadă de dragoste ? Căci iată sîntem în al 13-lea an de cînd s-a dezlănțuit contra noastră războiul eretic, iar în răstimpul acesta au căzut peste Bisericile noastre mai multe suferințe decît cele de care-şi aduc aminte oamenii să fi avut loc de cînd a început a se propovădui Evanghelia lui Hristos5. Nu vom căuta acum să vi le descriem amănunțit pe fiecare, pentru ca nu cumva sărăcia cuvintelor noastre să minimalizeze mărimea relelor. Pe de altă parte, credem că nu aveți nevoie de lămuriri, pentru că e vreme multă de cînd ştirea despre realitatea faptelor va fi ajuns la voi.

Iată, pe scurt, în ce constă nenorocirea Bisericilor noastre : trebuind să-şi părăsească locaşurile de rugăciuni, mulțimile se adună prin locuri pustii. Să vedeți ce privelişte de plîns : femei, copii, bătrîni şi alți viețuitori, cu sănătatea şubredă, sînt puşi să îndure sub cerul liber uraganul cumplit al ploilor, al ninsorilor, al vînturilor, al înghețurilor iernii sau arşița fierbinte a verii. Şi toată pătimirea aceasta din pricină că nu vor să primească dospitura stricată a învățăturii lui Arie.

III

Ps. 68, 24.

/ Cor. 12, 26.

5. Persecuția ariană a durat în Orient 13 ani. Suferințele îndurate de ortodocşi
sînt cele mai grele din istoria Bisericii. Păstorii erau alungați şi locaşurile de cult răpite de arieni, poporul era silit să se roage pe cîmp şi în pustie. Cf. ep. 92, 238 etc.

Cum ar fi cu putință să se exprime în cuvinte toată această dureroasă stare de lucruri, dacă nici măcar păţaniile noastre şi ceea ce poate fi văzut la faţa locului n-au putut trezi compasiunea Voastră ? De aceea, Vă rugăm, măcar de acum, să întindeți mîna spre Bisericile înge

nunchiate ale Răsăritului şi să trimiteți oameni care să-i întărească în gîndul răsplății pregătite celor ce suferă cu răbdare pentru Hristos. Cuvîntul pe care ne-am obişnuit să-1 auzim nu-i atît de lucrător ca un glas care vine din străinătate ca să aducă mîngîiere, mai ales cînd cei ce-o fac sînt cunoscuți ca oameni de rară cinste, aşa cum din darul lui Dumnezeu vă cunoaşte toată lumea, pentru că Voi v-ați păstrat credința neatinsă de nici o pată, păstrînd neîntinată comoara crezului apostolic.

Din păcate situația de la noi e cu totul alta. In Răsărit am avut oameni, care, din dorința după mărire şi mai ales dintr-o aroganță care desfigurează cu totul sufletul creştinului, au încurajat unele inovații în exprimarea dogmatică şi urmarea a fost că Bisericile au căzut în anarhie, iar în ele s-a infiltrat ca prin nişte vase poroase corupția eretică.

De aceea iubiții şi prea dorifii noştri, fiți doctorii celor bolnavi şi dascălii celor sănătoşi, vindecați ce-i bolnav şi pregătiți alifia credinței.

EPISTOLA 243

Către episcopii Italiei şi Galiei. Despre starea şi confuzia Bisericilor 1

Scrisă în anul 376 I

Pentru că Domnul nostru Iisus Hristos a binevoit să numească întreaga Biserică Trupul Său şi ne-a făcut pe fiecare în parte mădulare unul altuia, ne-a îngăduit tuturora — fiecare din locul unde se găseşte — să stăm între noi în legături de dragoste. De aceea, cu toată depărtarea spațială, noi sîntem sub acest raport apropiați unul de altul, încît nu poate zice, de pildă, capul către picioare că «eu n-am nevoie de voi» 2. Cred, aşadar, că nici voi nu veți căuta să vă descotorosiți de noi, ci mai degrabă veți căuta să participați cît mai mult la supărările cu care am fost loviți pentru păcatele noastre, aşa cum şi noi ne bucurăm de pacea cu care v-a învrednicit Dumnezeu pe voi.

1. Apelul fierbinte făcut la începutul anului 376 descrie situația grea în care se zbăteau Bisericile Orientului. «Pînă nu e prea tîrziu», spunea Sf. Vasile, ajutați-

nc
să salvăm «comoara credinței».

2. I Cor. 12, 21.

Am mai implorat de multe ori dragostea Voastră pentru milă şi pentru ajutor. Se vede că măsura pedepsei noastre nu s-a umplut, încît nu v-a fost îngăduit să ne săriți în ajutor. în chip deosebit vrem ca tulburările de la noi să binevoiți a le aduce şi la cunoştința împăratului caro cîrmuieşte peste ținuturile Voastre 11, iar ducă aşa ceva va fi greu de realizat, atunci cel puțin să vină ele la voi cîțiva frați să ne cerceteze şi să mîngîie pe cei îndurerați, şi în felul acesta să vadă cu ochii lor strîmtorările din Răsărit, pe care nu le-ar putea aprecia deplin numai după auzite, pentru că nici o descriere nu le-ar putea reda exact.

II

S-a abătut peste noi o grea prigoană, iubiți frați, poate cea mai grea din cîte au fost. Păstorii sînt persecutați pentru ca să se împrăştie turma. Lucrul cel mai dureros e că cei urmăriți acceptă mai curînd martirajul, dar poporul nu cunoaşte pe aceşti luptători ca pe nişte mucenici, pentru că şi cei ce-i persecută s-au ascuns sub numele de creştini. Singura vină care se pedepseşte fără cruțare azi este respectarea credincioasă a tradițiilor Sfinților Părinți. Din pricina aceasta cei temători de Dumnezeu sînt alungați din țară şi exilați prin pustiuri. în fața judecătorilor de azi nu mai sînt respectate nici căruntețele, nici practicarea religiei, nici trăirea după poruncile Evangheliei, chiar dacă ea s-a urmat cu credincioşie din copilărie pînă la vîrsta bătrînețelor.

în viața de toate zilele nici un răufăcător nu-i condamnat fără dovezi, pe cînd episcopii sînt arestați pentru simple denunțuri şi pedepsiți fără să se fi adus nici o mărturie despre vina lor. Există şi din aceia care n-au cunoscut nici pe acuzatori, nici n-au fost duşi la vreun tribunal, ba nici măcar nu li s-a făcut vreun denunț formal, au fost luați cu forța în miez de noapte, alungați peste graniță şi lăsați în prada sorții şi a morții prin suferințele pustiei,

3. In Aptis domnea pe atunci Grațian (375—383).

4. Dan. 3, 10 ; 3, 38, ed. Teodotian.

5. Amos 8, 10.

Urmările acestor stări de lucruri sînt cunoscute de toți, chiar dacă nu vorbim de ele : surghiunirea preoților, alungarea diaconilor şi nimicirea clerului întreg. Căci ori te închini la idoli, ori dacă nu, eşti dat usturimii biciului, cum zice proorocul4 : «E numai un oftat în popor, numai un plîns neîncetat, acasă şi pe uliți, toți îşi plîng unul altuia nenorocirile. Nimeni nu poate avea inimă atît de împietrită, după ce şi-a pierdut tata, să poată duce fericit viața de orfan : Vaiete în oraş, vaiete la țară, plîns pe străzi, plîns în pustie, numai bocete şi jale auzi peste tot» 5. Au dispărut de tot bucuria şi buna dispoziție, s-au cernit serbările noastre în doliu. Au fost închise locaşurile de rugăciuni, la altare abia am mai auzit cîte o sfînta slujbă. Nu se mai adună creştinii, nu mai există dascăli în fruntea lor, nu se mai țin şcoli ziditoare de suflet, nici serbări de hram, nu se mai aud laude de noapte, nu mai întîl-

nes li acele fericite tresăltări sufleteşti prilejuite de participarea la slujbele bisericeşti şi de împărtăşirea din darurile duhovniceşti ale tainelor, care înalță atît de mult sufletele credincioşilor. Am putea şi noi zice cu proorocul: «Azi nu mai avem nici împărat, nici prooroc, nici îndrumător, nici jertfă sau tămîie, pe care să le putem jertfi înaintea lui Dumnezeu, şi nu mai aflăm nici milă înaintea Lui» 6.

III

Iată Vă scriem aceste lucruri ca unor oameni care le cunosc ; căci nu există un colț de pămînt pe lumea aceasta unde să nu se fi auzit de încercările prin care trecem. Dar nici să nu credeți că Vi le spunem ca să Vă învățăm ori să Vă cerem milă. Ştim că nu ne-ați putea uita niciclnd, după cum nici o mamă nu uită pe copiii purtați în pîntecele ei7. Facem acest lucru mai mult cu gîndul la cei apăsați de dureri şi care găsesc de obicei puțină uşurare prin gemetele lor. Căci am putea zice că descărcăm şi noi astfel ceva din greul tristeții prin aceea că Vă împărtăşim cu drag multele noastre supărări. Poate Vă veți hotărî odată şi Voi să vă rugați mai fierbinte pentru noi, cerînd lui Dumnezeu să se împace cu noi.

Dan. 3, 38—39.

Isaia 49, 15.

8. Rom. 8, 18.

Căci dacă ar fi numai pe noi această obidă apăsătoare, ne-am fi hotărît s-o ascundem în tăcere şi să ne bucurăm singuri, ştiind că suferim pentru Hristos, căci, cum spunea Apostolul8, nu sînt vrednice a sta în cumpănă suferinţele veacului acestuia cu mărirea viitoare, care ni se va arăta. Acum însă ne este teamă să nu se întindă şi mai mult această nenorocire, cum se întinde pîrjolul focului prin materia inflamabilă, care, după ce a mistuit în vecini, se aruncă şi mai departe, într-adevăr pecinginea ereziei se întinde tot mai departe şi ne temem că, după ce va înghiţi Bisericile noastre, va trece şi în partea sănătoasă a diocezelor Voastre. Poate că noi am fost lăsaţi cei dintîi pradă dinţilor fioroşi ai duşmanilor lui Dumnezeu, pentru că la noi vor fi fost prea mari păcate. Sau poate, mai probabil, de aceea ne încearcă pe noi mai întîi duşmanul nostru al tuturora, pentru că la noi s-a început prima oară să se vestească împărăţia lui Dumnezeu şi de aici a pornit apoi peste tot pămîntul, de aceea a ajuns acum ca şi sămînţa apostaziei să înceapă tot din aceste părţi, iar de aici să pornească apoi mai departe. Căci are de gînd să aducă întunericul răutăţii şi peste cei luminaţi de lumina cunoştinţei lui Hristos.

BCH1H 505
0RI

Priviţi, deci, cu adevărul ucenici ai lui Hristos, ce sînteţi, suferinţele noastre ca şi cum ar fi şi ale voastre 1 Căci nu pentru bani sau pentru onoruri sau pentru alte bunuri pămînteşti se duce acest război împotriva noastră, ci pentru avutul nostru obştesc, pentru comoara credinţei celei adevărate lăsate de Părinţi, pentru asta stăm noi şi azi pe cîmpul de luptă. Luaţi, dar, parte la durerea noastră, o iubitorilor de prietenie, întrucît e drept că la noi s-a închis gura celor drepţi, dar au rămas slobode limbile neruşinate ale celor ce gîngăvesc nedreptăţi împotriva lui Dumnezeu. Stîlpii şi întăririle adevărului au fost daţi la o parte, iar noi (peste care se trece cu dispreţ din cauza păcătoşeniei noastre) n-avem voie să grăim deschis. Luptaţi, dar, şi pentru alte popoare şi nu vă uitaţi numai la situaţia voastră, ca unii care spuneţi că sînteţi bine adăpostiţi de aceste furtuni în golfurile voastre, pe care darul lui Dumnezeu vi le-a apărat pînă acum de furia acestor lucruri necurate ! Daţi mînă de ajutor şi Bisericilor bîntuite de furtună, pentru ca să nu naufragieze duhovniceşte singure şi părăsite de toţi! Deplîngeţi-ne pentru că Cel Unul-Născut e defăimat şi nu se află nimeni care să-I

IV

ia apărarea ! Duhul Sfînt e disprețuit şi cel care ar putea să înfrîngă pe hulitori e alungat. închinarea la mai mulți dumnezei s-a întărit. După părerea ereticilor există un Dumnezeu mare şi unul mic. Prin cuvîntul «Fiu» nu s-ar înțelege, zic ei, o ființă deopotrivă cu Tatăl, ci una mai mică, iar Duhul Sfînt — după ei — nu ține nici El de desăvîrşirea Treimii şi nu ține în nici un fel de dumnezeire, ci ar fi doar una din făpturile aduse de Tatăl ori de Fiul aşa fără temei şi la întîmplare. «Cine va da capului meu apă şi ochilor mei izvor de lacrimi» 9, ca să deplîng multe zile acest popor, care, prin aceste nelegiuite învățături, a căzut în stricăciune ? Urechile oamenilor simpli au fost amăgite şi obişnuite cu nelegiuirile ereziei. Copiii Bisericii sînt educați cu învățături stricate. Ce trebuie să facem ? Ereticii botează, dau muribunzilor merindea pentru drumul veşniciei, vizitează pe bolnavi, mîngîie pe cei în suferință şi în lipsuri, dau ajutor de tot felul şi împart darul Sfintelor Taine. Prin toate acestea ei o duc bine cu poporul, aşa că în scurtă vreme chiar de ni s-ar da libertate, n-ar mai fi nici o nădejde ca pe cei prinşi în această iluzie să-i mai putem întoarce din nou la calea adevărului.

V

9. Ier. 9, 1.

De aceea am fost nevoiți să alergăm mai mulți din ai noştri la cin-stiile Voastre, pentru ca în parte să-şi expună fiecare starea de fapt a lucrurilor. Acum însă tocmai în aceasta stă dovada situației noastre grele : că situația nu ne îngăduie nici măcar să facem o călătorie pinii la Voi, căci şi numai pentru foarte scurt timp dacă unul din noi ar lipsi din parohia lui, poporul ar cădea în mîna uneltirilor ereticilor. Totuşi, în loc de mai mulți, cu ajutorul Domnului, măcar pe acesta l-am trimis, pe cuviosul şi iubitul frate şi împreună-slujitor, preotul Dorotei, care va putea întregi oral tot ce nu este scris în această scrisoare, căci el a urmărit tot ce n-am scris aici şi e un zelos apărător al dreptei credințe. Primiți-1, Vă rog, cu pace şi trimiteți-1 curînd înapoi. Fie ca el să ne aducă o veste bună de devotamentul şi sprijinul pe care-1 arătați fraților noştri 1

EPISTOLA 244 Către Patrofil, episcopul Bisericii Egeii1 Scrisă în anul 375

IV

I

Acest Patrofil era îndurerat din pricina neînțelegerilor dintre bătrînul Eustațiu de Sebasta şi dintre Sf. Vasile. în epistola de față Sf. Vasile arată nestatornicia şi duplicitatea lui Eustațiu. Pînă la urmă Patrofil se convinge de vinovăția lui Eustațiu cf. şi cp. 250).

Eust. de Sebasta.

De această ruptură mai sînt vinovați şi alții, cf. ep. 204.

Ți-am citit scrisoarea pe care ai trimis-o prin fratele nostru, preotul Strategios şi am citit-o cu plăcere. Cum ar fi putut fi altfel, după ce fusese scrisă de un om cuminte şi de o inimă învățată să se manifeste cu iubire față de toți, după cum spune porunca Mîntuitorului ? Şi am înțeles acum şi cauza pentru care ai tăcut atîta vreme. Păreai nedumerit şi îngrozit că acest Vasile, care din tinerețe fusese sluga plecată a cutăruia2, care în anumite împrejurări a făcut cutare şi cutare lucru, a venit acum să se lupte cu toți oamenii, numai ca să facă jocul acestui personaj, căci s-a schimbat de atunci cu totul şi a preferat războiul în locul dragostei, şi mai ştiu eu cîte altele ai mai scris, în care-ți arătai surpriza față de această întoarcere neaşteptată a lucrurilor3. Şi chiar dacă te-ai pornit la luptă contra mea, totuşi nu m-am supărat, căci nu-s chiar atît de simțitor la avertizări încît să mă supăr de observațiile frățeşti ale colegilor mei. Departe de a fi tulburat de cele ce ai scris, ele m-au făcut mai curînd să rîd, pentru că în timp ce existau atît de multe şi de puternice motive care păreau să întărească pînă acum prietenia '.ioastră, iată că acum Tu însuți, pentru pricini despre care abia acum s-a

aflat şi de la tine, ai luat condeiul şi oi scris in aşa fel încît pînă şi Tu te-ai speriat. Ți s-a întîmplat, cu alte cuvinte, acelaşi lucru ca multor oameni care nu caută să cerceteze starea lucrurilor, pentru că nu au de-a face decît cu oameni care nu se silesc să caute adevărul, ci judecă deosebirea dintre indivizi fără să-şi aducă aminte de îndemnul Scripturii, care zice : «Nu-i bine să te uiți la fată omului atunci cînd judeci» 4.

II

Dar pentru că Dumnezeu nu se uită la fața omului, eu n-am să uit să-fi comunic şi ție apărarea pe care am pregătit-o pentru judecata cea mare (a lui Dumnezeu). In ce mă priveşte, cred că între no: n-a existat nici un fel de pricină mare sau mică de neînțelegere, doar că oameni care ne urau (şi asta pentru motive pe care numai ei le cunosc, fapt despre care nu aflu necesar să scriu nici o vorbă), puneau la cale tot felul de calomnii. Le-am respins nu o dată sau de două ori, dar acuzele nu se mai sfîrşeau şi ar fi fără rost să mă apăr de fiecare dată, pentru că eu locuiam departe, iar cei ce puneau la cale minciunile acestea puteau răni direct inimile mai simțitoare şi care nu învățaseră să-şi astupe de tot una din cele două urechi, pînă cînd puteam reveni eu acolo. Mai mult, cred că nu ți-a rămas nici ție necunoscut faptul că creştinii din Nicopole au cerut adeseori mărturii care să-i determine să-şi dea deplina lor adeziune.

Iată pentru ce m-am hotărît să recurg la serviciile documentului scris. M-am gîndit că în felul acesta voi obține dintr-o dată două rezultate : în primul rînd, aş fi convins pe nicopolitani să nu mai nutrească sentimente duşmănoase față de acest om 5, iar în al doilea rînd, aş fi închis gura defăimătorilor, pentru că unanimitatea credinței ar fi îndepărtat denunțurile atît dintr-o parte, cît şi din cealaltă.

Mărturisirea de credință a şi fost redactată 6, a fost adusă de mine şi a fost şi iscălită, dar tocmai atunci s-a găsit să se mai convoace un sinod, căruia i s-a fixat şi data pentru ca şi frații de pe teritoriul eparhiei mele să se poată întruni şi pune de acord şi ei, iar în felul acesta comuniunea să fie de acum înainte adevărată şi sinceră.

4. Deut. 1, 17 i Pilde 18, 5.

5. Eustațiu.

6. E vorba dV textul din opist. 125.

Eu am venit, la întrunire în ziua fixată, iar dintre frații de pe teritoriul eparhiei mele, unii sosiseră deja, pe cînd ceilalți soseau unul după altul, bucuroşi şi plini de dorință, aşa cum e firesc să alerge cei ce vor să facă într-adevăr pace. Trimisesem şi o circulară, ba şi curieri să-,

anun{c că ne-am prezentat deja, căci tocmai în eparhia mea fusese fixat locul unde să primim pe toți participanții.

In schimb, de partea cealaltă n-a sosit nimeni, nici curierii nici altcineva care să anunțe sosirea celor aşteptați. Oamenii pe care-i trimi-seserăm s-au întors descriind marea tristețe şi murmurele celor de acolo, care erau convinşi de acum că eu aş fi promulgat o credință nouă şi afirmau că sînt hotărîți să nu mai dea voie episcopului lor să mai treacă pe la mine. A venit şi cineva aducînd o scrisoare cu declarații de devotament față de persoana mea, dar care nu amintea nimic de ceea ce se stabilise la început. în sfîrşit, fratele Teofil, om vrednic de tot respectul şi stima mea 7, trimițînd pe cineva din anturajul lui, a făcut cunoscute cîteva lucruri mărunte pe care s-a văzut obligat să le şi descrie şi pe care, se vede, trebuia să le aud şi eu. Nu m-a învrednicit însă nici el să-mi scrie, nu atît pentru că se temea de mărturia scrisului, cît mai ales din grija de a nu fi nevoit să vină să mă salute ca episcop al locului. Oricum, expresiile lui erau dure şi porneau dintr-o inimă înfierbîntată. După toate acestea m-am retras, desigur ruşinat şi cu inima strînsă, fără să mai pot spune ceva celor care mă asaltau cu întrebări. N-a mai trecut mult şi am plecat în vizită în Cilicia, iar cînd m-am întors de acolo curînd au sosit şi scrisorile prin care se întrerupea orice comuniune intre noi.

III

7. Exprimare ironică.

8. Aceeaşi acuză de care se vorbeşte şi în alte epistole (223, 224, 226). Sfîntul
Vasile precizează că într-adevăr trimisese cu vreo 20 de ani înainte o epistolă cu salu-
tări prieteneşti lui Apolinarie. In schimb, cînd e vorba de erezia lui Apolinarie, el Însuşi a combătut-o în scris.

Cauza acestei rupturi era faptul, spune Eustatie în epistola sa, că eu scrisesem cîndva lui Apolinarie 8 şi că stau în legătură cu confratele nostru preotul Diodor. Pe Apolinarie nu l-am socotit ca duşman, ba există unele fapte pentru care chiar îl respect ca om. Dar niciodată eu n-am fost legat de el în aşa măsură încît să se poată aduce de aici o învinuire, mai ales că eu însumi am avut motive să-1 condamn ca unul care i-am citit cîteva din scrierile proprii. Cu toate acestea eu nu-mi aduc aminte să-i fi cerut vreodată vreo carte desrpe Duhul Sfînt, nici să fi primit vreo altă carte de-a lui pe care mi-ar fi trimis-o. în schimb, aud spunîndu-se că el a fost unul din cei mai fecunzi scriitori, dar că numai o mică parte din operele sale au ajuns să fie citite. Personal nici n-am avut răgazul să cercetez astfel de lucrări, căci sînt şi cam greoi cînd e vorba să admit scrieri mai noi, mai

ales că nici organismul meu nu-mi îngăduie să depun efort mai mare nici măcar la citirea şi adîncirea Sfintei

■rmsoru

Scripturi. Aşa Incit ce legătură are cu mino faptul cil cinova a scris o carte care nu-i pe placul altcuiva ? Cu toate acestea dacă cineva trebuie să fie învinuit dintr-o astfel de pricină, atunci să-mi dea şi mie socoteală cel ce mă acuză de legături cu Apolinarie : de ce acuzatorul meu a stat în legătură cu Arie, care i-a fost dascăl, şi cu Aeţiu 9, care i-a fost ucenic ? Or, eu în nici un fel n-am avut nici ca dascăli, nici ca ucenici oameni cărora li se impută vină aşa cum mi se aduce mie.

Cît despre Diodor, pe acesta l-am moştenit ca ucenic de la preafericitul Silvan şi-1 iubesc şi acuma şi-1 preţuiesc pentru farmecul tipic al cuvîntului lui, în stare să facă mai buni pe mulţi din cei ce-1 întîlnesc 10.

IV

9. Căpetenia arienilor anomei sau eunomieni.

10. Semnificativă apropiere ! Cf. şi epist. 160.

11. Pe bună dreptate, pasajul acesta miroase prea mult a retorică, cf. Y. Courtonne,
op. rit., III, 77—78.

Sub impresia acestei scrisori, cum era şi firesc, şi uluit de schimbarea atît de stranie şi de neaşteptată, n-am mai fost în stare nici să răspund, pentru că inima mea mi s-a sfîşiat, limba mi s-a paralizat, mîna mi-a amorţit, şi încercam un sentiment vulgar, să mi se ierte că spun un adevăr, parcă simţeam că încep să urăsc pe toată lumea, că mă uit la toţi cu neîncredere şi că cred chiar că bunătatea iubirii nici n-ar exista realmente în firea omului, că ea ar fi doar un cuvînt frumos care adaugă cel mult un plus de podoabă la cei ce folosesc astfel de expresii, în timp ce în inima omului n-ar exista deloc o astfel de dispoziţie 11. Or, dacă un om ca el, care şi-a scrutat cu grijă viaţa, începînd din pruncie şi pînă la adînci bătrîneţi, s-a putut amărî atît de uşor pentru astfel de motive, fără să aibă nici o consideraţie faţă de poziţia în care mă aflam eu şi fără să aprecieze că ar fi mai de importanţă un trecut bazat pe experienţă ortodoxă decît o calomnie ieftină, întocmai cum pe un mînz ne-îmblînzit, care n-a învăţat încă să-şi ducă în spinare călăreţul, o uşoară bănuială îl face să se tragă înapoi, să se răsucească, şi să trîntească la pămînt pe cel de care se bucurase înainte, atunci ce trebuie să cred de ceilalţi, de-a căror prietenie aveam atîta siguranţă şi care mi-au dat atîtea mărturii de bună purtare ? In sufletul meu tot depanam aceste gînduri şi le întorceam de pe-o faţă pe alta, dar ele mă muşcau şi mă sfîşiau tot mai tare

prin amintirea trecutului. Iată de ce n-am răspuns nimic la această scrisoare şi nu din mîndrie am tăcut (să nu bănuieşti aşa ceva, frate dragă, pentru că eu nu mă mărturisesc înaintea oamenilor, ci vorbim în Hristos, ca în fața lui Dumnezeu), ci din uluire, din dezorientare şi din neputința de a spune ceva pe măsura supărării pe care o încercam.

V

In vreme ce mă găseam în starea aceasta mi-a picat şi altă scrisoare, adresată de formă unui oarecare Daziza, dar în realitate vizînd pe toți creştinii, după cum o dovedeşte repeziciunea cu care s-a răspîndit şi care a fost atît de uimitoare, încît în cîteva zile a făcut ocolul întregului Pont şi a străbătut şi Galatia. Unii ziceau chiar că ar fi ajuns şi în Bitinia, iar vestitorii acestor noutăți «fericite» ar fi atins şi Helespon-tul! De bună seamă că vei fi aflat fel de fel de lucruri ce se scriau la adresa mea în scrisoarea către Daziza, pentru că nu te-au situat destul de departe de prietenia lor, încît să te lase nerăsplătit de astfel de onoruri 12. In cazul că această scrisoare nu ți-a căzut încă în mînă, am să ți-o expediez. Din ea vei mai afla că sînt învinuit şi de înşelăciune şi de uneltiri, că eu aş fi cauza decadenței din Biserică şi a pierderii sufletelor ! Şi ai să mai vezi de aici, totodată, încă o cauză pe care ei o cred cea mai întemeiată dintre toate : că aş fi preferat în chip viclean această mărturisire de credință nu pentru a face un serviciu celor din Nicopole, ci cu intenția de a le stoarce cu forța o adeziune ! La toate acestea, las pe Dumnezeu să judece. De unde aveau ei vreo dovadă clară despre ceea ce aveam eu în adîncul inimii mele ? Şi iată ce m-a mirat şi mai mult la ei : din clipa în care am iscălit textul mărturisirii pe care le-am prezentat-o, s-au arătat atît de dornici de dezbinare, încît în dorința de a convinge pe cei ce-i acuzau au început să amestece faptele reale cu cele inexistente, nemaigîndindu-se că ei cu mîinile lor au prezentat sinodului din Tiana textul mărturisirii aduse de la Roma 13, care există la noi în arhivă şi care cuprinde credința ortodoxă. Au uitat pînă şi propria lor cuvîntare, pe care au ținut-o atunci cînd, păşind în mijlocul sinodului, au deplîns înşelăciunea oare i-a făcut să accepte tomosul redactat de grupul lui Eudoxios14.

Oricît de nestatornic va fi fost Eustațiu, totuşi faptul că a putut găsi înțelegere la destui episcopi (ca să nu mai vorbim de cei mari ai zilei) dovedeşte că susceptibilitățile şi amărăciunile Sf. Vasile se dovedesc exagerate. Y. Courtonne, ibidem.

La sinodul din Roma din anul 366 Eustațiu a semnat, împreună cu alți episcopi, formula niceeană; o copie după această mărturisire s-a păstrat la Roma, alt.i (cu semnătura papii) a fost prezentată la sinodul din Tiana, iar la data scrierii ticestei epistole (376) ea se păstra în arhivă la Cezareea Capadochiei.

Eudoxios, episcop de Constantinopole (încep, din 360), era aderent al partidei semiariene a «omeilor», cei care semnaseră formula de la Rimini—Seleucia din tuiul 359.

într-adevăr, ca mijloc de justificare pentru greşeala comisă ei s-au gîndit ca odată plecați spre Roma, au şi primit credința părinților ca să repare prin îmbunătățirea propusă paguba făcută Bisericii prin pactarea cu răul. Dar cei ce au făcut cele mai multe călătorii pentru credință şi care au ținut această predică înțeleaptă ne înjură acum că am umbla,

chipurile, pe căi piezişe şi ca şi cum sub haina dragostei am unelti acțiuni viclene ! Or pînă şi zvonurile care circulă acum arată că ei sînt cei care au osîndit credința de la Niceea. Au participat şi la Cizic şi s-au întors şi de acolo cu un alt simbol de credință.

VI

Dar de ce să vorbesc teoretic despre nestatornicie cînd înseşi faptele îmi dau mărturii şi mai puternice despre răsturnarea lor tocmai în contrarul lor ? Aceşti oameni n-au voit să se plece nici în fața hotărîrii luate împotriva lor de 500 de episcopi15 şi nici n-au consimțit să renunțe la pretenția de a conduce ei Bisericile, cu tot numărul mare al celor ce căzuseră de acord cu propunerea de a-i depune din scaun. Şi aceasta pentru că — zice Eustațiu — episcopii nu primiseră părtăşia Duhului Sfînt, Biserica nu mai conducea cu ajutorul harului lui Dumnezeu, ci puseseră mîna pe cele mai de frunte scaune prin puterea lumească, iar pentru ca să-şi satisfacă pofta lor de mărire deşartă, recunosc acum ca episcopi numai pe foştii lor supuşi hirotoniți între timp de ei înşişi, întreabă-i tu însuți, deşi ei disprețuiesc pe toți oamenii ca neavînd nici ochi, nici urechi şi nici inimă înțelegătoare ca să poată pricepe urmarea celor petrecute şi cere-le, zic, să-ți spună ce convingeri mai au în inima lor ? Cum pot fi deodată episcopi atît cel depus de Evipiosl6, cît şi cel instituit de el, căci şi unul şi altul sînt lucrarea aceleiaşi mîini ? Dacă Evipios n-a avut darul proorocului Ieremia să «piardă şi să dărîme, să smulgă şi să sădească» 17, atunci el nu avea îndreptățirea nici să scoată pe unul şi nici să pună pe altul. Căci dacă-i dai una din puteri, trebuie să i-o dai şi pe cealaltă. Dar se ştie, pe cît se pare, că scopul lor e numai unul : să-şi urmărească peste tot doar interesul lor, să socotească prieteni numai pe cei care le sprijină dorințele şi să judece ca duşman şi să nu cruțe de nici o calomnie pe cel care li se opune dorințelor.

VII

15. La sinodul din Constantinopol din anul 360.

16. Episcop arian, cu care Sf. Vasile a rupt comuniunea.

17. Ier. 1, 10.

Şi care sînt acum uneltirile lor îndreptate împotriva Bisericii ? Ele sînt îngrozitoare din pricina nestatorniciei celor care le aplică şi drăceşti din pricina celor ce le suportă. Din fiii lui Evipios şi nepoții lui Evipios, chemați la Sebasta tocmai din străinătate printr-o solie demnă de încredere, au început să cîştige acum încrederea poporului. Aşa au ajuns ei să se facă stăpîni pe altare şi să devină plămădeala rea care dospeşte acum în Biserică. Ei sînt şi cei care ne urmăresc pe noi, pentru că apărăm deoființimea Fiului cu Tatăl. Cît despre Eustație, el care începînd de la Roma pînă la Tiana a purtat pretutindeni pe o foaie de hîrtie cuvîntul «deoființă», iată-1 acuma în cîrdăşia lor, cu toate că multă vreme nu fusese primit în mult dorita lor comuniune, fie pentru că ei se temeau de uneltirea celor ce se puseseră de acord împotriva lui, fie pentru că țineau la prestanța şi la autoritatea lor.

Din cine era format grupul lor18, cum şi-au obținut fiecare din ei hirotonia şi cu ce anume s-au ocupat în tinerețele lor înainte de a ajunge la poziția actuală, cred că istorisirea acestor isprăvi nu voi mai avea timp să o fac pentru fiecare din ei, căci am învățat să mă rog să nu grăiască gura mea lucruri omeneşti19. Dacă vrei să le cunoşti, vei putea să le afli, iar dacă nu, în orice caz, ele nu vor rămîne ascunse de judecata lui Dumnezeu.

VIII

Cu toate acestea, sentimentele pe care le-am încercat n-aş fi vrut să nu le fac cunoscute inimii Tale. Anul trecut, pe cînd căzusem la pat cu o febră din cele mai rebele şi care mă dusese pînă în preajma porților morții, din care numai bunătatea lui Dumnezeu m-a mai scăpat, am rămas foarte abătut în convalescență cînd meditam la multele necazuri spre care mă întorceam şi mă tot gîndeam în sinea mea ce se mai ascunse în adîncurile înțelepciunii lui Dumnezeu, potrivit căreia mi s-au mai dăruit iarăşi zile de viață în trup ? Cînd am auzit de toate cele care ți le-am relatat, m-am gîndit că Dumnezeue poate îmi va hărăzi să văd odată Bisericile izbăvite de zdruncinătura provocată mai înainte de ruptura celor cărora li se încredințase totul pe urma evlaviei lor prefăcute. Dar poate că Domnul aşa a vrut să-mi mai lungească puterile sufleteşti şi să le facă cel puțin mai treze pentru viitor, pentru ca să nu mă mai îngrijorez de cele omeneşti, ci să-mi întremez puterile cu ajutorul poruncilor evanghelice, pe care nici vremea, nici lucrurile omeneşti şi nici chiar loviturile vieții nu pot să le schimbe, ci rămîn aceleaşi şi se perpetuează veşnic în forma în

care au fost propovăduite de gura cea ne-mincinoasă şi fericită (a Domnului, n.tr.).

IX

18. Grupul semiarian adunat într-un sinod ilegal condus tie Eustațiu.

19. Ps. 16, 4.

Oamenii sînt ca norii, care se lasă duşi de vînt, odată într-o direcție, altădată într-alta, după schimbările vremii, dar cei despre care am vorbit sînt cu mult mai schimbători decît ce mi-a fost dat să cunosc în

viață. înțeleg că în anumite împrejurări oamenii pot relata ceva similar despre cei cu care au trăit. In orice caz, însă, mie nu mi-a fost dat pînă acum să cunosc prin experiență proprie ori prin mărturia altora o nestatornicie în ale credinței aşa cum este cea observată la ei.

La început au pornit-o pe urmele lui Arie, după aceea au trecut de partea lui Hermoghen 20, ale cărui idei erau cu totul opuse rătăcirii lui Arie, după cum o dovedeşte însăşi credința, pe care acest om o propovăduia de la început la Niceea. Dar Hermoghen a murit şi ucenicii lui şi-au schimbat iarăşi credința, trecînd de partea lui Eusebie 21, corifeul partidei arienilor, după cum spun cei care l-au cunoscut personal. Că-zînd din această vrednicie (puțin importă din ce motive), ei s-au întors iarăşi în patrie şi şi-au tăinuit mai departe sentimentele ariene. Ajunşi la episcopat, ca să trecem peste cele întîmplate între timp, cîte feluri de mărturisiri de credință n-au semnat ? Una în Ancira 22, alta în Seleu-cia 23, a treia şi cea mai cunoscută în Constantinopol 24, alta în Lampsac 25, apoi în localitatea Niki din Tracia 26 iar mai nou cea din Cizic 27, despre care nu cunosc amănunte, dar după cîte aud, aici s-a trecut sub tăcere expresia «deoființă», în schimb s-a pus în circulație cuvîntul «asemănător după ființă», semnînd împreună cu Eunomie cunoscutele blasfemii împotriva Duhului Sfînt.

Hermoghen a fost episcop de Cezareea înainte de Dianios. în sinodul din Niceea (325) el a fost secretar şi cel care a dat citire Simbolului Niceean.

Episcop al Nicomediei şi apoi al Constantinopolei, Eusebiu a fost căpetenia arienilor sub împăratul Constantin.

In anul 358.

tn anul 359 pentru răsăriteni, iar pentru episcopii apuseni la Rimini.

In anul 360.

In anul 364.

Aici s-a semnat formula ariană de la Rimini.

Anul 375—376, cf. epist. 251.

33 — Sfîntul Vasile cel Mare

Aceste mărturisiri de. credință, pe care le-am înşirat, chiar dacă nu se contrazic una cu alta, toate dovedesc aceeaşi instabilitate de gîndire, pentru că autorii lor nu rămîn niciodată credincioşi propriilor lor exprimări. Acestea sînt adevărate, mii de alte lucrări neamintite le-am trecut sub tăcere. întrucît aceşti indivizi vor fi ajuns şi pînă la voi, îți cerem să ne scrii la rîndul Tău, prin aducătorii prezentei scrisori (mă gîndesc la împreună-slujitorul nostru Strategios), dacă ai rămas acelaşi față de noi ori dacă şi tu te-ai schimbat în urma întîlnirii cu ei ? Căci se pare că nici ei nu se vor fi putut stăpîni să nu vorbească, dar nici Tu, care mi-ai scris astfel de lucruri, şi care față de ei nu vei fi vorbit cu deplină sinceritate. Dacă ai rămîne şi pe mai departe în comuniune cu noi ar fi un lucru minunat şi ar fi cel mai de dorit. Dacă te-au cîştigat ei

pentru cauza lor, lucrul ar fi desigur regretabil. Şi cum n-ar fi regretabilii despărțirea de noi a unui astfel de frate ? Oricum, în lipsă de altceva mai bun, cel puțin ne-am obişnuit din destul să îndurăm lovituri de la astfel de oameni.

EPISTOLA 245 Către episcopul Teofil1 Scrisă în anul 375

Cu toate că am primit mai de mult epistola Ta, iubitule, am aşteptat să găsesc o persoană mai de încredere pentru ca să-ți răspund, iar ea să completeze cele ce le voi fi uitat eu. întrucît acum m-a cercetat iubitul şi prea evlaviosul Strategios, fratele nostru, am crezut de cuviință să-1 folosesc drept curier pe el, pentru că îmi cunoaşte şi părerile, dar în acelaşi timp poate să aducă şi un serviciu în problemele noastre.

Să ştii, dar, prea dorite şi prea cinstite, că dragostea ce-ți port e un semn de mare prețuire, pe care din punctul de vedere al dispoziției sufleteşti nu m-am gîndit nici o clipă s-o împuținez, cu toate că au avut loc, între timp, multe şi mari prilejuri de adevărate supărări. Dar, în ciuda tuturor acestora, am luat hotărîrea de a nu vedea numai părțile rele, ci, întocmai ca la un cîntar, să am în vedere mai curînd cele bune decît cele rele.

1. O nouă mostră de «iconomie» sau de pogorămînt folosit de Sf. Vasile ca să cîştige pe om prin bunăvoință. Teofil, episcop de Castavala (Cilicia) avusese păreri semi-ariene, dar a reuşit să aducă de la papa Liberiu scrisoarea de recomandare ortodoxă (ca şi Silvan al Tarsului şi Eustațiu de Sebasta) şi astfel în anul 365 toți trei nu fost confirmați în post. Sub influența Sf. Vasile spre deosebire de ceilalți doi Teofil declară că a rămas surprins de revenirea la arianism a lui Eustațiu, aşa încît Sf. Vasile îi scrie aceste rînduri pline de încurajare şi de înțelegere. Epistola dv fată a fost dusă la destinație de acelaşi curier ca şi cea de sub nr. 244.

întrucît lucrurile au fost schimbate de către cei de la care s-ar fi aşteptat mai puțin s-o facă, să mi se îngăduie şi mie nu să-mi schimb părerea, ci să-mi modific atitudinea. Ce-i foarte adevărat, este că eu voi rămîne pe aceeaşi poziție, în vreme ce alții sînt cei care mereu trec de la o părere la alta, acum chiar părăsindu-ne pe față şi trecînd la vrăjmaşi. Cît de mare prețuire se punea pe comuniunea mea cu ei, atîta vreme cît făceam parte din partida cea sănătoasă,

nu-ți este necunoscut nici Ție. Acum însă, dacă nici pe aceia nu-i urmez, ba fug şi de cei care au aceleaşi păreri cu ei, cel puțin ar trebui să mi se acorde iertare ca unul care niciodată n-am urmărit altceva decît adevărul şi mîntuirea.

EPISTOLA 246 Către locuitorii din Nicopole 1 Scrisă in anul 376

Cînd văd că rarul merge înainte, iar credincioşiile voastre slăbiți, renunțînd la luptă, dezcurajîndu-vă în fața dezastrelor care nu mai încetează, încep să-mi pierd şi eu curajul. Cînd, dimpotrivă, mă gîndesc la mîna Atotputernicului Dumnezeu şi cînd ştiu că El poate îndrepta din nou pe cei zdrobiți în nenorociri şi «iubeşte pe cei drepți, risipeşte pe cei mîndri, coboară pe cei puternici de pe tronuri» 2, atunci mă schimb şi eu, nădejdea mă face mai sprinten şi ştiu că prin rugăciunile voastre Domnul ne va arăta iarăşi pacea.

Numai să nu slăbiți în rugăciuni, ci, dimpotrivă, să vă îngrijiți ca în zilele grele prin care trecem să vă arătați, prin fapte, pilde luminoase pentru toți.

EPISTOLA 247 Către locuitorii din Nicopole * %

Scrisă în anul 376

1. Pînă în clipa din urmă Sf. Vasile avea nădejdea că ortodoxia se va reînstă-
pîni. Cu acest gînd încurajează şi pe locuitorii Nicopoled din Armenia Mică.

2. Ps. 145, 8; Luca 1, 52.

*. în epist. 240 Sfîntul Vasile scria preoților din Nicopolea Armeniei că «nimeni dintre voi n-a fost schingiuit, nimănui nu i s-a confiscat averea, n-ați fost nevoiți să vă expatriați ori să fiți întemnițați». Acum scrie contrariul. Explicația se pare că ne-o dă faptul că între timp apăruse «pîrjolul» legat de numele vicarului Demostene, care a căutat să aresteze şi pe Sf. Grigorie de Nyssa, umblînd cu armata după el, căutînd să forțeze clerul să accepte arianismul. Sf. Vasile mîngîie şi încurajează pe credincioşi, declarîndu-le că şi el va interveni în acest sens.

Cîte gemete şi plînsete n-am încercat, auzind parcă cu urechile mele istorisirea acestor nenorociri, cînd am citit scrisoarea cinstiilor voastre : lovituri şi înjurături, jaful locuințelor, depopularea oraşului, stricarea țării întregi, prigoana

Bisericii şi surghiunul preoților, năpădirea lupilor şi împrăştierea turmei! Dar cînd am încetat să mai gem şi să mai plîng, mi-am întors privirea către Domnul din ceruri. Să ştiți că sînt convins că ajutorul va veni curînd şi că nu sîntem părăsiți pentru totdeauna. Ce-am suferit, am suferit din cauza păcatelor noastre, dar Dumnezeul milei îşi va arăta bunătatea prin dragostea Lui mare pe care o are față de Biserică, şi iubirea Sa de oameni. Totuşi n-am încetat să merg la mai-marii zilei rugîndu-i ori scriindu-le celor de la curte, care ne iubesc, ca să oprească mînia celui pornit cu turbare împotriva noastră. Cred că de osîndirea lui 2 nu se mai îndoieşte nimeni, afară de cazul că în vremuri atît de tulburi ca acelea de azi 3 ar interveni înşişi goții, sprijinind şi pe mai departe pe cei din fruntea statului.

- EPISTOLA 248

Către Amfilohiu, episcop de Iconium Scrisă în anul 376

Dacă voi lua în considerare numai dorințele proprii, mă voi mîhni pentru că mă aflu la o distanță atît de mare de Cuvioşia Ta ; în schimb, dacă am în vedere viața paşnică pe care o duci, atunci aduc mulțumită lui Dumnezeu pentru că te-a îndepărtat măcar pe Cuvioşia Ta de văpaia care macină cu pizmă neîncetată eparhia mea. Căci ca un judecător nemitarnic, după faptele mele, Dumnezeu mi-a dăruit un «înger al Satanei» 4, care mă bate fără încetare şi sprijină în chip fanatic erezia, pornind un război atît de cumplit împotriva mea, încît nu cruță nici sîngele celor care cred în Dumnezeu.

Probabil are in vedere pe împăratul Valens, care devenise odios din cauza prigoanei duse împotriva Bisericii, încît loți îl osîndeau in public, cf. ep. 74—76.

Aluzie la primejdia invaziei goților.

îl Cor 12, 7.

Doic era cel care păstra catîrii lui Saul, devenit acum împărat al israeliților. Acest grai simbolic ne duce cu gîndul la lupta arienilor şi a pnevmatomahilor care se întețise.

în fond, aceasta a fost arma cea mat tare a arienilor, mai ales acum, cînd prigoana condusă de Valens a atins culmea.

E vorba de tratatul Despre Duhul Slînt, despre care mai e vorba şi în alte scrisori, între altele nr. 231. Stintul Vasile i-a trimis-o lui Amfilohiu ca să-şi dea părerea asupra ei, mai ales că el sugerase compunerea ei.

Oricum, Cuvioşia Ta nu te-ai înşelat cînd ai spus că acel Ascle-pios, care a fost crunt bătut de arieni, a murit în urma rănilor, mai bine spus a preferat să se mute la viața veşnică, decît să intre în comuniune cu cei de soiul lui Doic 5. Nu uita, aşadar, că toate celelalte merg cam după acelaşi calapod : aşa stăm, de pildă, cu prigoana preoților şi a dascălilor şi multe altele pe care pot să le facă astfel de oameni care folosesc autoritatea politică după bunul lor plac 6. Prin puterea rugăciunilor Tale Domnul va pune odată cap acestor abuzuri, dînd şi credincioşilor răbdare ca să îndure după cuviință greul nădăjduirii în El. Ca unul care judeci drept lucrurile, scrie-mi cît mai des despre problemele pe care le ai. Dacă ai găsi pe cineva care să poată duce cu toată încrederea cartea pe care am compus-o7, fă-mi plăcerea şi trimite-1 încoace, pentru ca, încurajat şi de critica pe care mi-o vei face,
s-o putem trimite astfel şi în mîna altora. *

Să dea Domnul ca prin darul Lui să fii, de dragul meu şi al Bisericii, sănătos, voios şi cald-rugător la Dumnezeu !

EPISTOLA 249 Fără adresă, pentru un om evlavios Scrisă în anul 376

Felicit pe acest frate că n-a avut parte de tulburările de la noi1 şi-că s-a putut întîlni cu Cuvioşia Ta. Bună hrană de drum pentru veacul viitor şi-a ales în viața dusă laolaltă cu cei ce se tem de Domnul! Eu îl încredințez vredniciei Tale şi prin mijlocirea lui îți cer să te rogi şi pentru mizerabila noastră viață, pentru ca, odată trecuți prin aceste grele încercări, să începem să slujim Domnului aşa cum ne-o cere Evanghelia.

EPISTOLA 250 Către Patrofil, episcop de Aigos *

Scrisă în anul 376

Am primit abia aseară tîrziu răspunsurile la epistolele de mai înainte, dar oricum le-am primit prin mijlocirea prea iubitului Strategios şi am dat slavă lui Dumnezeu că rămîi neschimbat în dragostea faţă de mine. Cîte ai găsit de bine să-mi scrii despre aceeaşi problemă formează o dovadă despre buna Ta intenţie, şi anume că judeci sănătos şi-mi dai sfaturi folositoare.

* Patrofil era prieten atît cu Sf. Vasile cît şi cu Eustaţiu de Sebasta. De aceea, s-a întristat cînd a văzut răcirea celor doi ierarhi, iar într-o scrisoare către Sf. Vasile îşi exprimă nedumerirea, oferindu-şi bunele oficii pentru împăcarea lor. Răspunsul Sf. Vasile e cuprins pe larg în ep. 244, la ca're Patrofil răspunde acum din nou. Se declară prieten cu Sf. Vasile , dar iarăşi atinge problema împăcării.

în orice caz, întrucît presimt că scrisoarea mea ar fi şi de data aceasta mai lungă dacă aş vrea să răspund la fiecare punct din cele scrise de înţelepciunea Ta, mă mulţumesc să-ţi spun doar atîta : dacă binele păcii se mărgineşte doar la ideea despre pace, atunci e ridicol să alegem pe cutare sau pe cutare şi numai pe ei să-i numărăm în

ceata celor paşnici, iar pe cei mai numeroşi să-i excludem de la binele comuniunii. Dar dacă unirea cu cei socotiţi periculoşi face — sub apărare paşnică — jocul vrăjmaşilor împotriva celor ce acceptă să se împace, atunci priveşte cu ce fel de oameni s*-au amestecat cei care m-au urmărit cu ură nedreaptă şi care ţin de partida celor ce nu comunica cu mine. Nu-i nevoie să ţi-i înşir pe nume. Aceştia au fost convocaţi de ei în Sebasta şi au luat în posesia lor bisericile, au liturghisit la altar şi au împărtăşit tot poporul din aceeaşi cuminecătură, proclamîn-du-se episcopi în prezenţa clerului aflat acolo, însoţiţi fiind de ei în toată ţara ca nişte sfinţi şi participanţi la comuniunea cu ei. Dacă trebuie să preferăm gruparea oamenilor lor, ar fi ridicol să începem de la unghii şi să nu ne îndreptăm îndată spre cap. Fireşte că dacă n-ar fi trebuit nici să socot şi nici să ocolesc pe cineva eretic, atunci te rog să-mi spui tu pentru ce te înstrăinezi şi eviţi comuniunea cu unii ? Iar dacă aceştia sînt de evitat, potrivit expunerii dogmatice amănunţite, judecind lucrurile cu toată seriozitatea, să-mi spună aceşti oameni, pedanţi în toate, de ce partidă sînt cei pe care i-au chemat lîngă ei din Galatia ?

Dacă vei socoti că aceste lucruri trebuie să ne întristeze, să faci răspunzători de ele pe cei care au produs şi dezbinarea. Dacă crezi că ei n-au aici nici un amestec, să mă ierţi că nu accept să fac parte din aluatul dascălilor rătăciţi, aşa încît, dacă

găseşti de cuviinţă, părăseşte argumentele forţate şi osîndeşte cu toată îndrăzneala pe cei care umblă drept după adevărul Evangheliei.

EPISTOLA 251 Către creştinii din Evesa Scrisă în anul 377

I

în ciuda numărului mare de treburi care m-au absolvit şi a miilor de griji care mi-au copleşit sufletul, niciodată n-am alungat din memorie grija pe care o nutresc iubirii voastre şi cer lui Dumnezeu să rămîneţi mereu în credinţa în care v-aţi hotărît şi să vă puteţi mîngîia în nădejdea măririi lui Dumnezeu. Căci e greu azi şi numai arareori se poate găsi vreo Biserică deplin sănătoasă, căreia vremurile din urmă să nu-i fi adus vreo pagubă şi care să fi păstrat întreagă şi neschimbată învăţătura apostolică. Aşa v-aţi arătat voi în vremurile de azi cu ajutorul Celui Care în fiecare neam cinsteşte pe cei vrednici de chemarea Sa.

Şi să vă dea Domnul bunătăţile Ierusalimului celui de sus, pentru că aţi pus pe capul celor mincinoşi învinuirile cele mincinoase, răspîndite împotriva mea, şi pentru că n-aţi lăsat pe aceşti oameni să intre în inimile voastre ! 1. Ştiu şi am convingerea întru Domnul că răsplata voastră va fi mare pentru fapta aceasta. Căci înţelepţeşte aţi socotit în voi înşivă — şi acesta e şi adevărul — că cei care mi-au făcut rău în loc de bine şi mi-au arătat ură în loc de iubirea pe care le-o arătam, au dovedit astfel că şi calomniile pe care le ţes împotriva mea pleacă de la faptul că şi-au dat ei înşişi adeziunile lor scrise la învăţătura cea dreaptă.

II

Dar ei n-au căzut numai în această situaţie contradictorie, în care ne acuză că noi am fi de vină că am luat sub formă de învinuire propriile lor semnături, ci, destituiţi fiind de toţi cei întruniţi la Constantinopol, ei ri-au acceptat nici destituirea pronunţată de aceşti părinţi, socotind adunarea lor drept «sinod al nelegiuiţilor», refuzînd să-i numească episcopi ca nu cumva în chipul acesta să se confirme sentinţa dată împotriva lor. Şi au şi declarat pentru ce motiv nu-i recunosc de episcopi: pentru că, ziceau ei, erau în fruntea unei periculoase erezii. Or de atunci n-au trecut nici 17 ani de cînd s-au petrecut aceste lucruri. Iar căpeteniile celor care i-au destituit erau tocmai Eudoxios, Evipios, Gheorghe, Akacios şi ceilalţi care fac parte din cei pe care voi nici nu-i cunoaşteţi. De unde

se vede că cei care au pus stăpînire astăzi pe Biserici sînt tocmai urmaşii acelora, unii fiind hirotoniți în locul lor, alții promovați de ei înşişi 2.

III

Una din mîngîierile cele mai mari ale Sf. Vasile e cea exprimată aici : poporul n-a vrut să primească inovațiile ariene.

Ca şi în alte epistole, Sf. Vasile face un scurt rezumat al frămîntărilor ariene. Poate că, în fond, Eustațiu şi ceilalți descrişi aici se încăpățînau legîndu-se mai mult de termeni decît de dogma însăşi. Poate de aceea i-a şi urgisit poporul. A se vedea şi ep. 226, 244 şi altele.

Să ne spună cei care mă învinuiesc pe mine ca eretic cum puteau fi eretici aceşti oameni, despre care nu acceptau să-i destituie şi cum se face că ar fi ortodocşi ceilalți, care au fost promovați de ei şi care păstrează încă aceleaşi credințe ca şi părinții lor ! Dacă Evipios e ortodox, cum se face atunci că Eustatios, care a fost destituit de el, nu-i laic ? Şi dacă acelaşi Evipios e eretic, cum se face că se află azi în comuniune cu Eustatios, care a fost hirotonit tocmai de mîna lui ? Dar

SFÎNTUL VASILE CEL MARE

1 ■

acestea sînt doar jocuri de petrecere puse la cale împotriva Bisericilor lui Dumnezeu, spre folosul acelor oameni care n-au altceva de lucru decît să învinuiască pe oameni, pentru ca apoi tot pe ei să-i instaleze din nou.

Altarul lui Vasile Paflagonianul a fost răsturnat de Eustatios, pe cînd străbătea ținutul respectiv, ceea ce nu l-a oprit să slujească el însuşi la aceleaşi trapeze, iar azi pe acelaşi Vasilide îl cheamă ca să şi le preia ! Tot Eustatios a afurisit pe prea evlaviosul frate Elpidios, din pricină că acesta se unise cu cei din Amasia, iar acum roagă pe cei din Amasia să-i ofere şi ei comuniunea. Predicile lui Evipios ştiți şi voi înşivă cît de îngrozitoare erau, iar acum pe cei care împărtăşesc părerile lui Evipios acelaşi Eustatios îi preamăreşte pentru ortodoxia lor, cu singura condiție ca să-1 ajute în rîvna cu care se luptă ca să fie recunoscut iarăşi! Cît despre mine, eu sînt învinuit nu pentru că aş fi săvîrşit vreo nedreptate, ci pentru că au crezut că în felul acesta îşi atrag stima celor din Antiohia. Cei pe care i-am rechemat anul trecut din Galatia, în nădejdea că prin mijlocirea lor vor putea să-şi asigure deplina exercitare a vredniciei episcopale, erau oameni pe care-i cunosc şi cei care au avut foarte puțin de lucru cu ei. Cît despre mine, să nu-mi dea vreodată Dumnezeu răgaz să număr faptele acestor oameni ! Şi cu toate acestea, cei din suita celor apropiați de Eustatios şi care erau cei mai. de încredere ai lui, străbăteau întreagă țara cu onoruri şi cu ceremoniile obişnuite episcopilor, fiind introduşi în oraş cu alai mare şi ținînd adunări cu mare răsunet. Le-a fost încredințată turma, le-a fost dat altarul. Toți cei de azi ştiu că după ce s-au repezit pînă la Nicopole, totuşi n-au putut face nimic din cele ce au făgăduit :' cei de acolo ştiau în ce chip «s-au întors» ei şi cum s-a ajuns la acest pas. în realitate ei caută să facă totul numai în favorul lor propriu. Dacă spun că şi-au schimbat părerile, atunci să ne arate căința lor consemnată în scris, anatema împotriva crezului celor din Constantinopol şi să renunțe de a mai înşela pe cei simpli. Acestea le cerem.

IV

Oricît de mici şi de slabi am fi, iubiți frați, noi sîntem mereu aceiaşi prin harul lui Dumnezeu, ca unii care nu ne-am schimbat deodată cu evenimentele de azi. N-avem o credință în Seleucia, alta în Constantinopol, alta în Zele, alta în Lampsac, alta în Roma ; iar cea care circulă acum nu-i deosebită de cele dinainte, ci e una şi aceeaşi credință.

Precum am primit de la Dumnezeu aşa ne botezăm, ne botezăm după cuim credem, după cum credem aşa ne închinăm Domnului, nici nu despărțim pe Duhul de Tatăl şi de Fiul, nici nu punem pe Tatăl mai presus decît Duhul, după cum nici nu spunem că Duhul e mai bătrîn decît Fiul aşa cum încearcă să dovedească gurile celor ce hulesc 3. Cine este atît de îndrăzneț încît să tăgăduiască ceea ce a aşezat Dumnezeu şi să scornească pentru numele dumnezeieşti o altă ordine personală ? Dar nici nu spun că Duhul e creatură din clipa în care El e pomenit împreună cu Tatăl şi cu Fiul şi nici nu îndrăznim să numim cu nume de slujitor pe Cel rînduit să comande. Vă îndemn, dar, să vă aduceți aminte de amenințarea Domnului, Care a zis : «Orice păcat şi orice hulă se vor ierta oamenilor, dar hula împotriva Duhului Sfînt nu se va ierta nici în veacul de acum şi nici în cel ce va să vie» 4, de aceea să vă feriți de învățăturile periculoase împotriva Duhului. Să vă țineți tari în credință, aruncați-vă privirile în jurul vostru pe pămînt şi convingeți-vă că e mică această partidă care e bolnavă. Tot restul Bisericii, care, de la o margine pînă la cealaltă a lumii, a primit Evanghelia, e în această învățătură sănătoasă şi nesmintită, pe care o apărăm. Ne rugăm ca ea să nu fie ruptă din comuniune şi ne mai rugăm să avem parte de voi în ziua Domnului nostru. Iisus Hristos, în ziua dreptății Sale, cînd va veni să dea fiecăruia după faptele lui.

EPISTOLA 252 Către episcopii din provincia Pontului Scrisă în anul 376

3. Mereu aceeaşi formulă trinitară, pe care o întîlnim şi în tratatul «Despre Duhul Sfînt», dar şi în multe din epistole.

4. Matei 12, 31—32.

5. Despre cultul acestor mucenici martirizați sub Iulian Apostatul ne vorbeşte
Sf. Vasile în mai multe epistole : 100, 142, 200. Cu ocazia pomenirii lor episcopii pre-
zenți țineau şi întruniri cu scop bisericesc.

Cinstea dată martirilor 5 trebuie să fie recunoscută cu rîvnă de toți cei care-şi pun nădejdile în Domnul, şi îndeosebi voi, care mărturisiți virtutea şi care prin

rînduielile voastre binevoitoare față de vestiții voştri soți de robie arătați sentimente bune, pentru care sînteți puşi la încercare de dragul Stăpînului nostru comun. Dar rîvna voastră îşi are rost în chip deosebit într-o anumită înrudire pe care viața petrecută într-o aspră disciplină o are cu cei pe care puterea sufletească i-a îndem-

nat să pornească spre desăvîrşire. întrucît Eupsihios şi Damas şi cei împreună cu ei sînt mucenici vestiți, a căror pomenire se face în fiecare an în oraşul nostru şi chiar şi în tot ținutul din jur, Biserica Vă cheamă la pomenirea lor, pe Voi, podoaba acestui ținut, şi vă cere prin graiul nostru să reluați obiceiul pe care-1 aveați altădată, de a ne vizita. Convinşi că vi se cere o mare lucrare în sînul unui popor care caută să fie luminat de voi şi că răsplăți mari sînt pregătite în cinstirea cu care înconjurați pe martiri, primiți invitația mea şi-mi faceți această plăcere, iar cu prețul unei mici oboseli gustați o mare binefacere.

EPISTOLA 253 Către preoții din Antiohia 1 Scrisă în anul 376

Prea iubitul şi prea evlaviosul fratele nostru Sanctissimius, care e preot împreună cu noi, descriind dragostea şi prietenia celor din Apus față de noi 2, va uşura, pe de-o parte, lupta pe care o duceți pentru Bisericile lui Dumnezeu, iar pe de alta, vă va înălța şi vă va pune în mişcare arătînd în chip vioi, cu cuvintele lui proprii, cîtă rîvnă cer împrejurările de astăzi.

întrucît fiecare din ceilalți ne-au raportat pe jumătate care sînt părerile bărbaților de acolo şi starea lucrurilor ; în schimb, fiind în stare să priceapă gîndurile oamenilor şi să tîlcuiască cu precizie starea lucrurilor, Sanctissimus Vă va spune toate şi Vă va îndruma în toate privințele rîvna voastră cea bună. Aşadar, aveți material care se potriveşte cu dorința pe care ați arătat-o totdeauna privitor la grija pe care o arătați în folosul Bisericilor lui Dumnezeu.

EPISTOLA 254 Către Pelaghie, episcop în Laodiceea Siriei *

Scrisă în anul 376

1. Probabil se adresează preoților rămaşi fideli Sf. Meletie.

2. In sfîrşit, iată şi un cuvînt de apreciere pozitivă a celor din Apus față de lipsa de înțelegere şi de mîndria pe care le-au arătat în toate încercările de piuă acum. E drept, deocamdată numai vorbe.

*. Episcopul Pelaghie semna şi în anul 372 memoriul adresat apusenilor (ep. 92).

O ! dacă mi-ar da Dumnezeu cîndva prilejul să întîlnesc personal pe Cuvioşia Ta cea binecredincioasă şi atunci, tot ce am uitat să pun înscrisoare, să complotez prin prozonța moa ! Pentru ca um început tir/iu să vă scriu şi de multe lucruri simt că trebuie să mă scuz. întrucît se află aici prea iubitul şi prea evlaviosul frate Sanctissimus preotul2, acela îți va istorisi toate, atît cele ale noastre, cît şi cele ale Apusului. Sigur că noutățile de acolo Te vor bucura, în schimb cînd va descrie tulburările care s-au înstăpînit la noi, s-ar putea ca să mai adauge şi altă supărare şi tulburare pe lîngă cele cîte le ai deja în inima ta bună.

Cu toate acestea nu-i fără folos să vă întristați — sînteți în stare să îmblînziți şi pe Dumnezeu. Grija ce mi-o vei arăta se va revărsa peste noi, dacă vom avea fericirea să fim întăriți de Dumnezeu şi dacă vom avea conlucrarea^ rugăciunilor Tale. Dacă Te vei ruga, deci, împreună cu mine, vom scăpa de atîtea nelinişti, iar Domnul ne va îndruma şi la îndeplinirea dorințelor mele, adică să Te vedem personal şi pe Cuvioşia Ta.

Epistola 255 Către Vitus, episcop în Karro * Scrisă în anul 377

O ! dacă s-ar putea să trimit cuvioşiei tale în fiecare zi cîte o epistolă ! Pentru că din clipa în care am cunoscut dragostea Ta aş dori foarte mult să fiu lîngă tine, iar dacă nu, măcar să-ți scriu şi să primesc epistole, ca să pot să te informez despre mine şi să aud cum o duci şi Tu. Întrucît n-avem cîte am vrea, ci numai cîte ne dă Domnul, sîntem datori să primim cu recunoştință şi numai atîtea. Mulțumesc, deci, Bunului Dumnezeu că mi-a dat prilejul să scriu Cuvioşiei Tale în legătură cu sosirea prea iubitului şi prea evlaviosul nostru frate, preotul Sanctissimus, care, îndurînd multă oboseală în drumul lui, îți va istorisi în amănunt toate cîte a aflat în Apus.

* Prieten devotat al Sf. Vasile, episcopul Vitus va participa şi ia şedințele sin. II ecumenic, cf. P. Hrislu, op. cit., III, 352.

De aceea sîntem datori să ne arătăm mulțumitori față de Dumnezeu şi să-L rugăm să ne dea şi nouă aceeaşi pace şi să ne primim unii pe alții cu voie bună. Să saluți din partea mea întreagă frățietatea cea întru Hristos.

EPISTOLA 256

Episcopul Vasile scrie către prea dorițiı şi prea cuvioşii preoți Acacios, Pavel şi Silvan şi către diaconii Silviu şi Lucios şi alți frați călugări1

Scrisă in anul 376

Am auzit că o grea prigoană s-a pornit din nou împotriva Voastră,, şi anume că, îndată după Paşti, cei care au «postit ca să se certe şi să se sfădească» 2 s-au năpustit asupra corturilor voastre, aruncînd în foc truda voastră, ca să vă pregătească astfel în ceruri locaş nefăcut de mînă, iar pentru ei înşişi strîngînd sub formă de' comoară tocmai focul de care s-au folosit ca să vă piardă. Văzînd cele întîmplate am suspinat adînc, plîngînd nu pentru viața trupurilor voastre — Doamne fereşte —, ci pentru cei care ajunseseră atît de scufundați în păcat încît şi-au întins propria lor răutate pînă într-acolo ! M-am aşteptat să vă văd alergînd repede spre smerenia mea ca spre un adăpost mai înainte pregătit, avînd nădejdea că Domnul îmi va da să mă mai mîngîi puțin îmbrățişîndu-vă în aceste suferințe neîntrerupte, pentru ca, întîmpinînd vrednicele Voastre sudori, pe care le picurați în folosul adevărului, să le adun eu pe greoiul meu trup şi astfel să m-ajute să iau şi eu măcar o părticică din laurii pregătiți vouă de Judecătorul cel Drept.

înirucît ideea acestui demers nici măcar nu v-a trecut prin minte şi nici nu v-ați gîndit că ați putea primi de la mine vreo mîngîiere, aş dori să găsesc măcar prilejuri mai dese ca să vă scriu şi atunci, ca şi cei care aclamă pe alergători, aş striga şi eu prin scrisorile mele cuvinte de încurajare în buna voastră luptă. Dar pînă şi acest lucru mi-a fost greu din două pricini : cea dintîi e că nu ştiam unde locuiți, a doua, pentru că nu-s mulți care să plece de la noi la voi. Dar Domnul ni l-a adus, de curînd, pe prea evlaviosul preot Sanctissimus, fratele nostru, prin care salut dragostea voastră şi vă cer să vă rugați pentru mine în bucurie şi veselie, pentru că «plata voastră este multă în ceruri» 3. Iar pentru că puteți

vorbi deschis către Dumnezeu, să nu încetați zi şi noapte să strigați către El ca să domolească această furtună din Biserici, pentru ca

1. In anul 376 ereticii au provocat prigoane împotriva ortodocşilor din Bereea
Siriei, îndeosebi împotriva grupurilor de monahi. Sf. Vasile îi mîngîie cu această scrisoare. Se pare că primul dintre cei amintiți aici, Acacios, va fi ales mai tîrziu episcop de Bereea Siriei, fiind amestecat mai tîrziu în polemica dusă împotriva Si. Ioan Hrisostomul.

2. Isuia 58, 1.

păstorii să fie redați popoarelor lor şi ea Biserica să-şi revină la vrednicia care i se cuvine.

Sînt convins că dacă se va afla un glas care să înduplece pe Dumnezeul bunătății, El nu Se va lăsa aşteptat prea multă vreme cu Milele Sale şi deodată cu încercarea aceasta ne va da şi tăria ca să putem răbda toate *.

Salutați din partea mea pe toți frații.

EPISTOLA 257 Către călugării maltratați de arieni Scrisă în anul 376

I

1. Matei, 5, 11.

2. în amărăciunea sa față de lupta din culise dusă împotriva ortodocşilor şi mai
ales a monahilor, Sf. Vasile face o asemănare cu lupta dusă de persecutorii pagini
împotriva martirilor de pe vremuri, numai că cea de acum e mult mai amară la gust
pentru că persecutorii de acum se dau drept «creştini».

Cîte am frămîntat eu însumi în inima mea, după ce am auzit vor-bindu-se despre suferința cu care ați fost încercați de către vrăjmaşii lui Dumnezeu, m-am gîndit că ar fi bine să vi le istorisesc şi vouă prin scrisoarea aceasta. într-o vreme

socotită vreme de pace Voi v-ați dobîn-dit o fericire care-i pregătită celor «prigoniți din pricina numelui» 1 lui Hristos. Căci nu fiindcă un nume plăcut şi binevenit a fost dat lucrătorilor răului, ci pentru că trebuie să vedem în faptele lor altceva decît fapte duşmănoase. Eu cred că-i mai de temut războiul ce ni-1 fac cei din neamul nostru, pentru că de duşmanii declarați e uşor să te păzeşti2, în schimb sîntem expuşi inevitabil la tot felul de neplăceri din partea celor care trăiesc printre noi. Tocmai dintr-o astfel de pricină au pornit şi relele care au dat peste Voi. Şi părinții voştri au fost prigoniți, dar aceasta o făceau cei care se închinau la idoli. Le-a fost răpită şi lor viața, casele le-au fost nimicite, ei înşişi erau surghiuniți de cei care se luptau pe față împotriva numelui lui Hristos. în schimb, cei care ne prigonesc azi pe noi nu ne urăsc mai puțin decît aceia, iar ca să înşele mulțimea, ei se dau drept purtători ai numelui lui Hristos, pentru ca nici cei care suferă cu adevărat prigoane să n-aibă mîngîierea deplină că de fapt numai «mărturisesc» pentru credință, căci chiar dacă mulțimea mai neînvățată recunoaşte şi ea că ni se face nedreptate, totuşi ea

nu socoteşte drept martiraj moartea pe care noi o îndurăm pentru adevăr.

Iată de ce sînt convins că Dreptul Judecător ne pregăteşte mai mare răsplată decît celor care sufereau atunci martiriul; aceia se puteau Justifica prin aprobarea oamenilor şi în acelaşi timp aşteptau şi răsplata lui Dumnezeu, pe cînd noi nu primim de la popor ca recunoaştere cinstea cuvenită pentru faptele noastre bune. E firesc, aşadar, ca în viața viitoare să fie rezervată o răsplată mult mai bogată muncilor îndurate pentru credință.

II

De aceea vă cerem să nu vă pierdeți curajul la vremuri de mâhnire, ci să vă reînnoiți în dragostea de Dumnezeu şi rîvna voastră să crească cu fiecare zi, bineştiind că prin voi trebuie salvat restul credinței 3, pe care Domnul o va afla la venirea Sa pe pămînt. Nu trebuie să vă tulburați dacă unii episcopi au fost alungați din Bisericile lor. Dacă s-au ivit şi trădători printre clerici, nu trebuie să se clatine încrederea noastră în Dumnezeu. Nu numele sînt cele care ne mîntuiesc pe noi, ci cugetele şi adevărata noastră dragoste față de Creatorul nostru. Gîndiți-vă că în capcanele care I-au fost întinse Mîntuitorului nostru arhiereii, cărturarii şi bătrînii erau cei care unelteau aceste curse, că nu întîlneai decît cîțiva oameni din popor care să primească cuvîntul cu suflet sincer, că nu numărul mare al mulțimii s-a mîntuit, ci doar cei aleşi de Dumnezeu. Să nu vă speriați de mulțimea poporului care, ca şi apele mării, se lasă dusă de vînturi în toate direcțiile. De-ar rămîne numai unul să se mîntuiască aşa ca Lot în Sodoma 4, acela ar trebui să rămînă pînă la dreapta judecată cu o nădejde neclintită în Hristos, pentru că Domnul niciodată nu va părăsi pe sfinți. Rugați-vă sincer pentru nenorocitul meu suflet.

EPISTOLA 258 Către episcopul Epifanie Scrisă in annl 377

I

3. Luca 18, 8.

4. Fac. 19, 1—38.

Ceea ce era de aşteptat de mult timp, după proorocia Mîntuitorului, se confirmă acum prin realitatea faptelor, că «din pricina înmulțirii

fărădelegii iubirea multora se va răci» l, fapt care a ajuns dominant la noi, dar care e contrazis de scrisoarea adusă de la Prea Sfinția Ta., într-adevăr, ea e un semn real şi neobişnuit al dragostei cu care ți-ai adus aminte de mine, un om atît de modest şi de mică vrednicie, căruia i-ai mai trimis să-1 viziteze şi cîțiva frați, purtători vrednici ai unor scrisori irenice. Nimic nu-i mai rar decît o astfel de privelişte, astăzi,, cînd toți sîntem priviți cu bănuială din toate părțile. Oamenii de azi nu mai au inimă, nicăieri nu auzi de compătimire, de lacrimi vărsate pentru vreun frate aflat în suferință. Nici prigoanele dezlănțuite împotriva celor ce luptă pentru adevăr, nici Biserici nenumărate care o duc numai într-un geamăt, nici şirul lung de greutăți care ne învăluie nu sînt în stare să ne mişte şi să provoace înțelegere pentru cel din jurul nostru. Ne revoltăm împotriva căderilor, mărim şi mai mult rănile, facem şi mai grele pătimirile provocate de eretici într-o vreme cînd noi, care lăsăm să se înțeleagă că avem în credință aceleaşi vederi, ne îndepărtăm unul de altul pentru cine ştie ce fleacuri mărunte. Şi atunci cum să nu admiri pe cel care arată în astfel de împrejurări o dragoste curată şi deschisă față de aproapele său şi care tocmai de dincolo, de atîtea mări şi țari, care despart trupurile noastre, ne bucură sufletele cu atîtea solicitări ?

II

Ceea ce am mai admirat la Tine e faptul că ai privit cu durere dezbinarea fraților de pe Muntele Măslinilor 2 şi vrei să încerci o împăcare între ei. Nu ți-au scăpat nici uneltirile urzite de alți tulburători, ci te-ai angajat şi în această privință cu o nouă sarcină, lucrare pe care iarăşi am aprobat-o. Dar ceea ce n-am crezut că poate pleca de la Tine a fost faptul că ai încredințat îndreptarea acestor lipsuri unui om ca mine, care nu prea sînt condus de harul lui Dumnezeu, pentru că trăiesc printre păcate şi acum nu mai am nici o destoinicie în cuvinte 3, pentru că m-am îndepărtat sufleteşte de orice înțelepciune deşartă şi pentru că n-am ajuns încă să stăpînesc deplin nici dogmele adevărului.

Matei 24, 12.

E vorba de erezia lui Apolinarie, care tăgăduia integritatea firii umane a Mîntuitorului şi care a izbucnit mai întîi între nişte călugări pe Muntele Măslinilor.

Iarăşi o modestie din partea Sf. Vasile. Cunoştința sa cu bătrînul Epifanie al Ciprului (f 403) se va fi făcut prin Diodor din Tars, ascuns la Antiohia din pricina arienilor. Acolo venise şi Epifanie să ajute pe ortodocşi să-şi aleagă un ortodox în

locul lui Vitalie, hirotonit de ereticul Apolinarie. Din păcate nici el n-a reuşit în. planul său.

Am răspuns, deci, prea iubiților noştri frați de pe Muntele Măslinilor (Eleon), lui Paladiu al nostru şi italianului Inochentie în legătură cu ceea ce ne-ai scris, şi anume că la Simbolul credinței din Niceea noi n-avem voie nici să adăugăm ceva, nici să prescurtăm, în afară de -doxologia legată de Duhul Sfînt, pentru că despre Duhul Sfînt Părinții noştri n-au făcut mențiune decît în treacăt, întrucît pînă atunci problema în sine nu fusese încă adusă în discuție. Cît despre dogmele atinse în Simbolul credinței privitoare la întruparea Domnului, noi nici nu le-am pus în discuție şi nici nu am argumentat acceptarea lor, pentru că depăşesc puterea noastră de înțelegere, întrucît, după cum ştim, în momentul în care ne atingem de simplitatea credinței atunci nu vom mai putea pune capăt discuțiilor, pentru că veşnic principiul contradicției ne va duce tot mai departe şi vom tulbura continuu cugetele oamenilor de rînd prin introducerea celor mai stranii idei.

III

Fapte, 11, 26.

Pe Paulin.

6. Adică pe Meletie. în epistola 89 Sf. Vasile spune lui Meletie : «Venerabilul
Atanasie ar fi vrut să se unească cu noi şi a făcut tot ce a fost cu putință din partea
lui, dar s-a întristat căci atunci a trebuit să plece fără a fi putut restabili comu-miunea».

în ceea ce priveşte Biserica din Antiohia (mă gîndesc la cea care ,a păstrat aceleaşi vederi cu ale noastre), de ne-ar hărăzi Dumnezeu bucuria s-o vedem odată unificată ! Ea e deosebit de expusă intrigilor •duşmanului, care vrea să se răzbune pe ea pentru motivul că aderenții ei aici au luat pentru prima dată numele de creştini4. în Antiohia erezia face dezbinare nu numai între creştini şi arieni, ci chiar şi între creştinii înşişi. în ce mă priveşte pe mine, întrucît prea

venerabilul episcop Meletie a fost cel dintîi care a vorbit deschis pentru adevăr şi a susținut -această luptă încă din vremea împăratului Constantul, şi întrucît Biserica mea l-a avut în comuniune şi l-a iubit în mod deosebit pentru rezistența lui statornică şi neclintită, cu ajutorul lui Dumnezeu, eu am păstrat pînă acum legătura cu el şi cu voia Lui o voi păstra şi de acum Înainte. Chiar şi prea fericitul papă Atanasie, atunci cînd a venit de la Alexandria, dorea fierbinte să păstreze contactul cu Meletie, dar din pricina unor sfetnici răi unirea dintre ei s-a amînat un timp, ceea ce ar fi fost bine să nu se fi întîmplat. N-am primit niciodată în comuniune pe nimeni altul din cei care au mai încercat ulterior 5, nu pentru ■că i-am fi socotit nevrednici, ci pentru că n-am avut nici un motiv să-1 osîndim pe acesta 6. Cu toate că am auzit vorbindu-se multe pe socoteala fraților acestora, eu nu le-am dat crezare, pentru că acuzații nu se găseau de față cu acuzatorii, cum cere Scriptura : «Nu cumva Legea noastră judecă pe om dacă nu-1 ascultă mai întîi şi nu ştie ce a

făcut ?» 7. Iată de ce nu putem să le scriem, prea cinstite frate, şi nu Irebuie să fim siliți s-o facem.

Dar după cum zici Tu n-ar trebui nici să ne unim cu unii, nici să ne ferim de ceilalți, ci mai bine să aducem la starea primordială elementele dezbinate. De aceea întîi şi întîi roagă-te. în al doilea rînd, îndeamnă-i să-şi lase la o parte ambițiile şi, ca să redea Bisericii puterea ei şi să îngenunche orgoliul duşmanilor, sa caute să se unească între ei.

Mult mi-a mîngîiat sufletul şi adaosul precis în care ai explicat deplin lucrurile, teologhisind că e necesar să mărturisim existența a trei ipostasuri (sau persoane, n.tr.). Să învețe, dar, de la Tine frații an-tiohieni, cu toate că şi pînă acum au ştiut-o, căci e limpede că Tu n-ai fi ales comuniunea cu ei dacă nu te-ai fi asigurat dinainte despre ei.

IV

Poporul maguseilor 8, despre care Te-ai învrednicit să-mi ceri informații în altă scrisoare, e foarte răspîndit pretutindeni în părțile noastre, pentru că s-a infiltrat în calitate de colonişti aduşi de mult din Babilon. Ei au obiceiuri aparte, n-au legături cu alți oameni şi e cu totul imposibil să stai de vorbă cu ei, pentru că sînt robiți de diavol spre a face voia lui. La ei nu există nici cărți, nici dascăli care să-i învețe dogmele, ci sînt crescuți în tradiții nebuneşti, iar nelegiuirea se transmite

din tată în fiu. In afară de aceste obiceiuri, pe care le poate constata oricine, ei se feresc ca de un lucru necurat să junghie vreun animal, cerînd străinilor să le sugrume vitele de care au nevoie în alimentație. în schimb se bălăcesc în căsătorii nelegitime, focul e cinstit ca zeitate şi altele de acest fel.

în privința genealogiilor magilor, începînd cu Avraam nimeni pînă acum nu ni le-a istorisit, în schimb maguseii pun ca protopărinte al neamului lor un oarecare Zarnuas. Altceva nu mai pot scrie Prea Sfinției Tale despre ei 9.

EPISTOLA 259 Către călugării Paladios^şi Inochentios * Scrisă în anul 377

Ioan, 7, 51.

Din Arabia.

9. Se vede ca Sf. Epifanie căuta să-şi îmbogățească informațiile despre credința
maguseilor, despre care şi scrie în Panarion, Migne, P. G., 42, 797.

*. Aproape nu e scrisoare în care să nu ceară Sf. Vasile să se facă rugăciuni pentru el. Cu atît mai mult cere acest lucru de la monahi. A se vedea şi epist. 258.

34 - Sfîntul Vasile col Mure

Cît de mult vă iubesc eu trebuie să.o deduceți după dragostea pe care mi-o arătați şi voi mie. Mereu am dorit să fiu un făcător de pace, dar pentru că nu am reuşit, m-am întristat. Cum n-ar fi aşa ? Şi totuşi clin pricina aceasta nu pot urî pe nimeni, căci ştiu că tocmai binele păcii este cel care ne-a fost răpit. Dacă dihonia neînțelegerilor vine din altă parte, să dea Dumnezeu ca să se astîmpere odată şi cei care le-au pornit! De bună seamă, eu nu vă pot cere să veniți mai des pe la mine dar nici să nu credeți că ne-ați stingheri dacă ați da pe la noi. Ştiu că oamenii care şi-au ales viața dusă în sărăcie şi care îşi procură cu mîinile lor cele necesare nu pot lipsi mult timp de la casele lor. Dar oriunde ați fi, aduceți-vă aminte şi de mine şi rugați-vă cel puțin să fim în pace cu noi înşine şi cu Dumnezeu, fără ca să ne tulbure vreun gînd oarecare.

EPISTOLA 260 Către episcopul Optim 1

Scrisă în anul 377 I

întotdeauna îmi place să mă uit la copii, atunci cînd văd în purtarea lor cumințenie şi statornicie, care se ridică deasupra vîrstei lor, şi cînd mai văd că sînt şi evlavioşi, lăsîndu-ne să nădăjduim de la ei ceva deosebit în viitor. Dar cînd i-am mai văzut şi venind la mine cu o scrisoare de la tine, mi-au fost de două ori dragi. Cînd am citit şi această scrisoare şi am văzut în ea întreaga Ta purtare de grijă față de Biserică, precum şi interesul pentru lectura Sfintelor Scripturi, am dat slavă lui Dumnezeu, rugîndu-L să reverse din' bunătățile Sale peste cei care-mi aduceau o astfel de scrisoare, precum şi celui care mi-a scris-o.

II

Episcop în Antiohia Pisidiei, Optim era bun prieten cu Grigorie de Nazianz. Se vede că el obişnuia să pună întrebări acestor mari dascăli la care el dădea uneori răspunsuri copilăroase. De aici aluzia discretă de la începutul acestei epistole. Tema acestei lungi epistole e răspunsul dat în legătură cu «pedepsirea de şapte ori» (resp. inşeptită) pentru cel care va ucide pe Cain (Fac. 4, 15) şi despre păcatul lui Lameh (Fac. 4, 23—24). Sf. Vasile adînceşte ideea că ispăşirea răului e o normă de drept imprescriptibil.

Fac. 4, 5.

/ Tim. 4, 13.

Mi-ai cerut să-ți spun care poate fi înțelesul acelui cuvînt des repetat în diferite prilejuri «tot cel ce va ucide pe Cain înşeptit se va pedepsi» 2. Prin aceasta mi-ai dat să înțeleg, de la început, că tu ții strict porunca dată de Pavel lui Timotei 3 — încă o dovadă clară că-ți place

citirea Scripturilor —, apoi m-ai Înviorat şi pe mine, bătrinul amorțit tie vîrsta, de boală şi de mulțimea supărărilor care s-au abătut asupra mea, copleşindu-mi viața, cu mintea ta mi-ai încălzit din nou ființa, care era asemenea cu cea a animalelor care se tupilează în vizuină, şi prin aceasta m-ai readus parcă la starea de veghe şi la lucrările vieții.

Citatul amintit se poate tîlcui simplu de tot, dar în acelaşi timp el se poate înțelege şi în chip deosebit. înțelesul cel mai simplu care se poate tîlcui uşor,,de

oricine, e acesta : Cain trebuie pedepsit de şapte ori pentru cele ce a făcut. într-adevăr, nu-i cazul ca un judecător conştiincios să stabilească răsplăți absolut egale pentru faptele săvîrşite, în schimb trebuie ca acela care a dat dovadă de o nelegiuire atît de mare să-şi plătească datoria cu dobîndă ca el să devină mai bun în urma pedepselor şi să învețe şi alții din exemplul lui. întrucît, dar, a fost hotărît despre Cain ca să plătească de şapte ori ca pedeapsă pentru greşelile lui, acela care-1 va ucide va anula, zice Scriptura, această hotărîre dată în legătură cu el de judecata cea dumnezeiască. Acesta-i înțelesul aşa cum se vede el la prima lui lectură.

III

Întrucît cugetarea oamenilor sîrguincioşi e făcută să scruteze adîn-curile, ea se întreabă cum se poate împăca dreptatea cu acest «înşeptit», adică dacă e vorba de şapte ispăşiri pentru păcatul săvîrşit ori dacă nu-i decît un singur păcat ? Or Scriptura dă ca limită pentru iertarea păcatelor numărul de şapte. «Doamne, de cîte ori va greşi față de mine fratele meu şi-i voi ierta lui ? (întreabă Petru pe Domnul, n.tr.). Oare de şapte ori ?». La care Mîntuitorul îi răspunde : «Nu zic ție de şapte ori, ci de şaptezeci de ori cîte şate» 4. Deci Mîntuitorul n-a trecut la alt număr, spre a arăta limita iertării, ci a rămas la acelaşi număr, înmulțin-du-1 însă de şapte ori. Tot aşa după şapte ani evreul putea să se elibereze din robie 5. Şapte săptămîni de ani aduceau, după ei, vestitul jubileu, în timpul căruia pămîntul respecta sabatul, datoriile erau anulate, robii eliberați 6 şi astfel, aşa-zicînd, se începea o viață nouă de la început, timp în care cea veche îşi primea sfîrşitul în cel de al şaptelea număr.

4. Matei 18, 21—22. Nu trebuie uitat că Sf. Vasile citează totdeauna după textul
Septuagintei. în textul ebraic înțelesul versetului din Fac. 4, 5 e acesta : dacă va ucide cineva pe Cain, acela va fi pedepsit de 7 ori ca şi cum ar fi comis 7 ucideri. Cf. Y. Courtonne, op. cit., III, 106—107.

Deut. 15, 12.

Lcv. 25, 10.

Aceste obiceiuri erau simboluri ale veacului, care-şi face revoluția în cicluri de cîte şapte zile ale săptămînii în drumul căruia sîntem cu-

prinşi şi noi : în acest an păcatele se iertau după binevoitoarea înțelegere a Domnului nostru, ca să nu fim dați pedepsei fără de sfîrşit a veacului viitor. Aşadar cuvîntul «de şapte ori» se foloseşte din pricina înrudirii lui şapte cu lumea aceasta, pentru că oamenii îndrăgostiți de această lume trebuie să-şi afle pedeapsa, mai ales obiectele care i-au făcut să-şi aleagă o viață păcătoasă.

7. Fac. 7, 8.

8. Fac. 4, 9.

9. Fac. 4, 11 (sic !).

Fac. 4, 12 (ed. 1914).

Fac. 4, 14 (ed. 1914).

Fac. 4, 15 (ed. 1914).

Cît despre ispăşiri, dacă vrei să vorbim despre păcatele săvîrşite de Cain, vom da iar de numărul şapte, iar dacă se designează pedepsele pe care Judecătorul le-a rînduit pentru el, nu ne-am înşela nici în ce priveşte înțelesul cuvîntului «ispăşire». în ceea ce a îndrăznit Cain să facă, primul păcat este invidia din pricina preferinței al cărei obiect era Abel ,• al doilea e viclenia cu care s-a adresat fratelui său cînd a zis : «Să ieşim la cîmp» 7, a treia e uciderea, care e o potențare a răului, a patra constă în faptul că e vorba tocmai de uciderea unui frate, ceea ce-i o nelegiuire şi mai mare ; a cincea ne prezintă pe Cain ca fiind primul om ucigaş, care a lăsat lumii întregi o pildă atît de nenorocită ; a şasea greşeală a lui Cain o formează faptul că i-a pus pe părinți în doliu, iar cea de a şaptea e faptul că a mințit pe Dumnezeu, întrucît la întrebarea Domnului : «Unde este Abel, fratele tău ?», el a răspuns : «nu ştiu !» 8. Aşadar şapte vini trebuiau ispăşite de Cain pentru uciderea comisă de el. Cînd Domnul i-a zis : «Blestemat să fie pământul care s-a căscat ca să primească sîngele fratelui tău» 9 şi apoi continuă : «Gemînd şi tremurînd vei fi pe pămînt» 10. La care Cain a replicat : «Dacă mă scoți azi de pe fața pămîntului mă voi ascunde şi de la fața Ta şi voi'fi gemînd şi tremurînd pe pămînt şi oricine mă va afla mă va omorî» u. La acestea a răspuns Domnul: «Nu aşa ; tot cel ce va omorî pe Cain de şapte ori se va pedepsi» 12. Cain credea că orice prim venit îl va prinde uşor, pentru că nu mai avea siguranța pe care ți-o dă pămîntul (acest pămînt care fusese blestemat din pricina lui) şi că e lipsit de ajutorul lui Dumnezeu, fiind supărat pe el din pricina nelegiuirii pe care o săvîr-şise. Astfel, era convins că nu mai are de aşteptat nici

un ajutor, nici de pe pămînt, nici de la cer : «şi va fi că tot cel ce mă află mă va omorî». Or Scriptura combate greşeala lui Cain, spunînd : «Nu aşa», adică tu nu vei fi omorît. Şi, într-adevăr, moartea e un cîştig pentru cei pedepsiți, pentru că le aduce scăpare de chinuri. Dar fiindcă expresia «ispăşire» e luată în două înțelesuri, designînd totodată atît păcatul pentru care a

fost pedepsit, cit şi modul pedepsirii lui, să vedem dacă într-adevăr sînt şapte feluri de chinuri date celui care s-a purtat atît de rău.

IV

Cele şapte păcate ale lui Cain au fost numărate în capitolul precedent al acestei scrisori. De astă dată vom căuta să vedem dacă suferințele care i-au fost date ca pedeapsă sînt într-adevăr în număr de şapte. Şi iată că aşa stau lucrurile. începând cu întrebarea : «unde este fratele tău, Abel ?», întrebare pe care i-a. pus-o Stăpînul iubitor de oameni, nu pentru că voia să afle acel loc, Dumnezeu a vrut să-i dea prilejul lui Cain să exprime părerea de rău, aşa după cum o arată chiar cuvintele lui. Atunci cînd el a tăgăduit că ar şti, Dumnezeu l-a convins îndată spunîndu-i : «glasul sîngelui fratelui tău strigă după Mine din pămînt» 13, încît cuvintele «unde este fratele tău, Abel» i-au dat ucigaşului prilej de a lua cunoştință de păcatul săvîrşit fără ca să aducă lui Dumnezeu o informație nouă. Dacă nu s-ar fi întîmplat să-1 caute Dumnezeu, Cain ar fi avut pretext să spună că ar fi fost părăsit şi că nu i s-ar fi lăsat nici un prilej pentru pocăință. De aceea s-a prezentat însuşi doctorul, pentru ca bolnavul să aibă la cine alerga. însă Cain nu numai că-şi ascunde rana, ci-şi mai adaugă una atunci cînd minte spunînd «nu ştiu, au doară eu sînt păzitorul fratelui meu ?» l4.

Şi iată, de acum înainte el începe să-şi numere pedepsele : «Blestemat să fie pămîntul din pricina ta» 15. Prima pedeapsă. Un fel de destin tainic îl aşteaptă pe Cain şi-1 sileşte să lucreze pămîntul, încît, chiar •dacă ar mai vrea-o, el n-ar mai avea posibilitatea să se odihnească, iar un cui al suferinței îl ține mereu țintuit de pămîntul pe care l-a urît şi care a ajuns blestemat din cauza lui pentru că se murdărise cu sîngele fratelui. «Vei lucra pămîntul» ,- groaznică pedeapsă, să-ți petreci viața cu cei pe care tu îi urăşti, să locuieşti împreună cu un vrăjmaş ; cu un duşman care nu te lasă să te odihneşti ! «Vei lucra pămîntul», cu alte cuvinte, pornit cu înverşunare la scormonirea pămîntului, tu să nu mai ai odihnă şi libertate nici noaptea, nici ziua să nu mai scapi de oboseli, iar ceea ce-i şi mai josnic decît un stăpîn fără milă — să simți în chip tainic nevoia de a porni la lucru. «Şi cînd vei lucra pămîntul, acesta nu-şi va mai da roadele sale» 16.

13. Fac. 4 io.

Fac. 4, 9.

Fac. 4, 11 (sic !)

16. Pac. 4, 12.

Chiar şi atunci cînd această robotă nesfîrşită ți-ar da un rezultat oarecare, munca în sine n-ar fi o pedeapsă chiar atît de grea pentru cel ce s-ar încrîncena şi s-ar obosi fără încetare. întrucît truda omului e fără sfîrşit, iar oboseala pe care ți-o provoacă pămîntul e şi ea de multe ori fără rod (întrucît nici ea nu-şi dă roadele sale), urmează cea de-a treia pedeapsă : sterilitatea muncilor : «Şi vei fi gemînd şi tremurînd pe acest pămînt» 17. Şi acum se adaugă încă două la cele trei pedepse : geamătul continuu şi tremuratul trupului din pricină că mădularele nu-şi au sprijinul care provine din putere, întrucît s-a folosit rău puterea trupului, s-a primejduit întreaga alcătuire a lui, aşa încît se clatină şi tremură nefiind în stare nici pîinea să şi-o ducă cu uşurință.la gură şi mai neputincios cînd ia băutura, pentru că mîna sa nelegiuită, după ce a săvîrşit fapta aceea urîtă, nu mai este în stare să-şi vină într-ajutor nici pentru trebuințele proprii şi pentru necesitățile trupului său 18.

O altă pedeapsă este aceea pe care Cain o dă pe față atunci cînd spune : «de mă izgoneşti acum de pe pămînt, mă voi ascunde de la fața Ta» l9. Ce înseamnează «dacă mă izgoneşti de pe pămînt» ? înseamnă că îl scoate din uşurințele pe care pămîntul i le dă. Cain nu era încă mutat în alt loc, în schimb se înstrăinase de bunurile de pe el. «Mă voi ascunde de la fața Ta». Cea mai grea pedeapsă pentru cei înțelepți este despărțirea de Dumnezeu. «Şi se va întîmpla că oricine mă va întîlni mă va ucide». Cain face o presupunere care decurge din cele precedente : dacă sînt izgonit de pe pămînt şi dacă mă ascund departe de fața Ta, înseamnează că voi fi omorît de cel dintîi trecător. Ce zice Domnul ? «Nu, nu va fi aşa». Şi a pus un semn pe Cain : aceasta-i cea de-a şaptea pedeapsă, aceea de a nu fi ascunsă şi de a putea fi cunoscută de toată lumea, printr-un semn clar, că el e autorul acestor fapte, nelegiuite. Pentru cine judecă drept, ruşinea e cea mai aspră dintre pedepse. Ea va rămîne în picioare şi la Dreapta Judecată — aşa am înțeles — pentru că unii vor învia pentru o viață veşnică, alții pentru o ruşine şi batjocură veşnice.

V

Fac. 4, 12 (ed. 1914).

Această osîndă trebuie luată mai mult în sens moral.

Fac. 4, 19.

20. Fac. 4, 23—24. Desigur că acest număr nu vrea să fie înțeles în sens literat
ci simbolic, moral.

21. Ioan 1, 24.

Urmează acum o altă întrebare de acelaşi fel, şi anume despre cuvintele spuse de Lameh femeilor sale : «am ucis un om pentru rana mea şi un tînăr pentru vînătaia mea» 20. Dacă pentru Cain va fi răzbunarea de şapte ori, apoi pentru Lameh «de şaptezeci de ori cîte şapte» 21. Despre Cain cred unii că a fost omorît de Lameh, că ar fi

supraviețuit pînă la acea generație ca să sufere o pedeapsă şi mai îndelungată. Acest lucru nu-i adevăraj. Se vede, într-adevăr, că Lameh a săvîrşit două omoruri, după cum ne-o spune el însuşi: «am ucis un bărbat şi un tînăr, pe bărbat pentru rană, pe tînăr pentru vînătaie, căci una e rana şi altceva e vînătaia; una e bărbatul şi altceva e tînărul». Dacă pentru Cain va fi răzbunarea de şapte ori, apoi pentru Lameh «de şaptezeci de ori cîte şapte». E drept ca eu să sufăr 490 de pedepse dacă Dumnezeu a pronunțat pentru Cain o dreaptă judecată pentru că i s-au dat şapte pedepse. Căci după cum acela n-a învățat de la altul să ucidă, tot aşa n-a văzut nici alt ucigaş suferind pedeapsă, pe cînd eu mereu aveam sub ochi pe acest om gemînd şi tremurînd, pentru că pe mine, care dovedeam marea mînie a lui Dumnezeu, totuşi pilda lui nu m-a făcut mai înțelept. Drept aceea, am meritat să execut 490 de pedepse.

Unii au ajuns la o astfel de tălmăcire, care nu-i nici ea potrivnică învățăturii Bisericii, pentru că de la Cain şi pînă la potop au trecut şapte rînduri de oameni şi îndată a venit peste ei pedeapsa, pentru că păcatul se răspîndise foarte tare. însă păcatul lui Lameh n-avea nevoie de potop pentru ca să fie vindecat, ci numai de Cel «Care ridică păcatul lumii» 22. Numără, dar neamurile de la Adam pînă la vremea lui Hristos şi vei găsi după genealogia dată de Luca cum că Mîntuitorul S-a născut în cea de a şaptezecea generație.

Aşadar, am lămurit aceste probleme după cum am putut. Desigur c-am lăsat la o parte multe amănunte care ar mai fi putut fi explicate, dar n-am vrut să prelungesc lucrurile mai mult decît ar fi încăput într-o scrisoare. Pentru înțelepciunea ta este îndeajuns ceea ce ne spune Scriptura, cînd zice : «Dă sfat celui înțelept şi el se va face şi mai înțelept» şi: «înțeleptul care a primit un cuvînt îl va aproba şi va mai adăuga încă» 23.

VI

Pilde 9, 9.

Inț. Sir, 21, 16 (sic !), citație liberă.

Luca 2, 34—35.

în schimb, cuvintele spuse de Simeon Măriei au un înțeles care n-are nimic complicat şi nici adînc. «Şi i-a binecuvîntat Simeon şi a zis către Măria : Acesta este pus spre căderea şi spre ridicarea multora din Israel şi ca un semn care va stîrni împotriviri, şi prin sufletul tău va trece sabie, ca să se descopere gîndurile din multe inimi»24. M-am mirat văzîndu-te că laşi afară, ca fiind destul de limpezi, cuvintele amintite, ca să te opreşti numai la aceste vorbe : «prin inima ta va trece sabie». Ca să explici cum a putut fi pus un astfel de suflet spre pe-deapsă şi spre înviere, şi să spui care-i semnul împotrivirii, aşa ceva nu-mi pare mai puțin greu decît sa răspunzi de pildă la cea de a treia întrebare : cum va trece sabia prin sufletul Măriei ?

VII

Cred că Mîntuitorul e pentru cădere şi pentru înviere, dar nu pentru că unii cad şi alții se ridică, ci tocmai pentru că din noi cade ce e mai rău şi învie ceea ce-i mai bun25. Arătarea Domnului e în stare să nimicească patimile trupului şi să trezească însuşirile proprii sufletului. Dacă Pavel spune «Cînd sînt slab, atunci sînt tare» 26, însemnează că acelaşi om poate fi totodată şi slab şi tare, adică slab din pricina trupului, dar e tare cu sufletul. Aşa şi Mîntuitorul, nu le dă unora prilejuri de cădere, iar altora de înviere. Cei care cad, e limpede că din poziția lor verticală, pe care o aveau înainte, din aceasta cad, pe cînd necredinciosul nicicînd nu stă drept, ci mereu se tîrăşte pe jos ca şarpele. Deci păcătosul nu stă

într-o anumită poziție, din care să poată cădea, întrucît el deja se tîrăşte pe jos din pricina necredinței. De aici şi prima binefacere : cel care petrece în păcat cade şi moare ca să trăiască apoi dreptății şi să învieze, căci credința în Hristos ne dăruieşte amîndouă harurile. Cade aşadar ceea ce-i mai rău, pentru ca în locul lui să aibă prilej să învieze binele! Dacă<riu părăsim desfrîul, atunci nici înțelepciunea nu înviază. Dacă nu părăsim nebuniile, nici cumințenia nu se va ivi. Aşa trebuie înțelese cuvintele : «spre căderea şi ridicarea multora».

VIII

25. Desigur nu cad şi nici nu învie aceiaşi, ci după ce vor primi sau nu pe Mîntuitorul cel vestit de prooroci.

U Cor. 12, 10.

Num. 21, 9 (ed. 1914).

«Ca un semn, care va stîrni împotriviri». Ştiu că în Scriptură crucea e numită «semn». «Moise, zice Scriptura, a făcut un şarpe şi l-a pus pe semn» 21, adică pe o cruce. Avem aici un semn, care ne arată ceva neaşteptat şi nevăzut : propriu-zis şi iudeii îl vedeau, dar era înțeles numai de mințile pătrunzătoare. Şi astfel oamenii nu încetează nici azi să se certe cînd vine vorba de întruparea Mîntuitorului. Unii declară că El a luat asupră-Şi un trup, alții spun că venirea Lui a fost netrupească ,• unii afirmă că a avut un trup supus suferinței, alții că nu se preocupa decît în aparență de misiunea pe care trupul Său trebuia s-o ducă la îndeplinire, unii spun că a avut un trup pămîntesc , alții un trup ceresc ; unii că a existat din veşnicie, alții că abia prin Măria Şi-a luat

începutul, lată de ce s-a pulul zice : «cu un somn tare va stîrni împotriviri».

IX

Scriptura ne vorbeşte de sabia cuvîntului, în stare să pună la încercare şi să deosebească gîndurile, care «pătrund pînă la despărțitura sufletului şi duhului, dintre încheietură şi măduvă» 28. Or, din momentul Patimilor, orice suflet a fost supus la un fel de îndoială, după cuvîntul Domnului, care zice : «voi toți vă veți sminti întru Mine» 29. Iată de ce Simeon a proorocit despre Măria : «cînd te vei ridica în picioare lîngă. cruce, cînd vei vedea ce se întîmplă şi vei auzi glasuri,

atunci, după mărturia lui Gavriil, după tainica cunoaştere a zămislirii dumnezeieşti,, după marea descoperire a minunilor, atunci vei avea un fel de tulburare în sufletul tău. Pentru că trebuia ca Domnul să guste moarte pentru noi toți şi, odată ajuns victimă de ispăşire pentru lume, să îndrep-teze pe toți oamenii în sîngele Său. Tu, dar, care ai învățat de sus cele despre Domnul, vei simți o oarecare îndoială, ca un fel de sabie» «Ca să se descopere gîndurile din multe inimi» 31. Iată ce vor să no spună şi aceste cuvinte : după «smintirea» legată de crucea lui Iisus va veni de la Mîntuitorul, pentru ucenici şi chiar şi pentru Măria, o-vindecare rapidă, care le va întări inimile ca să creadă în El. Aşa l-am văzut şi pe Petru, care, după ce «s-a smintit», s-a legat mai tare de credința în Hristos. Deci ceea ce era omenesc a fost convins despre slă-- biciune, pentru ca astfel să iasă la lumină şi mai tare puterea Domnului.

EPISTOLA 261 Către locuitorii din Sozopole Scrisă în anul 377

I

28. Evr. 4, 12.

29. Mofci 26, 31.

Interpretarea mesianică a cuvintelor spuse de Simeon Măriei e redată liber,, pe înțeles omenesc.

Luca 2, 35.

Am citit, preacinstiți frați, scrisoarea pe care mi-ați scris-o în legătură cu ceea ce se petr.ece la Voi. M-ați făcut astfel părtaş şi pe mine-la grijile voastre, ca să port şi eu grijă de lipsurile voastre şi de rîvna de caro dați dovadă, lucruri ponlru care am adus slavă Iui Dumnezeu. Dar totodată am gemut de supărare cînd am înțeles că în afară de tulburarea pe care arienii au provocat-o în Biserici şi de încurcăturile pe care aceşti nenorociți le-au făcut în învățătura creştină, la voi şi-a făcut apariția un grai şi mai năstruşnic, în stare să arunce pe frați într-o nelinişte şi mai mare, după cum ne-ați scris, pentru că unii oameni introduc o învățătură

nouă cu care urechile credincioşilor nu sînt obişnuite şi pe care — spun ei — au scos-o din învățăturile Scripturii.

Ne-ați scris că sînt la voi cîțiva care tăgăduiesc, pe cît le sta în putere, chiar planul iconomiei mîntuitoare a Domnului nostru Iisus Hristos, respingînd însuşi harul acestei mari «taine a creştinătății» 1. E drept că veacurile trecute nu ne-au spus miilte despre acest lucru, dar el a fost descoperit la vremea sa, atunci cînd, trecînd prin toate treptele dragostei pe care o nutrea față de neamul omenesc, Domnul Iisus ne-a învrednicit pînă la urmă de însăşi venirea Lui printre noi. A venit în sprijinul creaturii, mai întîi prin patriarhi, a căror viață a fost dată ca pildă şi regulă de urmat pentru cei ce voiau să păşească pe urmele sfinților şi care, voind să ajungă la desăvîrşire prin fapte bune, trebuiau să dovedească aceeaşi rîvnă ca şi aceia. Mai tîrziu le-a dat o lege drept ajutor, iar îngerii au primit poruncă s-o aplice prin mîna lui Moise. Au venit apoi prooroci ca să vestească mîntuirea ce urma să vină, apoi judecători, regi, drepți, ca să săvîrşească minuni sub forme ascunse. în urma tuturor, în vremea de pe urmă, S-a arătat El însuşi în trup «născut din femeie, născut sub Lege, ca pe cei de sub Lege să-i răscumpere, ca să dobîndim înfierea» 2.

II.

1. 1. Tim 3, 16.

2. Gal. A, A—5.

Or dacă venirea Mîntuitorului n-ar fi avut loc în trup, atunci Mîntuitorul n-ar fi plătit morții prețul răscumpărării noastre şi n-ar fi nimicit puterea morții. într-adevăr, dacă ceea ce fusese supus puterii morții ar fi fost altceva decît ceea ce a luat asupră-Şi Mîntuitorul, atunci moartea n-ar fi încetat de a-şi arăta mai departe lucrarea şi n-am fi avut nici un folos din suferințele îndurate prin trupul purtător de dumnezeire. Dacă Mîntuitorul n-ar fi omorît păcatul în trup, noi n-am fi fost înviați în Hristos, ci am fi rămas morți în Adam; ceea ce căzuse n-ar fi fost reînnoit, ceea ce fusese zdrobit şi doborît n-ar fi fost ridicat din nou ; ceea ce devenise străin de Dumnezeu, prin înşelăciu-

nea diavolului, n-ar fi fost din nou înrudit şi înfiat de Dumnezeu 3. Toate aceste daruri sînt nimicite de cei care spun că Mîntuitorul a venit cu trup ceresc 4.

Dar ce nevoie mai era de Sfînta Fecioară dacă trupul purtător de Hristos n-ar fi trebuit să fie luat din lutul lui Adam ? Şi cine ar fi atît de îndrăzneț încît să reînnoiască acum, prin ajutorul unor termeni sofistici, şi, desigur, cu mărturii scoase din Scriptură, învățătura lui Valentin, peste care liniştea s-a aşezat de mult ? Căci această învățătură nelegiuită despre felul arătării Sale nu-i nouă : prima dată ea a luat naştere de la acel nebun Valentin, care, cu ajutorul cîtorva expresii scoase din Apostol, a alcătuit pentru el nişte scornituri blestemate. El zicea că Mîntuitorul nu S-a făcut rob El însuşi, ci S-a îmbrăcat doar «în chip de rob», după care a mai spus şi că El S-a născut numai cu trup aparent 5, aşa încît nu pe omul însuşi l-a luat ca să se îmbrace în el. Cam aluzii de felul acesta susțin azi şi acei oameni de la voi, iar aceste noi blasfemii mă întristează cumplit.

III

Interesantă şi umană viziune, prin care Hristos a respectat slăbiciunile firii, pregătind omenirea rînd pe rînd pentru primirea Sa. Despre pregătirea omenirii în vederea mîntuirii lumii au vorbit frumos Sfîntul Irineu prin ideea «recapitulării în Hristos», Ipolit prin «înalta iconomie dumnezeiască», Clement Alexandrinul prin ideea «co-borîrii în trup a Mîntuitorului», Origen prin «funcțiunea revelatoare a Cuvîntului întrupat», dar mai ales Sf. Atanasie prin ideea «factorului psihic» hotărîtor în doctrina despre întruparea Cuvîntului. A se vedea A. Grillmeier, Le Christ dans la tradition chretienne, Paris, 1973, p. 140 ş.u. A se vedea «P.S.B.», voi. 15, 87 şi urm.

Cum afirma Apolinarie de Laodiceea.

Despre erezia gnostică a lui Valentin vorbeşte adeseori Origen în scrierile sale. A se vedea «P.S.B.», 6—9 la «indice».

Să susții că simțămintele omului trec şi la dumnezeirea însăşi e un gest al unor oameni care nu păstrează nimic din şirul logic al gîn-dirii şi care nu ştiu că una sînt afecțiunile cărnii şi alta afecțiunile trupului însuflețit şi, în sfîrşit, cu totul altceva cele ale unui sulfet care dispune şi de un trup. însuşirea tipică a cărnii este să fie tăiată, micşorată, desfăcută ,• aceea a cărnii însuflețite e să se obosească, să simtă durere, să flămînzească, să înseteze, să fie biruită de somn ; în sfîrşit, specificul sufletului care are şi trup constă în griji, în nelinişti, în îngri-jorări şi în alte afecțiuni de acest soi. Unele sînt fireşti şi nedespărțite de ființa

vie, altele provin dintr-o voință pervertită, iar ele se furişează alături de cele dintîi spre a duce o viață dezordonată şi nede-prinsă cu virtutea. De aici se vede că Mîntuitorul accepta simțirile firii ca să dea siguranța unei întrupări reale, nu numai aparente, dar că toate simțămintele viciate, care tulbură liniştea vieții, El le-a respins ca nevrednice de dumnezeirea Sa cea nepătată6. De aceea s-a spus că S-a născut «întru asemănarea trupului păcatului» 7. De aceea, chiar dacă a luat asupră-Şi trupul nostru cu afecțiunile lui fireşti, El n-a săvîrşit păcat. După cum moartea, care ne-a fost transmisă prin trupul lui Adam, a fost înghițită de dumnezeire, tot aşa şi păcatul a fost suprimat de dreptatea care era în Iisus Hristos. Cînd vom învia vom lua un trup care nu va fi supus morții şi nici păcatului.

Iată, fraților, care sînt tainele Bisericii şi care sînt tradițiile Părinților. Conjur pe orice om temător de Dumnezeu şi care aşteaptă judecata lui Dumnezeu să nu se lase dus de învățături străine. Dacă învață cineva altceva, dacă nu se pleacă în fața cuvintelor sănătoase ale credinței şi dacă, respingînd vestirile Duhului, dă mai multă cinste propriei sale învățături decît cuvintelor evanghelice, puneți-vă în gardă împotriva unui astfel de om. Să dea Dumnezeu să ne întîlnim într-o zi, ca să putem completa, stînd de vorbă, tot ce ne-a scăpat în această scrisoare ! Într-adevăr, aveam multe lucruri de spus şi n-am scris decît o. mică parte din ele pentru că nu voiam să trec măsura unei scrisori. Sîntem convinşi totodată că pentru cei ce se tem de Dumnezeu ajunge avertismentul pe care vi l-am dat în aceste cîteva cuvinte.

EPISTOLA 262 Către călugărul Urbikios *

scrisă în anul 377

6. Rom. 8, 3.

7. Desigur că nu se putea aştepta în veacul IV nici măcar de la Sf. Vasile o formulare clară a doctrinei hristologice aşa cum se va preciza ea în urma sinodului
din Calcedon. Totuşi Sf. Vasile argumentează bine premisele şi modul întrupării.

* Urbikios pare a fi fost îndrumătorul unei comunități călugăreşti, dar în acelaşi timp şi admirator al Sfîntului Vasile. Se vede că-i scrisese acestuia cerîndu-i

diferite sfaturi. Epistola de față este unul din răspunsurile Sfîntului. Cu multă delicatețe îl îndeamnă Sfîntul Vasile să nu se sfiiască a^i cere oricînd sfaturi. Paralel se pare că, chiar şi el căzuse în unele rătăciri privitoare la întruparea Domnului, care se apropiau de concepția lui Apolinarie ; de aceea epistola combate acesta «năstruşnicie».

Bine ai făcut că mi-ai scris, căci ai arătat o roadă a dragostei de loc de neglijat. Fă-o cît mai des ! Să nu crezi că pentru aceasta îți trebuie vreo scuză. Ne cunoaştem bine şi ştiu că între oameni există pentru fiecare o egalitate de onoare, pe care ne-o dă natura : superioritatea dintre noi nu e bazată pe naştere, nici pe mulțimea banilor, nici pe alcătuirea trupească, ci pe superioritatea temerii față de Dumnezeu.

In acest caz, ce te opreşte să te temi mai mult de Dumnezeu şi să fii în această privință mai mare decît mine ? Scrie-mi, aşadar, cît de des şi ajută-mă să ştiu cum se poartă frații din jurul Tău şi care dintre credincioşii Bisericii Tale au păreri sănătoase, ca să ştiu cui îi pot scrie şi pe cine să mă pot baza. întrucît sînt cîțiva, după cîte aud, care falsifică cu idei sucite dreapta credință despre întruparea Domnului, le cer, prin mijlocirea dragostei tale, să se lase de astfel de păreri năstruşnice, şi să nu mai spună că Dumnezeu însuşi S-ar fi schimbat în trup, ori că n-ar fi luat prin mijlocirea Măriei trup din țărîna lui Adam, ci El însuşi, cu întreaga Lui dumnezeire, s-ar fi schimbat ca să devină tot duh.

II

Această absurditate e foarte uşor de combătut. Dar fiindcă blas femia e evidentă prin ea însăşi, cred că pentru cel ce se teme de Domnul e deajuns o singură observație.

Dacă Dumnezeu «S-a transformat», însemnează că S-a şi schimbat. Or, aşa ceva să fie departe de învățătura şi cugetarea noastră ! Doar Domnul însuşi a spus : «Eu sînt şi nu Mă schimb» 2.

In al doilea rînd, cum au putut trece asupra noastră roadele Întrupării dacă trupul nostru n-a fost unit cu dumnezeirea, care s-a făcut stăpînă pe împărăția

morții? Cel care s-a transformat şi-a alcătuit un trup al Lui propriu, adică acest trup care a existat împreună cu natura divină condensată în el. Or, cum ar fi putut fi mărginită Dumnezeirea la mărimea unui trupşor dacă firea întreagă a Fiului Cel Unul-Născut a fost transformată ? Eu cred că nici un om cuminte şi temător de Dumnezeu nu poate suferi de o astfel de boală. întrucît mi-a ajuns şi mie la urechi zvonul că unii din cei care trăiesc în preajma Frăției Tale au fost atinşi de această scrînteală de minte, am socotit că nu trebuie să mă mărginesc doar la trimiterea unor salutări, ci că scrisoarea mea trebuie să cuprindă şi un avertisment care să fie în stare totodată să zideascâ sufletele unor oameni care se tem de Dumnezeu.

Te rog, deci, să faci în aşa fel ca aceste rătăciri să-şi primească de la Biserică îndreptarea lor şi să stai departe de comuniunea cu ereticii, căci, să ştii, în aceste privințe nepăsarea nimiceşte libertatea de vorbire pe care trebuie s-o avem în Hristos.

2. M«/. 3, 5.

SJ'ÎNTUL VASILE CEL MARE

EPISTOLA 263 Către cel din Apus Scrisă în anul 377

I

Domnul Dumnezeul nostru, în Care nădăjduim, să Vă hărăzească fiecăruia dintre voi atîta har spre împlinirea credinței, care stă înaintea noastră, pe cît de mare este şi bucuria cu care ați umplut inimile noastre, atît prin scrisorile pe care ni le-ați trimis, cît şi prin prea iubiții împreună-slujitorii noştri1, precum şi prin dragostea pe care ați arătat-o față de noi întristații, căci sînteți «îmbrăcați cu milostivirea îndurării» 2, după cum ne-au dat de ştire cei amintiți adineauri. Şi într-adevăr, chiar dacă rănile rămîn aceleaşi, totuşi ne-a adus o oarecare uşurare credința că avem doctori destoinici, care sînt în stare, dacă li s-ar da prilejul, să purceadă curînd la vindecarea durerilor. Pentru aceasta Vă fericim iarăşi prin aceşti soli iubiți şi Vă rugăm, dacă Domnul vă va îngădui, să purcedeți spre noi şi să nu pregetați să ne vizitați, pentru că cercetarea celor' bolnavi este una dintre cele mai mari porunci 3. Iar dacă Bunul Dumnezeu şi înțeleptul Iconom al vieții noastre va păstra această bucurie pentru o altă dată, atunci trimite-ți-ne măcar în scris atîtea mîngîieri cîte credeți că sînt necesare celor întristați, spre îndreptarea celor striviți de dureri. Pentru că multe sînt loviturile care s-au abătut asupra Bisericii şi mare este mîhnirea ce ne-au lăsat-o. Şi nădejde de ajutor n-avem de nicăieri din alt loc, dacă Dumnezeu nu ne va trimite vindecare prin Voi, care îi sînteți slujitori adevărați..

II

1. Prin mijlocirea preoților Dorotei şi Sanctissim, pe care i-au trimis la Roma,
In primul rînd la papa Damasus, cerînd condamnarea rătăcirilor ariene şi apolinariste, dar în acelaşi timp şi rechemarea lui Paulin de pe scaunul din Antiohia, scrisoarea aceasta exprima optimism în nădejdea că, în sfîrşit, față de nepăsarea descrisă
de ep. 92, 240, 242, de astădată Apusul pare a veni în ajutorul Răsăritului în lupta
penlru apărarea ortodoxiei.

Cof. 3, 12.

7,uco 10, 37.

Pe de-o parte, neobrăzata şi neruşinata erezie a arienilor, care s-a rupt pe față de trupul Bisericii, persistă în rătăcirea ei şi nu ne tulbură atît de mult, încît nelegiuirea lor e cunoscută tuturora. în schimb cei îmbrăcați în piele de oaie şi care prezintă o înfățişare liniştită şi blîndă, dar înlăuntru sfîşie fără milă turma lui Hristos, întrucît provin din rîn

durilc noastre, uşor provoacă pierdere în inimile celor mai simpli, aceştia sînt primejdioşi şi greu de ocolit.

Din această pricină cerem să-i dati pe față înaintea tuturor Bisericilor Răsăritului pentru ca, ori să vină într-adevăr alături de noi, fi-xîndu-şi atitudinea în acest sens, ori, dacă rămîn în izolarea lor, să mențină numai pentru ei acea stricăciune, fără ca, prin comuniune deschisă, să poată transmite rătăcirea lor şi celor din jurul lor. Numele lor trebuie însă ținut minte, pentru ca şi voi să ştiți cine sînt cei care ne fac tulburări, şi să se facă cunoscută, prin Bisericile noastre, atitudinea lor față de noi. Chiar şi declarațiile noastre nu sînt văzute cu ochi buni de mulți din pricină că, chipurile, din rivalitate personală noi am avea, o atitudine mai puțin curajoasă. Voi însă, cu cît locuiți mai departe de ei, cu atîta prezentați în fața mulțimilor mai multă încredere, ca să nu mai vorbesc şi de faptul că şi harul lui Dumnezeu vă ajntă să purtați grijă de cei aflați în suferințe. Dacă aceleaşi hotărîri le vestiți mai mulți deodată, atunci e limpede că mulțimea celor ce s-au hotărît vor contribui fără opoziție la primirea de către toți a acelor hotărîri.

III

Unul dintre cei care a provocat la noi mare supărare este Eustațiu de Sebasta 4, din Armenia Mică, pe vremuri fost ucenic al lui Arie, cînd acesta strălucea în Alexandria şi afirma blasfemiile lui urîte împotriva Fiului Unuia-Născut, rămînînd şi după aceea între cei mai autentici aderenți, în schimb cînd s-a reîntors în patrie a dat episcopului Hermo-ghen de Capadochia 5, care-1 acuzase de erezie, mărturisire de dreaptă credință.

4. Acest Eustațiu care a dat atît de mult de lucru Sfîntului Vasile fusese la început prietenos față de el (vezi epist. 79 şi 119). A semnat în duh viclean şi mărturisirea de credință alcătuită de Sf. Vasile (epist. 125), dar apoi, tot mai nestatornic, începe să se arate potrivnic liniei ortodoxe (epist. 223). De aceea în această epistolă Sf. Vasile cere ajutorul Apusenilor, ca să ia hotărîre împotriva lui, întrucît în ascuns el fusese ucenic direct al lui Arie.

.5. Hermoghen este cel care a propus la Niceea formularea crezului niceean. A se vedea şi epist. 81 şi 244.

G. Rudă cu familia împăratului Constantin cel Mare, Eusebiu de Nicomidia ocupă mai tîrziu scaunul de Constantinopol, ajuiigind cel mai înfocat apărător al arienilor.

Şi astfel primindu-şi hirotonia de la Hermoghen, după moartea acestuia, s-a grăbit să se apropie de Eusebiu al Constantinopolei 6, care primise şi el învățătura tot de la acelaşi Arie. îndepărtîndu-se apoi de acolo, din anumite cauze, şi revenind în țară, s-a răzgîndit din nou şi şi-a ascuns cugetarea nelegiuită, afişînd un soi de ortodoxie voalată. Reuşind să ia un scaun episcopal (nu se ştie cum va fi reuşit), a semnat îndată anatomatizarea lui «6u,oouatoî» în sinodul întrunit la Ancira7. Do acolo venind în Seleucia 8, a făcut, împreună cu cei de aceeaşi părere cu el, ceea ce ştim toți. Pe de altă parte, la sinodul din Constantinopol 9 a consimțit iarăşi la propunerile ereticilor. Astfel fiind proclamat ca depus din episcopat din pricina caterisirii lui anterioare din Me-litina 10, s-a gîndit la o altă revenire, printr-o soluție de mijloc, folosind prilejul vizitei pe care a făcut-o la voi. Care sînt cele propuse de către preafericitul episcop Liberiu 11 şi la ce anume a consimțit el nu ştim, Ştim doar că a adus cu el o epistolă de restabilire a lui în scaun, pe care arătînd-o în sinodul din Tiana l2, şi-a reprimit scaunul. Aşa se face că el prigoneşte acum credința aceea pe baza căreia a fost primit, luptă împreună cu cei ce anatemizează formula niceană şi susține cu tărie erezia pnevmatomahilor 13. întrucît din acestea şi de la el şi-a luat puterea de a nedreptăți Bisericile şi foloseşte încredințarea care i s-a dat •de voi pentru ruinarea multora, tot de la el trebuie să vină şi îndreptarea şi să expedieze scrisori către Biserici în legătură cu formula prin care a fost primit, precum şi în ce chip şi-a schimbat opiniile, altfel se •anulează harul care i s-a dat de către episcopii de atunci.

IV

Ținut în anul 358.

Ținut în anul 359.

Ținut în anul 360. (

NCHMMIM ,'j,J3,

Oraş în Armenia Mică. ('

Papă al Romei, 352—366.

Ținut în anul 366.

Care nu admiteau divinitatea Duhului Sfînt.

14. Apolinarie contestă integritatea firii umane în persoana Domnului Hristos, sus-
tinînd că rațiunea sau puterea de judecată a Lui a fost înghițită de Logosul divin

F.ccl. 12, 12.

Pilde 12, 19.

Al doilea după el e Apolinarie u, care provoacă supărări de mari proporții Bisericii. Cu uşurința pe care o are la scris şi cu destoinicia de a se exprima repede în orice domeniu a umplut lumea cu scrierile sale, nevrînd să asculte de sfatul înțeleptului care zice să se ferească •omul de scrierea multor cărți15, căci unde e vorba de mulțime, şi greşeli pot fi multe. Căci cum ar fi cu putință ca prin cuvinte multe să fii scutit de păcătuire ? 16. Cele scrise de el în legătură cu învierea nu sînt construite numai după metoda mitică (sau păgînească, n.tr.), ci îndeosebi după cea iudaicească, pentru că în ea se spune că ne vom întoarce iarăşi la slujirea Legii şi ne vom tăia iarăşi împrejur şi vom ține

sîmbăta, ne vom Îndepărta de anumite mlncărurl şi vom aduce jertfe lui Dumnezeu şi ne vom Închina In templul din Ierusalim şi, în general, din creştini ne vom face iar iudei. Or, ce poate fi mai de rîs decît astfel de lucruri şi mai străin de învățătura evanghelică ? Şi în legătură cu întruparea Fiului, învățătura lui a provocat o tulburare atît de mare între frați, încît puțini din cei care le-au recunoscut mai țin vechea rînduială a credinței, pe cînd cei mai mulți, dîndu-şi seama de inovații, au căzut în mania unor nesfîrşite controverse şi în interpretări exagerate şi compromițătoare.

V

Cît despre Paulin17, merită şi el cîteva reproşuri mai ales în legătură cu hirotonirea lui, lucru pe care-1 ştiți şi voi. în orice caz, şi pe mine mă supără faptul că înclină spre învățăturile lui Marcell8, întrucît primeşte în comuniune,

,fără control, pe aderenții lui. Căci ştiți, prea cinstiți frați, că învățătura lui Marcel e un fel de anulare a întregii noastre nădejdi, pentru că nici pe Fiul nu-L primeşte ca avînd ipostas propriu, ci susține că El S-a arătat doar pentru scurt timp în lume ur-mînd să se reîntoarcă din nou la Cel din Care a ieşit, şi nici pe Mîngî-ietorul nu-L primeşte ca existînd în chip special. De aceea nimeni n-ar greşi proclamînd această erezie cu totul străină de creştinism, numind-o un fel de iudaism stricat. De aceea stăruim ca şi problema aceasta s-o luați în grija Voastră. Şi o veți prelua dacă nu vă va fi greu să scrieți la toate Bisericile Răsăritului despre cei care tulbură în toate felurile învățătura noastră19. Dacă ei se vor îndrepta, îi vom primi în comuniune, dacă însă vor persista cu convingere în inovațiile lor, atunci ne vom îndepărta de ei.

17. Episcop în Antiohia.

13. Marcel de Ancira fusese la început mare susținător al crezului niceean, dar pe urmă a căzut în rătăcirea sabeliană.

19. Poate că şi Sf. Vasile e prea pretențios aici: ar fi fost destul dacă ar fi fost înştiințați măcar episcopii cei mai importanți. 35 - Sfintul Vasile col Marc

Că trebuia să precizăm lucrurile acestea noi împreună cu înțelepciunea voastră într-un sinod general, e ceva de care noi înşine ne dăm seama. Dar pentru că timpul nu îngăduie, iar amînarea lor e primejdioasă, am fost nevoiți să trimitem pe frați dîndu-le informații orale şi despre alte probleme pe care am uitat să le expunem în epistola aceasta, să le pună în acțiune Cuvioşiile Voastre, ca să dobîndim ajutorul cerut pentru Bisericile lui Dumnezeu.

EPISTOLA 264

Către Barsas, episcop de Edesa, aflat în surghiun

Scrisă în anul 377

Lui Barsas, episcopului cu adevărat prea iubit de Dumnezeu şi vrednic de tot respectul şi de toată stima, Vasile îi aduce salut întru Domnul, întrucît adevăratul meu frate Domninos vine la cuvioşia Ta, folosesc bucuros prilejul acesta de a-ti scrie şi de a te saluta şi prin el. Rog pe Bunul Dumnezeu să mă țină încă în viață, pentru ca să mă învrednicesc să te văd şi personal şi să mă bucur

de darurile cu care ai fost înzestrat. Iți cer doar să te rogi să nu cad pradă pentru totdeauna duşmanilor crucii lui Hristos şi să păzesc Bisericile Sale pînă cînd vor veni vremuri de pace, pace pe care numai Dreptul Judecător ştie cînd ne-o va da, dar sîntem siguri că ea va veni şi nu ne va mai părăsi niciodată. Dar aşa cum a rînduit iudeilor, pentru păcatele lor, o pedeapsă de şaptezeci de săptămîni de ani, poate că Atotputernicul, după ce ne va fi dat şi pe noi vrăjmaşului pentru o vreme oarecare x, va rîndui o zi cînd ne va rechema şi ne va restabili pacea de altădată, desigur dacă — şti-vom cînd ? — apostazia nu va fi aproape şi nici evenimentele de acum nu vor^fi semnul venirii lui Antihrist. Dacă-i aşa, roagă-te ca Dumnezeul bunătății să alunge de la noi orice supărare, să ne păzească şi să ne ajute să trecem fără pas greşit prin aceste supărări. Pe toți cei care s-au învrednicit să stea în comuniune cu tine îi salut prin mijlocirea ta. Să fii sănătos şi să te bucuri întru Domnul, roagă-te pentru mine, iar prin harul Sfîntului să fii păzit în folosul Bisericii lui Dumnezeu.

EPISTOLA 265

Către Evlogios, Alexandru şi Adelfocration, episcopi egipteni surghiuniți

Scrisă în anul 377 I

1. Fiind urmărit de arieni, episcopul Barsas s-a refugiat mai întîi în insula Ara1lv> apoi în localitatea Oxirinhos de pe malurile Nilului. Sf. Vasile îi trimite prin această epistolă cuvinte do încurajare. A se vedea şi epist. 267.

Descoperim că purtarea de grijă cu care conduce Dumnezeu Bisericile Sale este mare în toate privințele. Astfel, evenimentele care par

copleşite cu tristeți şi care, la prima vedere, nu sînt urmarea nici unui plan ascuns, sînt rînduite spre iolosul celor mai mulți în înțelepciunea lui Dumnezeu şi în neînțelesele judecăți ale dreptății Sale. Căci, iată că Domnul a făcut să apară iubirea voastră din ținuturile Egiptului, s-o pună în inima Palestinei şi, după pilda vechiului Israel, s-o statornicească acolo, El care ne-a scos din robia țării Asiriei, ca să stingă acolo idolatria prin sosirea sfinților.

Am înțeles că şi astăzi se mai petrec fapte asemănătoare şi că şi voi înşivă vă aflați în aceeaşi situație, dacă ne gîndim că, chemîndu-vă ia această luptăpentru

credință, v-a deschis, prin surghiun, stadionul fericitoarelor alergări şi a dăruit pe martorii hotărîrii voastre curajoase cu pilde luminoase, care-i duc spre mîntuire 1. Cu ajutorul lui Dumnezeu am aflat cît de dreaptă este credința voastră, după cum am auzit şi de jertfelnicia voastră față de frați şi că, după cum ni s-a spus, nu dați uitării, socotindu-le neînsemnate, faptele care sînt de folos tuturor şi mai ales mîntuirii, ci vă legați mai ales de tot ceea ce poate ajuta la zidirea Bisericilor. Drept aceea m-am mai gîndit că ar fi bine să mă alipesc şi eu la ceata voastră minunată şi să mă unesc prin scris cu Cuvioşiile Voastre. De aceea am trimis pe prea iubitul nostru diacon Elpidios să vă aducă aceste rînduri şi să luați cunoştință prin el însuşi (căci e în stare de aşa ceva) de tot ce a putut scăpa instrucțiunilor cuprinse în scrisoarea mea.

II

Egiptul a fost totdeauna o patrie deosebită a luptelor pentru credință. Aşa citim îndeosebi în : Istoria bisericească a lui Eusebiu de Cezareea (cărțile VI—VII) unde întîlnim mulți martiri (fapt pentru care s-a păstrat tradiția de a li se încredința creştinilor să ducă cu ei acasă Sf. împărtăşanie, cf. ep. 93), dar unde a înflorit şi arianismul. Din epistola de față reiese că prigoana continua şi acuma cu putere.

Despre Apolinarie se vorbeşte în multe epistole ale Sf. Vasile (225, 244, 263 ele). Aici nu se vorbeşte despre ereziile lui, ci se vorbeşte mai mult dintr-un punct de vedere personal : Apolinarie c prezentat ca un trădător al credinței, susținînd un fel de iudaism reînnoit.

Ceea ce m-a încurajat cel mai mult în dorința de a mă uni cu voi e ceea ce am auzit spunîndu-se despre rîvna Cuvioşiilor Voastre pentru credința dreaptă : nici marele număr de scrieri, nici varietatea sofismelor n-au putut zgudui tăria inimii voastre, ci ați recunoscut pe cei care fac înnoiri împotriva dogmelor apostolice şi n-ați acceptat să păstrați tăcerea în legătură cu pagubele pe care aceştia le fac. Cu mare întristare am aflat de toți cei ce şi-au legat viața de pacea Domnului şi pe care nu-i lasă liniştiți înnoirile de tot felul scornite de Apolinarie de Laodiceea 2. Acest om mi-a făcut cu atît mai multă supărare cu cît se părea la început c-ar fi de-ai noştri. A suferi ceva din partea unui duşman declarat, chiar dacă durerea este peste măsură de grea, e într-un fel tolerabilă pentru cel care suferă, după cum este scris : «de m-ar fi ocărit vrăjmaşul, aş fi răbdat» 3, dar să înduri păgubirea din partea unui om care împărtăşeşte sentimentele tale şi care e apropiatul tău, iată ceva foarte greu de îndurat şi care nu-ți aduce nici o mîn-

gîiere 4. Omul pe care crezusem că-1 am tovarăş de arme în apărarea adevărului, am descoperit că în multe puncte luptă împotriva celor care vor să se mîntuiască, încereînd să distrugă mintea lor şi s-o smulgă din dreptatea învățăturilor. Ce îndrăzneală fierbinte n-a arătat el în faptele pe care le-a săvîrşit ? Ce nebună şi aventuroasă idee tirierească n-a exprimat el în cuvîntările lui ? Oare n-au suferit toate Bisericile dezbinări lăuntrice, mai ales de cînd el şi-a trimis oameni în cele conduse de ortodocşi, ca să le sfîşie şi ca să le ceară, împotriva oricărui drept, comunități proprii ? 5. Marea taină a credinței nu-i un subiect de rîs cînd vezi episcopi plimbîndu-se pretutindeni fără popor şi fără preoți, ducînd peste tot un nume găunos, care nu fac nimic pentru progresul Evangheliei mîntuirii ? Cuvîntările lui Apolinarie despre Dumnezeu nu sînt oare pline de învățături nelegiuite din pricina vechii impietăți a nebunului Sabelios, pe care acesta le-a reînnoit prin tratate ? Dacă într-adevăr ceea ce vestesc pretutindeni locuitorii Sebastiei 6 n-a fost fabricat de duşmanii lui Apolinarie şi dacă acestea sînt într-adevăr de-ale lui, atunci nu mai există impietate pe care să n-o fi ajuns atunci cînd spunea că acelaşi lucru este să-I spui Tată şi Fiu sau Fiu şi Tată, precum şi alte formule întunecate de impietate 7 la care nici măcar nu am vrut să plecăm urechea ,• ne rugăm să n-avem nici o părtăşie cu cei care au grăit asemenea vorbe.

Oare nu Apolinarie e cel care a răvăşit cu totul învățătura despre întrupare ? N-a trezit el în cei mai mulți îndoiala asupra misiunii răscumpărătoare a Domnului nostru în urma întrebărilor tulburi şi întunecoase pe care le-a pus în legătură cu ideea despre întrupare ? Ca să

aduni şi să explici toate aceste rătăciri şi mai ales ca să le combați ar

, \

3. Ps. 53, 12.

Aşadar Sf. Vasile scrie acestor trei episcopi egiptenii nu numai din dorința de a-i preamări şi încuraja pentru suferințele şi exilul pe care le rabdă, ci şi pentru a-i lămuri asupra discuțiilor dogmatice ale vremii, îndeosebi apolinarismul şi pnevmato-mahionismul. La un moment dat cei trei episcopi egipteni au condamnat amestecul apusean în problema schismei antiohiene (cazul Paulin), fapt care l-a bucurat pe Sf. Vasile (care susținea cu toată tăria pe Sf. Meletie ca

singurul îndreptățit la scaunul Antiohiei) şi de aceea oferă celor trei episcopi intercomuniunea.

Afară de scaunul episcopal de Laodiceea, Apolinarie mai stăpînea cîteva comunități ca Antiohia (sub Vitalie), alta în Beirut şi probabil încă una sau două aiurea.

6. Adică aderenții lui Eustațiu de Sebasta.

7. într-adevăr, apolinarismul pleacă într-un fel din antitrinitarismul modelist al
lui Sabelios.

trebui mult timp şi multe vorbe. Cine a şters şi a făcut să dispară pasajul care cuprinde făgăduințele, cum vedem în referatele fără temei ale acestui om ? Fericita nădejde a celor ce au trăit după Evanghelia lui Hristos el s-a încumetat s-o descrie cu atîta sărăcie şi paliditate încît ea se schimbă în simple poveşti ale unor babe şi în scorneli evreieşti. întor-cîndu-se la trecut, el făgăduieşte reclădirea templului iudaic, respectarea cultului mozaic, un simulacru de arhiereu ca în vechime, jertfe pen-tra păcate, după «Mielul» lui Dumnezeu, Care ridică păcatul lumii» 8, boteze parțiale, după unicul botez, cenuşă de junincă pentru stropirea Bisericii, care, după credința în Hristos, n-are nici pată, nici zbîrcitură şi nici altceva de acest fel 9; apoi curățiri de lepră, după nepătimirea dobîndită prin înviere ; o ofrandă de gelozie acum cînd bărbații nu-şi mai iau nici femei şi nici femeile nu-şi mai iau bărbați ,• pîini ale punerii înainte, după «pîinea care s-a pogorît din cer» candele aprinse, după Cel care e «Lumina cea adevărată» 10.

Peste tot, dacă Legea poruncilor lui Moise e de acum desființată prin dogme, e limpede că dogmele lui Hristos vor fi anulate prin poruncile legii mozaice. Ruşinea şi nedumerirea mi-au acoperit fața, o apăsătoare supărare a pus stăpînire pe inima mea. De aceea vă rugăm, ca pe nişte doctori învățați, care ştiu să educe în durere pe cei care se împotrivesc, să vă siliți să readuceți pe acest om la disciplina Bisericii, să-1 convingeți să se lase de palavrele de care a dat dovadă în scrierile sale (căci el a confirmat spusa din Pilde «mulțimea cuvintelor nu scuteşte de păcătuire») n, puneți-i în față dogmele dreptei credințe, ca să se întoarcă din nou şi să se căiască în fața fraților.

hckihohi

III

Ioan 1, 29.

Eies. 5, 27.

10. Ioan 6, 51. Cum a putut vesti Apolinarie o asemenea revenire la iudaism —
iată ceva greu de explicat în sec. IV după Hristos.

11. Pilde. 10, 19.

12. In epistola nr. 69 Sfîntul Vasile declara că învățăturile greşite ale lui Marcel
slnt tot atît de condamnabile ca şi ale lui Arie.

Se cuvine totodată să-şi amintească cuvioşiile Voastre şi de ucenicii lui Marcel, pentru ca să nu luați, în legătură cu ei, vreo hotărîre nesocotită şi uşuratică. Întrucît acest om a ieşit din Biserică din pricina unor dogme nelegiuite u, trebuie ca odată ce vor fi osîndit acea învățătură greşită, aderenții lui să fie admişi în comuniune, pentru ca «ei care se vor fi unit cu noi prin mijlocirea Voastră să fie primiți apoi de toți frații. Căci nu mică a fost supărarea multora cînd au auzit că venind ta Cuvioşiile Voastre i-ați primit făcîndu-i părtaşi la comuniunea Bisericii. Or, ar trebui sa ştiți că voi nu sînteți singuri în Răsărit şi că aveți mulți de partea voastră : aceştia sînt cei care apără ortodoxia Părinților care au statornicit la Niceea învățătura cea dreaptă. Şi ar mai fi trebuit să ştiți şi aceea că toți cei din Apus sînt de acord cu voi şi cu noi, că am primit «tomul» sau volumul în care e consemnată credința lor, îl păstrăm la noi şi le urmăm învățătura. Ar trebui, dar, ca toți cei care sînt în comuniune cu voi să fie deplin liniştiți, pentru ca hotărîrile luate să fie mai bine garantate prin aprobarea celor mai mulți şi ca pacea să nu fie tulburată de unele bănuieli rele. Şi ar fi bine să ne vadă consul-tîndu-ne cu seriozitate în legătură cu problemele care interesează toate Bisericile lumii. Căci de laudă nu e cel care a luat în pripă o hotărîre oarecare, ci cel care a rînduit fiecare lucru pentru ca să rămînă statornic şi ale cărui intenții se văd cu timpul a fi cele mal fireşti pentru cine vrea să le cerceteze ; un astfel de om e mai plăcut lui Dumnezeu şi oamenilor pentru că «rînduieşte vorbele sale cu judecată» 13.

Iată, pe cît ne-a îngăduit conversația epistolară, părerile pe care le facem cunoscute cuvioşiilor voastre. Să dea Domnul să ne putem bucura de o. întîlnire personală! Acum, după ce vom fi rînduit toate pentru împăcarea Bisericilor, vom primi împreună cu voi şi răsplata pregătită de Dreptul Judecător pentru iconomii cei credincioşi şi înțelepți. în aşteptare, binevoiți şi ne trimiteți şi nouă condițiile cu care ați primit pe ucenicii lui Marcel14. Căci, să ştiți bine, că chiar dacă, în ceea ce vă priveşte, aveți garanții depline, nu trebuie să vă încărcați singuri cu o problemă atît de însemnată, ci trebuie ca şi cei din Apus şi din Răsărit, care sînt în comuniune cu noi, să consimtă şi ei reintegrarea acestor oameni.

EPISTOLA 266 Către Petru, episcopul Alexandriei Scrisă în anul 377

I

Ps. 111, 5.

Dacă declară solemn că părăsesc rătăcirile lui Marcel şi că acceptă ortodoxia, ucenicii lui Marcel de Ancira pot fi reprimiți în comuniunea Bisericii, bineînțeles dacă prezintă garanții depline.

Bine şi cuviincios lucru ai făcut certîndu-mă ca pe un frate duhovnicesc luminat de Domnul printr-o dragoste adevărată, pentru că nu-ți aduc la cunoştință toate cîte le fac aici, mari şi mici, Căci ție ți se cade să te interesezi de preocupările mele, iar mie mi se cuvine să-ți mai spun şi eu unele din necazurile mele. Să ştii, însă, prea cinstitul şi prea

iubitul meu frate, că desele apăsări.şi chiar puternicele zdruncinături care zguduie Bisericile ne silesc să nu fim deloc străini de cele ce se întîmplă. După cum la cei ce lucrează în minele de aramă urechile li se obişnuiesc cu zgomotul izbiturilor dese ale ciocanelor, tot aşa, prin repetarea deasă a ştirilor proaste, m-am obişnuit şi eu să m-aştept mai mult la tulburări şi la lovituri din pricina evenimentelor neaşteptate.

Prin urmare uneltirile nesfîrşite ale arienilor împotriva Bisericii, cu toate că sînt multe, mari şi cunoscute în întreagă lumea, totuşi sînt de suportat, întrucît provin de la duşmanii şi vrăjmaşii declarați ai învățăturii celei adevărate. De ei am ajuns aproape să ne mirăm cînd nu săvîrşesc fapte cu care ne-am obişnuit, nu cînd se încumetă să pună la oale vreun atac mai serios împotriva dreptei credințe. în schimb, ne întristează cumplit şi ne tulbură cele săvîrşite de cei de

aceeaşi simțire şi de aceeaşi credință cu noil. Dar nici acelea, cu toate că sînt şi ele numeroase şi ajung la urechile noastre, nu ne fac să ne pierdem cumpătul. De aceea nici nu ne cutremurăm de ultimele dezordini înregistrate şi nici urechile nu ni s-au speriat prea tare, pentru că, pe de-o parte, ştiam că faima despre cele întîmplate era firesc să ducă la acel rezultat, iar pe de alta, pentru că ne-am aşteptat ca alții să fie vestitorii acelor rele. Şi, în sfîrşit, pentru că n-am crezut că este logic să te indignezi şi tu din pricina unor asemenea fapte şi că te vei supăra pentru că te-aş fi neglijat.

Cu un tact deosebit caută Sf. Vasile să trezească şi în sufletul acestui urmaş al marelui Atanasie mai mult activism față de atitudinea de om căldicel (Apoc. 3, 15) -al multora din contemporani.

Aici face aluzie la aderenții lui Marcel de Ancira, vechi apărător al crezului niceean, dar care apoi s-a dovedit eretic în legătură cu învățătura sa despre persoana Mîntuitorului. Totuşi, adeptul «iconomiei,», Sf. Vasile propunea ca adepții lui Marcel să fie primiți în comuniunea Bisericii dacă revin la ortodoxie.

Celor care au săvîrşit aceste fapte le-am scris cele cuvenite, ru-gîndu-i ca, întrucît frații de acolo au ajuns la o neînțelegere oarecare, totuşi să nu se înstrăineze de dragoste, iar îndreptarea s-o aştepte de la cei care sînt în stare să vindece în duh- bisericesc greşelile'. Şi întrucît Tu ai făcut acest lucru cu intenție bună şi cinstită, m-am bucurat şi am mulțumit lui Dumnezeu deoarece în tine s-au mai păstrat urme din Vechea bună rînduială şi Biserica nu şi-a pierdut vigoarea în vremea prigoanei prin care a trecut. într-adevăr, deodată cu noi h-au fost prigonite şi canoanele. Eu însumi adeseori am fost incomodat de cei din Galatia, dar n-am reuşit niciodată să le răspund, pentru că am aşteptat hotărîrile voastre. Acum, dacă Domnul va da şi ei vor vrea să vă asculte, nădăjduiesc să aduc din nou poporul la Biserică. Şi atunci nu noi vom fi învinuiți că am trecut la ucenicii lui Marcel, ci dimpotrivă, tocmai aceştia vor redeveni membrii ai trupului Bisericii lui Hristos 2,~ încît învlnuirea urîtă care căzuse asupra.lor, din pricina ereziei, să dispară deodată cu primirea lor în rîndurile noastre şi să nu mai fim ruşinați că noi i-am fi îndemnat Ia rele.

II

M-a supărat şi fratele Dorotei, întrucît — după cum mi-ai scris — n-a discutat cu Cuvioşia Ta cu duh de dragoste şi de blîndețe. Mă gîn-desc că şi acest lucru se datorează greutății aduse de vremurile actuale, pentru că se pare că din pricina păcatelor mele nu mai reuşesc aproape nimic, întrucît pînă şi cei mai importanți din frații noştri nu se dovedesc a fi distinşi şi potriviți chemării lor, pentru că nu împlinesc toate după dorințele noastre. Ca să revin la Dorotei, el mi-a istorisit discuțiile avute cu frăția ta, în fața prea evlaviosului episcop Damasus, şi m-a în-tristat informația lui că prea iubitorii de Hristos frații şi colegii noştri de preoție Meletie şi Eusebiu au fost numărați în rînd cu arienii 3. Şi dacă nimic altceva n-ar confirma ortodoxia credinței lor, totuşi pentru oricine judecă limpede însăşi pornirea arienilor împotriva lor constituie o puternică dovadă despre dreapta lor cugetare. De aceea şi cuvioşia Ta eşti dator să reiei cu ei comuniunea de suferință pentru Hristos, In orice caz, să fii convins, dacă eşti cu adevărat cuvios, că nu există propunere ortodoxă care să nu fi fost proclamată cu toată îndrăzneala de aceşti bărbați şi să nu fi avut ca martor pe Dumnezeu şi ascultător pe mine însumi. încît mă priveşte pe mine personal, nici măcar ua singur ceas n-aş fi primit să intru în legătură cu ei dacă aş fi aflat că ei şchioapătă în probleme de credință.

3. «Potrivit spuselor Sf. Vasile, tocmai pe Meletie de Antiohia l-ar fi acuzat Damasus de arianism. Nu pare probabil — dacă peste tot această acuză e fondată — ca intransigentul arhiepiscop să fi declarat că Meletie ar fi fost «prea» ortodox. Cit despre Eusebiu, care fusese exilat de mai multe ori de arieni, acuza contra lui nu-i nici logică şi nici de crezut». Aşa se exprimă Y. Countonne, op. cff., III, 135—136. Con-duzia lui e că mai probabil ar fi faptul că acuza adusă celor doi părinți vine de las Petru al Alexandriei, căruia Vasile îi cere să se unească cu el în dragoste.

Dar, dacă vei găsi de cuviință, să lăsăm la o parte cele trecute şi să punem un început paşnic pentru cele viitoare. Căci toți avem nevoie-unii de alții în legăturile pe care le avem cu membrii comunităților noastre, mai ales acum cînd Bisericile Răsăritului privesc spre noi, iar unitatea de credință dintre noi va fi privită ca punct de pornire spre sprijinire şi întărire. Dar dacă ar băga de seamă că eşti bănuitor față de alții, mîinile lor s-ar paraliza şi s-ar slăbănogi, încît ar putea să le îndrepte împotriva duşmanilor credinței.

a«Minu .053
Mi

EPISTOLA 267 Către episcopul Barsas al Edesel aflat ia surghiun Scrisă ln anul 377 sau 378

Din pricina dragostei pe care o port Cuvioşiei Tale mă gîndeam să vin să te caut, să te strîng cu drag în braţe şi să aduc slavă lui Dumnezeu, Care S-a preamărit întru tine şi Care a făcut vestită onorabila Ta bătrîneţe în ochii tuturor celor ce se tem de El. întrucît trupul meu mă supără cumplit., din pricina bolii, şi pentru că mai sînt însărcinat să duc şi grijile de nespus ale Bisericilor, fapt pentru care nu pot să merg să mă întîlnesc cu cel care mi-e atît de drag, mă folosesc de această scrisoare ca să-mi mai domolesc nerăbdarea, în care mă aflu, de a mă bucura de însuşirile cu care ai fost dăruit şi ca să cer neîntrecuta ta evlavie-să-şi împreune rugăciunile cu mine şi cu Bisericile toate, pentru ca Domnul să ne ajute să trecem fără greşeli zilele sau ceasurile drumeţiei care ne-a mai rămas s-o facem. Dar-ar Domnul să vedem şi împăcarea Bisericilor, să auzim şi despre soarta altora, colegi şi compatrioţi de luptă aşa cum cer şi eu în rugăciuni, iar despre tine însuţi ceea ce noapte şi zi popoarele supuse ascultării tale se străduiesc să dobîndească de la Domnul dreptăţii!

Să ştii că dacă n-am scris mai des, nici măcar atît de des cît ar fi trebuit, totuşi am scris Cuvioşiei Tale. Poate că fraţii cărora le-a fost încredinţat serviciul poştal nu vor fi reţinut şi salutările mele2. Dar acum, după ce am aflat pe cîţiva dintre ai mei care trec spre tine, mă grăbesc să-ţi trimit această epistolă. Totodată îţi mai trimit şi nişte daruri, pe care te rugăm să le primeşti fără laudă din partea smereniei mele, cerîndu-ţi doar să mă binecuvintezi după pilda patriarhului Isaac 3.. Iar dacă din pricina ocupaţiilor şi a nenumăratelor griji, în care-mi era cufundat cugetul, am trecut cu vederea unele datorii de bună cuviinţă,, să» nu mă judeci şi nici să te superi, ci să rămîi credincios desăvîrşirii tale, pentru ca să mă pot bucura de darurile Tale atît eu, cît şi ceilalţi 4.

1. E vorba de întoarcerea din exil a celor surghiuniţi.

2. Aceeaşi plîngere întîlnită deseori în epistolele Sfîntului Vasile. A se vedea,
Intre altele, şi ep. 212.

3. Fac. 27, 27.

4. Epistola 264 are ca destinatar acelaşi nume ca şi epistola de față. Episcopul!
B»Md* era ln exil, după cum ne spun amîndouă epistolele.

Să fii sănătos, bucurîndu-te întru Domnul, roagă-te pentru mine şi. {pentru Biserica lui Dumnezeu 1

EPISTOLA 268

Către Eusebiu cel aflat în surghiun

Scrisă în anul 377

Ne-a arătat Domnul că nici în vremea noastră El nu părăseşte pe cei cuvioşi ai Lui, aşa că ocroteşte şi viaţa Cuvioşiei Tale cu mînă tare şi puternică. Şi aceasta socotim că e aproape la fel cu petrecerea neatinsă a dreptului prooroc în pîntecele chitului1, precum şi a celorlalţi temători de Dumnezeu din cuptorul cel cu foc 2, întrucît şi Cuvioşia Ta ai fost păzit neatins, cu toate că, după cît am înţeles, primejdiile războiului ameninţau din toate părţile3. Şi să dea Atotputernicul Dumnezeu să păzească şi de acum înainte privelişte a aceasta mult dorită, atît pentru noi — dacă vom mai trăi — cît mai ales pentru ceilalţi, care, prin reîntoarcerea Ta 4, se vor bucura de mîntuirea lor. Pentru că sînt convins că Prea Milostivul Dumnezeu, Care vede lacrimile Bisericilor şi ascultă suspinurile pe care le scot toţi pentru tine, Te va păzi în viaţă pînă ce va da bucurie celor ce se roagă ziua şi noaptea.

' Ne-am lămurit îndeajuns despre cele cîte s-au comis împotriva Ta cînd a sosit, prea iubitul nostru frate Libaniu diaconul, care era în trecere pe aici, dar vrem să mai cunoaştem şi ce s-ă mai întîmplat după aceea, pentru că am înţeles că în ţinuturile pe unde te afli s-au petrecut nenorociri mai grele şi mai mari. Am vrea să ştim aceste lucruri dacă-i cu putinţă mai repede, iar dacă acest lucru nu se poate altfel, atunci măcar de la prea iubitul frate şi împreună-slujitor preotul Pavel 5, •deodată cu întoarcerea lui. O, de am auzi că viaţa lui a rămas neatinsă şi nepusă la chinuri, aşa cum ne rugăm să fie !

Iona 2, 1—11. ■. ..

Dan. 3, 20 ş.u.

Desigur că în Tracia ameninţarea venea din partea goţilor, care de peste 100 de ani năvăleau mereu în sudul Dunării, iar peste un an (378) însuşi împăratul Valens va muri luptînd împotriva lor.

După moartea lui Valens (378) toți episcopii exilați s-au întors la locuințele lor. Eusebiu a venit şi el, dar după cîteva luni a murit.

Diaconul Libaniu şi preotul Pavel erau clerici, din Samosata, care au insolit fie episcopul lor în exil.

întrucît am înțeles că toate drumurile sînt pline de hoți şi de pungaşi, ne-am temut să dăm ceva fratelui care vine acolo, nu cumva să ne facem în chipul acesta vinovați de moartea lui.

scRtaon! 555

EPISTOLA 269 Spre consolare soției lui Arinteu 1

Scrisă in anul 378

1

Ar fi logic şi de aşteptat, după starea ta sufletească, să trec personal pe la tine şi să iau parte la aceste dureroase evenimente. Mi-aş fi potolit în cazul acesta şi supărarea mea personală şi mi-aş fi împlinit şi față de tine datoria de a te consola. întrucît însă trupul meu nu poate îndura drumuri mai lungi, am recurs la această convorbire prin scris, ca să nu se pară că aş fi cu totul nepăsător fată de cele întîmplate.

Cine n-a gemut din pricina pierderii acestui bărbat? Şi cine are o inimă atît de împietrită încît să nu verse pentru el lacrimi fierbinți ? Pe mine m-a copleşit tristețea cu atît mai tare cu cît am avut în vedere şi onorurile deosebite cu care acest om a înconjurat persoana mea şi a avut grijă ,de ocrotirea comună a Bisericilor lui Dumnezeu 2. Dar m-am •gîndit că este omul care şi-a împlinit, în această viață, datoria de care trebuia să se achite, şi că astfel fusese rechemat, la timpul potrivit, de Dumnezeu, Care conduce destinele noastre. îndemn, aşadar, pe înțelep-ția'Ta să se pătrundă de aceste gînduri, să-şi păstreze seninătatea față de cele întîmplate şi, după putință, să îndure suferința cu cugetul împăcat. Fără îndoială că numai timpul va fi în stare să-i uşureze inima şi să-i îngăduie judecății să se facă stăpînă pe bătăile ei. Cu toate acestea, dragostea fără margini pe care ai purtat-o soțului, precum şi bunătatea pe care o arătai spre toți, mă fac să cred că ai să cazi în deznădejde din pricina adîncii delicateți a sufletului tău în urma primirii acestei lovituri dureroase. De aceea învățătura Scripturilor e folositoare totdeauna, dar mai ales în împrejurări precum este cea de față. Să-ți aduci, dar, aminte- de hotărîrea Creatorului

---

1 Acest ofițer superior în armata bizantină (care salvase imperiul printr-o luptă hotărîtoare din anul 355 împotțjva goților), a fost făcut consul în anul 372. Despre el ne dă ştire şi istoricul Âmmianus Marcellinus (Fontes Historiae Daco-Romanae voi. II, Bucureşti, 1979, p. 125). Moartea liii a avut loc în anul 378. Cu ocazia morții, Sf. Vasile trimite aceste cuvinte de mîngîiere soției lui.

2 Despre Arinteu a se vedea şi epistola nr. 129.

nostru, potrivit căreia toți cîți am ieşit din pămînt ne vom întoarce iarăşi în pămînt3 şi că nimeni nu-i atît de mare încît să fie cruțat de moarte.

3 J-Vic. 3, 19.

II

Bun şi mare era acest minunat bărbat, puterea trupului se lua te întrecere cu virtutea sufletului său, iar eu zic chiar că nimeni nu-1 întrecea nici într-o privință, nici în cealaltă. Cu toate acestea însă era om şi el, aşa încît a murit ca şi Adam, ca şi Abel, ca şi Noe, ca Avraam, ca şi Moise sau ca oricare altul din cîți am mai pomeni şi care aveau aceeaşi fire cu noi. Să nu ne tulburăm, deci, că ne-a fost răpit, ci dimpotrivă, întrucît am trăit împreună cu el, să-I mulțumim Celui Care ne-a împreunat laolaltă. Răpirea unui astfel de bărbat ți-e comună cu eea a altor femei, dar eu cred că nici o altă femeie, afară de tine, nu s-ai fi putut mîndri cu un astfel de bărbat.

Căci într-adevăr, Creatorul nostru a creat pe bărbatul acesta ca pe un exemplu unic al firii omeneşti, întrucît toți ochii de pe stradă se întorceau după el şi fiecare limbă istorisea faptele lui. Pictorii şi sculptorii nu puteau plăsmui modele atît de reuşite ca el, iar istoricii care descriu marile isprăvi ale vitejilor se încurcă înşirînd poveşti ireale 4. De aceea mulți nu puteau să se împace cu gîndul c-ar putea crede §n acea tristă ştire, care circula şi pe care n-o primeau deşi o auzeau, că Arinteu a murit. Cu toate acestea s-a întîmplat şi cu el ceea ce se va întîmpla şi cu cerul şi cu pămîntul şi cu soarele, A plecat avînd parte de o moarte luminoasă, fără ca bătrînețea să-1 fi gîrbovit, fără ca să piardă ceva din înfățişarea lui falnică, rămînînd mare în viața aceasta, dar maie şi în cea viitoare, fără ca strălucirea de acum să aducă vreo pierdere măririi pe care o nădăjduia, pentru că la plecarea din viață îşi curățfse sufletul prin «baia naşterii de a doua» 5. Faptul că tu i te-ai făcut mijlocitor şi colaborator la acestea te va mîngîia cel mai mult.

---

4 S-a scris mult despre influenta retoricii asupra stilului părinților capado-chieni. Sfîntul Vasile n-a tăgăduit-o niciodată. Epistolele acestea oferă ta acest SjBBs multe mărturii. Dar chiar şi cînd se arată curtenitor față de marii demnitari, la cațe intervine pentru cîte un năpăstuit sau cînd consolează pe cineva, expresiile panegirice, oricît de hiperbolic ar fi alcătuite, nu întrec măsura, ci par fireşti.

5 Tit 3, 5. încă o dovadă că pînă în veacul IV mulți amînau primirea botezului pînă spre anii ultimi ai vieții. Aşa a făcut şi Constantin cel Mare însuşi.

Mută-ți acum sufletul de la cele prezente Ia grija de cele viitoare, încît prin fapte bune să te faci vrednică să dobîndeşti şi tu, ca şî el, acelaşi loc al odihnei! Cruță pe bărtîna ta mamă, ai milă de tinerețea fiicei tale, căci ai rămas singura care poate să le consoleze. Fii pildă de bărbăție pentru celelalte femei şi stăpîneşte-ți tristețea în aşa fel încît nici să n-o scoți din inimă, dar nici să te laşi cuprinsă de ea. In sfîrşit, aruncă-ți privirile spre marea răsplată a răbdării, pe care ne-a făgăduit-o Domnul nostru Iisus Hristos ca răsplătire pentru viața pe care von* fi trăit-o.

EPISTOLA 270 Fără adresă, în legătură cu un furt6

Scrisă după anul 374

Sînt foarte supărat că nu vă indignați pentru un lucru interzis şi nici nu vă puteți închipui că săvîrşirea unei răpiri ar fi o crimă şi o tiranie îndreptată împotriva vieții proprii şi a neamului omenesc, precum şi o jignire adusă oamenilor liberi. Ştiu că dacă ați avea toți aceeaşi părere nimic n-ar sta împotrivă ca acest fatal obicei să dispară de la noi din țară. Depune, aşadar, şi tu în cazul de față o rîvnă de creştin şi desfăşoară o muncă pe potriva acestei răutăți. Pe această tînără, ori în ce loc ai afla-o, dă-ți toată silința s-o prinzi şi s-o redai la timp părinților ei. Cît despre acel individ, să-1 scoți din pomelnicul rugăciunilor tale şi să-1 excomunici public, iar pe complicele lui, dimpreună cu toată familia lor, să-i excomunici pe timp de trei ani, pe temeiul canonului stabilit deja de mine 7. Satul care a primit pe cea căzută şi care a acoperit-o, dacă nu s-a luptat ca să o oprească, scoate-1 întreg din rugăciuni, pentru ca să învețe să vadă în răpitor un vrăjmaş public asemenea şarpelui sau oricărei alte fiare primejdioase şi să fie gata astfel să-1 alunge şi să apere pe victimele lui.

6 In canonul 30 (amintit în epistola 199) Sfîntul Vasile constata : «în privința celor ce răpesc nu avem un canon vechi» (Milaş, Canoanele, II, 2. p. 92).

7 A se vedea cele specificate în epist. 199, can. 22, 30.

2. Eusebiu era prieten şi lost coleg de şcoală cu Sfîntul Vasile.

EPISTOLA 271

Scrisoare de recomandare adresată prietenului Eusebiu în folosul preotului Chiriac 8

Scrisă in ultimii ani de viață I

Cît de mult m-am supărat după ce am sosit în oraşul tău, îndată după ce ai plecat tu, nu-i nevoie s-o mai spun unui om care n-are nevoie de vorbe, dar care ştie din experiență că am mai pățit aşa ceva. La ce preț nu ar trebui să calculez fericirea de a vedea pe Eusebiu, om desăvîrşit în toate cele, să-1 îmbrățişez, să mă întorc cu amintirea în tinerețe, şi să rechem zilele în care n-aveam pentru noi amîndoi decît o căsuță mică şi decît un cămin, unde aveam acelaşi dascăl, aceleaşi bucurii, acelaşi entuziasm, aceleaşi plăceri şi aceleaşi lipsuri, unde totul era obştesc

8 A se vedea cele specificate în epist. 199, can. 22, 30.

2. Eusebiu era prieten şi lost coleg de şcoală cu Sfîntul Vasile.

şi în egalitate între noi ! Cît n-aş da să mai pot evoca toate amintirile acelea printr-o convorbire cu Tine şi să mă descarc de această apăsătoare bătrînete 9 spre a avea senzația că m-am prefăcut iarăşi tînăr din bătrîn ce eram ! Plăcerea acestor bucurii n-am putut-o gusta, în schimb n-am fost lipsit de plăcerea de a vedea înțelepciunea Ta prin mijlocirea unei scrisori şi să mă consolez cum pot, prin întîlnirea cu prea cucernicul preot Chiriac. Mi-e jenă să ți-1 recomand şi să-i fiu mijlocitor, ca să fac din el un apropiat al tău, căci mi-e teamă să nu ți se pară că aş încerca un demers de prisos, prezentîndu-ți ceva ce-ți aparține special şi care e minunat. Întrucît trebuie să stau ca martor al adevărului şi să dăruiesc cele mai mari din bunurile mele celor care sînt uniți din punct de vedere spiritual, zic doar atîta : cred că integritatea sacerdotală a acestui om e evidentă pentru tine însuți ; din partea mea țin şi eu s-o garantez, deoarece nu ştiu să se fi făcut nici o calomnie împotriva lui din partea celor care atacă pe toți şi din partea celor caie nu se mai tem de Dumnezeu. Totuşi, dacă s-ar întîmpla ceva asemănător din partea lor, omul meu n-ar fi mai puțin vrednic. Vrăjmaşii Domnului întăresc şi mai mult treptele preoțeşti ale celor care luptă să răpească din harul dăruit lor de Duhul. Precum am spus, nici că s-ar putea concepe ceva împotriva acestui om : e un preot ireproşabil, e unit cu noi şi e vrednic de tot respectul. Hotărăşte-te să-1 vezi ca atare în propriul tău interes, dar şi ca să-mi faci plăcere 10.

EPISTOLA 272 Către magistrul Sofronios * Scrisă în anul 377 (sau 378)

I

---

9 Cînd scria aceste rînduri Sfîntul Vasile n-avea încă 50 de ani. Era mai mult îmbătrînit decît bătrîn.

10 Probabil preotul Chiriac va fi căzut pradă unei calomnii. Sfîntul Vasile îl apără călduros.

* S-a vorbit în alt loc (ep. 33) despre intimitatea raporturilor dintre *tînărul» Vasile şi magistrul Sofronios. Scrisoarea de față a fost redactată spre sfîrşitul vieții ierarhului, care nu şi-a uitat nici acum eleganța exprimării, dar nici Sofronios nu şi-a pierdut, se vede, prestigiul situației sale sociale.

Diaconul Actiac m-a informat că unii oameni te-au făcut să te superi pe mine, acuzîndu-mă pe nedrept, spunînd că aş avea sentimente duşmănoase față de Excelența Ta. în ce mă priveşte nu mă mir că s-au găsit linguşitori în preajma unui atît de mare personaj. E oarecum de

■CHIHOHJ flijj),

înțeles sn crească linguşirile slugarnice pe lingă oameni cu mari răspunderi. Fiind lipsiți de calități, prin care să se evidențieze, aceşti oameni îşi iac din defectele altora o trambulină. S-ar putea spune că, după cum rugina prinde ca o pecingine în griu, tot aşa şi linguşirea, cu toate că îmbracă pe din afară haina prieteniei, este compromiterea prieteniei.. Aşa încît n-am rămas prea mirat că, asemenea unor bondari ce bîzîie în jurul fagurelui, unii oameni caută să se înfigă spre poziția ta ilustră şi de invidiat.

Dar ceea ce m-a surprins şi mi-a părut cu totul straniu e faptul că, fiind om atît de deosebit prin seriozitatea caracterului, ai putut deschide urechile la aşa ceva şi ai primit de întemeiată o calomnie împotriva mea. E drept că am îndrăgit şi eu persoane, începînd din primii ani ai tinereții şi pînă acum la bătrînețe, dar nu ştiu să fi preferat pe cineva înaintea Excelenței Tale. Chiar dacă mintea nu m-ar fi putut convinge să îndrăgesc pe un om ca Tine, strînsa noastră legătură, începînd din copilărie, ar trebui să fie destulă ca să mă lege de prietenia ta. Dacă eu nu prea exteriorizez această preferință ce-ti port, te rog să mă ierți, căci e o slăbiciune a mea. Poate nici Tu nu ceri de la mine fapte con-crete drept dovadă a prieteniei mele, ci, în primul rînd, o inimă iubitoare care să-Ți dorească tot ce poate fi mai bun şi să-ți dea soarta să nu cobori niciodată atît de jos încît să ai nevoie de serviciile unui personaj atît de mărunt cum sint eu.

II

Cum aş fi putut eu vorbi sau acționa împotriva Ta în problema Memnonios ? Căci mi s-a spus de către diaconul meu că de acest lucru e vorba 11. Cum aş fi prețuit mai mult bogăția lui Hymetios, decît casa atît de primitoare a unui om ca Tine ? Nimic din toate acestea nu-s adevărate, nici n-am spus, nici n-am făcut nimic împotriva Ta. Ceea ce poate că va fi dat prilej oamenilor care se leagă şi de aluzii închipuite, sînt cuvintele pe care le-am spus unora din cei care fac atîta tărăboi pe această temă : «Dacă acest om şi-a propus să-şi ducă la îndeplinire planul, puteți să protestați ori nu, vorbiți ori tăceți, dar să fiți convinşi că ce are el pe inimă nu va întîrzia să se arate. Iar dacă a renunțat la planul său, să nu înjosiți venerabilul nume al prietenului meu şi sub pretext de a vă arăta zelul față de un astfel de protector, să nu trageți profit personal din procedeele oare vă ajută să inspirați groază şi să. formulați amenințări».

500 hfîntul VA81UC C1C1. m akk

11Din păcate nu ştim concret despre ce era vorba. Hymetios pare a fi fost un tapadochian bogat, pe cînd Memnonios, un înalt funcționar (P. Hristu, op. cit., II, 280)..

Dar celui care a redactat testamentul eu nu i-am ținut nici predic* lungă, nici scurtă, nici directă, nici prin intermediar.

III

Aşadar nu trebuie să pui la îndoială cuvintele mele decît doar dacă m-ai crede cu totul nesocotit, putîndu-mă trata în acest caz cu dispreț, şi acuzîndu-mă de marele păcat al minciunii. Te rog, deci, să mă scoți cu totul de sub bănuială pe tema aceasta şi de acum înainte să crezi că afecțiunea mea față de Tine este deasupra oricărei calomnii. Ia pilda iui Alexandru cel Mare12, care chiar în clipa cînd trebuia să bea un medicament i s-a adus o scrisoare conținînd acuze tocmai împotriva doctorului care-i prescrisese tratamentul, dar Alexandru a fost atît de departe de a se încrede în calomniatori, încît a băut leacul în timp ce citea scrisoarea. Nu mă socot mai puțin vrednic pentru prietenie decît oricare din cei cunoscuți, întrucît sînt convins că niciodată nu am călcat legea prieteniei, pentru că, în acelaşi timp, am primit de la Dumnezeu şi legea dragostei creştine. în această privință îți rămîn îndatorat nu numai pe baza firii omeneşti comune tuturora, ci şi pentru că recunosc în tine atît pe binefăcătorul meu, cit şi pe al patriei mele.

EPISTOLA 273 '

Fără adresă, pentru Hera * Scrisă în ultimii ani

întrucît sînt cu totul convins că Vrednicia Ta mă iubeşte atîta încît e în stare să vadă interesele mele ca şi cum ar fi ale lui, recomand extremei Tale bunătăți pe prea onoratul frate Hera, pe care nu-1 numesc «frate» doar din obişnuință, ci pentru că, fără să exagerez, mă întrece chiar şi în prietenie, prin sentimente de o absolută desăvîrşire. Te rog să-1 socoti ca pe un apropiat al tău şi să-i arăți, cît va fi cu putință,-ocrotirea ta în toate împrejurările în care va avea nevoie de mărinimia ta. în chipul acesta aş putea adăuga această binefacere la alte multe bunătăți pe care le-am întîlnit deja la tine.

r>a\

EPISTOLA 274 Către magistrul Himerlos

12Plutarh, Viețile paralele. Alexandru 19, 3, trad. rom. Voi. III, (Bucureşti, 1966). p.~375.

*. Toate aceste trei scrisori (273, 274 şi 275) au aceeaşi temă : o intervenție pentru un vechi cunoscut al Sfîntului Vasile, cu numele Hera.

Ca şl preccdenla

Ştiți mai bine decît oricare altul că prietenia şi apropierea mea față ■de prea stimatul frate Hera a început încă din vîrsta copilăriei iar prin darul lui Dumnezeu s-au prelungit pînă la bătrînețe. Aproape din aceeaşi vreme mi-a hărăzit Domnul să mă bucur de dragostea mărinimiei Tale, precum şi de plăcerea de a ne cunoaşte amîndoi. întrucît acest om are nevoie de ocrotirea Ta, te rog şi te implor să confirmi vechea prietenie față de mine şi să fii atent față de nevoile care îl apasă acum, încît să nu aibă nevoie de nici o altă ocrotire, şi să revină la mine abia după ce şi-a realizat toate dorințele. în chipul acesta, alături de alte multe binefaceri pe care le-am primit de la tine, să o pot număra şi pe aceasta ca pe cea mai mare pentru mine şi care prezintă cel mai mare interes.

EPISTOLA 275 Fără adresă, pentru Hera Scrisă pe la 377

Ai prevăzut cu bunăvoința Ta că am să te rog pentru preacinstitul meu frate Hera şi te-ai arătat pentru el mai binevoitor decît aş fi crezut-o, căci i-ai dat cinste deosebită şi l-ai ocrotit în toate împrejurările. Totuşi, întrucît nu pot păstra tăcerea în legătură cu situația lui, rog neîntrecuta Ta vrednicie să mai adauge la ceea ce ştii că-mi face plăcere» un plus de rîvnă pentru acest om, trimițîndu-1 în patrie mai întărit decît calomnia cu care vrăjmaşii lui îl urmăresc. Nici măcar acum nu-i în afară de invidie, întrucît mulți caută să tulbure liniştea vieții lui. împotriva lor vom afla o siguranță unică şi de nezdruncinat dacă accepți să stai deasupra omului care e acum în mîna ta ocrotitoare.

EPISTOLA 276 Către Harmatios cel Mare 13 Scrisă în ultimii ani

Dacă legea, comună tuturor oamenilor, face pe cei înaintați în vîrstă părinți comuni pentru cei tineri, în schimb legea noastră specială, cea a creştinilor, pune pe cei bătrîni ca purtători de grijă pentru tinerii de această vîrsta. Dacă o lege generală a omenirii face din bătrîni părinți obişnuiți ai celor tineri, în schimb legea specială a creştinilor ne pune pe noi bătrînii în locul părinților, ca să le purtăm de grijă la această vîrsta tînără.

De aceea să nu vezi vreo nepotrivală sau un amestec în treburi străine faptul că eu mijlocesc ceva pentru copilul tău. Căci socot că-i drept să ceri să te asculte în toate celelalte, întrucît e răspunzător față de tine în ce priveşte trupul lui

---

13 Cu finețea-i obişnuită Sfîntul Vasile ştie influenta pc un tată dintr-o familie nobilă să accepte că aşa cum sufletul e superior trupului, tot aşa educația spirituală depăşeşte pe cea pămîntească. In felul acesta Sfîntul n convertit sufletul tlnărului.

M - «rintul Vnslle cri Mure

precum şi în ce priveşte legea civilă, după care sîntem guvernați, dar în privința sufletului, pe care l-a primit ca un dar dumnezeiesc de la Cel de sus, atunci cînd el a venit pe lume, trebuie să ne gîndim că el e supus altcuiva şi că s-a îndatorat față de Dumnezeu cu cele mai scumpe dintre toate îndatoririle.

Deci, întrucît el a ales pe Dumnezeul nostru, al creştinilor, ca pe Cel adevărat, în locul mulțimilor de zei, cărora vă închinați aducîn-du-le jertfe materiale, să nu te superi pe el, ci mai curînd să-i admiri noblețea sufletească, pentru că, mai presus decît frica şi decît respectul datorat tatălui său, el a pus apropierea de Dumnezeu printr-o adevărată cunoaştere şi printr-o viață virtuoasă. De altfel firea însăşi, blîn-dețea şi caracterul lui paşnic față de toți te vor dezarma şi nu te vor lăsa să mai păstrezi în inima ta nici o amenințare cît de mică față de el.

In sfîrşit, sper că nu vei lua în nume de rău nici mijlocirea mea personală, mai bine-zis cea cu care oraşul tău se plăteşte față de intervenția mea, pentru ca întreg oraşul te iubeşte şi-ți doreşte tot binele, căci i se pare că şi pe Tine te-a primit ca şi cum ai fi creştin, atîta a fost de mare vestea răspîndită în oraş.

EPISTOLA 277 Către studentul Maxim Scrisă în ultimii ani

Bunul şi vrednicul Teotecnos ne-a informat despre cele întîmplate cu Domnia, ta, iar prin cuvîntul în care a schițat pe scurt trăsăturile sufletului tău a trezit în mine dorința de a te întîlni, şi atîta mi-a aprins dragostea față de tine încît dacă n-aş fi fost împovărat de boală, tovarăşa mea nedespărțită, şi dacă n-aş fi fost împresurat de nenumărateyriji pentru Biserica, nimic nu m-ar fl împiedicat sa vin să te văd. Într-adevăr nu mic a fost cîştigul să treci dintr-o familie mare şi dintr-un neam vestit la o viață de simplitate evanghelică14, să pui prin rațiune frîu tinereții şi să faci din patimile trupeşti nişte roabe ale cugetării şi să dovedeşti smerenie, care se potriveşte atît de mult unui creştin, dacă acesta se gîndeşte la el însuşi şi dacă ia în seamă, cum e şi firesc, de unde a venit şi încotro merge. într-adevăr meditarea asupra firii noastre înlătură îngîmfarea sufletului, nimiceşte orice trufie şi orice egoism, cu un cuvînt ne face ucenici ai Domnului, Care a zis : «învățați de la Mine, că sînt blînd şi smerit cu inima» 15. Într-adevăr,

---

14 Ca şi cum ar face o confidență studentului Maxim, care pare proaspăt convertit la creştinism, Sfîntul Vasile vorbeşte voalat, substituindu-şi propriul său proces interior, că trecerea dintr-o familie mare într-o viață de simplitate evanghelică nu-i puțin lucru. In felul acesta, ca şi în epistolele 2, 24 sau 22, în care schițează elementele fundamentale ale slujirii călugăreşti, aşa cum a început-o el însuşi la Annisa, ierarhul nostru ştie să prezinte cald şi neforțat idealul unei vieți cu adevărat superioare.

15 Matei 11, 29.

.1. In alte cîteva epistole mai repetă Sfîntul Vasile acest lucru privitor la vîrsta sa. Pe atunci el n-avea încă 50 de ani, o vîrsta nu prea înaintată, dar era măctaat de

prea iubite fiule, un singur lucru e de invidiat şi de laudă : binele cel netrecător. Acesta constă în a fi în cinste înaintea lui Dumnezeu, pe cînd bunurile omeneşti sînt mai nestatornice decît umbra şi mai înşelătoare decît visurile. Căci tinerețea trece mai repede decît florile primăverii, iar frumusețea trupească se ofileşte fie din pricina bolii, fie din pricina vremii. în bogăție nu te poți încrede, măririle sînt schimbătoare. Măies-triile artelor sînt limitate şi ele doar la durata acestei vieți. Chiar şi oratoria, cea mai vrednică dintre toate, îşi pierde farmecul dacă nu-i auzită.

Dimpotrivă, deprinderea virtuții este o prețioasă dobîndă pentru cel ce o are şi este cea mai plăcută privelişte pentru cei care o întîlnesc. Dăruindu-te acestei meniri, te vei învrednici de acele bunuri pe care Domnul le-a făgăduit la sfîrşit drepților. în ce chip vom putea dobîndi aceste bunuri şi cum vom păstra cele dobîndite ca să le scriem ne cere un timp mai îndelungat decît cel propus în scrisoarea de față. Oricum, mi-a venit în gînd să-ți fac cunoscute chiar şi numai aceste cîteva cugetări, în urma cuvintelor pe care le-am auzit spuse de fratele Teo-tecnos. îi doresc să spună totdeauna adevărul, mai ales cînd vorbeşte despre tine, pentru ca Domnul să fie şi mai mult preamărit întru tine, căci cu toate că ai ieşit dintr-un strat străin, totuşi eşti copleşit de roadele atît de bogate ale credinței.

---

boli şi de alergături. Şi totuşi a alergat pînă prin ținuturile muntoase din Armenia Mică, dar din păcate nu s-a putut vedea cu Valerian, căruia îi scrie acum, încurajîndu-1

*. E vorba de solicitarea unei intervenții în favorul unui om care a venit tocmai din Tiana ca să obțină această epistolă de recomandare. Se ştie cine era prefectul Modestos (ep. 104, 110, 111).

EPISTOLA 278
^ Către Valerian

Din timpul episcopatului

Pe Domnia Ta doream să te văd încă de cînd eram la Orfanene. Căci nădăjduiam că aflîndu-ite la Corisagene n-ai fi stat la îndoială să vii pînă la mine la Attagene, unde fuseseşi convocat şi Tu la sinod, întrucît nu m-am putut duce la acel sinod, aş fi dorit să te văd măcar la munte, datorită faptului că Evesas era în apropiere şi îmi oferea din nou nădejdea de a te întîlni. Dar pentru că n-am reuşit să merg în nici una din aceste două localități, am recurs la epistolă ca să-ți spun să vii să mă vezi, pentru ca, pe de o parte, să-ți faci datoria ca tînăr de a vizita pe un bătrîn 1, iar pe de altă parte, să primeşti de la mine, cu ocazia întîlnirii, un sfat oarecare, pentru că şi aşa ai de lucru cu cîțiva cetățeni din Cezareea, la care pentru o rezolvare cît mai bună e necesară şi mijlocirea mea. Deci, dacă nu ți-e prea greu, să nu eziți de a mă căuta.

EPISTOLA 279 Către prefectul Modestos * Din timpul episcopatului

Sînt mulți curieri care, trecînd pe la mine, duc diferite scrisori către Excelența Ta şi întrucît am înțeles că, datorită stimei pe care mi-o arăți, mulțimea scrisorilor mele nu-ți provoacă nici o neplăcere, am dat şi acestui frate o scrisoare, ținînd seamă că şi el va dobîndi ceea ce caută, iar eu voi fi trecut de tine în rîndul binefăcătorilor, pentru că ofer bunelor Tale intenții prilejuri de a face bine.

Problema pentru care ți se cere ajutorul ți-o va descrie cel în cauză, dacă vei binevoi să-1 priveşti cu ochi binevoitori şi să-i dai curaj să vorbească înaintea marii şi înaltei Tale autorități. Dar această scrisoare îmi îngăduie să fac şi eu o observație : cîştigul pe care l-ar dobîndi acest om l-aş privi ca şi cum ar fi al meu propriu, mai ales gîaclindu-no că omul a venit la mine în acest oraş tocmai de la Tiana în nădejdea că prezentînd această scrisoare ca pe o ramură de măslin, va avea cîştig. Iar ca să nu fie dezmințit nici el în nădejdile lui, şi nor să ne bucurăm de stima obişnuită, iar rîvna ta pentru bine să poată fi satisfăcută şi în cazul

acesta, îți cer să primeşti pe acest om cu bunăvoință şi să-1 socoti a fi între apropiații tăi.

EPISTOLA 280 Către prefectul Modestos Din timpul episcopatului

Chiar dacă ar fi un lucru îndrăzneț faptul că vin cu scrisori de intervenții înaintea unui personaj atît de înalt, cinstea cu care m-ai înconjurat pînă acum alungă teama din inima mea şi-mi dă curaj să scriu pentru oameni, e drept, înrudiți ca neam, dar care în sinea lor sînt vrednici de cinste, pentru curățenia moravurilor lor. Cel care-ti predă această epistolă mi-e ca un fiu 16. întrucît, dar, are nevoie numai de bunăvoința ta ca să-şi justifice dorințele, fii bun şi primeşte scrisoarea pe care ți-o prezintă cel amintit,- dacă ar fi şi timp să-şi expună situația şi să stea de vorbă cu cei care-1 pot ajuta, atunci sînt sigur că prin hotărîrea ta îşi va vedea realizată cererea. Dar şi eu mă voi mîn-dri cu faptul că mi-a fost dat din darul lui Dumnezeu un astfel de ocrotitor, care vede pe rudele mele ca pe proprii săi clienți şi petiționari.

EPISTOLA 281 Către prefectul Modestos

Scrisă în timpul episcopatului

îmi aduc aminte de marea cinste pe care mi-ai făcut-o dîndu-mi, între alte favoruri, şi pe acela de a scrie Excelenței Tale. Mă folosesc, deci, de acest dar şi mă bucur de un suflet care dovedeşte atîta bunăvoință, pe de-o parte, ca să mă satisfac pe mine însumi prin cores-pondarea cu un bărbat atît de însemnat, iar pe de altă parte, ca să dau prilej mărinimiei Tale să mă cinstească cu răspunsurile sale.

întrucît rugasem pe Excelența Ta în favorul prietenului meu Heladios 17, prim dregător al comunității mele, să fie eliberat din postul de efor al dărilor, ca să

16De astă dată intervenția făcută este pentru una din rudele Sfîntului Vasile.

17 Acest Heladios, care probabil că mai tîrziu va urca pe scaunul episcopal din Cezareea, cere să fie schimbat din postul de efor al dărilor. Se vede că în această

aibă timp să se ocupe de probleme ale Patriei noastre, şi pentru că altă dată am primit răspuns favorabil din partea Ta, reînnoiesc demersul meu şi te rog fierbinte să trimiți guvernatorului provinciei să-1 elibereze de suprasolicitarea vechiului serviciu.

EPISTOLA 282 Către un episcop Din timpul episcopatului

Dacă nu eşti invitat te plîngi; dacă eşti invitat nu răspunzi. Ceea ce s-a întîmplat acum a doua oară dovedeşte că prima dată te-ai servit doar de un pretext ireal. In realitate n-ai fi venit nici dacă ai fi fost invitat atunci. Drept aceea răspunde acum pe loc invitației pe care ți-o fac şi nu fi iarăşi absurd, căci ştii că o învinuire nouă dă tărie dublă celei vechi, făcînd-o cu mult mai întemeiată. Mereu îți cer să mă asculți şi pe mine ; dacă pe mine nu mă poți vedea, ar fi drept sa nu treci cu vederea măcar pe sfinții martiri 18, căci tocmai de aceea ai fost pus pe listă între cei care participăm la slujbele de comemorare a lor. Arată-ți, dar, bunăvoința atît față de unii, cît şi față de alții, iar dacă nici acest lucru nu-ți convine, atunci fii binevoitor măcar față de cei mai venerabili, adică față de martiri.

EPISTOLA 283 Către o văduvă Din timpul episcopatului

---

problemă cererea de față era o revenire, căci prima intervenție nu-şi atinsese scopul.

18 E vorba de cererea de a participa la hramul de pomenire a sfinților martiri Eupsihie, Damas şi cei împreună cu ei, martirizați în anul 362 pe vremea împăratului Iulian Apostatul, din pricină că distruseseră statuia zeiței Tyhe (= Fortuna) instalată de împărat în Cezareea, după cum ne relatează istoricul Sozomen în Istoria sa. (V, 11). Praznicul avea loc la 7 septembrie, cum reiese din epistolele 145, 176, 252. Cel vizat pare a fi Atarvios, episcopul Neocezareii, rudenie cu Sf. Vasile. A se observa finețea stilului.

Nădăjduiesc să găsim o zi potrivită pentru sinod după cele pe care trebuie să le ținem. în regiunea muntoasă 19. în schimb, nu întrevăd nici

19 Faptele la care se face aici aluzie par a fi avut loc tot în Armenia Mică în regiunea muntoasă. E vorba, probabil, tot de o impunere pentru o casă.

un prilej să ne întîlnim în afară de vremea cînd se va ține această întrunire bisericească, afară doar de cazul cînd Domnul ar putea rîndui ceva dincolo de cele aşteptate. Trebuie să înțelegi acest lucru şi după propria-ți experiență. Dacă pe Domnia Ta nu te preocupă decît o singură casă şi totuşi te plîngi că te asediază o mulțime de treburi, îți poți oare închipui atunci cîte ocupații mă copleşesc pe mine în fiecare zi ?

In privința visului pe care l-ai avut, cred că el arată destul de limpede că trebuie să te mai interesezi şi de problemele duhovniceşti şi să-ți îngrijeşti ochii şi pentru că sînt făcuți ca să vadă şi pe Dumnezeu. Cînd vei avea mîngîierea pe care ne-o dau Sfintele Scripturi, atunci nu vei mai avea nevoie nici de mine, nici de nimeni altcineva ca să vezi îndată care-ți este datoria, căci vei fi destul de întărită prin sfatul Duhului Sfînt, care te va îndruma spre tot ce-ți va fi de folos.

EPISTOLA 284 Către un censor, pentru călugări Oin timpul episcopatului

Cred că în sectoruil unde lucrezi există deja, în legătură cu monahii, un oarecare regulament în vigoare, de aceea nu-i nevoie să cerem pentru ei un favor deosebit, căci pentru ei e destul dacă se pot bucura cu toată lumea de bunăvoința obştească. Totuşi, întrucît cred că e de datoria mea să mă îngrijesc de aceşti oameni, atît cît pot, mă adresez bunăvoinței Tale spre a cere ca să scuteşti de dări pe aceşti oameni, care s-au îndepărtat cu vremea de lume şi care şi-au omorît timpul încît nu prestează munci prea folositoare statului prin nici un serviciu, nici bănesc, nici trupesc. De fapt, dacă trăiesc după chemarea pe care au ales-o, ei nu mai au nici bani, nici trup : de cei dintîi s-au lipsit, ca să-i împartă la săraci, de cel de-al doilea, ca să trăiască în posturi şi în rugăciuni. Ştiu că la cei care viețuiesc aşa vei avea trecere mai multă decît oricare altul şi că vei vrea să ți-i cîştigi pentru tine însuți ca ajutoare capabile, în stare să îmblînzească pe Domnul prin viața lor evanghelică 20.

EPISTOLA 285 Fără adresă, pentru protejarea bisericii Scrisă in timpul episcopatului

20Aici Sf. Vasile intervine pentru monahi ca să fie scutiți de dări.

Cei ce poartă grijă de Biserică şi îngrijeşte de averile ei este el insuşi cel care-ți predă epistola aceasta, iubitul fiu cutare. Primeşte-1, te rog, să dea socoteală de cîte doreşte să spună Vredniciei Tale. Fii utent la toate cîte ți le descrie, pentru ca măcar acum Biserica să-şi revină şi sjă scape de hidra cea cu multe capete 21, Pentru că atît de mare e avuția monahilor, încît mereu căutăm pe cineva s-o strîngă ! In schimb Biserica cheltuieşte mai mult decît sînt puterile ei, în orice caz mult mai mult decît ar băga de seamă cineva.

EPISTOLA 286 Către trezorierul împărătesc Din timpul episcopatului

In decursul prezentei întruniri au fost arestați cîțiva răufăcători de' meserie, care, împotriva poruncii lui Dumnezeu, au furat hainele unor oameni nevoiaşi, pe care mai curînd s-ar fi căzut să-i îmbrace decît să-i dezbrace 22. Propriu-zis ei au fost prinşi de cei care au fost puşi să supravegheze buna rînduiala din Biserică. Tu ai crezut că, întrucît girezi treburile obşteşti, s-ar cădea să-i preiei tu pe aceşti oameni, iar eu îți scriu ca să-ți fac cunoscut că relele săvîrşite înăuntrul Bisericilor se cade să primească de la noi îndreptarea cuvenită şi să nu mai stingherim cu astfel de lucruri pe judecători.

De aceea şi hainele care au fost inventariate în textul care se află în mîinile Tale şi în copia făcută în fața tuturor asistenților am dispus să le primeşti şi să se păstreze pe seama proprietarilor care e vorba să se înfățişeze în viitor, iar celelalte să se predea proprietarilor prezenți. Cît despre cei arestați am cerut ca ei să fie îndreptați prin educație şi dojana, date în numele' Domnului, întrucît cred că întru numele Lui îi vom putea readuce la bine. Pentru că oricîte nu le pot realiza pedepsele tribunalelor ştim că adeseori le împlinesc judecățile înfricoşătoare ale

21 «Hidra cu multe capete», aşa pare a numi Sf. Vasile pe agenții fiscului în nlergarea lor după impuneri cît mai mari.

22 Probabil e vorba de un depozit de haine uzate, colectate în Biserică, spre a fi donate săracilor. Nişte răufăcători au furat din ele. Sf. Vasile cere ca pedeapsa s-o dea Biserica (cu mijloace duhovniceşti), iar nu statul.

lui Dumnezeu. Dacă socoti că pentru aceşti răufăcători trebuie să se facă referat la Comite, avem atîta încredere in dreptatea şi în dreapta, judecată a acestui bărbat incit îți îngădui să faci ce doreşti.

EPISTOLA 287 Fără adresă, împotriva unor oameni nedrepți23

Din timpul episcopatului

Pare foarte greu să tratezi cu acest om. Nu ştiu cum să procedezi cu un caracter atît de schimbător (precum se poate presupune după cîte se văd), în care e greu să-ți pui nădejdea. Chemat să judece, el nu. ascultă, sau dacă totuşi răspunde, o face cu atîta noian de vorbe şi de jurăminte încît îți trezeşte dorința să te descotoroseşti de el cît mai repede. Adeseori l-am văzut întorcînd învinuirile împotriva celor care-i atragem atenția. Într-un cuvînt, între toate creaturile, cîte trăiesc pe pămînt, nu există fire atît de schimbătoare şi gata să se dea la rele ca. acest om, cum se poate convinge oricine oricît de puțină experiență ar avea. De altfel, de ce mă întrebi şi nu te hotărăşti să rabzi tu însuți răutățile lui ca pe un fel de mînie inspirată de dumnezeire ? Ca să nu te pătezi de părtăşia cu păcatele lui scoate-1 dimpreună cu toată familia lui din rugăciuni, şi din orice altă comuniune pe care ar putea să o aibă. cu preoții. Poate se va ruşina cînd toți ceilalți îl vor ocoli.

EPISTOLA 288 Fără adresă, împotriva unor oameni nedrepți Scrisă în vremea episcopatului

Cei pe care nu-i cumințesc pedepsele statului şi nu-i îndreptează spre căință nici excluderea de la rugăciunile obşteşti, trebuie puşi la canoanele care au fost date

23 Pare a fi vorba aici de procedura care ar trebui urmată față de omul răutăcios şi nestatornic. Destinatarul va fi fost horepiscopul.

de Domnul 24. Căci scris este : «De-ți va greşi ție fratele tău, mergi, mustră-1 pe el între tine şi el singur. Dacă nu ascultă, ia cu tine încă unul sau doi. Dacă nici pe ei nu-i ascultă,, spune-] Bisericii, iar de nu va asculta nici de Biserică, să-ți fie ție caun păgîn şi vameş»25. Aşa s-a întîmplat şi în cazul omului acestuia : mai întîi a fost acuzat, apoi a fost mustrat în fața unei persoane, pe urmă în fața a două persoane, a treia oară în fața Bisericii, şi pentru că s-a convins şi el că a greşit şi n-a primit să se refacă, de acum încolo să fie afurisit. Să se aducă la cunoştință în fiecare sat că trebuie să fie exclus din orice comuniuni cerute de firea noastră, aşa încît, nemaiavînd nici o legătură cu el, să ajungă cu totul hrană diavolului.

EPISTOLA 289 Fără adresă, în legătură cu o femeie îndurerată Din timpul episcopatului

întrucît socot că tot aşa de mult greşim dacă lăsăm nepedepsiți pe păcătoşi ca şi atunci cînd îi pedepsim peste măsură 26, am dat acestui om pedeapsa care stă în competența mea : am cerut să fie îndepărtat de la orice comuniune bisericească şi am sfătuit pe cei care se simțeau nedreptățiți să nu se răzbune 27, ci să lase în seama Domnului răsplătirea. Iar dacă îndemnurile mele ar fi avut vreo urmare, atunci şi eu aş fi fost ascultat, pentru că m-aş fi folosit de un grai care ar fi inspirat mai uşor încredere decît ar fi făcut-o epistolele cu toată puterea lor de

---

24 Tema e similară cu cea din epistola precedentă. Oricît de îngăduitor părea; Sfîntul Vasile, mai presus de toate dorea disciplină, desigur consimțită, dar dacă acest lucru nu se pulea obține, atunci dădea afurisirea.

25 Pilotei, 18, 15, 16, 17.

26 Sfîntul Vasile contează ca unul din cei mai reputați canonişti, dar cl n-a uitat niciodată să judece şi să canonească aşa cum numai Biserica o poate face. Un păcătos nu poate rămîne nepedepsit, dar în acelaşi timp el nici nu trebuie pedepsit peste măsură. Cazul prezentat de femeia din această epistolă e rezolvat în acelaşi sens : «după cum nu-i lucru omenesc să predăm pe răufăcător, tot aşa a-1 elibera nepedepsit e fapta unui om care întăreşte insulta». De altfel, cazul de fa(ă pare patologic. Y. Counoniie, op. cit., III, 159.

27 Rom. 12, 19.

înduplecare. Dar cînd am auzit o mulțime de vorbe, nu lipsite de seriozitate, am tăcut şi acum nu mai cred că ar fi bine să mai discut aceeaşi problemă. «Am disprețuit căsătoria, spunea ea, naşterea de prunci şi lumea, ca să dobîndesc un singur lucru : bunăvoința de a fi în apropiere de Dumnezeu şi ca să fiu vrednică să mă bucur de a vieţui în preajma oamenilor de cea mai bună reputație. Dar acest om, deprins încă din tinerețe să strice casele oamenilor, a forțat într-o bună zi uşa cu neruşinarea obişnuită şi a intrat în casă. întrucît nu ne cunoşteam decît doar din cîteva discuții şi neştiindu-i obiceiurile n-am încercat să-1 alung dintr-mi sentiment de neştiutoare pudoare. El însă s-a comportat cu atîta necinste şi neruşinare, încît a umplut tot oraşul cu vorbe defăimătoare la adresa mea, făcîndu-mă de ruşine într-o scrisoare publică, pe care a şi afişat-o

de uşa exterioara a Bisericii. F. drept ca pentru aceasta purtare urîtă el a ajuns sa- guste din asprimile legii, dar după ce a fost eliberat a început din nou cu calomniile. A umplut cu injurii la adresa mea piața, terenurile de sport, teatrele, casele celor care-1 primeau, pentru că duceau aceeaşi viață ca şi el. Din pricina acestor vorbe atît de insultătoare n-am mai putut fi cunoscută prin calitățile mele, cum s-ar fi căzut, pentru că apăream în ochii tuturora descrisă în culori deosebit de nefavorabile».

«In aceste împrejurări, continuă ea, unii fac haz de aceste cuvinte defăimătoare, pentru că, în chip firesc, oamenii sînt repede înclinați să se bucure de injurii ,• alții spun că au rămas indignați, dar nu iau parte la durerea mea ; mai sînt şi din aceia care sînt convinşi că aceste injurii exprimă adevărul, pe cînd alții stau la îndoială pentru că iau în seamă mulțimea jurămintelor lui, aşa încît nu-i nimeni care să-mi împărtăşească durerea ; ci dimpotrivă simt că trăiesc într-o singurătate apăsătoare, plîng în mine însămi, că n-am nici frate, nici prieten, nici rudă, nici rob, nici om liber, n-am absolut pe nimeni care să ia parte la durerea mea şi am senzația că mă găsesc cu totul singură şi mai de plîns decît întreg oraşul, în care sînt atît de puțini oameni care să urască pe cei răi. Oamenii nu vor să creadă că insulta adresată unora sau altora face înconjurul oraşului şi că într-o bună zi îi va atinge şi pe ei».

După ce mi-a istorisit, printre lacrimi, toate acestea şi altele şi mai îngrozitoare, nu m-a lăsat nici pe mine însumi liber de bănuieli, pentru că în timp ce trebuia să plîng părinteşte împreună cu ea am rămas nepăsător pentru un rău atît de mare şi am filozofat doar rece la pătimirile altora. «Tu nu-mi porunceşti, zise ea, să

rămîn nepăsătoare la pierderea banilor şi nici să îndur oboselile trupeşti, ci să mă las jignită în reputația mea a cărei pierdere formează pierderea comună şi a preoți-mii».

Față de toate aceste cuvinte judecă tu însuți, minunatule, ce ai vrea să-i spun acestei persoane, întrucît eu urmez logic tactica de a nu preda judecății pe răufăcători, dar nici să-i eliberez după ce o dată au fost predați ? Despre astfel de răufăcători a spus de mult Apostolul să ne temem de dregătorul care răspunde de răutăți : «teme-te, zice, căci nu în zadar poartă sabie» 28. După cum, dar, nu-i lucru omenesc să predăm pe răufăcător, tot aşa şi a-1 elibera e o faptă care întăreşte insulta. Poate că dacă s-ar putea amîna pentru un timp judecarea cauzei şi să aştepți sosirea mea, atunci voi dovedi că n-am realiza nimic dacă n-am lucra din convingere.

EPISTOLA 290 Către Nectarie 29 Din timpul episcopatului

O ! de-ar veni mult bine asupra celor care îndeamnă pe vrednicia Ta să stea de vorbă cu mine prin scrisori! Să nu se creadă însă că astfel de vorbe le-aş spune doar din cauza unei obişnuințe, ci din sinceră pornire sufletească cinstesc glasul tău cu cele mai mari laude. Ce-ar putea, într-adevăr, exista pentru mine mai de cinste decît Nectarie, pe care l-am cunoscut din copilărie ca avînd cele mai frumoase însuşiri şi care acum, datorită unor virtuți în multe domenii, a urcat la o strălucire atît de mare ? De aceea şi cei mai iubiți dintre toți prietenii mei sînt cei care mi-aduc scrisori de la tine.

Cît priveşte alegerea celor care trebuie puşi în fruntea comunităților din provincia noastră, va trebui să caut să fac pe plac oamenilor sau să plec urechea

---

28 Horn. 13, 4.

29Cercetătorii au văzut în acest Nectarie pe viitorul patriarh al Constantinopo-lei (381—397). Sfîntul Vasile afirmă că-1 cunoaşte din copilărie, de aceea şi numele lui o pomenit în epistolele sale 5 şi 6. In epistola de față i s-a pus întrebarea : cu ce poate contribui pentru alegerea celor mai buni demnitari la conducerea țării ? Se vede că era vorba de mai multe partide. El răspunde că Biserica sprijină pe cei mai buni, dar nu se poate angaja în lupte de partid. In rugăciuni însă Biserica cere împlinirea binelui.

la intervenții ori să mă prefac că aş ceda de frică ? Fie ca să nu fac niciodată aşa ceva ! Pentru că atunci n-aş fi dregător, ci negustor, care schimbă darul lui Dumnezeu pe o prietenie omenească. Cîtă vreme aprobările date de oameni se obțin numai pe bază de mărturii subiective, sentințele cele mai potrivite sînt atribuite de smerenia mea. Celui care cunoa.şte tainele inimilor, poate că ar fi cu totul preferabil pentru fiecare ca, după ce a depus votul, să se abțină de la orice rîvnă, să se ferească de orice spirit de grup ca şi cum ar fi depus mărturie pentru părinți, de aceea să se roage lui Dumnezeu să nu ni se uite interesul. în acest sens eu nu voi mai pune vina pe nimeni din pricina rezultatului obținut, indiferent în ce sens s-a produs el, ci voi fi recunoscător doar lui Dumnezeu pentru cele întîmplate. Dacă, dimpotrivă, aceste alegeri se fac numai după criterii omeneşti, ele nu mai sînt alegeri ci constituie doar o imitare a realității, însă de realitatea însăşi sînt departe cu totul.

Gîndeşte-te că dacă ne-am strădui în tot felul să ne impunem punctul de vedere propriu, am putea ajunge la primejdia, care poate fi foarte mare, de a atrage cîndva de partea noastră tocmai partida păcatului, pentru că datorită uşurătății firii omeneşti e posibil să se săvîrşească multe nedreptăți chiar de cei de la care nimeni nu se aştepta vreodată.

Mai mult, dacă dăm prietenilor cele mai bune sfaturi, după cum se şi întîmplă adeseori, nu ne supărăm că nu apărem convingători față de cei pe care-i sfătuim ,• şi în lucruri care nu sînt supuse voinței oamenilor, ci hotărîrii lui Dumnezeu, ne vom mai indigna oare că nu sîntem preferați judecății lui Dumnezeu ? Dacă, aşadar, oamenii sînt cei care acordă funcția, atunci ce nevoie e să fie cerută de la noi ? De ce nu şi-o ia fiecare ? Dacă însă ea e de la Dumnezeu, e cazul să ne rugăm, iar nu să ne indignăm ; în rugăciuni nu se cade să cerem numaidecît împlinirea voinței noastre proprii, ci să lăsăm acest lucru pe seama lui Dumnezeu, Care ne dă ceea ce crede El că ne foloseşte. Dumnezeu Cel sfînt să îndepăr-teee de la casa Ta orice întîmplare supărătoare, iar ție însuți şi alor tăi să vă dea o viață lipsită de boli şi de pagube, într-o completă prosperitate.

EPISTOLA 291 Către horepiscopul Timotei30 Scrisă în timpul episcopatului

Ca să-ți scriu tot ce-mi trece prin minte nu-i potrivit nici cu lungimea unei scrisori, dar, în general, nici cu genul epistolar însuşi. însă, iarăşi, ca să te trec cu viiierea mi-e aproape cu neputință, căci inima mea s-a înfierbîntat c&Y' pricina unei drepte mînii împotriva Ta. Voi merge, aşadar, pe calea de inijloc, scriindu-ți unele şi lăsîndu-le pe celelalte deoparte. Aceastaffpe'Atru că vreau să-ți atrag atenția asupra unui lucru într-un grai prieterîe'se şi colegial.

Dacă tu eşti acel'TlmcMei despre care ştiu, din tinerețe, că ducea o viață ascetică atît de aspră încît era învinuit că întrece măsura, mă întreb : cum de-ai încetat acum să cugeti ce trebuie să faci ca să fii bine plăcut lui Dumnezeu ? şi, cum de te uiți acum numai la ceea ce zice cutare sau cutare despre tine, făcîndu-ți viața dependentă de părerea unora şt a altora şi calculezi doar cum să nu-ți pierzi nici prietenii, dar nici să te faci de rîs în ochii duşmanilor ? Şi, în schimb, de ce te temi, ca de cine ştie ce rău, de ruşinea pe care ai putea-o păți înaintea mulțimii, fără să te gîndeşti că în timp ce întîrzii în aceste preocupări, uiți de ceea ce e mai important tocmai în această viață ? Sînt pline Sfintele Scripturi

30Acest horepiscop era cunoscut din tinerețe de Sfîntul Vasile ca om care se deprinsese cu şcoala înfrînării şi ascezei. De curînd, însă, inima Sfîntului Vasile s-a «Iwflerbîntat de mînie» împotriva lui auzind că s-a lăsat dus de plăcerile lumeşti. Cer-tindu-1 aspru, dar cu bunătate, marele ierarh îi aduce aminte de cuvîntul Scripturii : că nu-i cu putință să faci în acelaşi timp două lurruri (Maici 6, 24).

do învățaturi despre faptul că nu-i cu putință să facem în acelaşi timp două lucruri31, adică să ne ținem legați de treburile lumeşti şi să ducem, în acelaşi timp, o viață după Dumnezeu. De altfel şi firea însăşi e plină de astfel de pilde. De exemplu, lucrarea minții nu reuşeşte să formuleze în acelaşi timp două idei diferite, iar în percepția sensibilă nu se pot primi în urechi două glasuri deodată, nici vedea doi oameni deodată, cu toate că avem deschise în acelaşi timp canalele acestor simțuri. Ochii, dacă nu-i îndreptăm pe amîndoi spre acelaşi obiect văzut, nu-şi pot îndeplini corect slujba lor. Aşa stau lucrurile în lumea firii, iar dacă ar fi să citäm mărturii scoase din Scriptură, lucrurile n-ar fi mai puțin ridicole decît, vorba vechiului proverb, să duci cucuveaua la Atena 32.

De ce amestecăm ceea ce nu se poate amesteca, zgomotele lumeşti cu deprinderea ascezei ? Oare nu devenim stăpîni pe noi înşine cînd ne îndepărtăm de zgomote, cînd nu ne mai încurcăm în atîtea afaceri şi cînd nu mai încurcăm şi pe alții ? Oare nu confirmăm prin fapte scopul evlaviei şi al credinței, pe care odinioară ni l-am propus noi înşine, şi nu arătăm astfel celor ce se gîndesc să ne calomnieze că nu vor reuşi să ne întristeze cînd vor ei ? Or toate acestea se vor întîmpla îndată ce le vom dovedi că pe noi nu ne mai atinge nici un atac.

Destul pentru acest subiect.

Fie să ne întîlnim cîndva ca să ne consfătuim mai temeinic despre cele ce sînt de folos sufletelor noastre, în aşa^el încît să nu se afle că ne îngrijim doar de lucruri deşarte cînd va veni^ii^jţţntru noi ceasul plecării inevitabile ! ,,;) ,

M-au bucurat în chip deosebit cele trimise.; din dragostea ta chiar şi după firea lor, ele erau foarte plăcute, dar^s^nd; m-am gîndit şi la cel care le-a trimis, atunci s-au dovedit şi ma^^d^cioase. Luminările şi medicamentele întăritoare din Pont să le primeşti cu plăcere, cînd le vom trimite, pentru că momentan nu le avem.

---

31 Matei 6, 24.

32 Aristofan, Păsările, 301 sau după proverbul francez : «porter de l'eau â la riviere», Bailly, Dict. op. cit.

III

SCRISORI NEDATATE SAU DE AUTENTICITATE DUBIOASĂ

EPISTOLA 292 Către Paladin 33 Fără dată

Jumătate din dorințele mele mi le-a împlinit Dumnezeu cel Sfînt, rînduind lucrurile în aşa fel încît să întîlnesc pe scumpa noastră soră, soția ta. El e în stare să-mi împlinească şi cealaltă jumătate, încît să ajung să văd şi pe Excelența Ta şi apoi să aduc deplină mulțumire lui Dumnezeu. Pentru că mare mi-e această dorință mai ales acum, cînd am auzit că ai fost ridicat la o mare cinste, cînd ai îmbrăcat haina nemuritoare care, acoperind omenitatea, a nimicit în trup moartea, iar ceea ce era muritor a fost înghițit în îmbrăcămintea nemuririi.

Aşadar, întrucît prin harul Său Domnul te-a făcut casnic al Său34, te-a îndepărtat de orice păcat, ți-a deschis împărăția cerurilor şi calea care duce la fericirea de acolo, te rugăm, ca pe un bărbat care întrece atît de mult pe alții prin înțelepciune, să primeşti acest dar cu toată înțelegerea şi să te faci paznic credincios al acestei comori, dîndu-ți toată rîvna ca să asiguri paza acestei arvuni. Şi astfel, după ce vei fi păstrat întreagă această pecete, te vei înfățişa înaintea Domnului strălucind în lumina sfinților fără ca să pătezi ori să zbîrceşti îmbrăcămintea curată a nemuririi35, ci păstrînd sfințenia în toate mădularele, ca unul care s-a îmbrăcat în Hristos, întrucît «cîți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați îmbrăcat» 36. Să fie, dar, sfinte toate mădularele, pentru ca să se învrednicească să se acopere cu îmbrăcămintea cea sfînta şi luminoasă.

EPISTOLA 293 Către Iulian

---

33 In această epistolă de felicitare Sfîntul Vasile exprimă bucuria că Paladin a primit botezul creştin. Soția sa i-o luase înainte. După felul cum i se adresează, Paladin era un mare demnitar al imperiului.

34 Etes. 2, 19.

35 Eies. 5, 27.

36 Gal. 3, 27.

Fără dată

Cum ți-a mers cu sănătatea în acest răstimp ? Poți să-ți întrebuințezi mîna fără greutate ? Cum merg celelalte treburi ? Progresează dupădorința ta, cum o dorim şi cum de fapt o meriți ? La cei care-şi schimbă uşor gîndurile e cu totul firesc ca viața să fie ea însăşi lipsită de ordine, dar cei ale căror planuri sînt hotărîte, statornice şi mereu aceleaşi e de aşteptat să ducă o viață conformă principiilor lor. într-adevăr, nu stă în puterea corăbierului să poată linişti valurile cînd vrea, dar e foarte uşor să ne facem o viață tihnită şi fără valuri dacă vom şti să facem să tacă zgomotele pe care patimile le ridică în noi şi dacă ajutăm voinței să fie mai tare decît tot ce poate veni din afară. Pentru că nici pierderile, nici bolile, nici alte greutăți ale vieții nu vor putea atinge pe omul virtuos atîta vreme cît îşi va ține cugetul destul de sus, încît să poată păşi pe urmele Domnului, să-şi îndrepte privirea spre viitor şi să stăpînească uşor şi cu iscusință furtuna care se ridică de pe pămînt. într-adevăr, despre cei pe care i-au înlănțuit puternic grijile vieții s-ar putea spune că se tîrăsc pe jos ca nişte dobitoace, ca nişte păsări prea greoaie, care în zadar poartă aripii.

Pe tine, ocupațiile nu mi-au putut îngădui să te văd vreme mult mai îndelungată decît pe cei care se luptă să treacă marea înotînd. Şi cu toate acestea, întrucît e destul să-i vezi ghiarele şi recunoşti îndată leul întreg, tot aşa cred că mi-a fost îndeajuns o singură experiență, ca să te cunosc destul. De aceea socot că este mare lucru faptul că dai atenție problemelor mele şi că nici eu n-aş fi absent din cugetul tău, ci că sînt mereu cu tine prin amintire. Or scrisoarea e o dovadă de amintire : cu cît vei scrie mai des, cu atît va fi mai mare plăcerea pe care mi-o faci.

EPISTOLA 294 Către Festos şi către Magnos 37

37Aceştia par a fi doi ucenici din primii ani ai episcopatului. Grija de suflet o ideea centrală a epistolei, aşa cum părinții poartă grijă de copii, plugarul de semințe, dascălul de ucenicii lui. «E nebiruit dorul celor care vor să învețe», zice Sfîntul. «Oricît de mare ar li distanța dintre noi, adaugă el, eu sînt mereu cu voi».

1. E una din notele cele mai des întîlnite în epistolele Sfîntului Vasile grija de «omul cel dinlăuntru». Dacă de acesta nu ne îngrijim, zice el, sîntem ca un animal care se tîrăşte sau ca «o pasăre care în zadar poartă aripi». Altfel, îl mîngîie pentru luxația mîinii.

Părinții trebuie să poarte grijă de copiii lor, plugarul de plantație şi de semințe, dascălul de ucenicii săi, mai ales cînd din pricina bogăției le dau nădejdi de recolte cît mai mari. Plugarul se bucură de truda sa atunci cînd vede spicele dînd în pîrgă sau plantele dezvoltîndu-se ; ucenicii fac bucurie dascălilor, iar copiii părinților. în legătură cu voi grija mea este cu atît mai mare şi nădejdile cu atît mai pretențioase, cu cît evlavia e superioară tuturor celorlalte deprinderi, tuturor viețuiloarelor şi tuturor fructelor. Eu am înrădăcinat-o şi am tnlreținut-o in sufletele voastre, încă plăpînde şi nevinovate, iar acum doresc să le văd la înflorire deplină, care să ne făgăduiască roade coapte cu ajutorul pe care dorința voastră după învățătură ni-1 va putea da. Căci ştiți bine că bunăvoința mea față de voi precum şi ajutorul lui Dumnezeu vin şi după intențiile voastre : dacă acestea sînt îndreptate cum trebuie, Dumnezeu invocat sau neinvocat va fi de față ca să vă ajute şi orice om care iubeşte pe Dumnezeu se va oferi el însuşi ca să vă învețe. E nebiruit dorul celor care pot să învețe ceva folositor, iar sufletul celor care doresc să se instruiască este liber de orice împotrivire. în această privință nici depărtarea fizică nu-i o piedică, întrucît Cel Care ne-a creat dintr-o neîntrecută înțelepciune şi din marea Sa iubire de oameni n-a încuiat cugetarea în trup, nici putința de a vorbi n-a legat-o doar de limbă, ci cu ajutorul timpului a dat ceva mai mult oamenilor, capabili-tatea să facă servici ca să poată da mai departe învățătură nu numai celor despărțiți de o mare distanță, ci şi celor care se vor naşte mult timp după aceea. Experiența întăreşte cuvintele mele : cei care au trăit cu foarte mulți ani înainte învață pe tineri în scrieri, unde se şi păstrează lecțiile acestui învățămînt, de aceea, cu toată distanța care ne desparte, eu sînt mereu cu voi prin cuget, stînd comod de vorbă împreună, pentru că învățămîntul nu cunoaşte piedică nici pe pămînt, nici pe mare, dacă veți avea grijă de propriile voastre suflete.

EPISTOLA 295 Către nişte călugări38

Sînt de părere că, prin darul lui Dumnezeu, voi n-aveți nevoie de alt îndemn în afară de cuvintele pe care vi le-am adresat, jnvitîndu-vă pe toți să îmbrățişați viața de obşte39 după pilda celei care se practica pe vremea apostolilor ; ați primit aceste cuvinte ca pe o învățătură mîn-tuitoare, pentru care ați şi adus mulțumiri lui Dumnezeu. Nu sînt simple cuvinte cele pe care le-ați auzit de la mine, ci învățăminte care trebuie puse în practică pentru folosul celor care le primesc spre liniştirea mea, care vi le-am formulat, şi, în sfîrşit, spre mărirea şi lauda lui Hristos, al Cărui nume a fost invocat peste noi 40. Iată pricina pentru care

38 «Credința lucrătoare prin iubire», după cuvîntul Apostolului, iată in rezumat ce vrea să pună în suflet Sf. Vasile comunității monahale pe care a lăsat-o în Pont. Se resimte, aşadar, şi în aceste sfaturi specificul «filosofici monahale» precizate de el : mîntuirea prin dăruirea de sine în folosul semenului.

39 Fapte 2, 42—47 ; 4, 34, 35.

40 fer. 14, i).

v-am trimis pe fratele nostru prea dorit ca : cel necunoscător să învețe să cunoască, cel molatic să se îndemne, iar pe cel potrivnic să-1 vedem plecîndu-se sfaturilor noastre.

Mare mi-e dorința să vă văd adunați laolaltă şi să aud spunîndu-se despre voi că nu vă place viața fără bune mărturii, ci că mai curînd acceptați ca toți să fiți paznici privegherii voastre mutuale şi minuțioase, martori ai faptelor voastre bune. In chipul acesta fiecare va primi, mai întîi, o răsplată deplină şi corespunzătoare, iar în al doilea rînd, o altă răsplată desăvîrşită, pentru progresul fratelui său, pe care trebuie să ni-1 predăm unul altuia atît prin cuvînt, cît şi prin faptă, cu ajutorul convorbirilor dese şi a îndemnurilor noastre.

Mai presus de toate vă rog să vă aduceți aminte de credința Părinților şi să nu vă lăsați zguduiți de cei care, în liniştea noastră, încearcă să vă ducă la rătăcire, bineştiind că nici rînduiala aspră a călugăriei nu-i de dorit doar de dragul ei, ci numai dacă e luminată de credința în Dumnezeu, după cum nici mărturisirea dreaptă a credinței dacă nu-i însoțită de fapte bune nu ne va putea recomanda înaintea lui Dumnezeu. Ca omul lui Dumnezeu să fie întreg şi pentru ca viața noastră să nu şchiopăteze, trebuie să se îndeplinească ambele condiții. Căci, după cum zice Scriptura, credința e cea care ne mîntuie, dar nu orice credință, ci numai «credința lucrătoare prin iubire» 41.

EPISTOLA 296 Către o văduvă *

Ținînd seama de bunătatea ta şi cunoscîndu-ți rîvna pe care o ai pentru lucrarea lui Dumnezeu, mi-am luat deunăzi îndrăzneala de a te socoti ca pe o fiică a mea şi am folosit catîrii tăi, e drept, cu atenția cuvenită, dar cu gîndul că parcă ar fi ai mei, însă s-a prelungit cam mult vremea de cînd i-am folosit. Trebuia să fi scris despre acest lucru Domniei Tale, ca să ştii că şi răspunsul meu e dovada unui

41Gal. 5, 6.

*. Epistola de față pare a fi scrisă în timpul marilor lucrări filantropice ale Vasiliadei (371—373). Ierarhul mulțumeşte acestei femei că i-a împrumutat gratuit catîrii pentru lucrările efectuate. A se vedea şi ep. 94. Trimite salutări şi fiicei sale.

sentiment de deosebită mulțumire. Mă folosesc, în acelaşi timp, de această scrisoare, ca să reamintesc Vredniciei Tale că se cade să ne aducem mereu aminte de Domnul, spre a avea pururea înaintea ochilor plecarea din această lume şi spre a ne orîndui viața în vederea apărării înaintea Dreptului

Judecător, Care să nu ne lase să fim înşelați, ci să ne asigurăm, pe temeiul faptelor noastre bune, înaintea Celui Care va descoperi taina inimilor noastre în ziua venirii Sale. Te rugăm să transmiți salutări şi preavrednicei Tale fiice, pe care o îndemn să-şi petreacă viața meditînd la dumnezeieştile cuvinte ale Mîntuitorului, pentru ca sufletul ei să se hrănească cu învățătura lor mîntuitoare şi ca înțelegerea ei să crească şi să sporească mai mult decît creşte trupul sub influența naturii.

EPISTOLA 297 Către o văduvă

Socot că s-ar fi cuvenit, din pricina vîrstei înaintate 42 precum şi din pricina afecțiunii mele, să profit de prezența trupească a neasemuitei Tale vrednicii şi să te vizitez, iar în caz că nu te-aş fi găsit, să nu mă dau bătut, ci să-mi împlinesc lipsa măcar scriindu-ți. Iată însă că am şi găsit un curier potrivit, prin care să te salut, îndemnîndu-te, în primul rînd, să împlineşti lucrarea Domnului, pentru sca Dumnezeu să dea să ți se scurgă zilele cu cinste, în evlavie şi resemnare, făcîndu-te vrednică şi de bunurile viitoare 43.

în al doilea rînd, îți încredințez pe tînăra fiică de care ți-am vorbit, cu rugămintea s-o primeşti ca şi cum ar fi propria mea fiică şi propria ta soră. Socoate ca şi cum ar fi ale Tale toate cele ce le va împărtăşi sufletului tău vrednic şi curat, ocupă-te de ea, convinsă fiind că-ți asiguri, prin aceasta, răsplata de la Domnul, iar în acelaşi timp îmi faci şi mie o bucurie, ca unul care, din dragoste pentru Hristos, împlinesc pentru tine măsura iubirii creştine.

---

42 Am mai vorbit despre vîrsta destul de redusă a Sf. Vasile.

43 Nu ni se dau amănunte unde a avut loc acest exil. E de subliniat şi rugămintea de a creşte pe o tînără orfană.

EPISTOLA 298 Fără adresă, către un om evlavios

Binevoieşte şi fă-mă vrednic să ajung sfetnic la toate şi părtaş la toate grijile tale, aşa cum poate face numai un om vrednic de desăvîr-şirea Ta, şi Dumnezeu te va răsplăti pentru dragostea ce-mi porți, ca şi pentru grija ce ți-o dai ca să-ți orînduieşti bine viața. M-am mirat că înşelăciunea acestui om te-a putut supăra, crezînd că apa ar avea cine ştie ce putere ciudată, deşi nici o mărturie nu-i confirmă faima. în realitate, nu este nimeni din cei de aici care să fi cîştigat pentru sănătatea trupului vreo îmbunătățire mai mare ori mai mică decît am fi nădăjduit, afară poate de cazul cînd întîmplător va fi simțit cineva vreo uşurare, lucru care se întîmplă oamenilor fie cînd dorm, fie cînd lucrează ceva în viață. Dar cel care surpă iubirea încearcă să convingă pe cei mai simpli să atribuie aceste lucruri întîmplătoare specificului apei. însăşi experiența te poate convinge că graiul meu spune adevărul44.

EPISTOLA 299 Către un inspector fiscal

Ştiam de cînd mi-ai scris că te descurci greu cu administrația publică. Există o veche zicală, potrivit căreia cei care urmăresc virtutea nu se avîntă prea bucuros în slujbe obşteşti, căci neajunsurile care se întîlnesc la medici se văd şi la dregătoriile publice. într-adevăr doctorilor le e dat să vadă lucruri dezgustătoare, fac experiențe neplăcute, iar cu prilejul nenorocirilor altora se produc şi destule neajunsuri personale. Aşa ceva se întîmplă şi la adevărații dregători, pentru că oamenii interesați, care privesc numai la bani şi care se lasă atraşi de mărirea însăşi, ca şi cum ea ar fi binele cel mai mare, socot că astfel îşi cîştigă puterea prin care să-şi poată ajuta prietenii, să înlăture pe duşmani şi să dobîndească ceea ce doresc.

44 Efectul curativ al unor ape nu poate da dreptul cuiva să atribuie puterilor diavoleşti ceea ce stă în firea lucrurilor. A crede altceva e şarlatanie.

Dar tu nu eşti ca aceştia. Decît cine şi ca cine ? Tu te-ai îndepărtat de bunăvoie de vredniciile pămînteşti, oricît de mari ar fi fost acestea, într-o vreme cînd puteai conduce un oraş întreg ca şi cum ai fi îngrijit de o singură casă. Or tu ai ales atunci o viață fără griji şi liniştită, pentru că te-ai gîndit că-i mai de preț nici să n-ai, dar nici să produci altora neplăceri, ceea ce, după cum socot şi alții, nu produce decît tulburare.

întrucît Domnul n-a vrut ca ținutul Iboriților să ajungă sub competența cîrciumarilor şi nici recensămîntul de impunere a dărilor să nu se desfăşoare ca într-un tîrg de sclavi, ci ca fiecare să fie înscris după situația reală, primeşte această slujbă, deşi e greu de îndeplinit. Căci, după cum spui tu însuți, chiar şi prin ea poți să cîştigi bunăvoința lui Dumnezeu. Să nu tremuri în fața puterii, dar nici nu disprețui sărăcia, arată supuşilor o imparțialitate mai deplină decît orice cîntar. Şi astfelrîvna ta pentru dreptate va apărea cu claritate în ochii celor care ți-au încredințat această chemare şi te vor admira între toți ceilalți. Şi chiar dacă acest lucru nu-1 vor recunoaşte ceilalți, o va face Dumnezeu, Care ne-a pus înainte mari răsplăți pentru faptele noastre bune 45.

EPISTOLA 300 Cuvînt de consolare către tatăl unui student

întrucît în creştinism Domnul ne-a pus pe locul al doilea, după părinți, încredințîndu-ne formarea religioasă a copiilor celor ce cred în El, socotim că nenorocirea care a surprins pe răposatul tău fiu e ca şi cum ar fi a noastră şi deplîngem moartea lui prematură, jelindu-o din toata ființa alături de Tine. îmi pot da seama cît de mare trebuie să fie greutatea acestei dureri pentru propriul lui tată după trup, între altele din faptul că şi în mine, care nu-i sînt părinte decît după învățătură, întristarea inimii a fost atît de adîncă. De fapt, față de fiul tău nu trebuia nici să simțim supărare şi nici să exprimăm în sentimente sau în cuvinte o astfel de întristare, căci cu adevărat vrednici de plîns sînt numai cei

45 Se ştie cîte nedreptăți se săvîrşeau la stabilirea impozitelor şi la încasarea lor. Multe din epistolele Sfîntului Vasile ne dau ştiri bogate în acest sens. în cea de fată Sfîntul Vasile îi spune unui agent fiscal să primească să facă un astfel de serviciu, dar să muncească cinstit ca pentru Dumnezeu.

care şi-au pierdut nădejdile pe care şi le puseseră în el. Ei sînt într-adevăr vrednici de multe lacrimi şi gemete ca unii care, pe cînd fiul lor se află în floarea vîrstei şi apt pentru desăvîrşirea studiilor lui, l-au primit mut şi căzut pradă acelei lungi şi groaznice tăceri.

O asemenea nenorocire, mărturisesc, m-a tulburat şi pe mine ca om şi am vărsat fără să vreau nenumărate lacrimi, lăsînd să-mi scape din adîncul inimii gemete, pentru că durerea care m-a cuprins mi-a întunecat mintea, parcă ar fi fost nişte nori. Cînd însă mi-am revenit în si-nemi şi am privit cu ochii sufletului spre firea lucrurilor omeneşti, am cerut iertare Domnului pentru sentimentele pe care, de prea multă emoție, sufletul le încercase în fața nenorocirii întîmplate, şi m-am dojenit ca să îndur cu linişte aceste suferințe, căci, după vorba veche a Scripturii, ele sînt legate de viața omului.

A plecat încă tînăr, la o vîrsta la care omul doreşte cel mai mult să trăiască, era remarcat între toți colegii săi, fiind drag profesorilor, în stare să atragă la prietenie chiar şi pe cel mai sălbatic dintre duşmani printr-o singură întîlnire, ager la învățătură, blînd în caracter, mai rezervat decît ar fi spus-o vîrsta, şi ceea ce s-ar mai. putea adăuga e maipuțin decit realitatea, căci acest om era născut tot din om. Ce s-aşteaptă să spună în acest caz tatăl unui astfel de copil ? Ce altceva decît să-şi aducă aminte că şi tatăl său a murit ? De aceea, din clipa în care şi el s-a născut dintr-un părinte muritor, ce ciudățenie constă în faptul că şi el a devenit tatăl unui muritor ?

Cît despre aceea că a murit prematur, înainte de a se fi săturat de viață şi înainte chiar de a fi ajuns la deplina maturitate a vieții, înainte de a fi păşit în rîndurile bărbaților şi de a fi lăsat urmaşi din familia sa, acestea nu constituie temei de a face şi mai mare durerea, cum sînt convins, ci sînt motive de consolare pentru cele întîmplate. Trebuie, dar, să mulțumim Domnului pentru faptul că a rînduit ca fiul să nu lase pe pămînt copii orfani, să nu lase în urma lui o văduvă ajunsă pradă unei lungi tristeți sau care să trebuiască să împartă locaşul cu un alt bărbat şi să disprețuiască astfel pe soțul primei căsnicii. Viața tînărului n-a fost de lungă durată în această lume, dar cine e atît de nesimțit să nu vadă această scurtare ca unul din cele mai mari dintre bunuri ? Şederea de aici, al cărei timp se prelungeşte, e uri prilej pentru cele mai multe rătăciri şi greşeli. însă fiul tău n-a săvîrşit rele, n-a urzit viclenii împotriva aproapelui, n-a ajuns să trebuiască să se amestece în tovărăşii cu oameni răi, n-a fost încurcat în blestemățiile pieții, n-a cunoscut necesitatea de a păcătui, nici minciuna, nici nerecunoştința, nici pofta,

nici gustul plăcerii, nici poftele cărnii, nimic din ceea ce ia naştere în sufletele destrăbălate ! A părăsit viața fără ca nici una din aceste pete să-i fi murdărit sufletul, s-a dus curat46 spre cel mai bun partaj. Pe cel iubit nu pământul ni l-a ascuns, ci cerul l-a primit. Dumnezeu este Cel Care rînduieşte soarta noastră, Care pune capăt vremii de trăit pe pământ, Care l-a adus în această viață şi tot Dumnezeu este Cel Care hotărăşte să plece din ea. Avem ca învățătură în noianul durerilor pilda vestită a marelui Iov, care a zis : «Domnul a dat, Domnul a luat. Cum I-a plăcut Domnului aşa s-a întîmplat. Fie numele Domnului binecuvîn-tat în toți vecii» 47.

EPISTOLA 301 Cuvînt de mîngîiere Scrisă în anul 372

Care erau simțămintele mele la vestea nenorocirii care te-a lovit nici un cuvînt n-ar reuşi să le descrie limpede. Pe de o parte, m-am

46 N-avem nici un motiv să nu credem că, dincolo de retorica vremii, tînărul a cărui moarte a descris-o Sf. Vasile era un sfînt.

47 fov 1, :M (ed. 1914).

gindit la pierderea pr- care a suferit-o comunitatea credincioşilor prin dispariția din viață a ocrotitoarei lor, iar pe de altă parle, mă gîndeam in ce tristețe s-a preschimbat voioşia cuvioşiei tale văzînd limpede cum s-a prăbuşit cea mai fericită dintre case şi cum s-a destrămat mai repede decît visul conviețuirea care părea a fi atins la voi culmea fericirii. Chiar dacă ai fi de diamant, cum să nu te frîngi sufleteşte în astfel de cazuri ? încă de la prima întîlnire am simțit o oarecare apropiere de credincioşia ta, şi atît de mult am cîştigat sufleteşte din bunătatea ta încît zilnic căutam să te am pe limbă, iar cînd am ajuns să cunosc şi acel minunat suflet, care ți-a fost soție, atunci m-am convins într-adevăr că în ce priveşte familia voastră se confirmă cuvîntul din cartea Pildelor lui Solomon, unde se spune că «o femeie înțeleaptă este un dar de la Dumnezeu» 48. Atît de mult vă potriveați întreolaltă, încît aveai impresia că uitîndu-te la unul vedeai ca într-o oglindă pe celălalt. în fine, oricît de multe ar spune cineva în această privință, tot n-ar putea ajunge să spună destul 49.

Dar cum va trebui să se simtă cineva în fața unei legi a lui Dumnezeu, care a stăpînit dintotdeauna şi după care cel ce are să se nască e dator să şi plece într-un anumit moment, şi după care orice suflet care a dat vieții toate cele necesare pînă la capăt, trebuie, la un soroc anumit, să se desfacă de legăturile trupului ? N-am fost şi nici nu sînt cel dintîi şi nici singurul care am suferit aceste lucruri, prea minunatul meu frate, ci toate nenorocirile care au venit peste părinții, peste bunicii şi peste toți ceilalți înaintaşi ai noştri, toate acestea le pătimim şi noi. E plină viața oamenilor de astfel de pilde.

Dar tu, care duci un trai atît de deosebit de alții, se cade să-ți păstrezi de-a lungul pătimirilor neveştejită mărinimia şi să nu-ți pierzi cumpătul din pricina caracterului trecător al vieții prezente, ci să fii mulțumitor Celui ce te-a dăruit cu ea de la început. Faptul că cineva moare e o însuşire a tuturor celor care avem parte de aceeaşi fire, iar conviețuirea cu o femeie vrednică a fost totdeauna un privilegiu nu al prea multor bărbați, care au fost socotiți chiar de judecata lui Dumnezeu drept fericiți. Desigur că durerea unor despărțiri e tot un dar de la

48 Pilde 19, 14.

49 Cel pe care-1 mîngîie Sf. Vasile e un bărbat nobil, care în unele manuscrise poartă numele de Maximos. El pare a fi fost un mare filantrop. Se pare că atît el, cît şi soția lui erau vechi cunoştințe ale Sfîntului.

Dumnezeu, pentru cei ce judecă lucrurile limpede 50. Cunoaştem pe mulți care primesc desfacerea conviețuirii nepotrivite ca pe o eliberare de cine ştie ce sarcină grea.

Priveşte, omule, cerul şi soarele, priveşte toate făpturile din jur şi vezi că, cu toate că sînt atît de mari şi atît de multe, după o vreme nu se mai văd deloc. Din toate acestea scoate învățătura că, întrucît facem şi noi parte din făpturile muritoare, urmează că ne-am primit şi noi părticica corespunzătoare şi potrivită firii noastre. Iar întrucît şi căsătoria însăşi e doar o consolare în moarte şi pentru că n-a fost cu putință ca omul să rămînă permanent în ea, Creatorul a înțeles să asigure perpetuarea vieții prin succesiunea trupească. Iar dacă ne mîhnim pentru că soția ne-a plecat prea repede, măcar să n-o pizmuim pentru că n-a respectat măsura cu totul încărcată de necazurile vieții şi că ne părăseşte tocmai cînd o dorim mai mult, cum se întîmpla cu floarea de dar, care îşi mai păstrează şi mai tîrziu farmecul parfumului. înainte de orice, lasă-te îndrumat de învățătura despre înviere, pentru că eşti creştin, şi-ți trăieşte viața în nădejdea bunurilor viitoare.

Aşa se cuvine, dar, să cugeti, că soția ta a pornit pe un drum pe care trebuie să-1 parcurgem cu toții. Iar dacă te tulburi de ce ea a plecat înaintea ta, pentru aşa ceva nu se cade să ne întristăm. Poate că mai tîrziu starea ei ar fi fost şi mai chinuitoare, căci dacă trăim ani mai îndelungați, ne facem vinovați de mai multe pedepse. De aceea să lăsăm în pace gîndurile serbede şi să reînnoim mai bine grija despre felul în care se cuvine să ne arătăm cît mai plăcuți lui Dumnezeu.

EPISTOLA 302 Spre consolare soției lui Brison 51

:i. Desigur că nu uşor ajunge omul să se împace cu această constatare. în schimb amintirea Inimoasă a unei ființe iubite mingîie, pe- cînd una urîtă deprimă.

51 înalt dregător militar, mort «în floarea isprăvilor militare», cum se exprimă In stilul obişnuit al elogiilor panegirice, pare a fi impresionat şi pe împărat, altfel nu şi-ar li permis Ştiutul Vasile să literaturizeze pe tema morții lui. In cuvinte simțite el caută să consoleze pe soția lui rămasă văduvă, mîngîindu-se cu fiii, a căror grijă ,i i.'imas acum mimai pe umerii ei.

Ce nevoie aş avea să descriu cît de mult m-a întristat vestea despre nenorocirea care a dat peste Brison, cel mai bun dintre oameni ? în orice caz, nimeni n-ar putea avea o inimă atît de împietrită, încît, după ce a cunoscut pe acest bărbat şi apoi a auzit că a fost răpit pe neaşteptate dintre oameni, să nu vadă ca o pierdere generală a omenirii dispariția unui astfel de om. La supărarea mea s-a adăugat îndată grija de tine, întrucît mă gîndesc că dacă ceea ce s-a întîmplat a fost ceva atît de greu şi de neîndurat chiar şi pentru cei care nu sînt înrudiți cu Brison, atunci îmi închipui în ce stare e însuşi sufletul tău, care e atît do bun din fire, atît de simțitor din pricina structurii lui, şi în ce stare

eşti tu caro ai rămas ucum atît de abătută, în urma acestei nenorociri, încît prin despărțirea de sot ai senzația că parcă întreaga ființă ți-a fost frîntă în două. Pentru că într-adevăr, potrivit cuvîntului Domnului, nu mai sînt doi, ci un singur trup52, iar o astfel de despărțire nu-i mai puțin dureroasă decît o frîngere în două a trupului nostru.

Dar dacă pricina întristării e atît de mare şi poate chiar mai mare decît am spus, e cazul să ne întrebăm : ce consolare avem pentru ceea ce s-a întîmplat ? Mai întîi, însăşi legea pe care Dumnezeu a statornicit-o încă de la început, în înțelesul că oricine vine pe lume trebuie să o şi părăsească la momentul potrivit 53. Or dacă aşa a fost rînduită soarta oamenilor, începînd încă de la Adam şi pînă în vremurile noastre, atunci nu se cuvine să ne indignăm împotriva legilor obşteşti ale firii, ci să primim ceea ce a rînduit Dumnezeu pentru noi, căci El a hotărît ca acest suflet să se retragă din lume, dar nu să se mistuie şi să se ofilească cu vremea, ci să-şi sfîrşească viața în floarea vîrstei şi în strălucirea isprăvilor militare. De aceea nu trebuie să ne supărăm pentru că ne-am despărțit de un astfel de om, ci să mulțumim lui Dumnezeu că ne-a învrednicit de convieţuirea cu un bărbat a cărui pierdere o simte aproape întregă împărăția Romană, pe care şi împăratul însuşi îl deplînge, ostaşii îl regretă şi toți marii dregători îl jelesc ca şi cum ar fi fost unul din fiii lor.

întrucît, aşadar, ți-a lăsat amintirea valorii lui proprii, gîndeşte-te că prin aceasta ai destulă mîngîiere în suferința ta. Şi apoi mai vreau să cunoşti şi aceea că acela

52 Fac. 2, 24 ; Matei 19, G.

53 Fac. 3, 19.

care nu cade în întristări, ci-şi duce greul durerii cu nădejdea în Cel de sus, va avea de la Dumnezeu mare răsplată pentru răbdarea sa.

De altfel, nouă nu ne îngăduie rînduiala apostolească să ne întristăm pentru cei morți, aşa cum e cazul la cei din afara Bisericii 54.

în sfîrşit, să fie şi fiii tăi nişte icoane vii, care să te consoleze şi să te mîngîie pentru absența celui pe care-1 regreți ! Şi astfel grija pentru formarea lor să-ți întoarcă sufletul de la gîndurile triste şi dacă vrei să ştii cum vei putea bineplăcea lui Dumnezeu, cere-I ca pentru răstimpul cît vei mai trăi pe păjnlnt să găseşti în cugetul tău preocupări din cele mai alese. Căci pregătirea apărării, pe care trebuie s-o înfățişăm înaintea Domnului nostru Iisus Hristos, şi rîvna pe care o vom desfăşura, pentru ca să ne numărăm la un loc cu cei pe care-i iubeşte, sînt în stare să alunge întunericul de pe suferința noastră, în

---

A. leş. 1, 13.

aşa fel încît să nu fim mistuiți de ea. Să-ți dea Domnul în suflet mîn-gîierea care vine din Duhul Lui, duh de bunătate, pentru ca şi în starea în care te afli să ne întăreşti şi pe noi, iar în toate convorbirile tale să no fii pildă bună de viață virtuoasă.

EPISTOLA 303 Către cornițele tezaurului particular al împăratului55

Am impresia că locuitorii ținutului acestuia s-au folosit de calomnii şi de minciuni ca să Te convingă pe Domnia Ta să pui pe aceşti oameni la o sechestrare suplimentară de cai. întrucît aşa ceva constituie o nedreptate şi pentru aceea trebuie să nu fie pe voia Domniei Tale, ca să nu mai vorbesc că şi pe mine mă supără, din pricina dragostei care mă leagă de cei nedreptățiți, sînt silit să te rog sâ nu îngădui să mai continue această batjocură numai de dragul unora care vor să facă rău.

EPISTOLA 304 Către Aburgios 56

Omul în favorul căruia intervin este cel despre care ți-am vorbit, nu demult, prin mijlocirea diaconului. întrucît îți trimit acum această scrisoare, să plece de la tine satisfăcut în ceea ce doreşte.

EPISTOLA 305 Fără adresă, în legătură cu nişte oameni virtuoşi

55 Nu-i ştim numele, dar putem fi încredințați (G. Ostrogorski, Gesch. d. byz. Staates, p. 31) că începînd din epoca lui Constantin cel Mare «comes rerum privata-nim», cum se numea cel care răspundea de tezaurul particular al împăratului, era persoana care răspundea nu numai de darea în natură (annona) pentru întreținerea armatei, ci şi de bunul mers al finanțelor statului. îndrăzneala cu care Sfîntul Vasile cere acestui demnitar să renunțe la sechestrul suplimentar de cai grăieşte de la sine. Din păcate nu ştim data cînd s-a scris această epistolă.

56 Despre Aburgios am mai vorbit adeseori (ep. 33, 75, 147, 178, 196).

Omul acesta ți-e cunoscut după cum dovedesc istorisirile lui, dovadă că la fiecare prilej numele Tău e pe buzele lui : pentru amintirea lăsată printre ortodocşi, pentru ospitalitatea arătată asceților, pentru toate aceste fapte bune, omul acesta te pune pe primul loc. Cînd mai o vorba şi de dascăli, el nu poate suferi să-ți treacă altul înainte, aşa după cum atunci cînd e vorba de luptătorii pentru credință sau de cei

care răstoarnă cugetările sucite ale ereziei el n-ar alege pe altcineva ca să-1 pună înaintea ta, pentru că mărturia lui îți atribuie, în toate domeniile, o virtute nebiruită şi neîntrecută. Şi spune că aşa ceva nu-i greu de dovedit, pentru că le istoriseşte la urechile unor oameni care ştiu şi mai multe decît cele pe care, dacă le-ar spune altcineva, ai crede că le exagerează.

Aşadar, omul acesta venind la tine ți-a cerut o scrisoare, nu ca să se laude că te cunoaşte, prin mine, ci ca să-mi facă mie un serviciu, dîndu-mi prilejul să salut pe nişte prieteni dragi57. Domnul îl va răsplăti pentru buna lui voință, iar Tu prin rugăciunile tale şi prin buna voință pe care o arăți față de toți plăteşte cît poți din datoria ta de recunoştință, în acelaşi timp informează-mă care mai e situația Bisericilor.

EPISTOLA 306 Către guvernatorul din Sebasta

Ştiu că Vrednicia Ta primeşte cu plăcere scrisori de la mine şi ştiu şi de ce : ai îndrăgit binele şi eşti săritor cînd e vorba să faci binefaceri. De aceea, întrucît de fiecare dată îți dau prilej să-ți arăți noblețea gîndurilor, te şi repezi spre scrisorile mele în convingerea că ele îți ajută să săvîrşeştt fapte bune58. Iată că acum se iveşte un alt prilej, care poate primi însuşirile tipice ale bunătății tale în toate privințele şi în acelaşi timp se face şi crainicul vredniciilor tale.

Nişte oameni plecați din Alexandria să-şi facă datoria şi pe care aceeaşi lege obştească a întregii firi omeneşti îi obligă să aibă grijă de morții care au părăsit această lume, cer ocrotirea ta': porunceşte să se dea dreptul, printr-o hotărîre obştească, să se transporte cadavrul uneia din rudele lor, care şi-a sfîrşit viața în Sebastea pe vremea cît a staționat acolo unitatea lui militară, şi să se acorde, pe cît e posibil, serviciul de transport obştesc, pentru ca astfel prin mărinimia ta oamenii să se simtă uşurați sufleteşte în această drumeție lungă. Vestea acestor fapte va ajunge pînă la marele oraş al Alexandriei, iar ea va grăi şi locuitorilor lui de minunea vredniciei tale, un lucru uşor de înțeles pentru priceperea ta, chiar dacă eu nu spun

57 O exprimare plină de finețe, cum rar întîlneşti. Nu-i de mirare că maestrul oratoriei Libaniu, ba însuşi Iulian Apostatul au fost nevoiți să recunoască Sfîntului Vasile talentul.

58 Felul în care face pe guvernator să se simtă obligat moraliceşte nu-i, cum s-ar credo, o simplă manevră la Sf. Vasile. Cazul pe care-1 relatează această epistolă grăieşte de la sine despre umanismul cuceritor al Sf tulului.

mai multe. Iar eu voi adăuga şi pe aceasta lîngă alte multe binefaceri pe care mi le-ai arătat.

EPISTOLA 307 Fără adresă

Firile certărețe se împotrivesc uneori chiar şi sfaturilor folositoare, socotind cinstit şi bun nu ceea ce pare cinstit în fața tuturor (chiar dacă (icest lucru e avantajos), ci ceea ce le place numai lor, chiar dacă acest lucru e păgubitor. Cauza acestora stă în prostia şi în lipsa lor de caracter, care nu-i lasă să fie atenți la sfaturile altora şi care nu le îngăduie să se mîndrească decît cu propriile lor idei şi cu ceea ce le trece lor prin gînd 59. Or, ceea ce le trece prin gînd e ceea ce le place, şi ceea ce le place e ceea ce vor ei. Omul care crede că folositor e numai ceea ce vrea el, nu-i un bun judecător, ci se aseamănă cu orbul care conduce pe orbi. De aici vine faptul că foarte uşor calcă în strâchini şi aceasta pentru că-i lipseşte experiența care să-i spună de fapt ce anume îi foloseşte. Intr-o astfel de neplăcere poate ajunge oricine îşi face de lucru cu un astfel de om. Căci cu toate că ar fi trebuit să se orienteze după judecata unor prieteni comuni, cu toate că el însuşi a,fost sfătuit adeseori chiar de mulți din cei care se interesează serios de dreptate şi de adevăr, totuşi el şi atunci alerga la judecători şi la tribunale, preferind să piardă mult şi să cîştige puțin. Dar chiar şi biruința pe care i-o aduc judecățile făcute de magistrați nu merge fără pagubă. De aceea tu, care-i eşti atît de drag, fii săritor la nevoie, dar fă şi această faptă bună : împiedică amîndouă partidele să introducă prea repede cauza pe lîngă magistrat şi fă-te judecător tu însuți în locul lor. Dacă unul din cei doi nu se lasă convins şi se împotriveşte sentinței tale, ajută-1 pe cel nedreptățit şi pune-ți influența în slujba celui care nu caută altceva decît dreptatea.

EPISTOLA 308 Fără adresă, în scopul unei protecții

Pe cînd te aflai în prezența unor frați ți-am vorbit, prea stimate, în favorul locuitorilor din ținutul Kaprala, îndrumîndu-i şi pe ei să se adreseze direct Domniei Tale. Te-am rugat —■ avînd înaintea Ta răsplata de la Domnul — să-i

59 Mai rar auzi zugrăvindu-se atît de pregnant mentalitatea celor certărețişi egoişti. Sfîntul recomandă împăcarea chiar şi înaintea instanței.

protejezi ca pe nişte săraci şi neajutorați întru toate60. Acum reînnoiesc iarăşi, deodată cu scrisoarea aceasta, aceeaşi

60 Nu ştim ce vor fi cerut aceşti nevoiaşi din ținutul Kapralei. Probabil o uşurare de dări.

nemurim .in 1

rugăminte, eerînd totodată Bunului Dumnezeu să țină şi să sporească strălucirea de care se bucură acum viața ta, pentru ca, pe temeiul unei puteri atît de mari, să poți răspîndi peste noi binefaceri din cele mai mari. N-avem decît o singură dorință : mîntuirea întregii tale cauze, sperăm că eşti convins de acest lucru.

EPISTOLA 309 Fără adresă, în folosul unui sărac

Am mustrat aspru pe acest frate, care e îngrijorat de întocmirea tabelelor de dare pe casa lui, cu toate că din capul locului scutirea necesară îi era asigurată în urma sărăciei lui61. într-adevăr, după o viață îmbelşugată, pentru că Domnul aşa a rînduit pentru folosul lui sufletesc, iată-1 ajuns acum la cea mai mare mizerie, încît abia dacă mai are cu ce să se hrănească pe zi, nemaiputînd cere să-1 slujească nici unui sclav, deşi mai înainte avea destui sub ordinele lui. Nu-i mai rămîne decît trupul, un trup slăbit şi îmbătrînit, cum îl vezi şi tu însuți, şi cei trei copii, care formează o grijă prea mare pentru un om atît de sărac.

Desigur că el nu are nici o nevoie de recomandarea mea, pentru că e destul de sărac pentru a-ți înmuia inima, întrucît ştiu că D-ta ai simțăminte umane, de care eu niciodată nu m-am înşelat. întrucît petiționarii sînt greu de satisfăcut, m-am temut ca nu cumva să se uite ceva din cele datorate de mine față de el, şi de aceea ți-am scris, ştiind că ziua cînd va vedea el fața Domniei Tale va fi pentru el începutul unei vieți fericite şi va aduce pentru el o schimbare care i-ar face viața măcar cu ceva mai bună.

EPISTOLA 310 Fără adresă, pentru nişte rudenii *

Eu însumi aveam o foarte mare dorință de a întîlni pe Luminăția Ta, pentru mai multe motive. Cel dintîi, de a mă bucura, după o lungă absență, de bunele Tale calități. în al doilea rînd, ca să te rog pentru nişte locuitori din Ariarathia:

61Cel care a făcut atîtea pentru alinarea lipsurilor celor nevoiaşi a înțeles că stabilirea tabelelor de dare poate fi izvorul multor nedreptăți. De aceea intervenția aceasta pentru un om cu trei copii se impunea direct atenției lui. Sărăcia trebuia înțeleasă în chip superior şi să ducă la scutirea de dări.

*. Această strîmtorare din cauza impozitelor se resimte şi în această epistolă, de data aceasta fiind vorba de nişte rude ale Sf. Vasile.

Acestora, întrucît de multă vreme erau strîmtorați, Domnul le-a dat o prețioasă mîngîiere atunci cînd i-a fe-

rieit prin numirea în slujbă a Dreptății Tale. Pe de altă parte, există un ogor al uneia dintre rudeniile mele supraîncărcat cu impozite, ajun-gînd acesta aproape cel mai sărac din toată Ariarathia. îți cer, aşadar, ca, pe cît se va putea, Bunătatea Ta să-i uşureze, ca de acum înainte s-o poată scoate cumva la capăt.

EPISTOLA 311 Către un dregător 62

Oameni care nu țin seamă de asigurările mele m-au rugat de multe ori să scriu Vredniciei Tale, urmărind să obțină ceva deosebit şi precis. Eu i-am asigurat de multă vreme că pentru noi tu eşti cel care răspunde de dreptate într-un chip atît de imparțial şi de corect, încît nimeni n-ar putea fi servit cu mai multă omenie, afară de cazul că cineva e atît de nesătul încît întrece orice măsură 63. Totuşi, ca să-i dau deplină satisfacție acestui om, i-am dat epistola aceasta, trimițîndu-1 la tine, rugîndu-te să-1 priveşti cu înțelegere şi, întrucît de multă vreme casa lui a fost încărcată peste măsură, să se învrednicească de oarecare uşurare.

EPISTOLA 312 Către un efor fiscal64

Tu ştii cîte profituri şi cîte pierderi se fac oamenilor în urma întocmirii tabelelor de dare. Drept aceea acordă păsuire celui care şi-a dat atîta silință ca să nu fie nedreptățit şi arată-te grăbit în a-1 ajuta, pe cît e posibil, ca să nu se facă nedreptate.

EPISTOLA 313 Către eforul fiscal65

62 Mereu uşurare de dări, pentru care St. Vasile a dat omului o recomandare către dregătorul respectiv.

63 Existau şi oameni care cereau imposibilul, ori cereau ce nu se cădea să ceară.

64 Recomandare pentru a nu fi impus cu dare mai mare decît legală.

Orînduirile providențiale ale lui Dumnezeu nu se pot sesiza imediat, iar în micimea cugetului nostru noi oamenii nu ne uităm decît la acMioiti

coca ce-i lingă picioarele noastre. Adeseori chiar şl cînd sîntem îndrumați spre o țintă fericită ne supărăm. Şi totuşi Domnul, Care in înțelepciunea Lui conduce totul, suportă cu răbdare toată nepriceperea noastră. Iți aduci aminte cît de mult ne supăram cînd ni se vorbea de o aşa-zisă purtare de grijă care conduce totul şi pe cîți prieteni nu-i luam ca aliați ca să ne ajute să respingem o astfel de jignire. Şi cam cu astfel de vorbe ne exprimam. Acum însă cred că-ți dai seama cum stau lucrurile. Dumnezeu ți-a oferit prilejul ca să dai pe față larga înțelegere a purtării tale şi să laşi pentru toate veacurile viitoare motivul pentru a păstra o fericită amintire. Căci aşa cum s-au făcut aceste recensăminte fiscale, tot aşa-i şi amintirea pe care le-o păstrează posteritatea. Pentru că dacă ar fi dorit, locuitorii Galatiei, ei n-ar fi putut nădăjdui să li se dea un om de o cinste atît de mare, lucru de care şi eu sînt convins întru totul. Dar nu numai pe cei din Galatia i-aş putea socoti fericiți din cauza administrației tale, ci şi eu am ajuns să fiu fericit din pricina ta, pentru că şi eu am o casă în ținutul Galatiei şi, slavă Domnului, încă cea mai strălucită dintre toate : daca aş obține de la tine un ajutor oarecare pentru ea (şi l-aş primi dacă chipul meu nu s-a şters din memoria ta), atunci aş fi cu mare recunoştință față de Dumnezeu.

Dacă, aşadar, prietenia mea mai prezintă vreo însemnătate în fața Domniei Tale, atunci dă-mi voie să te rog pentru mine să acorzi casei vestitului magistrat Sulpicius o anumită uşurare, şi anume, fă în aşa fel ca în tabloul dărilor actuale casa aceasta să apară scutită într-un chip vrednic de bunăvoința şi mărinimia D-tale. Dar aş mai adăuga să fie vrednic şi de intervenția pe care ți-am făcut-o noi, cei care te iubim. Dacă nu vei reuşi deplin; fă măcar ce-ți îngăduie împrejurările şi ce spune şi firea lucrurilor. în orice caz, să suprimi şi să nu laşi lucrurile în aceeaşi stare de mai înainte şi, în schimbul nenumăratelor binefaceri pe care le-am primit de la acest bun magistrat, noi vom pomeni cu o mulțumire neştearsă faptele Tale de mare noblețe.

EPISTOLA 314 Fără adresă, despre un solicitator

---

65 Sfîntul Vasile se adresează eforului sau inspectorului financiar însărcinat cu stabilirea impozitelor din regiunea Galatiei să reducă impozitul pus pe un imobil, proprietatea unui prieten al său.

Cum era să scap prilejul de a-ți scrie şi de a trimite salutări Vredniciei Tale acum cînd acest om vine spre Tine şi poate să descrie şi personal ceea ce am avut de gînd să-ți comunic, ba chiar să completeze ceea ce nu am reuşit să amintesc în scrisoare, mai ales că el însuşi doreşte» să facă acest serviciu înlrucîl ține mult la Tine, iar de noi

38 - sriniu! Vnsllc cel Mhit

este foarte ataşat ? în orice caz el vrea să-ți aducă aminte ce răspuns i-ai dat şi vrea, de acum, să intre în serviciul tău66. Eu i-am încredințat această epistolă prin care îți va transmite, mai întîi, toate doririle de bine atît pentru viața aceasta, cît şi fericirea răsplăților făgăduite dincolo, iar în al doilea rînd cer Dumnezeului celui Sfînt să ne mai rîn-duiască vreo întîlnire cîtă vreme mai facem umbră pămîntului. în ceea ce mă priveşte, nu pun la îndoială că-ți vei spori dragostea față de fratele de care am amintit. De aceea te rog să-i dai prilejul s-o şi cunoască în fapte.

EPISTOLA 315 Pentru o rudenie

Deplin convins că nu vei refuza nici una din dreptele rugăminți pe care le-aş fi adresat Vredniciei Tale, m-am grăbit să încredințez această epistolă acestei prea distinse îndrumătoare a orfanilor, care locuieşte într-o casă mai de speriat decît culcuşul unei hidre cu multe capete. La aceasta se mai adaugă faptul că eu sînt într-o anumită legătură de rudenie cu această femeie. De aceea rugăm Mărinimia Ta să ne dovedească această stimă şi să salveze cinstea datorată bunicului acestor orfani, iar ca să îndeplinească aşa ceva, îl rog să-mi vină cumva într-ajutor pentru ca de acum încolo traiul în acest aşezămînt să poată fi suportabil67.

---

66 Păcat că nu ştim nici cine era destinatarul acestei scrisori şi nici curierul care o ducea. Regretul e cu atît mai justificat cu cît curierul era cineva din cei apropiați de Sfîntul Vasile. Să aparțină primilor ani de activitate episcopală, cînd poate că era indicat să nu se specifice numele ? Nu se poate şti, totuşi se poate spune că mesajul dus de acest curier îl interesa şi pe Sfîntul Vasile direct.

67 Nu se ştie cine erau orfanii de care se vorbeşte aici. P. Hristu, op. cit., II, p. 337) crede că ar putea fi chiar copiii ocrotitoarei. Dacă ar fi aşa, s-ar fi lăsat să se înțeleagă din limbajul, e drept, foarte discret şi nuanțat al Sf. Vasile. Gîndindu-ri" la expresia rposaxi)? — conducătoare sau întîistătătoare, credem că mai curînd e vorba de un mic orfelinat condus de una din rudeniile Sfîntului. Or în cazul acesta obiectul cererii putea însemna reducerea de impozite, eventual chiar scutire, aşa cum mai întîlnim în multe din intervențiile pentru acordare de ajutor.

EPISTOLA 316 Pentru un om abătut

Deşi eram deplin convins că aceia care vin la bunătatea Ta nu mai au nevoie de nici o scrisoare, întrucît frumusețea caracterului tău prețuieşte mai mult decît toate rugămințile ce i s-ar putea adresa, pentru a-1 îndruma spre bine, totuşi, din pricina prea marii griji față de acestfiu 68, am ajuns la hotărîrea de a scrie curatului şi nevinovatului tău suflet, ca să-ți recomand omul şi să te rog ca, în marginile competenței Tale, să-i dai, pe cît se poate, întreg ajutorul în problema care îl interesează. De alt ocrotitor ştiu sigur că nu va mai avea nevoie dacă vei binevoi să te foloseşti, pentru a-i asigura ocrotirea, de toată puterea pe care ți-a dat-o Dumnezeu.

EPISTOLA 317 Fără adresă, pentru un nevoiaş

Rare sînt scrisorile pe care le trimit Vredniciei Tale, dar pricina o formează raritatea răspunsurilor care îmi vin de acolo. Ceea ce este pentru mine un semn că scrisorile mele nu le ai la suflet e faptul că eu nu primesc răspuns la fiecare din cele pe care le trimit. Dar iată că mulțimea problemelor care te rețin m-a făcut să-mi schimb părerea : trebuie să iert pe cel care are pe capul lui atîtea lucruri încît uită şi de mine, căci chiar dacă cineva ar avea tot răgazul şi toată liniştea, totuşi n-ar fi, cred, prea greu să-şi aducă aminte de un om cu o viață atît de neînsemnată ca a mea 69. Pe tine, însă, să te înalțe Cel Sfînt spre o strălucire şi mai mare şi să te păzească cu harul Lui în toată faima pe care o ai astăzi! Oricum, pentru mine e un prilej în plus de a-ți scrie, şi încă nu din cele mai mărunte, mai cu seamă cu ocazia venirii acestui curier, despre care-ti cer să-mi dai un semn că şi-a îndeplinit bine serviciul şi a predat scrisoarea.

EPISTOLA 318 Fără adresă, pentru un compatriot

---

68 Poate că e vorba numai de un fiu spiritual, unul din credincioşii săi. Acolo unde nu intervin alte precizări, Sfîntul Vasile îmbrățişează în dragostea lui de părinte pe orice om ajuns în suferință fizică şi morală. Păcat că la multe din epistole nu se cunosc destinatarii şi nici felul suferinței şi al nedreptății pentru care s-a apelat la ajutorul lor. Dacă am avea mai multe precizări de acest fel am putea lărgi cu mult cunoştințele privitoare la istoria socială şi spirituală a veacului IV.

69 Desigur expresia «neînsemnătatea» sau «josnicia vieții mele» e forțată, dar nu-i aici singurul loc unde o întîlnim. Poate că termenul -comei von va trebui să-1 înțelegem în sensul expresiei călugăreşti «Smerenia mea». Credem că acesta va fi fost şi motivul — oricît de exagerat ar fi fost formulat — care l-a hotărît să-şi schimbe părerea că poate din pricina puținătății persoanei şi vieții lui îi sosesc atît de rar scrisorile. Oricum, expresia pare forțată. A nu se uita indicația privitoare la verificarea curierului.

Pe cei care vin din patria noastră ți-i dă în seamă însuşi dreptul patriei.^de altfel prin bunătatea firii tale îi pui sub paza purtării tale de grijă pe toți cei care pentru un motiv oarecare au nevoie de vreun ajutor.

Drept aceea şi pe cel care va preda această scrisoare în mîinile Taie şi care e un fel de fiu duhovnicesc al meu, primeşte-1 ca pe un compatriot care are nevoie de ajutor, ca pe un om pe care ți-1 recomand şi eu. Pentru toate acestea fă-1 să aibă parte de cîştig, adică să dobîndească de la tine tot ceea ce-i cu putință în problema care-1 interesează. E limpede că pentru astfel de fapte bune sînt pregătite răsplătiri, dar nu din partea unor oameni mici ca mine, ci din partea lui Dumnezeu, Care răsplăteşte orice gînduri bune 70.

EPISTOLA 319 Fără adresă, pentru un primitor de străini

îndată după sosirea ta a apărut şi fiul care-ți predă epistola de față şi care are nevoie, asemeni unui bărbat care trăieşte în țară străină, de tot sprijinul pe care creştinii îl datorează ca gazde. Aşadar omul acesta îți va istorisi el însuşi mai pe larg problemele lui, urmînd ca şi tu să-1 ajuți după cît îți va sta în putere şi după cum o cer împrejurările. Dacă va fi de față şi guvernatorul, atunci sînt sigur că-i vei prezenta tu însuți pe acest străin, căci numai cu ajutorul dregătorilor va putea dobîndi ceea ce cere. Mult aş dori să mai revină după ce-şi va fi dus la îndeplinire ceea ce dorise,71.

EPISTOLA 320 Fără adresă, în loc de salutare

De mult nu mi s-a mai întîmplat să-ți scriu, prea stimate, pentru că acela care-mi aducea răspunsurile şi-a prelungit şederea undeva Ia țară, unde a dat peste nişte oameni şi peste unele treburi destul de neplăcute, încît a lipsit de acasă un an

---

70 Epistola de fată pare a data din vremea cînd Sfîntul Vasile era numai preot în Capadochia (365—369). în ea e vorba de un dregător care trăia probabil departe de ținuturile Capadochiei, la care Sfîntul Vasile face apel ca să ajute pe un compatriot de-al lui şi pe care îl numeşte fiul lui duhovnicesc.

71 învățătura creştină prevede că primirea şi îngrijirea oaspeților şi a străinilor să se facă cu toată grija (Rom. 12, 13; / Tim. 3, 2; Tit 1, 8). Nu e clar ce fel de dorințe va fi avut acest oaspete, dacă numai cu ajutorul dregătorilor pot fi ele în-deplinite. Oricum se pare că şi acest «fiu duhovnicesc» va fi avut de rezolvat o problemă (proces de moştenire?), pentru care, acum după ce el nu mai locuia în patrie, era strict necesară şi intervenția guvernatorului.

întreg72. Printr-o prefăcută împăcare unii oameni l-au făcut să creadă că dacă va birui răutatea care a dat peste el, ar ieşi cu totul deasupra necazurilor. Or abia tîrziu şi-a dat el seamado unde provine nenorocirea, întrucît pe zi ce trecea, înşelăciunea in care se zbătea îl făcea să-şi piardă sentimentul nenorocirii. Or, fiindcă pînă la urmă omul s-o întors scăpat acum de neplăcerile vremii, precum şi de răutatea oamenilor73, te salutăm tot prin mijlocirea lui şi-ți cer să-ți aduci aminte de mine în rugăciunile tale, căci am mare nevoie de ajutorul rugăciunilor. în acelaşi timp te mai înştiințez un lucru : cei pe care răposatul episcop 74 îi lăsase cu obligația de a-i plăti datoria (în testamentul său amintise de această datorie, specificînd cu ce şi prin cine s-a înțeles să-i fie ea plătită), neglijînd sfaturile prietenilor, aşteaptă mijloacele de constrîngere de care dispun tribunalele. Iată de ce prietenul meu s-a întors fără să fi putut primi nimic şi mi-a cerut să fiu pentru el martor în legătură cu aceste fapte în caz că va fi învinuit de lene sau de nepăsare în fața Domniei Tale. Aşa stau lucrurile.

Cît despre situația Bisericilor 75 fie că de la Dumnezeu s-ar îngădui ca ea să rămînă deocamdată aşa cum este, fie că ar ajunge într-o stare şi mai rea, ori

---

72 Iarăşi problema curierilor, dar fiind că nu exista un serviciu poştal organizat.

73 E cu neputință să înțelegi despre ce fel de «prefăcută împăcare» şi de ce «răutate» poate fi vorba.

74 Nu se poate preciza cine putea fi acest episcop şi din ce eparhie. P. Hristu (op. cit., III, 438) crede că ar putea fi vorba de predecesorul Sfîntului Vasile, ceea ce pare puțin probabil, întrucît epistola e redactată în termeni destul de imprecişi.

75 Probabil e vorba de nişte Biserici aflate la mare distanță de Capadochia, încît nu se pot da precizări.

* Stilul înflorit cu imagini atice pe care-1 întîlnim în această epistolă a îndemnat pe cercetători să o atribuie Sfîntului Grigorie de Nazianz (M. Gallay, Saint Gregoire de Nazianz, Lettres, tome I, p. 72). Totuşi tradiția manuscrisă (/nurenlianus Me-diecus cu numărul IV—14 din sec. XI—XII şi Paiisinus Coislianus 237 din sec. XI) o atribuie tot Sfîntului Vasile.

2. Chit. 1, 13 i 2, 5.

potrivit unor nădejdi s-ar schimba în mai bine, învredni-ceşte-mă şi pe mine s-o cunosc prin unul din bunii noştri fraţi.

EPISTOLA 321 Către Tecla *

Anul trecut un frig aspru a venit peste ţinuturile noastre. în vii a smuls mugurii plăpînzi care trebuiau să dea rod, aşa încît, rămînînd seci, păreau ca nişte cupe goale şi uscate. Dar de ce folosesc un limbaj atît de trist vorbindu-ţi de nerodirea plantelor ? Pentru ca, potrivit cuvîntului lui Solomon 76, să te faci pentru mine o vie înflorită şi o viţă cu rod bogat, desigur nu rodind ciorchini cu struguri, ci turnînd peste lucrări vin din roua strugurilor. Avem aici oameni care ridică zidul de împrejmuire a Bisericii. întrucît eu nu le pot da să bea din licoarea munţilor, m-am îndreptat spre mîna ta dreaptă, cea atît de plină de

76 E cu neputinţă să înţelegi despre ce fel de «prefăcută împăcare» şi de ce «răutate» poate fi vorba.

struguri, ca să porunceşti izvoarelor de pe cîmpurile tale să curgă pentru mine aşa cum curge un fluviu. Dacă vei face curînd acest lucru, vei aduce multă odihnă în multe suflete şi mă vei bucura, pe cît se va putea, şi pe mine, cerşetorul în ale scrisului attic.

EPISTOLA 322

Fără adresă, pentru a prăznui Pastile împreună cu un prieten

Cînd ți-am primit scrisoarea, prea stimate, m-am bucurat, cum era şi firesc, mulțumind lui Dumnezeu. M-aş fi grăbit să-ți şi răspund, dacă cineva mi-ar fi adus aminte că la timpul potrivit eram dator să-ți scriu şi eu. Mai ales că şi problema de care m-ai rugat am rezolvat-o din timp. Dar pînă în momentul în care nu a fost încheiată n-am putut să-ți dau nici un răspuns sigur.

Aceasta a fost cauza tăcerii mele. N-a fost la mijloc nici nepăsare, nici uitare a datoriei mele. Chiar dacă aş fi fost cu totul nepăsător, m-aş fi silit în tot chipul să-mi ascund scăderile de fața Domniei Tale. Dar nu stă în puterea mea să te uit nici măoar o clipă cît de scurtă (mai curînd mi-aş fi uitat de mine), ori de aş scrie, ori de n-aş scrie, eu te port pretutindeni în inima mea, în care te-ai aşezat de-a binelea. Atît de greu îndur această lungă bucată de iarnă, încît te rog, dacă din pricina ocupațiilor despre care am auzit vorbindu-se, nu-ți poți părăsi sătenii77,

77 In termeni eleganți Sfîntul Vasile răspunde unui cunoscut care se stabilise undeva, la țară, scuzîndu-se că din pricina lungimii iernii nu i-a scris mai devreme. In schimb, invită atît pe el cît şi pe soția lui, să vină să petfeacă Pastile împreună. E de admirat cit de variată şi de semnificativă era solicitudinea Sfîntului pentru a cîştiga sufleteşti- pe cît mai mulți.

să mi se dea mie ocazia să mă abat pe aceste meleaguri şi să gust astfel de aproape din adevăratul tău echilibru moral şi din distincția ta. In orice caz, sperăm să faci în aşa fel încît să petreci cu noi ziua mîntui-toare a Paştilor, desigur împreună cu distinsa ta soție, căreia îi trimitem salutări, rugînd-o să se alieze cu mine spre a te convinge să veniți pe la noi.

EPISTOLA 323 Lui Filagrios Arcenos

Slavă lui Dumnezeu Celui prea Sfînt! într-adevăr, n-aş putea spune că port recunoştință celor care te-au nedreptățit, întrucît, iată, ei mi-au dat prilej să-ți scriu ! Dar Domnul, Care ne copleşeşte din toate părțile

hc'rirori

cu binefacerile Lui, ştie să te mtnglie chiar şi prin aceşti pricinuitori de supărare. Şi astfel, iată că şi în purtarea nesimțită a celor care te-au părăsit mi s-a dat să văd un prilej de bucurie *. Numai dacă mi-ai putea scrie de fiecare dată, întrucît tu ştii să scrii lucruri foarte frumoase, iz-vorîte dintr-o intenție atît de bună şi exprimate într-o limbă foarte curată ! Cu toate că aş spune că nu căutăm să găsim plăcere în cuvinte, totuşi, într-un fel, ne lăsăm amăgiți de farmecul lor, iar oameni cu grai atît de frumos ca tine mă duc aşa cum ştiu unii să conducă albinele în sunet de trambulină. Trimite-mi, dar, cît mai multe scrisori şi, pe cît se poate, cît mai lungi, căci scurtimea nu-i un merit pentru o scrisoare, cum nu este nici pentru un bărbat talia scurtă. Scrie-mi cum îți merg treburile în gospodărie şi cum o duci cu sănătatea. Spune-mi dacă Bisericile se bucură de linişte, căci ştiu că tu te interesezi de astfel de lucruri, şi pe bună dreptate. Iar dacă ai vreo posibilitate să colaborezi cu noi pentru pace şi pentru unirea celor dezbinați78, nu te da înapoi de a ne ajuta. înainte desfăşura cu rîvnă o astfel de muncă vrednicul Chiriac, după cum ne-o şi declară în scris, iar eu i-am stat într-ajutor, pe cît mi-a stat în putere. De altfel, despre aceste lucruri am scris şi horepiscopului din aceste locuri. Dacă va realiza ceva din ceea ce i s-a rînduit, ne-o vor spune evenimentele însele.

EPISTO|bJL 324 Către Pasinic, doctorul

1. Delicat şi fermecător în acelaşi timp, Sfîntul Vasile ştie să dezarmeze supă-
rarea, înăltînd pe om. S-ar putea ca Filagrios să fie una şi aceeaşi persoană care a
fost coleg cu Cezarie, fratele Sf. Grigorie de Nazianz (P. Hristu, op. cit., III, 388).

O dovadă că persoana mea nu ți-e indiferentă e faptul că m-ai în-tîmpinat,, aşa-zicînd, chiar înainte de a-ți fi deschis uşa. In sine e un lucru apreciabil primirea unei scrisori amicale ; dar dacă ceea ce e scris în ea poate servi celor mai

78 Tăria netrecătoare a pastoralei Sfîntului Vasile se baza în mare măsură pe atragerea persoanelor singuratice sau uneori a grupurilor de laici pentru lucrarea duhovnicească în parohie. îndeosebi munca pentru pace şi pentru unirea credincioşilor a rămas pilduitoare, adeseori chiar peste capul unor slujitori învrăjbiți ; cf. ep. 219 222, 227- 230, 246 etc.

sublime planuri, o asemenea scrisoare devine într-adevăr cu mult mai prețioasă. Căci să ştii bine : acest om minunat în toate privințele, care e Patrikios, are pe buzele lui atîtea doctorii convingătoare încît fără să vorbim de ceea ce ai scris şi tu, dacă ar în-tîlni chiar vreun sarmat sau vreun scit, el îl va convinge uşor despre

ceea ce ar dori79. Şi totuşi aceste vestite cuvinte de bucurie nu pleacă din inimă. De multă vreme se practică această înşelătorie : în cuvinte, uceşti oameni sînt simpli şi de o naivitate crasă, după felul cum grăiesc, gata să-şi încredinţeze interesele lor indiferent cărui tribunal80, dar odată ajunşi în faţa faptelor, se ascund să nu-i mai găseşti! Este un lucru de la sine înţeles, şi să ştii şi tu însuţi, că acest om nu-i uşor de mînuit, iar pentru ca să-ţi fac această dovadă, n-ar trebui să dai atenţie mersului frumos al cuvintelor, ci să aştepţi dovezile care reies din fapte.

EPISTOLA 325 Către Magninian81

Scrisoarea Domniei Tale este suficientă numai ea singură spre a-mi produce o bucurie deplină. Dar din clipa în care cea mai vrednică dintre femei, Iulia, fiica noastră comună 82, mi-a înmînat epistola ta, ea a făcut mai mult decît să dubleze bucuria mea, nu numai pentru că ea este icoana vie a deplinei tale onestităţi, ci şi prin ea însăşi, care e o întruchipare a dorinţei de a practica virtutea. Şi dacă înainte am primit-o cu plăcere din cauza Ta, acum am inversat lucrurile şi te-am fericit pe tine din cauza ei83, pentru că mari răsplăţi ţi-au fost rezervate de Dumnezeu, Stăpînul nostru, pe motivul că ai dat copiilor tăi o astfel

79 Nu ştim cine era şi cu ce se îndeletnicea acest Patrikios. Probabil că era un panglicar bun de gură, dar fără caracter.

80 Tribunalul unor procesomani care perorează argumente sforăitoare, dar care dispar atunci cînd li se cere socoteală, seamănă cu nepotrivirea dintre vorbă şi faptă. Morala iese de la sine.

81 Magninian pare a fi aceeaşi persoană despre care ni se vorbeşte în ep. 175. Se pare că el nu primise încă botezul.

82 Fiică trupească a ui Magninian, a devenit fiică duhovnicească a Sfîntului Vasile, dovadă că a îndrăgit calea virtuţii.

83 Mereu aceeaşi exprimare grațioasă, de data aceasta printr-o antiteză.

de educație. O ! de am putea să te vedem într-o zi şi să ne bucuri cu calitățile pe care Ie ai, fără ca boala sau alte nepotriviri să împiedice întîl-nirea noastră!

EPISTOLA 326 Fără adresă, cu dojana

Dumnezeu cel Sfînt mi-a dat o fericită ocazie de a-ți scrie, ca să poți cunoaşte pe acest frate, omul care ne ajută, din moment ce vine spre Domnia Ta ca sol pentru convorbirea pe care o avem împreună prin scris. Rugăm pe Bunul Dumnezeu ca să urci şi mai sus în dregătorie

şi în mărim şi să ajungi pentru mine şi pentru întreaga noastră țară o podoabă de virtute personală. Te îndemn să păzeşti toată viața amintirea lui Dumnezeu, Care te-a creat şi Cart! te-a copleşit cu onoruri pentru ca, după ce va fi apus strălucirea acestei vieți, să fii învrednicit şi de mărire cerească, în vederea căreia trebuie să facem totul, ca unii care ne îndreptăm viața spre nădejdea cea fericită84.

EPISTOLA 327 Fără adresă, ca îndemnare

Fie ca să ți se dea răsplată-de la Bunul Dumnezeu pentru cinstea ce mi-ai dat-o atunci pe cînd eram de față şi pentru buna amintire de care m-ai învrednicit acum cînd sînt absent — căci pînă la noi a ajuns zvonul — şi fie ca la ziua cea mare a judecății lui Dumnezeu să te vedem lăudat pentru fapte bune ,• aşa cum te-ai învrednicit de strălucire jos, tot aşa să ajungi acolo sus să guşti şi din fericirea de a fi îmbrăcat în strălucirea împăratului ceresc. Te îndemn, aşadar, ca înainte de toate să dovedeşti pentru Biserica lui Dumnezeu o rîvnă neîntreruptă, iar față de mine să arăți şi mai multă bunăvoință, judeeîndu-mă vrednic de amintirea ta şi de întreaga ta ocrotire, cinstindu-ne mereu cu cîte o scrisoare. Numai aşa voi avea dovada că epistolele mele nu-ți sînt o povară şi numai aşa voi îndrăzni să scriu şi mai des mărinimiei Tale85.

EPISTOLA 328 Către Hyperechios

Te salut, prea onorate, şi-ți doresc să ai parte de tot binele, iar pentru că ai multă dorință să ştii despre mine cum mă simt, te înştiințez că nu o duc mai bine decît de obicei. Vreau să mă feresc, însă, de a face mărturisiri mai

84 Utilitarismul bunelor răsplăți pentru viața dusă în virtute este adeseori subliniat de Sfîntul Vasile, totuşi el este departe de a fi înțeles în sens egoist, necreştin sau chiar pelagian.

85 Iarăşi cîteva delicioase exprimări antitetice: «atunci» şi «acum», «jos» şi «sus», «povară», «îndrăzneală», legate — fireşte — de rîvna pentru Biserică.

alarmante, de frica de a nu produce prea mare su-părere celui care-mi trimite cele mai bune urări86.

86 Despre starea sănătății Sfîntului Vasile ni se vorbeşte în multe din epistole, dar s-ar putea spune că de cele mai multe ori ea e descrisă în termeni senini, de multe ori pe ton glumeț.

EPISTOLA 329

Către Falerios

O bucurie deosebită am încercat cînd am văzut aceşti peşti de rîu, aducîndu-mi aminte cu ciudă de chipul în care ne-au scăpat din mîini căzîndu-ne la adăpost sub ghiață 87. Dar epistolele tale sînt pentru mine mai prețioase decît peştii. Tot aşa şi scrisul mi-e mai prețios decît trimisul. Iar dacă ție-ți place să păstrezi mai mult tăcerea, cel puțin nu uita să te rogi pentru mine.

EPISTOLA 330 Fără adresă

Să ştii că-mi eşti drag, iată ți-o spun şi în scris. Că tu mă urăşti am înțeles-o din faptul că mă treci sub tăcere. Scrie cel puțin de acum înainte, iar pe cei care te iubesc, iubeşte-i cu un condei, cu cerneală şi cu o foiță de hîrtie 88.

EPISTOLA 331 Fără adresă

N-are rost să scrii de două ori despre acelaşi lucru. într-adevăr, ori că problema nu se poate rezolva şi atunci zadarnic mai plictisim pe cei care vin la noi, ori că acei ce primesc scrisorile ne disprețuiesc şi atunci dăm dovadă de prostie scriind unor oameni care ne tratează cu dispreț. Drept aceea, întrucît tu deja ai primit o scrisoare în legătură cu aceeaşi problemă şi întrucît am fost nevoit să-ți scriu a doua oară, rezolvă treaba, dacă stă în puterea ta, ori, dacă nu, măcar explică-mi

87 Agreabilă scenă : ca prieten ce-i era, Falerios s-a gîndit să trimită Sfîntului Vasile peşti de rîu. Multumindu-i, ierarhul rememorează împrejurarea cînd cei doi prieteni pescuiau împreună fără să bage de seamă că între timp peştii pe care-i prinseseră s-au furişat şi s-au salvat sub ghiața de unde fuseseră prinşi. Ştim din descrierea Sfîntului Vasile că apa rîului Iris conținea mulți peşti (ep. 14).

88 Pe cît de scurtă, pe atît de fin şi elegant compusă această satiră în care autorul combate comoditatea la scris a prietenului.

pricina pentru care poruncile date n-au fost duse la îndeplinire de atîta vreme89.
,

89 Probabil că destinatarul va fi fost vreun horepiscop sau alt cleric de ordin inferior, dar tonul hotărît era de altfel o notă obişnuită în pastoraţia Sfîntului Vasile, e adevărat, uneori dublat de prea multă susceptibilitate.

EPISTOLA 332 Altă scrisoare fără adresă

Dacă există un semn că mai eşti în viață, acela e cuvîntul. Cum s-ar putea crede că mai eşti pe pămînt, dacă tu nu vorbeşti nicicînd ? Pune capăt tăcerii tale, scrie-mi şi arată că mai eşti încă în viață90.

EPISTOLA 333 Către un secretar91

Cuvintele au o fire înaripată, de aceea au nevoie de semne pentru ca scribul să le prindă repede în zbor. De aceea tu, fiule,' formează deplin semnele scrisului şi punctează logic pasajele. O greşeală oricît de mică poate strica o cuvîntare întreagă, în schimb sîrguința scriitorului marchează corect ceea ce spune.

EPISTOLA 334 Către un copist

Să scrii drept şi să te foloseşti de linii drepte : mîna să n-o apuce nici deasupra, nici să coboare în jos ca în nişte prăpăstii. Nu sili condeiul să meargă brambura, cum făcea racul lui Esop92, ci mergi drept ca şi cum ai lua-o după sfoara întinsă a zidarului, care păstrează peste tot aceeaşi distanță şi care se fereşte de orice nereguli, ceea ce-i strîmb e urît, pe cînd ceea ce-i drept e plăcut la vedere şi nu lasă ochii cititorului să se ridice sau să coboare ca pompele, aşa c'im m-ai silit să fac de cîte ori am citit scrisorile tale. întrucît liniile taie. parcă urcă pe o scară, am fost nevoit ca, atunci cînd trec de la un rînd la altul, să-mi ridic ochii tocmai spre limita cea mai de sus şi apoi să cobor spre celălalt colț al hîrtiei, iar şirul nu-1 vedeam nicăieri: de aceea am fost ne-voit să mă trag înapoi ca racul şi să văd care-i ordinea, urmînd mersul lui Teseu, atunci cînd a luat-o după firul Ariadnei93. De aceea să scrii drept şi să nu-ți mai toceşti mintea cu o scrisoare strîmbă şi neregulată.

---

90 Se ştie că moştenind modelul antic, părinții capadocieni s-au distins în co-respondența lor adeseori prin eleganță şi laconism.

91 îndrumări pentru scriere corectă şi punctuație atentă.

92 Esop, Fabule.

93 Potrivit legendei, ca să poată ieşi din labirintul întortocheat al palatului de la Cnosos (Creta), eroul Teseu a luat cu sine un ghem de sfoară care se desfăşura pe

măsură ce traversa mulțimea camerelor, şi astfel cu ajutorul acestui fir al Ariadnei (fiica regelui din Cnosos) Teseu a putut ieşi din palat.

EPISTOLA 335 Vasile către Libaniu 94

Mi-e ruşine să-ți prezint, pe rînd, doar cîte un capadochian şi că nu pot convinge pe toți cei ajunşi la vîrsta cînd s-ar putea dedica oratoriei şi culturii să vină sub îndrumarea Ta. Întrucît nu-i pot găsi pe toți deodată în situația de a putea alege fiecare spre care ramuri doreşte să meargă ți-i trimit pe măsură ce-i pot convinge, făcîndu-le bine numai pentru faptul că le arăt izvoarele celor care însetează după aceste îndeletniciri. Cel pe care-1 trimit acum după ce Te va fi frecventat, va fi în scurtă vreme destul de căutat. Deocamdată mi-e cunoscut numai prin tatăl său, care şi-a făcut la noi un nume mare prin curățenia vieții şi prin prestanța lui politică şi, ceea ce-i mai mult, prin strînsa prietenie care ne leagă. Ca să-1 mulțumesc pentru această prietenie îi fac fiului lui favoarea de a face din el un bun ucenic al Tău, lucruri din cele mai de dorit pentru cei care ştiu să prețuiască vrednicia unui astfel de om 95.

EPISTOLA 336 Libaniu către Vasile

I

In sfîrşit, mi-a venit la şcoală şi un capadochian. E un avantaj că e un capadochian 96, şi încă dintre fruntaşii Capadochiei! Iată al doilea avantaj. Şi pe deasupra îmi mai aduce şi o scrisoare de la Vasile cel minunat97. Acestuia cine i-ar putea

---

94 După cum am arătat în studiul introductiv, din cele 24 de epistole cîte ni s-au păstrat între Sfîntul Vasile şi retorul Libaniu, cîteva nu pot fi socotite nicidecum autentice.

95 O notă comună, care de altfel i-a şi legat pe aceşti doi reprezentanți de frunte, unul al culturii păgîne greco-romane şi celălalt al culturii creştine, este dorul după învățătură, după cunoaştere. Nu degeaba cercetători serioşi ca W. Jaeger (Paideia) şi p. Lemerle (Le premier umanisme byzanfin, Paris, 1971) fac dovada acestui lucru.

96 Capadochienii erau vestiți ca luptători, mai puțin că iubitori de cultură.

97 A se observa gradația : capadochian, fruntaş de-al lor, aducător al unei scrisori de la Vasile.

adăuga ceva mai distins ? Eu, cel pe care îl crezi uitat, chiar mai de mult, de pe cînd erai tînăr, te cinsteam în chip deosebit, pentru că te vedeam luîndu-te la întrecere în cumpătare cu bătrînii (şi aceasta chiar în oraşul ispitelor, cel plin de plăceri), avînd deja un mare bagaj de cunoştințe. Cînd te-ai gîndit că trebuie să vezi şi Atena, iar în vederea acestui scop l-ai convins şi pe Celsus, l-am felicitat pe acesta că şi-a legat soarta de Tine. Iar după cete-ai Întors şi le-ai stabilit în patrie, ni-ara întrebat: «Ce face acum Vasile al meu şi ce chemare a îmbrățişat ? îşi va petrece viata cumva prin tribunale, luindu-se la Întrecere cu oratorii ele altădată, sau va pregăti el însuşi pentru oratorie pe fiii unor părinți fericiți?». Cînd au venit, apoi, nişte oameni şi mi-au spus că urmezi o cale cu mult mai bună şi că te gîndeşti în ce chip ai putea ajunge mai curînd prieten al lui Dumnezeu decît al celor care strîng bani, te-am fericit şi pe tine şi pe capadochienii tăi : pe Tine pentru că vrei să fii ca şi Acela, iar pe ei pentru că se pot lăuda cu un concetățean ca Tine.

II

Ştiu bine că Firminos cel vestit şi-a dat mereu silința să-i întreacă pe toți : din această silință a izvorît şi puterea cuvîntului lui. Dar oricît de multe laude sînt cele pe care le-a recoltat, nu ştiu dacă au existat vreodată atît de mari ca acelea pe care le-am desprins azi din scrisoarea Ta. Dacă tu eşti cel care spui că nimeni nu a întrecut faima acestui om, atunci cu ce cuvinte crezi c-ar trebui să-1 lăudăm pe acesta ? Pe de altă parte, am impresia că tu mi-ai trimis pe aceşti oameni înainte de a-1 fi văzut pe Firminos. Altfel nu se înțelege de ce nu se vorbeşte despre el nimic în scrisoarea ta. Şi acum ce face sau ce ar voi să facă acest Firminos ? Petrece cumva în banchete de nuntă, ori peste aşa ceva a trecut de mult, îl constrîng obligațiile de la serviciul municipal98 şi e nevoie neapărat să rămînă ? Ce nădejdi sînt ca să a'jungă iarăşi în tovărăşia cărților ? Să ne dea un

98 Comparația pe care o face Libaniu între faimosul Firminos, cel mereu fruntaş la carte, dar îngropat acum într-un birou municipal, şi cei pregătiți de Sfîntul Vasile pentru o prietenie cu Dumnezeu are valoarea unei recunoaşteri, dacă nu a superiorității creştinismului măcar a pregătirii lor mai temeinice decît cea a primilor ucenici. Pe de altă parte, amănuntele pe care le dă Libaniu despre personajele sale sînt o dovadă despre autenticitatea acestei epistole.

răspuns, şi am dori ca acesta să fie un răspuns bun. In orice caz, dacă ne supără, cel puțin ne va scuti de a ne arunca privirile spre uşi. Dacă Firminos ar fi acum la Atena ce-ar face slujbaşii tăi ? Oare i-ar trimite galera salaminiană ? 99.

Vezi, dară, că nu sînt înfruntat decît de concetățenii tăi. Şi totuşi nu eu voi fi cel care va înceta de a iubi şi de a lăuda pe capadochieni, Sigur, şi încît mă priveşte pe mine, eu doresc să devină cei mai buni, dar dacă stăruie în aceleaşi gînduri, voi răbda-o. Firminos a rămas cu mine patru luni şi n-a trecut o singură zi ca să nu lucreze. Cît a cîştigat vei şti-o tu însuți şi poate nu i-o vei lua în nume de rău. Dar să re-

99 «Galera salaminiană» era vasul atenian care transporta «theoriile sacre» de la ceremoniile şi procesiunile greceşti, generale etc. mai ales după biruința de la Salamina (480 î.d.IIr.) asupra perşilor.

vină din nou aici, pe cine ar tre-bui să-1 chem într-ajutor ? Dacă într-adevăr slujbaşii voştri sînt înțelepți (aşa s-ar cădea să fie oamenii învățați), atunci ne vom stima măcar alături de cei din ceata a doua, întrucît ne-au supărat cînd a fost vorba de prima ceată.

EPISTOLA 337 Către Libanius100 (Fără dată)

Iată încă un capadochian care te caută, tot fiu spiritual de-al meu. Demnitatea la care am urcat acum face ca toți să-mi fie fii adoptivi. Numai de-ar fi şi acesta frate bun ca acela de mai înainte şi vrednic deopotrivă atît de atenția mea, în calitate de părinte, cît şi de a Ta, în calitate de dascăl, ceea ce bănuiesc că ar fi întru totul cu putință, întrucît cei care vin de la noi sînt oarecum mai bine dotați. Dar dacă vorbesc aşa, nu-i pentru ca elocința Ta să aprecieze mai mult pe vechii tăi amici, pentru că mulțimea celor ce Te înghesuie simte că stai la dispoziția tuturora. Tînărul nostru ar fi destul de mulțumit dacă ar fi primit printre admiratorii Tăi chiar şi înainte de a fi fost verificat prin stagiul de durată. Bine ar fi să mi-1 redai vrednic de aşteptările mele, dar şi de reputația ta de orator! El mai aduce încă un coleg, plin de acelaşi dor de studiu, tot de origine nobilă şi tot apropiat mie. Cred că nu va fi printre ultimii, cu toate că în privința bogăției poate că mulți îl întrec.

EPISTOLA 338 Libaniu către Vasile

Ştiu că deseori vei scrie aceste cuvinte de care ai amintit: «Iată încă un capadochian care te caută». Cred într-adevăr că îmi vei mai trimite mulți, căci totdeauna şi în tot locul unelteşti elogii împotriva mea, iar prin aceasta ațîți dorința părinților, cît şi pe a copiilor. Dar ceea ce s-a întîmplat în legătură cu frumoasa ta scrisoare nu-i elegant să fie trecut cu vederea.

100S-a discutat mult despre autenticitatea şi neautenticitatea celor 24 epistole (nr. 335—359) dintre Sfîntul Vasile şi celebrul retor Libaniu. Dintre acestea cel puțin el leva pot fi verificate de împrejurările timpului. îndeosebi cele de sub numerele 337 şl 338, privind trimiterea de către Sf. Vasile a unor tineri care să învețe de la Libaniu grăirea frumoasă, sînt mărturii clare că Sfîntul Vasile cunoştea din plin eleganta scrisului clasic.

Au şezut aici ln bancă înaintea mea mulți clin cei sus puşi şi printre ei cel mai bun este Alipiu, văr al vestitului Hierocle. Cînd însă mi-a adus emisarul scrisoarea Ta, am citit-o în linişte, iar cînd am terminat-o, îndată am zîmbit şi am spus : «ne-a biruit». «Ce luptă ai pierdut şi cum suferi să fii biruit ?», m-au întrebat cei de față. «M-a biruit, am răspuns, prin frumusețea scrisorilor, iar Vasile este cel care a cîşti-gat biruința ! Dar acest om mi-e prieten şi aceasta este ceea ce mă bucură». Cînd am spus aceasta, auditoriul a dorit să se convingă de exactitatea biruinței. Alipiu a dat citire scrisorii şi cei de față ascultau. Votul exprimat n-a contrazis deloc faptele. Cel ce o citise a ieşit afară cu scrisoarea, ca s-o arate şi altora şi numai cu greutate a mai înapoiat-o.

Mai scrie astfel de scrisori şi biruie, pentru că aceasta însemnează, pînă la urmă, că tot eu sînt cel ce biruiesc.

Pe de altă parte, ai dreptate cînd gîndeşti că nu cu bani se judecă învățătura, căci pentru cel ce nu are ceva e destul să vrea să primească (învățătură, n.tr.). Dacă văd pe vreun sărac îndrăgostit de învățătură, îl trec înaintea celor bogați. Desigur că nu erau aşa dascălii pe care i-am cunoscut înainte, dar pe acesta nimic nu mă împiedică să-1 prețuiesc mai mult decît pe ei, măcar în această privință. Aşadar nici un sărac să nu ezite a veni aici, dacă are măcar o singură calitate : sîr-guința de a învăța 101.

EPISTOLA 339 Vasile către Libaniu

Ce nu ne-ar putea spune un sofist şi încă un anumit sofist, căruia i se recunoaşte îndemînarea de a micşora lucrurile mari, atunci cînd voieşte, şi de a mări pe cele mici ? E tocmai ceea ce ai demonstrat Tu în fața mea. Scrisoarea aceasta, mîzgălitura, cum i-ați spune voi cei delicați în limbaj, care nu era mai uşor de suportat decît cea pe care o ai acum în mîinile Tale, cuvintele tale au înălțat-o atît de sus, încît te-ai declarat biruit şi ne-ai cedat nouă premiul în arta de a scrie. Tu faci ca părinții care, în jucăriile lor, îngăduie copiilor lor să se laude cu nişte biruințe care-i ajută să cîştige pe cheltuiala lor, culti-vînd generozitatea copiilor fără ca aceştia să se păgubească cu nimica, într-adevăr, nu s-ar putea spune ce plăcere mi-au făcut cuvintele Tale

101 Chiar dacă s-ar socoti a fi opera unui retor creştin, care ar fi vrut să arate neapărat «biruința» tezei creştine asupra celei păgîne, faptul că la sfîrşit Libaniu apreciază că «învățătura nu se judecă cu bani» o un argument puternic pentru autenticitatea acestor epistole (337—338), dat fiind faptul că în general filozofii antici erau destul de avizi după bani.

alunei cinci te jucai cu mine : era ca şi cum un Polidamas102 sau un Milon 103 oarecare ar fi refuzat să se măsoare cu mine în luarea la trîntă sau la loviturile cu pumnul104. Dar după ce am examinat cu toată atenția epistolele Tale, eu n-am găsit în ele nici o dovadă de nereuşită. De aceea cei care umblă după figuri de stil exagerate trebuie să te admire aici pentru forța de care dai dovadă, ca unul care în aceste întreceri te-ai putut coborî pînă la mine ca şi cum ai fi vrut să împingi luntrea barbarului pînă dincolo de muntele Athos 105.

Cît despre mine, minunate prieten, să ştii că petrec cu gîndul mai mult la Moise, la Ilie şi la alți asemenea bărbați fericiți. E drept că ei se folosesc de o limbă barbară 106 pentru a ne împărtăşi învățăturile lor, învățături pe care le propovăduim şi ■ noi : înțelesul lor e plin de adevăr, cu toate că exprimarea lor se face într-o limbă nemeşteşugită, aşa cum ți-o poate dovedi şi epistola aceasta. Căci chiar dacă am luat o oarecare învățătură de la voi, timpul ne-a şters-o din amintire. Pentru aceasta totuşi scrie-mi, găseşte şi alte teme pentru epistolele tale, care sa te pună în valoare, dar care pe noi să nu ne strivească 107. Pe fiul lui Ane-sios, pe care deja ți l-am trimis, primeşte-l ca şi cum ar fi fiul meu. Iar dacă-i fiul meu însemnează că e odrasla tatii, un sărman copilaş plecat dintr-o casă

---

102 Luptător troian cunoscut, Homer, Uiada, XI, 57.

103 Atlet celebru, Herodot, Istorii, III, 137.

104 Făcînd aluzie la slaba lui constituție, Vasile provoacă rîsul amintind că cei mal mari luptători n-au îndrăznit să se lupte cu el.

105 Aluzie la ambiția lui Xerxes care, ne voind să înconjoare peninsula calci-dică, a ordonat tăierea unui canal la nordul muntelui Athos spre a ajunge mai repede la Salonic. Herodot, Istorii, VI, 44.

106 Potrivit dictonului elen: «tot ce nu-i elen, e barbar». Nu degeaba învățătura creştină a fost numită «filozofia pescarilor». (Grigorie de Nazianz, Oratio 23, 12, Migne, P.G. 35, 1164).

107 A se reține nota de ironie destul de tăioasă, deşi nerăutăcioasă.

modestă 108. Ceea ce vreau să spun e uşor de înțeles, pentru un om înțelept care-i totodată şi sofist.

EPISTOLA 340 Libaniu către Vasile

Nici dacă te-ai fi gîndit un car de vreme ca să găseşti o aprobare pentru nişte întorsături mai reuşite la ceea ce ți-am răspuns la scrisoarea ta, parcă nici atunci nu ți-ai fi putut ajunge mai bine ținta decît scriind lucruri ca acelea pe care mi le-ai scris ! Spui că sînt sofist 109 şi că însuşirea unui astfel de om e să mărească lucrurile mici şi să le micşoreze pe cele mari. Într-adevăr, ascultindu-te pe tino, epislola mea tot mai acest lucru a vrut să-1 arate : că scrisoarea ta e reuşită, deşi ea nu-i frumoasă, nefiind cu nimic mai bună decît cea pe care mi-ai trimis-o înaintea ei, pentru că tu n-ai nici cea mai mică posibilitate oratorică, deoarece cărțile pe care le ai acum în mîini nu pot oferi aşa ceva întrucît elocința pe care o aveai înainte a dispărut ca o undă. Incercînd să mă conving de incapacitatea Ta, am citit scrisoarea pe care ai compus-o şi pe care ai ponegrit-o, şi este atît de frumoasă încît pe cei pe care erau de față cînd s-a citit nu i-am putut opri să sară în sus de bucurie110. M-am mirat, aşadar, că oricît te-ai strădui să nimiceşti deodată cu această scrisoare şi efectul celei dinaintea ei, ți-ai pregătit din ea totuşi şi o podoabă pentru cea dintîi atunci cînd ai spus că seamănă cu aceea. Trebuia, dacă ți-ai fi' propus acest scop, să faci din această scrisoare un prilej de a ponegri pe cea anterioară. Dar cred că stă în caracterul tău să calci în picioare adevărul 111. Or adevărul ar fi fost deja călcat dacă față de acest plan ai fi scris într-un stil mai de rînd şi dacă nu ți-ai fi pus la contribuție realmente posibilitățile tale.

---

108 încă o mărturie în favorul autenticității. Epistola are ceva din genul dialogurilor lui Platon.

109 Despre solişti a se vedea cele scrise în comentariul epistolelor 20—21 ; 339,

110 Fapt relatat în epistola 338.

111 Aceeaşi finețe şi eleganță a frazei deopotrivă de vrednice atît pentru Libaniu, cît şi pentru Vasile.

Aşadar, se cade ca de acum înainte să nu mai huleşti ceea ce ar trebui să aplauzi, pentru ca nu cumva pe această cale să ajungi să fii trecut în rîndul sofiştilor tocmai tu care te zbaţi să mai reduci 112 din lucrurile mari. Cît despre cărţile de care spui că au stilul mai nepretenţios, pe cînd gîndirea e mai înaltă, să ai grijă ca nimeni să nu-ţi încurce socotelile ! Căci din cei care sînt tot timpul ai noştri, dar care altădată au fost ai voştri, rămîn totuşi rădăcinile, şi ele vor rămîne cîtă vreme veţi trăi : niciodată timpul nu-i va face să dispară, chiar dacă veţi uita să-i mai stropiţi din cînd în cînd cu apă.

EPISTOLA 341 Libaniu către Vasile

încă nici n-ai ajuns să-ţi dai drumul mîniei împotriva mea că am şi început să tremur cu condeiul în mînă. Dacă totuşi nu i-ai dat drumul, de ce nu-mi scrii «prea bunule» ? Dacă şi acum te încăpăţînezi împo-

112 Dincolo de complimente (care totuşi nu credem că robesc într-atîta scrisul scriitorilor capadochieni, încît să se poată spune că stilul lor este «furat» de «sofistica a doua» a filozofiei greceşti. L. Meridier, L'iniluence de la seconde sophistique dans ioeuvrc de St. Gregoirc de Nysse, Rennes, 1900), aceste polemici prieteneşti se încadrează în toată opera marelui Vasile, caro a ştiut întotdeauna să facă sinteză între ceea ce era bun în cultura greacă şi între valorile creştine.

Iriva moa cu atîta asprime (simțire care trebuie să fie străină de orice om bine simțit, mai ales tu, ca unul care predici că nu trebuie să ții mînia pînă la apusul soarelui)113, cum se face că ți-ai ținut-o şi la mai multe apusuri de soare ? Ori poate pentru că vrei să mă pedepseşti lip-sindu-mă de glasul tău cel dulce ca mierea ? Să nu faci una ca asta, bunul meu prieten, ci să te arăți îngăduitor şi să mă faci să mă bucur de o limbă numai de aur.

EPISTOLA 342 Vasile către Libaniu

Cel care are o pasiune pentru trandafiri, cum e firesc să aibă cei ce iubesc frumusețea, acela nu se poate supăra nici pe spinii lîngă care se ascunde floarea. Am auzit pe cineva vorbind despre astfel de flori, glumind... sau grăind serios, următoarele : «ceea ce e ciuda sau nesiguranța pentru cei îndrăgostiți, aşa a lăsat pentru această floare şi natura aceşti spiai discreți».

Dar ce vrea trandafirul atunci cînd caută să intre în scrisoarea mea ? Nu-i nevoie să ți-o spun, căci tu îți aduci aminte de această epistolă a ta, care mi-aduce, ca un buchet de trandafiri, primăvara graiului tău atît de dulce şi care mă înțeapă cu spinii reproşurilor şi acuzelor. Dar şi spinii trandafirilor tăi sînt pentru mine prilej de bucurie, pentru că mă înflăcărează cu un dor şi mai puternic după prietenia Ta 114.

EPISTOLA 343 Libaniu către Vasile

Dacă astfel de cuvinte au putut fi articulate de o limbă necizelată, mă întreb cum să te socot pe tine cel care o ațîți ? In gura ta se află izvoare de elocință mai bogate decît cursurile rîurilor, în timp ce, în mine, dacă nu mă stropeşte cineva în fiecare zi, nu rămîne decît tăcerea.

113 Eles. 4, 26. Are dreptate Y. Courtonne (op. cit., III, 209) că tonul epistolei acesteia denotă cam multă afectare. Şi apoi nu pare firească mînia lui Libaniu.

114 Probabil aceste două epistole (341 şi 342) să fi fost scrise într-o perioadă cînd Sf. Vasile nu intrase încă în cler. Ele au o temă comună.

EPISTOLA 344 Vasile către Libaniu

Dacă nu scriu mereu, dascăle, e pentru că mă opresc teama şi neştiința ,• în schimb cum vei scăpa tu de osînda că păstrezi tăcerea cu o atît de mare încăpățînare ? Dacă s-ar ține seama că Tu, a cărui viață se scurge printre tot atîtea cuvîntări, eşti încet la scris, ar trebui să fii osîndit pentru că uiți de mine. într-adevăr, cel care în fiecare clipă e gata să vorbească, acela nu poate fi gata şi la scris, în schimb cel care oricît ar cîştiga de aici, rămîne tăcut, arată că de fapt face acest lucru ori din dispreț ori din uitare. Or în fața tăcerii Tale eu voi răspunde printr-o salutare115. Te salut, deci, prea onorate. Scrie-mi dacă vrei, sau nu-mi scrie, dacă acest lucru nu-ți face plăcere.

EPISTOLA 345 Libaniu către Vasile

Cred că pe cît trebuie să mă scuz pentru că de multă vreme nu mi-am făcut răgaz să-ți scriu, pe atîta n-am nevoie acum de iertare, pentru că m-am aşezat să-ți scriu acum116. într-adevăr, eu sînt cel care alergam de fiecare dată, cînd te arătai între noi, şi care plecam urechea cu nesfîrşită plăcere la conversația care curgea de pe limba ta. Cuvîntările tale mă fermecau şi nu-mi venea să mă desprind de ele şi ziceam ucenicilor mei : «acest om se arată cu atît mai biruitor față de fetele lui Ahelous 117, cu cît — dacă se duce în acelaşi fel ca şi ele — nu-i primejdios, cum sînt ele. Şi nu-i puțin lucru să spui că el nu-i primejdios : poemele lui sînt chiar un mare cîştig pentru cel ce le ascultă».

115In fond, printre jocuri de cuvinte, epistola de față cuprinde doar reproşuri pentru tăcerea întîrziată şi iertare pentru tăceri viitoare.

1. Un adevărat calambur. Cum ar putea ierta Vasile pe Libaniu pentru că ii scrie tocmai cind însuşi Vasile îi reproşează că nu scrie ?

116In fond, printre jocuri de cuvinte, epistola de față cuprinde doar reproşuri pentru tăcerea întîrziată şi iertare pentru tăceri viitoare.

1. Un adevărat calambur. Cum ar putea ierta Vasile pe Libaniu pentru că ii scrie tocmai cind însuşi Vasile îi reproşează că nu scrie ?

117 Zeul rîurilor, tatăl sirenelor.

Aşadar, întrucît aceasta-i părerea mea şi deoarece cred că sînt îndrăgit pentru că am impresia că ştiu să vorbesc, faptul de a nu îndrăzni să scrii este cea mai mare ruşine şi în acelaşi timp este o faptă a unuia care-şi face necaz lui însuşi. Căci e clar că tu răspunzi la scurta şi neînsemnata mea epistolă printr-o scrisoare frumoasă şi lungă şi că te fereşti, cred, să-mi faci o nedreptate şi a doua oară. Prevăd că mulțivor exclama la acest cuvînt şi-şi vor zice în sinea lor strigînd : «A putut oare săvîrşi Vasile şi vreo nedreptate fie cît de mică ? Desigur că aşa ceva au făcut şi Eac, Minos şi frații lui» 118. în ce mă priveşte, eu am recunoscut că tu ai fost cel care a biruit şi pe alte tărîmuri. Cine te-a putut vedea şi să nu te invidieze ? Totuşi ai făcut o greşeală față de mine, iar dacă ți-o amintesc, convinge pe cei ce se supără de aşa ceva să nu strige. Nimeni n-a venit să-ți ceară vreo favoare care i s-ar putea da foarte uşor şi care să fie repartizată fără s-o fi dobîndit. Or eu sînt din cei care am cerut o favoare, dar n-am primit nimic. în fond, ce ceream eu ? întrucît adeseori eram împreună cu tine la Strategios, am vrut să pătrund, cu ajutorul ştiinței tale, în tainițele inspirației homerice : «dacă nu-i cu putință să îmbrățişez totul, atunci să mă introduci măcar într-unui din tărîmurile lui». Or eu aş fi dorit tocmai partea aceea în care grecii aflîndu-se într-o situație grea, Agamemnon a încercat să îmbuneze pe cel pe care-1 supărase119. Pe cînd vorbeam aşa nu te-ai putut stăpîni să nu rîzi, pentru că n-ai fi putut tăgădui că aşa ceva nu ți-ar fi fost cu putință dacă ai fi vrut-o, dar n-ai fost dispus să faci daruri nimănui. Ție şi celor care se revoltă pentru că am spus că tu ai făcut o supărare nu vi se pare că eu sînt cel care m-am păgubit cu adevărat ? 120.

EPISTOLA 346 Libaniu către Vasile

Dacă tinerii pe care i-am trimis au făcut vreun progres în arta oratorică vei putea judeca tu însuți. Nădăjduiesc însă că acest progres, ©ricît de mic ar fi, se va

---

118 Eac, Minos şi Radamante erau socotiți judecătorii infernului.

119 Homeț, Iliada, IX, 260—299. E vorba de jertfa care i se cerea lui Agamemnon pentru a cîştiga bunăvoința zeilor, spre a începe lupta' împotriva troienilor.

120 «Refuzul», deşi glumeț, de care-i acuzat Vasile, e prezentat de Libaniu ea un prejudiciu serios (Y. Courtonne, op. cit., III, 212).

bucura de aceeaşi apreciere ca şi unul mare din cauza prieteniei pe care mi-o arăți Tu. Mai mult decît oratoria vei putea lăuda cumpătarea şi virtuțile sufleteşti, care nu se lasă pradă poftelor urîte. Aceasta le-a fost marea lor grijă şi, după cum era firesc, au trăit mereu cu gîndul la cel care i-a trimis 121.

Primeşte, dar ceea ce-i al tău şi felicită pe cei care, prin purtarea lor, Ți-au făcut cinste atît Ție cît şi mie. Rugîndu-te să le stai într-ajutor, ar fi ca şi cum un părinte s-ar ruga pentru copiii săi.

121 Idee similară cu cea din epistolele 337—338.

EPISTOLA 347 Libaniu către Vasile 122

Orice episcop e o ființă lacomă. în schimb, cu cît întreci pe alții în grăirea frumoasă, cu atîta mă îngrozesc la gîndul că te vei împotrivi cererii mele. într-adevăr am nevoie de grinzi: un alt sofist ar fi vorbit despre prăjini ori despre araci, nu că într-adevăr ar fi avut nevoie de ele, ci ca să facă paradă de micile lor fraze mai curînd decît s-asculte de necesitate. Cît despre mine, dacă nu-mi faci rost de aceste grinzi, voi petrece iarna cu casa descoperită.

EPISTOLA 348 Vasile către Libaniu

Dacă realizarea unui profit însemnează să mergi la pescuit şi dacă aici stă înțelesul acestui cuvînt, pe care sofistica ta l-a scos din adîncu-rile greu de pătruns ale lui Platon ca să mi le dea mie 123, atunci socoate, minunatule, care din noi sîntem mai cîştigați : noi care ne-am țintuit cu țăruşii unei puteri epistolare sau neamul sofiştilor care au deprins măiestria de a încasa un venit de pe urma cuvîntărilor lor ? Care dintre episcopi a pus vreo dare pentru cuvîntările lui ? Cine a făcut din uce-_ nicii săi izvoare de cîştig ? Tu eşti cel care îți plasezi cuvîntările ca pe o marfă, întocmai ca aceia care vrînd să prindă mielul ca să-1 prăjească oferă mai întîi mielului prăjituri124. Nu vedeți cum ați înțepat şi pe bătrîn ca să poată țopăi ? Totuşi eu am rînduit pentru tine, om care înaintează fălos în cuvîntările lui, atîtea grinzi cîți soldați au trebuit să lupte la Termopile

122De aici încep epistolele apocrife ale acestei corespondențe.

1. Sofistul, 218—226.

123De aici încep epistolele apocrife ale acestei corespondențe.

1. Sofistul, 218—226.

124 Pe bună dreptate epistola nu putea proveni de la Sfîntul Vasile. El nu putea ponegri chiar atît de greu episcopatul. Cu atît mai puțin putea insulta pe Libaniu.

125, toate de aceeaşi lungime, a căror umbră se proiectează departe, cum zice Homer al vostru, dar pe care Homer n-a mai făgăduit că le va da înapoi.

EPISTOLA 349 Libaniu către Vasile

Oare nu vei înceta odată, Vasile, să umpli cu capadochieni acest locaş sfînt al muzelor şi dintre capadochieni cu cei care miros a jimblă, a zăpadă şi a alte bunătăți de acolo ? Puțin a lipsit că n-ai făcut şi din mine un capadochian care să-mi cînte în fiecare dimineață «vă salut» ! Şi totuşi, trebuie să-1 suport, căci aşa-mi porunceşte Vasile. Să ştii că dacă am să notez amănunțit obiceiurile țării, am să îmbrac pe oamenii de acolo mai mult în noblețea şi armonia muzei noastre Caliopi ca să vedeți în ei numai porumbei nobili iar nu guguştiuci126.

EPISTOLA 350 Vasile către Libaniu

Ți-a dispărut supărarea. De-ar fi constatarea aceasta un început bun pentru scrisoarea mea ! Rîzi şi ponegreşti lucrurile de la noi fie în glumă, fie că vorbeşti serios. Dar de ce ai pomenit de zăpadă sau de jimblă cînd şi tu ai putea gusta din glumele pe care le faci la adresa mea ? Eu, prietene Libaniu, ca să-ți provoc un rîs şi mai zgomotos, iată scriu această epistolă acoperindu-mi-o cu un strat de zăpadă. Cînd vei primi-o şi-o vei pipăi cu mîinile tale, vei recunoaşte că a fost destul de rece această epistolă, fiind caracteristică pentru cel care ți-a trimis-o, acest om care se tupilează în aşternut şi care nu îndrăzneşte să scoată capul afară din camera sa. Avem case care sînt aidoma unor morminte pînă se va reîn-

125 E vorba de lupta cu perşii, în 480 î.d.Hr., la care cei 300 de soldați din Sparta, conduşi de regele Leonida, au pierit vitejeşte pînă la unul. Chiar atîtea grinzi i-au trebuit lui Libaniu ? Epistola e neautentică.

126 Deşi nota de umor fin nu lipseşte, totuşi biletul de față nu se potriveşte cu puritatea stilului Sf. Vasile.

4oarce primăvara şi ne va readuce la viață pe noi, cei amorțiți, dăruin-du-ne parcă o nouă viață precum plantelor 127.

EPISTOLA 351 Vasile către Libaniu

Mulți oameni de-ai voştri, pe care i-am întîlnit, ți-au admirat vigoarea cuvîntului. Ei au istorisit că o anume demonstrație oratorică s-a dovedit strălucită. A fost, spuneau ei, o întrecere din cale afară de strînsă, încît toți alergau şi nimeni nu s-a arătat în oraş în afară de Libaniu (care trebuia să lupte) şi de ascultătorii de toate vîrstele. într-adevăr nimeni nu credea că ar putea lipsi de la aceste întreceri fie din cei intrați în mari dregătorii, fie din cei ce s-au distins pe tărîmuri militare, fie din cei ce se îndeletnicesc cu un meşteşug oarecare. Nu exista cineva, în afară doar de femei, care să nu se grăbească să ia parte la întreceri. Şi în ceconsta întrecerea ? Care a fost cuvîntarea care a strîns adunarea întregului popor ? Mi s-a spus că subiectul acestei cuvîntări a fost un om cu o fire amărîtă. Lucrarea aceasta atît de admirabilă să nu uiți să mi-o trimiți, ca să pot şi eu să laud cuvîntările tale. Dacă laud pe Libaniu chiar şi în scrierile sale, ce n-aş putea-o face acum cînd am găsit un subiect pentru «laude» ?128.

EPISTOLA 352 Libaniu către Vasile

Iată îți trimit cuvîntarea mea acum cînd sînt lac de sudoare. Cum n-aş fi, cînd trimit acest discurs unui astfel de om, care-i în stare, prin uşurința graiului, să arate că înțelepciunea lui Platon şi talentul lui Demostene sînt citate peste tot în zadar ? Lucrarea mea e ca o musculiță comparată cu un elefant129. Iată de ce

---

127 Finețea frazei nu-i la înălțimea scrisului Sfîntului Vasile. Despre iernile grele ale Capadochiei e drept că întîlnim şi în multe din epistolele autentice descrieri bogate.

128 E puțin verosimil că Sfîntul Vasile ar fi scris într-un stil atît de linguşitor pentru Libaniu.

129 Cele trei hiperbole vorbesc împotriva autenticității: a) Vasile n-ar fi acceptat că întrece pe Platon şi pe Demostene; b) comparația între o musculiță şi un elefant e exagerată ; c) pierderea rațiunii, la fel.

mă înfiorez şi tremur cu gîndul la ziua cînd vei examina cuvintele mele. Puțin a lipsit să nu-mi pierd rațiunea !

EPISTOLA 353 Vasile către Libaniu

Am citit cuvîntările tale, om plin de înțelepciune ce eşti, şi am rămas cuprins de o admirație fără margini. O ! muzelor, o literelor, o Ateno, ce daruri mărețe faceți celor ce vă îndrăgesc ! Ce roade culeg cei ce trăiesc cu voi, fie chiar şi numai pentru scurt timp ! O ! izvor care se răspîndeşte în rîuri bogate, ce nu face el din cei care se adapă din el ? Cred că văd în cuvîntarea ta pe omul amărît, ajuns la ceartă din cauza unei femeiuşte vorbărețe. E o cuvîntare dotată cu suflare vie, pe care a scris-o pe pămînt Libaniu, cel care singur a ştiut să dea suflet cuvintelor lui130.

EPISTOLA 354 Libaniu către Vasile

Acum ştiu că sînt ceea ce se spune despre mine. întrucît Vasile m-a lăudat, eu dețin față de toți ceilalți premiul biruitor ; iar pentru că am

130 Un stil totuşi prea lăudăros, ireal. Vasile nu putea grăi în acel fel.

primit şi votul tău, îmi îngădui să păşesc cu pas mîndru ca un lăudăros care disprețuieşte pe toată lumea. Iar pentru că tu ai compus şi o cu-vîntare împotriva beției, o voi citi. Nu vreau să vorbesc deloc afectat, dar cuvîntarea ta, cînd voi fi văzut-o, mă va învăța arta de a grăi1.

EPISTOLA 355 Libaniu către Vasile

Vasile, gare tu locuieşti iarăşi la Atena, şi ai uitat şi de tine însuți ? Nu, fiii locuitorilor din Cezareea n-au putut auzi astfel de lucruri. Limba mea nu era obişnuită cu ele şi întrucît treceam printr-un ținut cam rîpos, ea a rămas impresionată de noutatea numelor, şi-mi zicea mie, tatălui ei : «Tată, tu nu m-ai învățat acest lucru: omul acesta e un al doilea Homer, ba chiar Platon ori Aristotel sau chiar Susarion2, cel care ştia tot». Aşa grăia limba mea, dar ce bine ar fi, Vasile, dacă tu ai fi cel care mi-ai adresa astfel de laude !

EPISTOLA 356 Vasile către Libaniu

Cînd primesc ceea ce-mi scrii sînt. numai bucurie ,• dar cînd îmi ceri să răspund la ceea ce-mi scrii, atunci sînt plin de îngrijorare. Ce-ai putea spune, într-adevăr, unei limbi atît de atice, decît că sînt ucenic al pescarilor, cum recunosc, şi că pentru aceasta sînt fericit 3.

EPISTOLA 357 Libaniu către Vasile

Ce s-a întîmplat cu Vasile încît să se supere pe o scrisoare ? Este acesta un semn de filosofie ? De la tine am învățat să glumesc ,- totuşi, jocurile sînt serioase şi s-ar putea spune că nu stau rău nici tîmplelor

1. Libaniu n-ar fi putut lăuda chiar într-atita pe Vasile, încît să recunoască cum
că de la el ar fi învățat oratoria ! E şi acesta un argument împotriva autenticității acestei epistole, altfel destul de fin stilizată.

2. Poet comic grec (sec. VI î.d.Hr.).

3. Fraze de o rară finețe. Spre deosebire de epistola 339, unde se vorbea de în-
vățătura împărtăşită barbarilor, aici se vorbeşte de înțelepciunea pescarilor, adică a
apostolilor.

cărunte. Dar tocmai in numele prieteniei şi a studiilor noastre comune împrăşlie-mi descurajarea pe care mi-a provocat-o scrisoarea... care nu se deosebea întru nimic 131.

EPISTOLA 358 Libaniu către Vasile

O ! Ce vremuri fericite au fost cele în care toți trăiam unii pentru alții! Acum sîntem despărțiți fără milă unul de altul, dar în timp ce vă aveți unul pe celălalt, eu care sînt lăsat să țin locul Tău, n-am aici pe nimeni care să-ți semene. Am auzit că la bătrînețile lui, Alcim dă dovadă de avînturi tinereşti 132 şi aleargă spre Roma după ce şi-a luat osteneala să rămînă împreună cu băieții tineri. Dar ca unul care este blînd în celelalte împrejurări, tu nu te vei supăra nici de astădată după cum nu te-ai supărat nici cînd ai ajuns să-mi scrii cel dintîi.

EPISTOLA 359 Vasile către Libaniu

Tu care ai închis în cugetul tău toată măiestria celor vechi, iacă taci de atîta vreme, încît nu mă laşi, fie numai şi prin scrisori, să scot un cîştig cît de mic. Or

131 Nu ni s-a păstrat nici într-un singur manuscris. Textul cuprins în colecția Migne.

132 Faptul că se referă la anumite persoane formează pentru unii un argument care ar pleda pentru autenticitatea acestei epistole. încolo aceleaşi elegante întorsături de fraze.

dacă îndeletnicirea lui Dedal 133 era ceva sigur, m-aş fi apropiat de tine dacă mi-aş fi făcut rost de aripile lui Icar. Totuşi, aşa cum nu-i cu putință să laşi ceara în fața soarelui, în loc de aripile lui Icar îți trimit scrisori care să-ți dovedească prietenia mea. Iată care-i menirea cuvîntărilor. Dar tu poți să le îndrepți încotro vrei ; deşi dăruit cu o putere atît 'de mare, iată-te tăcînd ! Hai, trimite pînă la mine izvoarele pe care gura ta să le facă să curgă sub formă de cu-vîntări!

133 Lipind de umeri aripi de pasăre, acest erou legendar ar fi scăpat (împreună cu fiul său Icar) din labirint, dar apropiindu-se prea mult de soare, li s-au topit aripile şi au că/ut în mare.

EPISTOLA 360

Fragment dlntr-o epistolă trimisă de Vasile lui Iulian Apostatul

Potrivit negreşelnicei credințe a creştinilor, pe care ne-au lăsat-o ca pe o sfînta moştenire, mărturisesc şi recunosc că cred într-un singur Dumnezeu Tatăl atotțiitorul, Dumnezeu Părintele, Dumnezeu Fiul, Dumnezeu Duhul Sfînt; mă închin şi preamăresc un singur Dumnezeu în 1 tei persoane! Mai recunosc şi unirea Domnului în trup, iar ca mamă a lui Dumnezeu pe cea care L-a născut după trup, Sfînta Măria. Primesc şi pe Sfinții Apostoli, pe prooroci, pe mucenici, la fel şi în ruga adresată lui Dumnezeu eu le cer ca prin ei, adică prin mijlocirea lor, Dumnezeu, prietenul oamenilor, să-mi fie ajutor şi să fie şi o răsplată care să-mi fie acordată pentru păcatele mele. Iată pentru ce cinstesc şi preamăresc în chip deosebit trăsăturile sfintelor icoane, pentru că ele ne-au fost transmise de Sfinții Apostoli, că ele n-au fost oprite şi că sînt chiar reprezentate în toate Bisericile noastre ! 134.

EPISTOLA 361 Către Apolinarie *

Dascălului meu, prea venerabilului Apolinarie, salutare de la Vasile.

Ți-am mai scris şi pînă acum îrt legătură cu unele pasaje întunecate din Scriptură şi m-am bucurat de răspunsurile pe care mi le-ai trimis ca şi de tot ce mi-ai mai făgăduit. Acum mi-a venit, în legătură cu cele mai grele probleme, o grijă şi mai

134 După cum se vede, mai ales din frazele de la sfîrşitul acestui fragment, aici o vorba de o scrisoare apocrifă datînd din epoca controverselor iconoclaste.

*. Cei mai mulți cercetători socotesc neautentice epistolele 361—364, patru la număr. Ele s-au păstrat într-un singur codice Paris/mus Supp. gr. 1020 din sec. XI. In orice caz, după cum s-a văzut din multe epistole (129, 131, 223, 224, 226, 244 etc), Vasile nu putea cultiva cu acest ereziarh termeni atît de intimi ca în aceste scrisori. Bardenhewer, op. cit., III, p. 128—130. Au fost, e drept, şi cercetători care au apărat autenticitatea lor. Aşa I. Drâseke, Apolinarios v. Laodicea, Leipzig, 1892, dar cei mai niul|i Ic contestă.

mare. Ca să le fac față, n-am momentan pe nimeni la care să apelez ca asociat şi ca apărător, care să-mi poată sta alături în ştiință şi în cuvinte şi care să-mi fie la îndemînă aşa cum îmi eşti tu. Dumnezeu mi te-a rezervat ca pe un mare dar.

Cei care amestecă totul şi care umplu lumea cu vorbe şi cu scorniri au respins cuvîntul «ființă» pe motiv că nu se întâlneşte în proorocirile sfinte, de aceea ajută-mă să pricep cum au înțeles Părinții noştri acest nume şi dacă într-adevăr tu nu l-ai găsit nicăieri în Scriptură. într-ade

văr, plinea cea do toate zilele, poporul ulos şi toţi cei din neamul lor, oamenii aceştia îl resping cu dezgust ca şi cum aceste cuvinte n-ar avea nimic comun cu Scriptura.

In al doilea rînd, în legătură cu însuşi cuvîntul «de o fiinţă» (din pricina căruia cred că fac toate acestea, ponegrind adînc «fiinţa», pentru motivul că nu s-a găsit nici urmă de pasaje unde să fie vorba de el), fii bun şi dă-mi cele mai largi explicaţii, spune-mi ce înţeles are, cum poate fi folosit corect în legătură cu fiinţe în care nu poate fi luat în considerare nici ca un gen comun suprapus, nici ca obiect material preexistent şi nici ca ceva detaşat dintr-o parte a primului în vederea celui de-al doilea. Cum ar trebui să zicem despre Fiul că-i deofiinţă cu Tatăl fără să credem în nici unul din conceptele pe care le numărăm ? Consimte şi dă-mi un răspuns mai amănunţit asupra acestei probleme.

Iată, atît cît ştiu eu, părerea la care m-am oprit : tot ce acceptăm că formează «fiinţa» Tatălui trebuie să fie admisă şi pentru fiinţa Fiului. Prin urmare, dacă se spune despre fiinţa Tatălui că e o lumină înţelegătoare, veşnică, nenăscută, tot aşa trebuie să spunem şi despre fiinţa Fiului că e o lumină cugetătoare, veşnică, născută. Or cuvîntul «întru totul asemănătoare» nu pare a fi mai potrivit unei astfel de concepţii, decît «deofiinţă» 135. De fapt, o lumină care nu se deosebeşte de altă lumină nici în plus, nici în minus, nu poate fi identică cu ea, pentru că fiecare din aceste două lucruri se află într-o delimitare specială de fiinţă, ci este strict şi exact asemenea ca fiinţă. Iată, dar, ce s-ar putea spune pe bună dreptate. Deci ori că ar trebui explicat ce înţeles au aceste noţiuni, ori să le lăsăm la o parte şi să adaptăm altele mai potrivite. Aşadar, un medic dibaci (spun ce am pe inimă) vindecă ceea ce nu-i sănătos, ocroteşte ce-i slab şi întăreşte în tot chipul. Salut pe fraţii din juru-ţi şi le cer să se roage împreună cu tine ca să ne mîntuim. Alegînd să trăiască Smpreună cu rudele, prietenul Grigorie a rămas acasă. Să te ţină Dumnezeu sănătos întru mulţi ani şi să stai într-ajutor cu ruga şi cu ştiinţa.

EPISTOLA 362 Apolinarie către Vasile

Tu crezi ca un om care iubeşte pe Dumnezeu şi cercetezi ca un om dornic de cunoaştere. Pentru mine graba de a-ţi face pe plac este o datorie de dragoste, deşi ea nu-i însoţită de destulă ştiinţă din pricina

BMNTUL VASILE CEL MAHE

135Imaginea «lumină din lumină» aşa cum s-a folosit ea încă la Niceea, era fericită, dar în explicarea ei partidele ariene nu s-au putut înţelege. Apolinarie a făcut primul pas de la erezia trinitară la cea hristologică, înlocuind pe, voue cu Jiveufia în persoana Iui Hristos Domnul.

sărăciei mele şi din cauza importanței deosebite a problemei. După cum zici şi tu, o ființă nu se defineşte numai numeric şi nici după cît poate li ca cuprinsă între nişte limite : mai e vorba propriu-zis şi de ființa a doi oameni şi a mai ştiu eu cîți din cei aduşi la unitatea de neam. Cel puțin în această privință, două lucruri, ba chiar şi un număr şi mai mare sînt acelaşi lucru în ce priveşte ființa, aşa cum noi toți oamenii sîntem toți «Adam», întrucît formăm o unitate, aşa cum şi fiul lui David este David, întrucît e de aceeaşi ființă cu el; tot aşa ai dreptate şi tu să spui că după ființă Fiul este ceea ce este şi Tatăl. Altfel, Fiul n-ar fi Dumnezeu, deoarece numai Tatăl e recunoscut ca singurul şi unicul Dumnezeu.

In acest sens, e drept, nu există decît un singur Adam, căpetenia neamului omenesc, şi decît un singur David, căpetenia rasei împărăteşti. In felul acesta vom îndepărta din concepțiile posibile pe cea care admite o singură ființă suprapusă sau o singură substanță contopită în Tatăl şi în Fiul atunci cînd acceptăm că ființa supremă e dotată cu însuşiri absolute, aşa încît cel Unul-Născut din Tatăl are şi El însuşiri absolute. Intr-o anumită măsură lucrurile de acest gen par că s-ar asemăna. Aşa se explică de ce nici peste Adam, cel creat de Dumnezeu, şi nici peste noi, cei născuți din oameni, nu s-a mai suprapus alt neam, ci Adam însuşi e începutul şi principiul omenirii. Acelaşi lucru se înțelege şi cînd e vorba de David şi de neamul ieşit din el, dar nu pentru faptul că e David, şi nici pentru că însuşirile lui David încep deodată cu el, ca unul care e temelia tuturor celor care coboară din el, ci tocmai pentru că aceste însuşiri lipsesc, deoarece acum e vorba de alte legături comune tuturor oamenilor, aşa cum sînt cele dintre frați. Dimpotrivă, pentru Tatăl şi pentru Fiul un asemenea lucru nu există, ci Tatăl e un început cu totul de altă natură şi Fiul vine şi El din acel principiu. Cu alte cuvinte nu mai există desfacere a unei părți din primul, care să treacă într-al doilea, aşa ca în trupuri, ci e vorba de o naştere.

într-adevăr însuşirea proprie a Tatălui nu a fost împărțită spre a trece în Fiul, ci însuşirea proprie a Fiului s-a arătat venind din cea a Tatălui ; acelaşi lucru cînd e vorba de diferență şi de diferit în identitate, cum am zice că Tatăl e în Fiul şi Fiul în Tatăl,- nici diferența nu va păstra cu totul realitatea filiației, cu atît mai puțin nici. identitatea nu va păstra indiviziunea ipostasului, că fiecare din cele două vederi e unită cu cealaltă şi e uniformă, aceeaşi în chip diferit şi diferită în acelaşi chip, pentru ca, dacă cuvintele nu reuşesc să ne facă să înțelegem obiectul considerat, să i se poată aduce confirmare. Domnul întăreşte această (oneepție atunci cînd prin expresia «mai mare» 1 arată pe Tatăl mai

1. Ioan 14, 28.

mare in egalitate, iar Fiul avlnd egalitatea într-un grad mal mic. Aşa ne-a învățat cînd ne-a cerut să concepem pe Fiul într-o lumină de acelaşi soi, dar mai mică, fără să trebuiască să schimbăm ființa, ci apreciind aceeaşi ființă aşezată mai presus decît orice făptură, dar în urma Tatălui. Cei care n-au admis ființa în nici o identitate aduc din afară asemănarea ca s-o adauge Fiului, ceea ce e limpede că trece şi la oameni, care ajung să fie asemenea cu Dumnezeu. Dimpotrivă, cei care cunosc asemănarea care se potriveşte creaturilor adaugă pe Fiul lîngă Tatăl în identitate, dar într-o identitate inferioară, pentru ca nu cumva El să nu mai fie Tată sau vreo parte din Tatăl. Iată ce vrea să pună în lumină acest cuvînt. Cu totul altfel este Fiul : El e Dumnezeu nu ca Tatăl, ci ca venind din Tatăl. El nu-i modelul original, ci e chipul Lui. Fiul este deoființă, dar într-un chip cu totul deosebit, superior tuturora şi particular ; nu ca nişte obiecte care sînt de acelaşi gen, nici ca acelea care se divizează, ci ca singurul şi unicul fiu, de un gen şi de o specie cu totul unică a dumnezeirii pe o cale nebătătorită şi mai presus de simțuri, pe care ființa care naşte, însuşindu-şi capacitatea de a naşte, a înaintat spre însuşirea generatoare proprie.

EPISTOLA 363 Către Apolinarie

Bunului meu dascăl, prea venerabilului frate Apolinarie, salutări de la Vasile. Am scăpat prilejul care mi-ar fi ajutat să-ți scriu şi aş fi răspuns foarte bucuros vrednicei Tale scrisori. M-am bucurat văzînd că ți-ai stăpînit plăcerea, mistuind-o în linişte. In realitate mi s-a părut că numai tu singur ai dat dovadă de înțelepciune, umbrele tîlcuitorilor au zburat, parăsindu-ne. Şi astfel numai tu ne îndrumi spre o înțelegere mai adîncă a lucrurilor. Acum e limpede pentru ce dorința pasionată de a cunoaşte cuvintele dumnezeieşti se leagă mai cu tărie de sufletul meu. Stau şi mă gîndesc dacă pot să-ți spun cîteva întrebări controversate, nu cumva să par că aş fi prea îndrăzneț, dar, pe de altă parte, n-am nici puterea de a-mi ascunde gîndul, răbdînd parcă durerile facerii, mereu la-com de a primi noutăți. Mi-am dat seama, aşadar, că cel mai bun lucru ar fi, prea minunate om, să mă informez dacă îngădui să-ți formulez cîteva întrebări în legătură cu unele probleme controversate ori să păstrez tăcerea. Oricare ți-ar fi

răspunsul, mă voi conforma viitorului. îți dorim să Te avem mereu în putere, în bucurie şi în rugăciune pentru noi136.

1. Dintre toate role patru epistole, aceasta are tonul col mai linguşitor, un temei în plus împotriva autenticității ei.

136A se vedea Istoria Bisericească Universală, ed. II, p. 235 ş.u.

EPISTOLA 364 Apolinarie către Vasile

Dascălului meu, prea iubitului meu frate, Vasile, Apolinarie îi adresează un salut întru Domnul. Unde sînt eu, dascăle, şi unde sînt glasul tău atît de dorit şi scrierile tale atît de cunoscute ? De ce, dacă eşti de față, nu te aperi, şi de ce dacă lipseşti nu-mi dai curaj cînd împotriva credinței s-a iscat un război atît de cumplit şi cînd, ca în mijlocul unei linii de bătaie, strigăm după ajutor spre cei care luptă împreună cu noi din pricina asalturilor vrăjmaşe ? Dar nici nu am găsit calea de a te găsi, pentru că nu pot descoperi locul unde petreci acum. Te-am căutat în Capadochia, pentru că cei care te-au întîlnit în Pont m-au înştiințat că ai făgăduit că te întorci destul de repede, dar nu te-am găsit unde credeam, întrucît am aflat că eşti tot acolo, dau repede această scrisoare celui care mi-a spus. Cînd o vei primi, sper, să nu te opreşti să-mi răspunzi sub pretext că şi acest om vine spre tine.

Să ştii, dar, că între timp au sosit episcopii din Egipt şi au răspîndit scrieri care sînt în armonie cu cele mai vechi, cu alte cuvinte în armonie cu Sfintele Scripturi însele şi cu ceea ce s-a subscris la Niceea pe aceeaşi linie. Era nevoie să se reia şi să se explice acele scrieri din pricina greşitei şi rătăcitei interpretări pe care au introdus-o prin aceste texte cei care altădată se împotriveau pe față şi care au luat acum ca metodă ascunderea acestei împotriviri sub aparența unei explicări. Aşa se face că s-a şters în chip nelegiuit cuvîntul «deoființă» ca şi cum acest cuvînt n-ar trebui înțeles potrivit unei negații greceşti. In locul cuvîntului «deoființă» s-au introdus cuvintele «asemănător după ființă» sau după substanță Acest lucru a fost neclar judecat, greşit numit şi răutăcios gîndit, pentru că despre asemănare se vorbeşte la lucruri de acelaşi fel, nu de cele care sînt diferite între ele. Deci numai într-atîta putem spune că o substanță poate deveni asemănătoare cu o altă substanță pe cît se aseamănă de pildă statuia unui împărat, cu ființa lui reală. Drept răspuns la aceste nelegiuiri se aminteşte ceea ce s-a profesat de oameni care au ştiut să devină creştini buni şi care spun că prin cuvîntul «deoființă» hu ni se arată că Fiul se aseamănă cu Dumnezeu, ci că El este Dumnezeu, aşa cum poate fi un Fiu prin naştere, care are aceeaşi substanță sau aceeaşi ființă cu cel care l-a născut. Totodată s-a pomenit în acest tratat şi ceea ce se înțelege prin Duhul Sfînt, care-i pus de Părinți pe aceeaşi treaptă ca şi Tatăl şi ca şi Fiul, pentru că e în aceeaşi dumnezeire. Cum s-ar cuveni dar să urmăm solia acestei

declarații sfinte mal mult declt pe tine, om atit de plin de rîvna, însoțit do dascălul meu Grigorie, care nu scrie nici el măcar în ce tară se mai află şi care nu anunță nici măcar citeodată cea mai mică noutate ? Mul tu sănătate, dascăle prea iubit 1

EPISTOLA 365 Vasile către împăratul Teodosie cel Mare 137

O nenorocire a dat peste țara noastră nu numai în urma unei întîm-plări neprevăzute în legătură cu oamenii, ci ca urmare a unei revărsări de ape. Voi explica cum s-a ivit această nenorocire. O ninsoare abundentă a căzut peste lacul nostru. încă nu ajunsese să înghețe peste tot că s-a pornit din sud un vînt călduț, amestecat cu ploaie. După acestea a urmat o topire rapidă şi totală a zăpezii. S-au pornit apoi nişte curenți de o tărie neîntîlnită pînă atunci şi, în zgomotul de nedescris şi greu de văzut, apele acestei revărsări s-au amestecat în cursul continuu al fluviului. Acest fluviu este cel pe care soarta ni l-a dat drept vecin. El izvorăşte din Armenia şi intră în lacul sfințit al Sebastei, unde cei patruzeci de ostaşi ai lui Hristos, nume purtat cu cinste şi cu vrednicie, au înghețat în urma unui îngrozitor vînt dinspre nord. La ieşirea din acest lac (iartă-mă dacă spun, adevărul, minunate împărate), acest fluviu, care ne înconjoară ca un neam vrăjmaş, ne inspiră o groază deosebită : întrucît el nu pate fi nicicînd şi nicicum traversat cu piciorul, şi nu îngăduie țărilor care ne sînt necesare şi folositoare să-şi transporte mărfurile de care nu ne putem lipsi. Mă gîndesc la cei din Galatia, din Pa-flagonia şi din Helespont. Pe acolo* şi de acolo sosesc mărfurile de care avem nevoie, în primul rînd pîinea, care se găseşte acolo din abundență. Ținuturile care înconjoară lacul sînt înghețate şi stăpînite de atmosfera din jur, de furia impetuoasă a fulgerelor, a trăznetelor, a grindinii şi a fluviului. Nu mică este şi primejdia pe care o constituie semeția muntelui Arge, de care se plîngeau atît de; des şi strămoşii noştri.

Tu, dar, luminate împărate, îngăduie-ne să Te rugăm să ne laşi să-ți legăm cinstea de țara care-ți plăteşte dare, în aşa fel încît legînd prin-tr-un pod cele două țărmuri ale acestui fluviu, ne vei arăta că se poate trece pe aici ca printr-o a doua Mare Roşie.

într-adevăr, fiind cuprins de milă față; de viața atît de grea a iudeilor, Domnul le-a încuviințat să treacă pe jtos prin Marea Roşie ca pe uscat după ce le dăruise de conducător pe Moise. Pentru noi acest fluviu

137Scrisoarea de fată e apocrifă. Ea nu putea fi adresată de Sfîntul Vasile împăratului Teodosie, întrucît la începutul lui 379 Sf. Vasile a murit. Totuşi o serie apreciabilă manuscrise confinînd epistolele Sfîntului Vasile o cuprind şl pe ea.

a fost totdeauna hotărîtor : a însemnat mare pierdere de oameni prin umflarea apelor sale debordante, prin inundarea pe care o produce peste tot ținutul roditor din jur, nu numai de păşuni, şi din cauza noroiului care acoperă ogoarele noastre, sileşte boul de arat să sufere de foame, precum şi toate celelalte viețuitoare din ținuturile învecinate. Dacă ar fi fost vorba de un om care ar face atîtea pagube altui om, n-am fi stat la îndoială să ne plîngem la tribunale. Dar acestui fluviu imens, care nu ascultă de legi, ce pedeapsă dreaptă i s-ar cuveni ? Ne vedem, dar, siliți să Te rugăm, prea bunele Stăpîn, ca unul care poți, să îndepărtezi această primejdie care amenință pe atîția trecători.

EPISTOLA 366 Vasile către călugărul Urbikios — despre cumpătare1

Bine ai făcut că mi-ai pus granițe precise, ca să nu mă ocup numai de cumpătare, ci şi de roadele ei. Or, între roadele ei se cuprinde şi împărtăşirea din Dumnezeu, după cum dacă te laşi stăpînit de patimi însemnează să trăieşti după duhul lumii. Cumpătarea este, în schimb, împotrivirea fățişă la poftele trupului şi dedicarea mai mult pentru Dumnezeu. Ea ocoleşte tot ce-i muritor ca şi cum în trupul ei s-ar afla însuşi Duhul lui Dumnezeu, Care ne adună de pe drum în jurul Lui, întrucît în ea nu-i gelozie şi nici invidie. Cel ce-şi iubeşte trupul pizmuieşte pe altul, în| schimb cel care n-a primit în inima sa răul stricăciunii, se întăreşte de acum împotriva oricărei suferințe : chiar dacă ar fi mort cu trupul, el trăieşte mai departe prin nestricăciune. Dacă înțeleg bine lucrurile, am impresia că prin cumpătare ajungem tocmai la Dumnezeu, aşa că nu-ți mai doreşti nimic simțind că ai de toate în tine. Nu mai doreşti nimic, nu mai simți nici o patimă în priviri şi nici în auz, ca şi cum n-ai mai duce nevoie de nimic, ci ai fi în plenitudine deplină. Pofta e o boală a sufletului, pe cînd cumpătarea e cea care te însănătoşează de orice boală.

Dar cumpătarea nu trebuie privită numai sub un singur aspect, de pildă, atunci cînd avem în vedere plăcerile dragostei. Nu, ci ea trebuie privită şi în legătură cu toate celelalte dorințe rele pe care le încearcă sufletul, îndeosebi cînd acesta nu se mulțumeşte cu strictul necesar. Invidia se naşte din pofta după aur, multe alte rele provin din pricina al-

1. Epistola 366 a fost publicată mai întîi în 18-15 de cardinalul Mai, după care a fost reprodusă si în colecția Migne. Studii recente au dovedit că ea nu aparține Sfîntului Vasile. A se vedea între altele : H. Volker, Basilius Epistel 366 und Clemens Alexandrinul, în rev. «Vigiliae christianae» 7 (Leiden. 1953), p. 21—26.

tor dorințe. Dacă nu to laşi îmbătat de toate aceste dorințe însemnează că eşti cumpătat. Tot astfel şi cînd te îndopi prea mult cu de toate nu se poate să nu-ți ieşi din tine. Infrînarea trupului este o cumpătare întocmai ca şi stăpînirea gîndurilor rele. De cîte ori nu ne-am tulburat în urma unei cugetări care n-a fost nici bună, nici adevărată, dar care ne intră în inimă, produeîndu-ne fel de fel de griji deşarte ?

Oricum, cumpătarea ne eliberează, pentru că ea este în acelaşi timp şi doctor şi putere : ea nu predică simplitatea, ci ne-o dă chiar. Cumpătarea e un fel de har al lui Dumnezeu. Iisus ni s-a înfățişat El însuşi în haina cumpătării : El umbla uşor atunci cînd păşea pe uscat ca şi pe mare. Nu pămîntul şi nici marea erau cele care-L suportau, ci aşa cum călca cu picioarele pe mare, tot aşa n-a fost nici pentru uscat o greutate. Dacă moartea vine din stricăciune iar nemurirea din eliberarea de stricăciune, atunci urmează că şi Iisus ne-a adus îndumnezeirea, iar nu osînda să murim. El mînca şi bea într-un chip deosebit, fără să evacueze hrana pe care o lua ,- cumpătarea era în El o putere atît de mare încît hrana nu se mai strica în El, pentru că toată ființa Lui era lipsită de stricăciune 138. Dacă ar fi în noi cît de puțină cumpătare am fi şi noi mai presus decît orice. Am auzit că şi îngerii au fost aruncați din cer tocmai pentru că au fost necumpătați, aşa au fost osîndiți ,• nu s-au coborît ei înşişi. Ce-ar fi făcut acolo această boală dacă n-ar fi fost acolo un astfel de ochi ? Iată de ce am zis ca dacă am avea cît de puțină cumpătare şi dacă n-am îndrăgi lumea atît de mult, am fi şi azi atît de sus unde numai cugetul nostru poate urca. Numai un astfel de ochi poate să vadă astfel de lucruri nevăzute. Căci bine s-a spus : cugetul vede şi cugetul înțelege. Ți se pare că în toate acestea nu s-a spus mare lucru, dar eu am scris ceva mai mult despre ele, pentru că în fiecare cuvînt se cuprinde un gînd şi ştiu că citindu-le, cu timpul, le vei vedea măi bine.

138Chiar şi numai această afirmație e o dovadă care confirmă neautenticitatea epistolei.

INDICE SCRIPTURISTIC Despre Sfîntul Duh

Facere

5; p. 80

8 ; p. 80 4, 1 ; p. 80 6, 14 ; p. 22

9, 25—27 j p. 66

11, 1—9; p. 88
27, 16 ; p. 77

27, 29—40 ; p. 66 31, 47; p. 45 40, 8 ; p. 26

Ieşire

14, 31 ; p. 46 şi 47

20, 19 ; p. 48

23, 5 ; p. 91 25, 30 ; p. 22

10; p. 80

3 ; p. 63 34, 34; p. 68

Levitic

9, 21 ; p. 26

16, 2 ; p. 80

Numeri

4, 20 ; p. 80

18, 21—22; p. 80

21, 3; p. 46

Deuteronom

70, 6 ; 4, 26 ; p. 44
77, 53; 8, 3 ; p. 46
79, 2; 86, 21 ; 88, 12, 13—14; p. 77
17; 93, 16; 19, 15; p. 84

27 34, 1 ; p. 45

Isus Navi

24, 27 ; p. 45

Iov

8, 9 ; p. 85 33, 4; p. 63 33, 6 : p. 22

Psalmi

6, 6 ; p. 56 6, 8 ; p. 80 8, 6 ; p. 70

30 ; p. 64

37; p. 73

17, 2 ; p. 70

20, 6 ; p. 71
23, 3 ; p. 23

13; p. 70

2 ; p. 77

6; p. 52

21 ; p. 77

35, 10 ; p. 62

10 ; p. 73

9; p. 43

5 ; p. 44 48, 7 ; p. 70 40, 14 ; p. 77

9 ; p. 50

50, 12—14 ; p. 37 65, 13 ; p. 73 p. 26

p. 65 p. 65 p. 65 p. 26 p. 23 ; p. 24 ; p. 46 i P- 26 p. 29

! P- 18 ; p. 66 ; p. 24 p. 29 ; P- 63 i P- 24

Proverbe 17, 28; p. 17

Eclesiast 3, 7 ; p. 89

9, 17; p. 91

Isaia

1, 2; p. 45

3, 3 ; p. 17
6, 3 ; p. 54
29, 15; p. 26
40, 12 ; p. 24
40, 13 ; p. 23
42, 5; p. 68
44, 6 ; p. 60
48, 26; p. 64
61, 1 ; p. 43
63, 10 ; p. 65
63, 14 ; p. 64

Ieremia

2, 12—13 ; p. 45
20, 2; p. 70

Plîngerile lui Ieremia

4, 20 ; p. 63
Iezechiel

1, 1 ; p .70
Daniil

3, 7 ; p. 88

5, 11 ; p. 78

10, 10 ; p. 54
14, 33 ; p. 70

Osea

14, 10 ; p. 46
Amos

5, 13 ; p. 91
Mihea

2, 7 ; p. 65
Agheu

2, 4—5; p. 70
Maleahi

1, 6; p. 66 1, 26 ; p. 61

Intel, lui Solomon

43, 30; p. 84

Baruh

3, 3 ; p. 30

Iudith

9, 5—6; p. 35
Matei

I, 20; p. 25

11 ; p. 51 •

1 ; p. 55

11 ; p. 27 5, 18; p. 18 5, 22; p. 38 8, 3 ; p. 37

10, 19—20 ; p. 71

10, 20 ; p. 76

II, 27 ; p. 62
12, 29 ; p. 34

12, 31 ; p. 61, 71, 84 16, 27 ; p. 30 18, 16 ; p. 84

51 ; p. 56

21 ; p. 56

19 ; p. 89

19 ; p. 40

Marcu

29 ; p. 84

39; p. 38

38 ; p. 29

25 ; p. 38

Luca

1, 11 ; p. 69

26; p. 53 şi 54

14; p. 54

16; p. 43

22; p. 55

18 ; p. 43 8, 46 ; p. 25

10; p. 17

8—9 ; p. 44 12, 10 ; p. 84 12, 11—12; p. 71 16, 29 ; p. 48 18, 18 ; p. 83

Ioan

1, 1 ; p. 28

1, 3 ; p. 36

1, 9 ; p. 62

1, 14; p. 29

1, 16; p. 25

1, 18 ; p. 29 şi 42

1, 33 ; p. 55

6 ; p. 25

21 ; p. 77

24; p. 38, 62, 63, 78

19 ; p. 35 şi 36 5, 20; p. 23 şi 37 5, 22 ; p. 35

ftCKtSOKt

5, 23 ; p. 30 5,
25; p. 29

46 ; p. 48

27; p. 29 6, 57 i p. 35

63; p. 71

37 ; p. 46 10, 9 ; p. 33

10, 27 [p. 33 şi 71

30; p. 74

25; p. 35

28 ; p. 61 12, 49; p. 35

12, 50; p. 36
14, 2 ; p. 56
14, 6 ; p. 35

14, 16; p. 61 şi 63
14, 17 ; p. 69 14, 19; p. 37 şi 69 14, 23 ; p. 74 14, 24; p. 36 14, 26; p. 65

31 ; p. 36

3 ; p. 69

15, 16; p. 38 şi 65

126 ; p. 53

13 ; p. 65

14 ; p. 25 şi 61

4; p. 61 17, 10 ; p. 36 17, 21 ; p. 68

20, 22—23 ; p. 55

Faptele Apostolilor

1, 5; p. 43 1, 8 ; p. 72 5, 4 şi 9 ; p. 52 5, 29 ; p. 40 7, 51 ; p. 65

55; p. 30

26 ; p. 69 10, 3; p. 69 10, 20; p. 64 10, 38; p. 43

13, 2 ; p. 64

Romani

1, 5; p. 32 1, 10 ; p. 26

18; p. 32

10; p. 70 2, 17 ; p. 26 5, 2; p. 32 5, 14; p. 46 5, 18 ; p. 37

22; p. 50

2; p. 42

6, 4; p. 25 şi 49

6, 6; p. 50

6, 8 ; p. 47

8, 2; p. 61, 72 şi 83

8, 10; p. 72

8, 11 ; p. 72

8, 15; p. 76

8, 16; p. 83

8, 17; p. 83 8, 26 ; p. 65 şi 84 8, 32 ; p. 37 şi 72 8, 34; p. 30 şi 65

37 ; p. 34

4; p. 70 11, 34 ; p. 23

36 ; p. 23 şi 24

5—6 ; p. 76 15, 30 ; p. 74

I Corinteni 1, 9 ; p. 25

1, 24; p. 29 şi 36

30; p. 22

10 ; p. 26, 54 şi 71 2, 11; p. 56 şi 65

12; p. 72

3 ; p. 86 3, 13; p. 51 3, 16 ; p. 68

4; p. 82

11 ; p. 64 şi 82

40 ; p. 78

6; p. 19, 22 şi 23

10, 2 ; p. 46

4 ; p. 33 şi 46

2 ; p. 84

12 ; p. 22 şi 27

3 ; p. 42, 43 şi 62
12, 4—6 ; p. 52

12, 4—11 ; p. 76
12, 8 ; p. 26 12, 11 ; p. 52 12, 12; p. 76 12, 26; p. 76

12, 28; p. 55
14, 2 ; p. 77
14, 11 ; p. 77

14, 24—25; p. 51

41—42; p. 56 şi 70'

22; p. 46 15, 40; p. 83 15, 46 ; p. 62 15, 47; p. 62 15, 49; p. 47

II Corinteni

1, 1 ; p. 25

9; p. 89

17; p. 77'

8 ; p. 70

3, 14—17: p. 67 3, 17; p.71 3, 17—18 ; p. 67 3, 18; p. 68 5, 8 ; p. 82 5, 17; p. 64

13, 3; p. 77
13, 13; p. 74

Galateni

3, 13 ; p. 27

3, 27; p. 42

4, 4; p. 27

4, 6 ; p. 64 şi 72

4, 7 ; p. 25

6, 8; p. 25

Efeseni 1, 3 ; p. 29 1, 13—14; p. 56 1, 17—18; p. 75 1, 22 ; p. 25

9; p. 26

15—16 ; p. 25

4, 30; p. 65

Coloseni 1, 12; p. 34 1, 11—12; p. 50 1, 15; p. 29

16; p. 36 şi 52

3; p. 37 2, 13 ; p. 82

19; p. 25

3—4 ; p. 83

Filipeni

23; p. 82

8; p. 37 2, 9; p. 32

10—11 ; p. 33

10—11 ; p. 49
3, 14; p. 34

3, 26; p. 83

I Tesaloniceni

1, 1; p. 73

3, 12—13 ; p. 67

II Tesalonic eni

1, 1 ; p. 26

7; p. 44

15; p. 84

5 ; p. 67

I Timotei

2, 5 ; p. 48

5, 21 ; p. 44

II Timotei

14; p. 26 şi 78

2; p. 44

Tit *

3, 4; p. 33

Evrei

3; p. 35

10; p. 36

4, 5; p. 33
8, 1 ; p. 3
10, 1 ; p. 48

10, 35—36 ; p. 88

I Petru

3, 21 ; p. 51

I Ioan

3, 24 ; p, 25

* INDICE REAL ŞI ONOMASTIC

Despre Sfîntul Duh

A

Adam, p. 26, 46 Aetius, p. 8 şi 19 alegoric (sens) p. 6 Alexandria, p. 6 Allard p. 14 Amann p. 13

Amfilohie (de Iconium), p. 7, 8

Antinogen, p. 87

Amfilohie, p. 17

Apathia, p. 34

Apolinarie, p. 6

apostat, p. 41 şi 42

Arie (arianism, arieni), p. 4, 5, 9

arvună, p. 51

asemănare (cu Dumnezeu), p. 18 Asia Mică, p. 6

Atanasie (Sfîntul), p. 6, 7, 9, 10 Avacum, p. 69 Avraam, p. 47

B

Babilon, p. 70, 92 Barnaba, p. 64 Bardenhewer, ip. 10 Baruh, p. 30 Benoit p. 13

Biserică, p. 6, 7, 9, 10, 25, 31, 41, 81, 87, 88; asemănarea ei cu o navă), • p. 89—91

Blum, p. 13

Borodine (Lot), p. 14

botezul (însemnătatea lui), p. 41, 42, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 81, 82, 86

C

Canaan, p. 66

Cauză (Dumnezeu Tatăl principiul existenței), p. 20, 21, 22, 24, 28, 33, 38, 52, 53, 66

(Tatăl creează prin Fiul), p. 38

(Cuvîntul creator), p. 36, 37 Cezareea, p. 7 Cincizecime, p. 8 Clement (Romanul), ip. 85, 86 coexistență, p. 77 comuniune, p. 68, 69, 74, 76 Congar (Y), p. 14

connumărare, p. 28, 43, 44, 57, 58, 81 Corneliu, p. 69 cunoaştere, p. 18

Cuvîntul (lui Dumnezeu), p. 21, 23, 28, 46, 53

cuvîntul vorbit (importanța lui), p. 18, 19, 26

D

Daniil, p. 69, 78

denumiri (ale Mîntuitorului), p. 32, 33, 34;

(ale Sf. Duh), p. 38, 63 deosebirea (persoanelor Sfintei Treimi),

p. 19, 20, 58 desăvîrşirea (sfințenia), p. 52, 53 Dionisie Romanul şi Dionisie Alexandrinul, p. 85

Domnul (Mîntuitorul Hristos), p. 23, 25, 27, 28, 32, 34, 40, 41, 45, 50, 51, 53, 62, 65

Duh (Sfîntul), p. 5, 6, 7, i, 9, 10, 17, 18 8

19, 20, 21, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29,

30, 32, 34, 35, 37, 38, 40, 41, 42, 43,

45, 46, 47, 48, 49, 50, 53, 55, 60, 61,

62, 63, 64, 65, 66, 68, 69, 70, 71, 73,

74, 75, 81, 82, 83, 84, 86, 87

Dumnezeu, p. 5, 7, 10, 18 1 20 2

17, , 9, , 1, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29 3 , 0, 32 , 3 4, 35, 37, 38, 40, 41, 42, 43 4 , 5, 46 , 4 7, 48, 49, 50, 53, 55, 60, 61 6 , 2, 63 , 6 4, 65, 66, 67, 68, 70, 71, 72 7 , 3, 74 , 7 5, 81, 83, 84, 85, 86, 87

Eden, p. 80

egali late (de cinstire a persoanelor Sfintei Treimi), p. 27, 28, 30, 31, 32, 36, 40, 58 ; (dintre oameni), p. 66

Egipt, p. 6

Eldad, p. 76

enumerare p. 58, 59; (a enumera atributele Duhului, înseamnă a-L slăvi), p. 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75

epicureii, p. 58

Epifaniu, p. 66

Esan, p. 66

Eunomiu, p. 6, 11

Eustațiu (de Sebasta), p. 6, 7, 11 ; (de Cezareea), p. 86

expresiile (sensurile lor), p. 17, 18, 20,

21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 31 Eopsihi, p. 7, 8

F

Filip (diaconul), p. 69 filozofia (greacă), p. 20 Firmilian, p. 88

Fiul (lui Dumnezeu), p. 5, 6, 7, 10, 12, 13, 19, 20, 22, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 34, 35, 37, 41, 42, 44, 46, 51, 57, 58, 61, 62, 63, 64, 66, 70, 71, 72, 73, 74, 81, 82

Fiul (Omului), p. 44; (chipul Tatălui), p. 60

G

Gaume (Sinner şi Jahr), p. 31 Gavriil (arhanghelul), p. 54 Giet (St), ip. 13 Grandsdre, p. 14

Grigore (cel Mare), p. 87, 88; (de Nazianz), p. 7, 10 Gross (J), p. 13

H

Hahn, p. 5 Ham, p. 66

har, p. 52, 55, 56, 78, 81 harisme, p. 52, 53, 76, 87 Harnak, p. 10 Holl, p. 10 horepiscop, p. 7 Hristu, p. 6, 18

Iacob, p. 45, 65, 66, 77

iconomie, p. 9, 34, 49, 50

Iisus Hristos, p. 12, 13, 22, 23, 25, 30, 31, 33, 36, 41, 46, 47, 49, 51, 53, 55, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 70, 71, 72, 73, 74, 76, 77, 78, 79, 81, 82

Iliric, p. 88

instrument (omul este instrument al păcatului) p. 34; (Fiul nu este un simplu instrument în actul creației), p. 20, 21, 22, 36

inferioritate, p. 24, 58

Ioan (evanghelistul), p. 28 ; (botezătorul), p. 51 ; (nume propriu oarecare), p. 57 Iona, p. 47 Iosif, p. 27, 65 Ipostas, p. 23, 57, 5.9, 74, 85 Irineu, p. 85, 86 ' Israel, p. 46, 70, 76 Iudit, ip. 35

Iuliu (Africanul), p. 86

împărăția (lui Dumnezeu), p. 34 Îngerii, p. 43, 44, 45, 53, 54

K

Kaloghiris, p. 5 Karmiris, p. 5

L

Legea (Veche), p. 18, 48, 68

locul (spațiu al existenței), p. 28, 29, 30, 39; (Duhul numit loc al sfințirii), p. 76, 77 logosul, p. 5 Loofs, p. 10

lucrarea (Duhului), p. 39, 63, 64 M

Maran (Dom), p. 13 materie, p. 21, 22 Meletie, p. 88 Mesopotamia, ip. 88

mîntuirea (realizată de Tatăl prin Fiul), p. 33, 34, 44 Mîntuitorul, p. 12, 48, 49, 55; (păstor), p. 32

Moise, p. 26, 44, 46, 47, 48, 68, 77, 80, 87 N

naştere, p. 10, 28

natură, p. 8, 11 ; (naturi diferite), p. 19, 20, 22, 23, 32; (natura umană), p. 18; (natura Duhului), p. 39, 40, 60, 65; (imposibil a cunoaşte natura divină), p. 37 Noe, p. 28

număr, (numărare), p. 58, 59, 60 O

ordinea (morală), p. 12 Origen, ip. 86

P

Paladius, p. 7 paradis, p. 50, 80

Pavel, p. 23, 25, 26, 27, 49, 57; (Saul), p. 64 Petru, p. 52, 57 pnevmatomahi, p. 5, 6, 7 prepozițiile (rostul şi semnificația lor în exprimarea adevărurilor de credință),

p. 26, 27, 73, 75, 79, 81 Puech (A), p. 14
purcederea (Duhului), p. 10

K

Rîmini, p. 9 Riviere (J), p. 14 robia
(originea ei), ip. 66 rugăciune, p. 80, 81

s

Sabelie, p. 74

Safira, p. 52

Schermann, p. 10, 14

Scriptura, p. 21, 25, 26, 28, 31, 32, 38,

40, 48, 56, 67, 73, 76, 91 Serapion, p. 6 Silvan, p. 26, 73 Sirmium, p. 5

slujirea (Domnului, sensul ei), p. 24, 34 Socrate (istoric), p. 6 Sodoma, p. 28 Solomon, p. 89

St&pînul (Dumnezeu), p. 21, 38, 41, 55 Ştefan, p. 30, 40, 65 stoicii, p. 58

subnumărare (subordonare), p. 8, 28, 57,

58, 59, 62 suilet, p. 33 Swete (J), p. 14

T

Tatăl (Dumnezeu), p. 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 19, 22, 23, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 34, 36, 40, 41, 42, 43, 44, 51, 53, 55, 57, 59, 62, 67, 68, 69, 70

Testament (Vechiul), p. 26; (mesaj), p. 50 Timotei, p. 26, 44, 73 timp, p. 28

tipii, p. 45, 46, 47, 48, 50, 68

Tradiție (importanta ei), p. 31, 38, 40, 79, 80, 82, 84, 95 j (Sfinții Părinți, despre anumite prepoziții), p. 84, 85, 86, 87, 88

Treime (Sfînta), p. 7, 8, 9, 43, 46, 60, 81, 85

U

Unitatea (persoanelor Sfintei Treimi), p. 40, 51, 60 î (Unitatea de lucrare), p. 52, 55, 56; (Unitatea Duhului cu Fiul), p. 61

V

Valens, p. 9

Vasile (de Ancira), p. 10; (Sfîntul Vasile cel Mare), p. 6, 7, 8, 9, 11, 13

Z

Zaharia (preotul), p. 69 Zisis (Th), p. 13

INDICE SCRIPTURISTIC

la Epistole *

Facere

1, 28 : Ep. 160

19 : Ep. 269

1 : Ep. 235 4, 8 : Ep. 260 4, 9 : Ep. 260

4, 11—16 : Ep. 260 4, 23—24: Ep. 260 19, 17 : Ep. 217 26 : Ep. 150 22, 18 : Ep. 236

24, 16 : Ep. 235

27, 27 : Ep. 267
43, 10 : Ep. 82
49, 10 : Ep. 236

Ieşire

7, 1 : Ep. 189 15, 6 : Ep. 8

17, 12 : Ep. 241
' , 1 : Ep. 24

21 : Ep. 235

Levitic

18, 3 : Ep. 160
6 : Ep. 160

18 : Ep. 160

10 : Ep. 260

10: Ep. 28

Numeri

17, 19: Ep. 189

21, 8 : Ep. 260

22, 10 : Ep. 210

Deuteronom

1, 17: Ep. 244

5, 21 : Ep. 45

6, 13 : Ep. 8
15, 12 : Ep. 260
32, 39 : Ep. 8

I Regi

7, 4 : Ep. 8
9, 3 : Ep. 161

28, 15: Ep. 189

II Regi

2, 30 : Ep. 221
7, 13 : Ep. 236

III Regi

22, 22 : Ep. 210 5, 1 : Ep. 188

IV Regi

5, 1 : Ep. 188

I Ezdra

3, 2 : Ep. 236

Iov

1, 1 : Ep. 38

21 : Ep. 5 ; 301

14 : Ep. 38

1 : Ep. 223 23 : Ep. 46

9, 8 : Ep. 8

Psalmi

1, 1 : Ep. 44

5, 7 : Ep. 207 8, 6 : Ep. 8 9: Ep. 188

4 : Ep. 42 ; 244

34 : Ep. 8

22 : Ep. 188 25, 8 : Ep. 46

6 : Ep. 8

16 : Ep. 150 37, 15 : Ep. 223 44, 7 : Ep. 140

13 : Ep. 265 23: Ep. 161

25 : Ep. 242

3 : Ep. 46

14 : Ep. 251

74, 6 : Ep. 210 ; 243

6 : Ep. 235

6: Ep. 217 81, 6 : Ep. 8 90, 1 : Ep. 238

6 : Ep. 46

5 : Ep. 8 ; 189

7 : Ep. 30

15 : Ep. 8 111, 5 : Ep. 265

7 : Ep. 46

7 : Ep. 213 117, 16 : Ep. 8

118, 31 : Ep. 38 91 : Ep. 8

106: Ep. 199

120 : Ep. 22 123, 7 : Ep. 42 128, 5 : Ep. 283

30 : Ep. 8

4 : Ep. 42 138, 7 : Ep. 8 ; 161 144, 13 : Ep. 46

Pilde

6, 5 : Ep. 42

6 : Ep. 8

10, 19 : Ep. 263 ; 265

14, 31 : Ep. 51

17, 28 : Ep. 188

18, 3 : Ep. 44

5 : Ep. 244

22 : Ep. 188 ; 189

19, 14 : Ep. 301

25, 25 : Ep. 92

Eccleslast:

3, 7 : Ep. 223

7, 8 : Ep. 50 (223

10, 16 : Ep. 61

12, 12 : Ep. 6 : 263

Isaia

1, 3 : Ep. 235

1, 18: Ep. 46

21 : Ep. 46

11, 10: Ep. 236

22, 2 : Ep. 45

25, 8 : Ep. 210

40, 6—8 : Ep. 220

42, 6 : Ep. 236

14 : Ep. 58—59 ; 223

48, 15 : Ep. 243

53, 2—3 : Ep. 8

58, 4 : Ep. 256

Ieremia

10 : Ep. 244 "

13 : Ep. 8

3, 1 : Ep. 188 i 189

7 : Ep. 46 5, 4 : Ep. 223

22 : Ep. 203

H, 4 : Ep. 44 j 16

20 : Ep. 46 0, 1 : Ep. 45 ; 243 10, 11 : Ep. 189

13, 22 : Ep. 136

14, 9 : Ep. 295 18, 13 : Ep. 46

22, 28—30 : Ep. 235 25, 12 : Ep. 265

Iozechlel

18, 20 : Ep. 223

24 : Ep. 42

32 : Ep. 44

Daniel

3, 10 : Ep. 243 38 : Ep. 243 7, 9—10 : Ep. 46 12, 2 : Ep. 260

Ep. 46 Ep. 46

Osea

2, 13 : 17 :

Amos

2, 7 : Ep. 160 8, 10 : Ep. 243

Naum

1, • 9 : Ep. 188; 189

Avacum

2, 3 : Ep. 238

Zaharia

2, 3 : Ep. 102

10, 1—2 : Ep. 210

Maleahi

3, 6 : Ep. 262

Intel. Solomon

1, 4 : Ep. 8 7 : Ep. 8

Intel. Sirah

11, 3 : Ep. 8 11, 21 : Ep. 217

24 : Ep. 58 21, 18 : Ep. 260

II Macabei

7, 1 : Ep. 7

Matei

4, 10 : Ep. 8

5, 8 : Ep. 8 12 : Ep. 199

28 : Ep. 46 ; 207 32: Ep. 199

31 35

6, 13

7, 1 4

12

12 28

29 37

27 28

28 31 34 36 37

14, 4 10

16, 20 24

7 15 20 21-6

20, 30

23, 24

6

12 36

35

26, 52 28, 19

Ep. 199 Ep. 8 ; 207 Ep. 219 Ep. 204 Ep. 224 Ep. 213 Ep. 46

Ep. 234 Ep. 6; 277
Ep. 42 Ep. 236 Ep.
46 Ep. 8 Ep. 251
Ep. 197 Ep. 51 Ep.
226 Ep. 46 Ep. 199
Ep. 8 Ep. 8 Ep. 46
Ep. 288 Ep. 42

-22: Ep. 160 Ep.
308 Ep. 8 Ep. 224
Ep. 236 Ep. 203;
258 Ep. 236 Ep. 8
Ep. 217

Ep. 8 ; 52 ; 125 ;
210

Marcu

10, 18 :
Ep. 236

32 : Ep. 8 ; 236

21 : Ep. 46

Luca

34 : Ep. 235

34 : Ep. 260

11 : Ep. 150

6, 37: Ep. 204 '

11, 20: Ep. 8

14, 27 : Ep. 42
28—30 : Ep. 42

15, 7: Ep. 46

17, 2 : Ep. 46
21 : Ep. 8

18, 19 : Ep. 8
22, 27 : Ep. 56

Ioan

1, 3 : Ep. 8 ; 38 14 : Ep. 8
18: Ep. 234 29 : Ep. 260 ;
265

4, 7 : Ep. 236
14 : Ep. 8

5, 19	E-p. 8
29	Ep. 46
43	Ep. 210
6, 40	Ep. 8
55	Ep. 93
58	Ep. 8
7, 24	Ep. 204
51	Ep. 203 ;
258
10, 15	Ep. 236
12, 15	Ep. 8
13, 35	Ep. 203 •
Ep. 204
14, 11	Ep. 8
11	Ep. 38
27	Ep. 203
28	Ep. 8
16, 15	Ep. 236
32	Ep. 45
17, 13	Ep. 8
17	Ep. 189
2	Ep. 8

1 1 6 9, Ep. 38

Fapte

1, 6—7 : Ep. 8 8 : Ep. 8

12 : Ep. 210 32 : Ep. 128

41 : Ep. 240

8, 20 : Ep. 53

9, 4 : Ep. 8

Romani

1, 4 : Ep. 8

20 : Ep. 189

3, 19 : Ep. 199

12 : Ep. 261

13 : Ep. 26 19 : Ep. 290

8, 2 : Ep. 8

3 : Ep. 261

8, 9 : Ep. 38

18 : Ep. 139

38 : Ep. 113

12, 19 : Ep. 130

13, 4 : Ep. 290 10 : Ep. 227

14, 10 : Ep. 127 13 : Ep. 55

16, 27 : Ep. 8

I Corinteni

1, 27 : Ep. 24

2, 6 : Ep. 223

: Ep. 8 ; 46

: Ep. 46

: Ep. 52

3, 17 : Ep. 46

4, 3 : Ep. 204

5 : Ep. 125 ; 204

INDIt'K NL'HII'TUMMTIO

II, 12 : lip, 42

15: Ep. 40

III : Ep. H 7, 9 : Ep. 100

10 : Ep. 1HH
29 : Ep. 10
34 : Ep. 46

8

39

10, 13

4 7

8

5—6 : Ep. 8 9 : Ep. 23
12 : Ep. 213 Ep. 199

Ep. 139 ; 217 î 256

Ep. 207 Ep. 207 Ep. 204

12

11 : Ep. 38
-21 : Ep. 203 ; 243
26 : Ep. 242

13, 1—3 : Ep. 204 4: Ep. 130 9 : Ep. 233 ; 235 10 : Ep. 235 15, 13 : Ep. 251 24 : Ep. 8 28 : Ep. 8

II Corinteni

2, 4,

10

5, 10
17

6, 3

10, 5

11, 27

(Ultilu

3 1 | lip. 2(i
, 9 | l

2 | Ep. 29

8 : Ep. 224 6 : Ep. 243 Ep. 223 Ep. 197 Ep. 8 Ep. 24 Ep. 8 Ep. 223 12, 2—3 : Ep. 46 4 : Ep. 8 10 : Ep. 260

Eicscni

2, 2 : Ep. 210

5 : Ep. 203 j 226

3 : Ep. 160 6 : Ep. 226

27 : Ep. 265

6, 12 : Ep. 23
17 : Ep. 8

Filipeni

1, 9 : Ep. 18 15 : Ep. 38 17 : Ep. 38

13 : Ep. 42

5—6 : Ep. 226

Coloseni

9 : Ep. 226 15 : Ep. 38 17 : Ep. 38

9 : Ep. 189

5 : Ep. 22 ; 53

I Tesaloniceni

4, 4: Ep. 160
11: Ep. 227

12 : Ep. 101, 302

5, 12 : Ep. 62
21 : Ep. 42_

II TonalonU enl

4, 4: lip. 13!) I Timotei

3, li : Ep. 213
16 : Ep. 260

4, 4 : Ep. 199
11—12: Ep. 199

5, 11—12 : Ep. 199

6, 8 : Ep. 22
16 : Ep. 8

2, 7
9

15 19

3, 16

4, 2

Evrei

II Timotei

Ep. 226

Ep. 46

Ep. 172

Ep. 235

Ep. 42

Ep. 204

3 : Ep. 38 14 : Ep. 125

INDIt'K NL'HII'TUMMTIO

9 : Ep. 8

3, 4 : Ep. 8
12—13 : Ep. 42

4, 12 : Ep. 260

29 : Ep. 46

13 : Ep. 223 35—37 :
Ep. 137 ; 238

38 : Ep. 42

12, 14 : Ep. 54

I Petru

2, 22 : Ep. 261

INDICE REAL ŞI ONOMASTIC

la Epistole

A

Abel, ep. 46

Aburgios, comite al tezaurului, rudă a

Sf. Vasile, ep. 33, 75, 147, 188, 196 Acaciu, preot, ep. 215, 256 Acaciu, episcop arian, ep. 251 Actiacus, diacon, ep. 272 Adamantius, ep. 58 adulter, ep. 199, 217 ahei (— greci), ep. 204 Alcinoos, rege legendar, ep. 74 Alexandru, episcop, ep. 265 Alexandru, episcop necanonic, ep. 218 Alipiu, ucenic, ep. 338

Ambrozius, episcop al Milanului, ep. 175 Amfilohie, episcop de Iconiu, ep. 150, 161,

196; 188—189, 199, 217 Amfipolis, localitate, ep. 14 Ancira, episcopat, ep. 30, 100, 226, 244 Annisi, localitate, ep. 3 Antim, episcop de Tiana, ep. 58, 92, 122,

210

Antiohia (schisma din-), ep. 66, 69, 140,

251, 258. Vezi şi «Meletiu» Antipater, guvernator, ep. 137, 187 Apolinarie, eretic, ep. 131, 224, 254, 265 Arcadiu, comite, ep. 15 Arcadiu, episcop, ep. 48 Arie, arianism, ep. 28, 92, 135, 243,

265 Arinteu, ofițer superior, ep. 179, 269, 280 Aristotel, filosof, ep. 135 Armenia, ep. 92, 122, 137 ascetism, ep. 42, 150, 291 Asholiu, episcop, ep. 154, 164 Atarviu, episcop, ep 65, 126 Atanasie cel Mare, ep. 66, 69, 80, 82 Atanasie, episcop, ep. 24, 29 Avraam, patriarhul, ep. 258 Avramie, episcop, ep. 129

B

Balaam, «prooroc», ep. 189, 210

liarsas, episcop, erp. 264, 267

Barsuma, episcop, ep. 92

Bathnae, localitate, ep. 132

Ueroea, episcopie în Siria, ep. 185, 220

lliserica creştină, ep. 41, 161, 199, 203,

242, 263, 265 etc. Ilosporius, episcop, ep. 51, 141

C

Cain, ep. 240

Calistene, amic al Sf. Vasile, ep. 73, 74 calomnie, calomniator, ep. 24, 51, 203, 244, 270

Calypsus, insulă legendară, ep. 14 Candidian, guvernator, ep. 3 canon,

canoane, ep. 54, 188, 199, 224, 270 Capadochia, arhiepiscopie, ep. 47, 74, 83,

98, 104, 222 Censitor, mare dregător, ep. 284, 312 Cezareea Capadochiei, ep. 74, 76, 88,

130, 160, 203, 207 Cezarie, fratele sf. Grig. Naz., ep. 26, 32 Ciril, episcop, ep. 99, 120 Cizic, formulă ariană de la sinodul din-

ep. 244 cler, eip. 47, 54, 55, 190, 222 Colomeea, episcopat în Armenia, ep. 128,

254

comuniune, ep. 65, 150, 165, 191, 203, 244 consubstanțialitatea sau deoființimea persoanelor treimice, ep. 8, 51, 52, 125, 215, 245 etc.

D

Damasus (papa), ep. 69, 214, 239

Daziza, localitate, ep. 244

Demofil, episcop, ep. 48

Demostene, vicar al Pontului, ep. 237

Dianius, episcop, erp. 51

Diodor, episcop, ep. 135, 244

Dionisie, episcop, ep. 70

Dionisie, al Alexandriei, ep. 9, 188

Dionisie, al Milanului, ep. 197

Dorotei, prezbiter, sol, ep. 215, 239, 253

Dorotei, prezbiter, ep. 87

Dorotei, diacon, ep. 89, 156

E

Ecdicius, episcop, ep. 226, 237 Edesa, episcopie, ep. 264 Egipt, ep. 204, 207, 265 Elian, episcop, ep. 210 Elpidiu, episcop, ep. 205, 206 Elpidiu, diacon, ep. 265 Emilia, mama Sf. Vasile, ep. 223 Bpifanie, ep. de Cipru, ep. 258 erezii, ep. 188, 226, 243, 266 Eshile, dramaturg, ep. 74 Esop, fabulistul, ep. 189

Eunomlu, eretic, op. 235, 2411 etc. Eupslhlu, martir, ep. 100, 142, 200 Eusebiu, ep. de Samosata, ep. 27, 34, 48,

98, 137, 141, 167, 268 Eustațiu, ep. de Sebasta, ep. 92, 244, 251,

263

Eustațiu, medic, ep. 151, 189 Eustațiu, filosof, ep. 1 Evagriu, prezbiter, ep. 138,156 Evesa, episcopie, ep. 251, 278 Evipiu, căpetenie ariană, ep. 240, 251 exemplul sau pilda sfinților, ep. 38, 150—151

F

Faust, episcop hirotonit necanonic, ep.

121, 127 Faustin, ep. 138

fecioare, feciorie, ep. 46, 55, 199, 291 Filoharis, calomniatorul sf. Grig. Nyss. ep.

225, 233 filosofi, filosofie, ep. 4, 8, 186 Firmin, amic, ep. 116 foametea din Capadochia, ep. 27 Fronton, episcop filoarian, ep. 238, 356

G

Galatia, ep. 226, 237

Getasa, moşioara sf. Meletie, ep. 97, 99 Gheorghe, episcop arian, ep. 239, 251 Glicherie, fost ascet, ep. 169, 170 Grigorie de Nazianz (senior), ep. 47 Grigorie de Nazianz (Teologul), ep. 8, 14, 71

Grigorie de Nyssa, ep. 14, 58, 100, 215,

225, 232, 239 ,

Grigorie Taumaturgul, ep. 28, 207, 210

H

Heladiu, comite, ep. 203 Heracleea, episcopat, ep. 223 Hermoghen, episcop, ep. 244, 264 hidroparastați, eretici, ep. 188 Homer, poetul, ep. 14, 345 horepiscopi, ep. 53, 54, 142, 290

I

Iconium, episcopie, ep. 138

iernile aspre ale Capadochiei, ep. 121, 198

Ilie, guvernator, ep. 84, 94, 96

Iliria, ep. 204

Inocențiu, episcop, ep. 50, 71

invidie («primul rău^>) ep. 210

Iov, dreptul, ep. 5

Iris, rîu, ep. 223

Isauria, ținut, ep. 160, 204

Italia, op. 204

Iulian (Apostatul), op. 39, 300, 363

L

lacrimi («sttmpără durerile»), ep. 92 Lampsac, formulă de credință ariană, ep. 244

Laodicoea, episcopat In Siria, ep. 254 latina («Îngustimea limbii-»), ep. 215 Leonțiu, sofist, ep. 20, 31 Libaniu, dascălul, ep. 335—358 Liberiu, papa, ep. 264

M

Macrina (cea Bătrînă), ep. 204, 223 martiri (la Dunăre şi în alte locuri), ep.

165, 176, 198, 243, 251, 257 Maxim, scolastic, ep. 277 Maxim, mare

dregător, ep. 99, 148 Meletie, arhiep. de Antiohia, ep. 92, 210,

214

Meletie, prezbiter, ep. 226 Mesopotamia, ep. 207 Modest, prefect, ep. 104, 111, 280 moaşte de martiri, ep. 5, 18, 48, 164, 165, 197

monahi, monahism, ep. 22, 75, 81, 173,

295

munca («alternînd cu cîntecul») ep. 2, 22 Musoniu, episcop, ep. 28

N

Nectarie, viitor arhiepiscop, ep. 5, 6, 301 Neocezareea, mitropolie, ep. 30, 207, 210 Niceea, mitropolie, ep. 52, 140, 198, 265 Nicopole, episcopie, ep. 126, 227, 230, 238, 240, 243

Nike, formulă de credință ariană, ep. 244 O

Occidentul (legături bisericeşti cu-), ep.

66, 90, 92, 215, 242—243 Olimpiu, amic, ep. 12, 131, 211 Optim, episcop, ep. 260 Origen, amic, ep. 17 Otrei, episcop de Melitina, ep. 181

P

pacea (în Biserică), ep. 69, 156, 203, 250 Paladiu, monah, ep. 292 Părinții Bisericii, ep. 165 Patrofil, episcop, ep. 244, 251 Paulin, episcop, ep. 99, 204, 263 penitentă, ep. 22, 45, 46, 73, 188, 217 pepuzeni (sau montanişti), ep. 188 persecuții (de tot felul), ep. 92, 155, 161,

188, 240, 257 Petru, episcop, ep. 33, 246 Petru, frate «1 Sf. Vasile, ep. 203, 216 pictori, ep. 2 Pimeniu, preot, ep. 99 Pisidia, ținut, ep. 239

J'liiton, filosoful, ep. 2„ 135 pnevmatomahi, eretici, ep. 125, 189, 251, 263

Podanda, localitate, ep. 74

Pont, ținut şi mitropolie, ep. 202, 203, 206,

237 244 291 Providența, Sf. ep. 6, 101, 236, 313 psalmi, psalmodierea, ep. 155, 207 ptohotrofii (aziluri), ep. 94, 143 Pythagora, filosoful, ep. 21

R

ruptul (sau răpitul fetelor), ep. 199, 217, 271

S

Scythia (Dobrogea), ep. 155, 164, 165 Sabelius, sabelianism, ep. 89, 207, 210, 214, 236

Sabin, diaconul, ep. 89, 92 Samosata, localitate, ep. 141, 145, 219 Sanctissim, presbiter, ep. 120, 129, 132, 253 Sava, martir, ep. 264

Scriptura, Sf., ep. 2, 42, 46, 160, 189, 283 Sebasta, mitropolie, ep. 237, 306 Sever, episcop, ep. 188 sfinți, sfințenie, ep. 8, 28, 42 schismă, ep. 156, 188

Silvan, episcop de Tars, ep. 35, 47, 244, 255 Silvan, prezbiter, ep. 255 slmonie, ep. 53, 54 Simplicia, eretică, ep. 115 Siria, ep. 188, 204

solitari, viața solitară, ep. 12, 42, 91 sofişti, ep. 20, 172, 347—349

Sofroniu, magister officiorum, ep. 76, 96,

177, 180, 272 Soranus, Iunius, dux Scythiae, ep. 155, 165 Sozopolis, (biserica din-), ep. 261 stoici, ep. 151

T

Talasiu, episcop, ep. 92 Tars, oraş, ep. 35, 113, 114 Teodor, episcop, ep. 92 Teodora, canonică, ep. 163 Teodor, episcop de Nicopole, ep. 93, i)5, 239

Teofil, episcop, ep. 130, 244 Teofrast, diacon, ep. 135 Terentius, comite, amic al Sf. Vasile, ep. 53, 214

Timotei, horepiscop, ep. 24, 290

Traian, mare dregător,.ep. 148

Treime, Sfînta, ep. 8, 38, 117, 176, 260

U

Ulise, ep. 4, 147 Urbicius, monah, ep. 262

V

Valens, împăratul, ep. 32, 163, 243, 266 Vasile cel Mare, ep. 34, 76, 126, 146, 203

—204, 210, 223, 272—273, etc. viziuni, ep. 210 votul fecioriei, ep. 45, 46, 199

Z

Zenon, episcop, ep. 92

Zoii, prieten al Sf. Vasile, ep. 194

CUPRINS

Introducere H|)M<il«i I'-' I!i0

Despre Sfliillll Duh . . . . I » Epistola 43 i!»7

Introriucciou tu care se demoiistrca- Epistola 11 198

ză că esle necesar studiul celor Epistola '15 200

mai puțin însemnate capitole Epistola 10 203

ale teologiei 17 u Scrisori dlu timpul episcopatului 211

Epistole 93

' Epistola 47 211

I. Scrisori datînd înainte de epis- Epistola 48 212

copat ■ 11;") Epistola 49 213

Epistola 1 115 Epistola 50 213

Epistola 2 117 Epistola 51 21 I

Epistola 3 123 Epistola 52 216

Epistola 4 124 Epistola 53 219

Epistola 5 .125 Epistola 54 221

Epistola 6 127 Epistola 55 222

Epistola 7 129 Epistola 56 223

Epistola 8 130 Epistola 57 221

Epistola 9 142
Epistola 10 144
Epistola 11 145
Epistola 12 146
Epistola 13 146
Epistola 14 146
Epistola 15 148
Epistola 16 . . . . • . 149
Epistola 17 150
Epistola 18 150
Epistola 19 151
Epistola 20 152
Epistola 21 153
Epistola 22 154
Epistola 23 '159
Epistola 24 160
Epistola 25 161
Epistola 26 163
Epistola 27 164
Epistola 28 165
Epistola 58 225
Epistola 59 227
Epistola 60 229
Epistola 61 230
Epistola 62 231
Epistola 63 231
Epistola 64 232
Epistola 65 233
Epistola 66 23 1
Epistola 67 231!
Epistola 68 237
Epistola 69 XM\
Epistola 70 210
Epistola 71 212
Epistola 72 2 11
Epistola 73 211
Epistola 74 2 Hi
Epistola 75 219
Epistola 76 25(1
Epistola 77 251

Epistola 29	169	Epistola 78	252
Epistola 30	170	Epistola 79	252
Epistola 31	171	Epistola 80	25'J
Epistola 32	171	Epistola 81	253
Epistola 33	173	Epistola 82	255
Epistola 34	174	Epistola 83	256
Epistola 35	175	Epistola 84	257
Epistola 36	175	Epistola 85	259
Epistola 37	176	Epistola 86	259
Epistola 38	177	Epistola 87	260
Epistola 39	186	Epistola 88	261
Epistola -10	180	Epistola H<) 'Iii	
Epislol.i II	IHH	E.pMnla '.10 M',3	

Epistola 91	264	Epistola 112		291
Epistola 92	266	Epistola 113		293
Epistola 93	269	Epistola 114		294
Epistola 94	270	Epistola 115		295
Epistola 95	272	Epistola 116		296
Epistola 96	273	Epistola 117		297
Epistola 97	274	Epistola 118		298
Epistola 98	276	Epistola 119		298
Epistola 99	277	Epistola 120		300
Epistola 100	281	Epistola 121	.....	301
Epistola 101	282	Epistola 122		302
Epistola 102	283	Epistola 123		302
Epistola 103	284	Epistola 124		303
Epistola 104	284	Epistola 125		304
Epistola 105	285	Epistola 126		307
Epistola 106	286	Epistola 127		308
Epistola 107	287	Epistola 128		309
Epistola 108	288	Epistola 129		311
Epistola 109	288	Epistola 130		313
Epistola 110	289	Epistola 131		315
Epistola 111	290	Epistola 132		316

Epistola 133 317
Epistola 134 318
Epistola 135 318
Epistola 136 320
Epistola 137 322
Epistola 138 322
Epistola 139 324
Epistola 140 326
Epistola 141 328
Epistola 142 330
Epistola 143 330
Epistola 144 331
Epistola 145 331
Epistola 146 332
Epistola 147 333
Epistola 148 333
Epistola 149 334
Epistola 150 335
Epistola 151 338
Epistola 152 339
Epistola 153 340
Epistola 154 . . . ■ • 340
Epistola 155 341
Epistola 156 343
Epistola 157 345
Epistola 158 345
Epistola 159 346
Epistola 160 347
Epistola 161 . ■. • ■ • 351
Epistola 162 353
Epistola 163 354
Epistola 164 355
Epistola 165 357
Epistola 166 358
Epistola 167 359
Epistola 168 360
Epistola 169 360
Epistola 169 360
Epistola 170 362
Epistola 171 362
Epistola 172 363

Epistola 173 364

Epistola 174 365

Epistola 175 366

Epistola 176 367

Epistola 177 367

Epistola 178 368

Epistola 179 369

Epistola 180 369

Epistola 181 370

Epistola 182 370

Epistola 183 371

Epistola 184 371

Epistola 185 372

Epistola 186 372

Epistola 187 373

Epistola 188 373

Epistola 187 383

Epistola 190 390

Epistola 191 392

liplstolf l	192	 303	RpNtnla 242	. .	. . 500
Eplstol u	193	. . 301	Eplstolti 213	. .	. . 502
Epistol a	191	. . 3'M	Epistola 214		. . 506
Epistol a	19.1	. .	Epistola 245	. .	. . 514
Epistol a	196	. . 3'hi	Epistola 246	. .	. . 515
Epistol a	197	. . 390	Epistola 247	. .	. . 515
Epistol a	198	. . 308	Epistola 248	. .	. . 516
Epistol a	199	 400	Epistola 249		. 517
Epistol a	200	 409	Epistola 250	. .	. . 517
Epistol a	201	 411	Epistola 251		. . 518
Epistol a	202	 411	Epistola 252	. .	. . . 521
Epistol a	203	 412	Epistola 253		. . 522
Epistol a	204	 416	Epistola 254	. .	. . 522
Epistol a	205	 422	Epistola 255		. . . 523

Epistola 206	423	Epistola 256	524
Epistola 207	424	Epistola 257	525
Epistola 208	428	Epistola 258	526
Epistola 209	428	Epistola 259	529
Epistola 210	429	Epistola 260	530
Epistola 211	435	Epistola 261	537
Epistola 212	436	Epistola 262	510
Epistola 213	437	Epistola 263	542
Epistola 214	437	Epistola 264	546
Epistola 215	442	Epistola 265	546
Epistola 216	443	Epistola 266	550
Epistola 217	443	Epistola 267	553
Epistola 218	450	Epistola 268	554
Epistola 219	451	Epistola 269	555

Epistola 220	 453	Epistola 270	. . 557
Epistola 221	 454	Epistola 271	 557
Epistola 222	 455	Epistola 272	 558
Epistola 223	456	Epistola 273	. . 560
Epistola 224	 464	Epistola 274	 561
Epistola 225	 466	Epistola 275	 561
Epistola 226	 468	Epistola 276	. . 501
Epistola 227	 473	Epistola 277	 562
Epistola 228	. . . 475	Epistola 278	564
Epistola 229	 476	Epistola 279	 564
Epistola 230	 477	Epistola 280	 565
Epistola 231	. . 478	Epistola 281	. . . 56:')
Epistola 232	 479	Epistola 282	. . 566
Epistola 233	. . 480	Epistola 283	 566

Epistola 234 . . . 482
Epistola 235 484
Epistola 236 487
Epistola 237 . . . 493
Epistola 238 494
Epistola 239 495
Epistola 240 497
Epistola '.Mla 500
III. Scrisori nedatate sau de autenticitate dubioasă 575
Epistola 292 577
Epistola 293 577
Epistola 294 578
Epistola 295 579
Epistola 296 580
Epistola 297 581
Epistola 298 581
Epistola 299 582
Epistola 284 . . . 567
Epistola 285 . . . 568
Epistola 286 . . . 568
Epistola 287 . . . 569
Epistola 288 . . 560
Epistola 289 57(1
Epistola 290 572
Epistola 291 . . . 573
Epistola 332 603
Epistola 333 603
Epistola 334 603
Epistola 335 604
Epistola 336 604
Epistola 337 606
Epistola 338 606
Epistola 339 607
Epistola 340 608
Epistola 341 609

Epistola 300	.....	583	Epistola 342		610
Epistola 301		584	Epistola 343		610
Epistola 302	.....	586	Epistola 344		611
Epistola 303		588	Epistola 345		611
Epistola 304		588	Epistola 346		612
Epistola 305		588	Epistola 347		613
Epistola 306		589	Epistola 348		613
Epistola 307		590	Epistola 349		613
Epistola 308		590	Epistola 350		614
Epistola 309		591	Epistola 351		614
Epistola 310		591	Epistola 352		615
Epistola 311		592	Epistola 353		615
Epistola 312		592	Epistola 354		615
Epistola 313		592	Epistola 356		616
Epistola 314		593	Epistola 357		616
Epistola 315		594	Epistola 358		617
Epistola 316		594	Epistola 359	.....	617
Epistola 317		595	Epistola 360		618
Epistola 318		595	Epistola 361		618
Epistola 319		596	Epistola 362		619
Epistola 320		596	Epistola 363		621
Epistola 321		597	Epistola 364		622
Epistola 322		598	Epistola 365		623

CUt'HINM 030

Epistola 323 598 Epistola 366 624

EPistola 324 399 Despre Sfîntul Duh 626

Epistola 325 600 . fiOC

. . . „„„ Indice scnpturistic 626

Epistola 326 600 r

Epistola 327 601 Indice real * onomastic ... 629

Epistola 328 ..... 601 Epistole 631

Epistola 329 602 Indice scripturistic 631

Epistola 330 602 Indice real şi onomastic ... 634

Epistola 331 602 Cuprinsul 637

Redactor : Preot CORNELIU ZĂVOIANU

Tehnoredactor : Ierom. VARTOLOMEU BOGDAN

Dat la cules : 20 mai 1987. Bun de tipar : 20 aprilie 1988. Format : 16/17X100, legat 1/1. Coli de tipar 40. Comanda nr. 344

TIPOGRAFIA INSTITUTULUI BIBLIC ŞI DE MISIUNE AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE